LXX. DISPVTATIONES THEOLOGICÆ; adversus PONTIFICIOS:

Quibus omnes inter Evangelicos & Pontificios Controversiæ continentur, & excutiuntur: In gratiam SS. Theologiæ Studiosorum in Academiâ LEYDENSI privatim instituta, in

Collegio Anti-Bellarminiano,

PRÆSIDE
FESTO HOMMIO,
Eccl. Lugdun. Pastore.

Editio tertia; adjectionibus in margine locupletior.

Edw Thomas 1684

OXONII,
Excudebat GUILIELMUS TURNER,
Celeberrimæ Academiæ Typographus.
M. DC. XXXIX.

Illustrißimis & Invictißimis
PRINCIPIBUS
D. MAVRITIO,
PRINCIPI ARAVSICANO,
COMITI NASSOVIO,
MEURSENI, ETC.
&
D. GVILHELMO
LUDOVICO COMITI
Nassovio, &c.
Fœderatæ & Reformatæ
BELGICÆ
GUBERNATORIBUS,
Religionis Reformatæ, & Libertatis
Belgicæ Assertoribus strenuissimis.

ILLUSTRISSIMI ET INVICTISSIMI PRINCIPES,

ANTA sunt, ac tam ingentia inclytæ Domûs Nassovicæ, & imprimis vestra in Belgicam nostram merita, ut numerum

rum, aut magnitudinem eorum, nec animo concipere, nec verbis exprimere quis possit. Cum enim superiori sæculo Belgica impio Antichristi jugo, & immani crudelitate Hispanicâ, indignum & miserandum in modum oppressa jaceret, DEUS *patriæ nostræ, & quæ in illâ colligebatur, Ecclesiæ suæ, clementer misertus, Augustam hanc domum restituendis gravissimè afflictis rebus, et restitutis conservandis divinitùs excitavit. Quod avitâ Libertate fruimur, quod* DEUM *sincerè secundum verbum ejus colimus, & securè sub ficu nostra adoramus, quod bona nostra in pace possidemus, quod extra patriam extorres non aberramus, quod bonis & dignitatibus injustè non spoliamur, imò quod aquis, laqueis, gladiis, & ignibus crudelissimè nobis vita quotidie non eripitur, beneficia sunt, quæ secundum* DEUM

for-

fortissimis Domus Nassovicæ Heroibus accepta imprimis sunt referenda. Nam, ut silentio præteream quamplurimos Patruorum, fratrum, et patruelium vestrorum
Egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperere suo, *unus ille illustrissimæ memoriæ* PRINCEPS GUILHELMUS, *Pater & Patruus vester, cui facta heroica omnem fidem superantia, & virtutes incomparabiles omni imitatione majores, meritissimè* MAGNI *cognomen pepererunt, & quem Belgæ omnes haud degeneres* Patrem Patriæ *gratis animis agnoscunt, tanto Belgicã nostram Beneficiorũ cumulo oneravit, ut iis etiã recensendis impares simus. Verè enim fuit ille Moses noster, per quem* Deus *nos ex servitute Hispanica, quavis Ægyptiacâ longe duriore, quâ non tantum corpora contra omne jus humanum, sed etiam animæ con-*

tra omne fas divinum, crudelissimè et gravissimè opprimebantur, potenti dextera in hanc, qua nunc fruimur, Libertatem omni vita pretiosiorem, asseruit & vindicavit, universis mundi populis magnitudinem rei stupentibus, et Hispano Pharaone ringente, ac nequicquam totis viribus obnitente. Atque haec beneficia nobilissimo sanguine suo tandem quasi obsignavit, nefario ac sceleratissimo parricidio ab hostibus patriae domi suae trucidatus. Amplitudinem horum beneficiorum Vos, illustrissimi Principes, praeclarissimis & nunquam satis depraedicandis meritis vestris eum in modum adauxistis, ut Belgis omnibus ingratis sit moriendum, cum tanta sint ut nullis gratitudinis officiis unquam rependi queant. In sustinenda gravissimi et diurni belli mole invictam animi fortitudinem, labores indefessos, &

peritiam

peritiam nullis antehac sæculis visam; in gubernandis hisce Provinciis fidelitatem summam, & prudentiam incredibilem; in gloriæ divinæ, regni Christi, & veræ Religionis propagatione zelum ardentem, & studium indefessum, universus orbis Christianus in Vobis miratur & deprædicat. In nos autem cum harum virtutum vestrarum uberrimi redundent fructus, etsi gratias referre dignas nequeamus, convenit tamen nobis, ut saltem propensi ad gratitudinem animi, pro facultatum & vocationum ratione, significationem singuli edamus. Hæc me causa impulit, cum è re tenui mea, præter ardentissimas pro incolumitate vestra preces, nihil aliud quam chartaceum hoc munusculum proferre possem, ut illud ipsum summa cum animi devotione eum in finem Illustriss. Exc[tiæ]. & Cels. V. offerre audeam, ut ali-

quod ſaltem exſtaret, ſi non magnum, certum tamen & ſincerum animi mei addictiſſimi & gratiſſimi monimentum. Studium hoc meum ut Illuſtriſs. Exc.[tiæ] *& Celſ. V. non ſit ingratum, obnixè & ſubmiſſè peto, & ſimul* Deum Opt. Max. *ardentibus votis comprecor, Exc.*[tiam] *& Celſ. Veſtram,* Illuſtriſſimi & invictiſſimi Principes, *ab omnibus hoſtium inſidiis, Eccleſiæ ſuæ & Patriæ afflictæ, quàm diutiſſimè incolumem & florentem protegat ac conſervet.* LUGDUNI BATAVORUM, XXIV. *Auguſti, Anni* CIↃ. IↃCXIV.

Illuſtriſſimæ Excellentiæ
& Celſitudini veſtræ
addictiſsimus

FESTUS HOMMIUS Friſius.

Lectori Benevolo S.

CUm in Academia hac nostra superioribus annis, tùm per obitum, tum per abitum Professorum SS. Theologiæ, ejusdem studiosi omnibus & publicè & privatim exercitiis aliquandiu destituerentur, flagitabant non pauci, qui me studiis ipsorum aliquâ ratione prodesse posse existimabant, uti defectum hunc exercitiorum operâ meâ privatim supplerem, ne omninò sine fructu tempus transmitterent. Quamvis nostra nobis vocatio occupationes satis graves & frequentes suppeditet, nolui tamen opellam meam, quæ omnibus parata semper esse solet, studiosæ juventuti, quæ in Ecclesiarum nostrarum spem educatur, unicè hoc postulanti denegare. In eorum itaque gratiam domi meæ privata institui exercitia, & explicatâ primum ac disputationibus privatis examinatâ doctrinâ Catecheticâ, cùm in Ecclesiæ doctore requiratur, non tantùm ut veritatem norit & doceat, sed etiam uti δυνατὸς *sit* τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν*. putavi operæ pretium me facturum, si adversus multiplices hostium veritatis strophas incautam juventutem instruerem ac præmunirem. Inter quos cum Jesuitæ, cæterique Pontificii imprimis sint censendi, totum Doctrinæ Pontificiæ corpus atque omnia ejusdem firmamenta, quæ à Bellarmino doctrinæ hujus* ἀρχυπερασπιστῇ *operosè quatuor Disputationum tomis proponuntur, privatis Disputationibus examinanda proposui. paucis Thesibus doctrinam orthodoxam Pontificiæ oppositam complexus. Disputationibus hisce absolutis cum SS. Theologiæ Studiosi illas sibi haud parum utiles fuisse profiterentur, & apud me instarent, ut easdem sibi præsidio meo repetere liceret, nolui subterfugere laborem, quem juventuti profuturum intelligebam.*

intelligebam. Ut autem illos à molestia Theses hasce describendi sublevarem, passus fui in eorum gratias illas typis describi, tum ut privatis hisce exercitiis servire possint, tum etiam ut reliqui SS. Theologiæ Studiosi Epitomen habeant omnium, quæ inter Ecclesias Reformatas & Pontificias hodie agitantur, Controversiarum. Dedi enim sedulò operam, ne ulla controversia, quæ quidem alicujus sit momenti, prætterita sit aut omissa; quod ut appareret, capita Quæstionum Controversarum passim in margine annotavi. Disputationes autem ne pro exercitii privati ratione nimis excrescerent, singulas singulis Thesium hexadibus absolvi: & universum Controversiarum corpus in tot disputationes redegi, ut quando binæ singulis septimanis habeantur, demptis feriis ordinariis, omnes unius anni spatio commodè absolvi possint. Ordinem secutus fui Bellarmini, ita tamen ut eidem superstitiosè me non alligaverim. Institutum & studium hoc nostrum si tibi, Benevole Lector, placuerit & profuerit, erit quod nobis gratulemur, & stimulus addetur majora conandi ad Ecclesiæ DEI *ædificationem, cui nos nostraque studia omnia consecravimus.*

IN

IN THESES
Reverendi viri, D. FESTI HOMMII, de Controversiis Religionis inter Reformatos & Pontificios.

FElices proavos & secula prima parentum,
Cum simplex pietas & sine labe fuit.
Ambitio nondum Romanum invaserat orbem,
Et nondum precium relligionis erat.
At nunc infelix pietas conducitur auro,
Et male speratus plurima dictat honos.
Ipsa fides prostat. Sic Scribitur. Aspice sæclum,
Quod credas alter vendit, & alter emit.
Mos nocet exemplo, quantumque accedit ad annos,
Crescit, & autorem se gravis error habet.
Venimus ad summum, scribendo involvere verum
Cœpimus, & moles & sibi turba nocet.
Viderat hoc FESTUS, *miræ brevitatis amator,*
Nec minùs sacræ simplicitatis amans.
Omniaque evolvens magnorum scripta virorum,
Hæc nobis, inquit, sola relicta fuit.
Nec mora : contractis infert nova lumina rebus,
Et non scribendo plurima, plura docet.

DANIEL HEINSIUS.

Ad Reverendum & Doctiss. Virum.

D. FESTUM HOMMIUM,

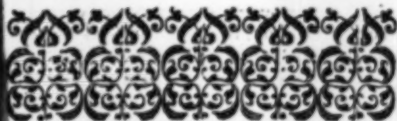
Ecclesiæ LEYDENSIS Pastorem vigilacissimum, suas pro Reformata Religione adversus Pontificios Disputationes edentem.

Dum sic Tarpeius nostram turbare Tyrannus
Dissidiis patriam tentat & insidiis:
Dumque ovibus parat incautis immittere pestem,
Instillans teneris dira venena animis:
Dum miscet populis Latia ex Babylone Meretrix
Plena sui potus pocla soporiferi:
FESTE *ovibus cautè invigilas, monstrasq; venena;*
Et præsens patriæ porrigis antidotum.

CORN. PYNAKERUS IC.

INDEX
DISPVTATIONVM.

DISPUT.

DISPVTATIONVM THEOLOGICARUM *adversus* PONTIFICIOS PRIMA.

De S. Scripturæ Libris.

THESIS I.

ELIGIO CHRISTIANA, quæ consistit in veri DEI rectâ agnitione, & legitimo ejusdem cultu, ex principiis naturâ notis salutariter percipi non potest. Quare DEUS tum veram sui cognitionem, tum legitimam cultûs sui rationem, hominibus per verbum suum *a* προφορικὸν, quo animi sensa exprimuntur, revelavit. Hoc verbum unicum est Religionis veræ principium, *b* αὐτόπιστον, καὶ ἀνεξέταστον.

Quid sit principium Christianæ Religionis?

a *Prolatum.*

b *Ex se credendum & non explorandũ.*

II.

Quot modis revelatum?

Multifariam autem & c multis vicibus revelatio hæc facta fuit: Extraordinariè per oracula, tum per ipsum Deum, ac Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, tum per Angelos Dei jussu pronunciata, per visiones, per somnia, & per Urim & Tummim. Ordinariè, in principio ad tempora usque Mosis per vivam doctrinæ à majoribus acceptæ traditionem: deinceps cum decrescente hominum ætate, oblivio, socordia, atque etiam malitia hominum accrescerent, ne per Satanam ejusque instrumenta doctrina divinitùs revelata corrumperetur, voluit ac jussit Deus eandem ad Ecclesiæ d ἀσφάλειαν scripto, quo verba exprimi solent, comprehendi, ac quasi publicis tabulis consignari. Scriptum hoc Sacram Scripturam, Sacras Literas, et verbum Dei Scriptum appellamus.

c *Heb.* 1. 1.

d *Incolumitatem.*

III.

Quid sit S. Scriptura?

SACRA SCRIPTURA est sacrum et divinum instrumentum publicum, quo doctrina salutaris de Deo, et vero ejus cultu, per Sanctos, et à Deo ad hoc delectos viros, dictante Spiritu Sancto, literis consignata est, continens perfectè et perspicuè veritatem divinam, quæ in hac vita scitu necessaria est ad Dei gloriam, et hominum salutem.

IV.

An Sacra Scriptura sit necessaria?

Salutarem doctrinam quamvis Deus prioribus sæculis sine Scriptura in Ecclesia conservaverit, ac propagaverit, tamen ex quo tempore eandem scriptis jussit comprehendi, non quidem absolutè, sed ex hypothesi ordinationis divinæ, necessaria semper fuit, est, atque erit hæc Scriptura,

ra, non tantùm ad bene esse, sed etiam ad esse Ecclesiæ, quæ nulli fundamento alii debet inædificari, quàm quod scriptis Prophetarum & Apostolorum continetur. Estque hæc scriptura nunc fidei & doctrinæ Christianæ canon & regula, non partialis tantùm, sed etiam totalis, plenaria, atque unica.

An sit regula fidei totalis?

V.

Qui sint libri Canonici?

LIBRI, quibus Sacræ Literæ continentur, secundum diversa Ecclesiæ tempora, quibus dati & scripti sunt, dividuntur in libros Veteris & Novi Testamenti. Libri V. T. dividuntur in Legem, Prophetas, & Hagiographa. Lex complectitur quinque libros Mosis, qui ex librorum materia vocantur *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*. Prophetæ alii sunt priores, quorum libri præcipuè sunt historici, *Josua, Judicum*, cui additur *Ruth*, duo *Samuelis*, & duo *Regum*: alii posteriores, quorum alii sunt Majores, *Esaias, Jeremias, Ezechiel, & Daniel*; alii Minores non autoritate, sed brevitate librorum, *Oseas, Joel. Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Haggæus, Zacharias, Malachias*. Hagiographa scripta varias res miscellaneè tractant, suntq; duo libri *παραλειπομένων*, seu *Chronicorum*, liber *Job, Psalmi, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Salomonis, Threni*, seu *Lamentationes Jeremiæ, Canticum Canticorum, Hesther, Ezras, & Nehemias*. Libri N. T. alii sunt Historici, qui complectuntur historiam tum Christi, conscriptam à quatuor Evangelistis, *Matthæo, Marco, Luca*, & *Johanne*, tum *Actorum Apostolorum* à Luca conscriptam. Alii sunt Exegetici, seu Dogmatici, qui sunt *Epistolæ* Apostolorum

stolorum. XIV. *Pauli*, I. ad *Romanos*, II. ad *Corinthios*, I. ad *Galatas*. I. ad *Ephesios*, I. ad *Philippenses*, I. ad *Colossenses*, II. ad *Thessalonicenses*, II. ad *Timotheum*, I. ad *Titum*, I. ad *Philemonem*, I. ad *Hebræos*. *Jacobi* una, *Petri* II. *Joannis* III. *Judæ* fratris *Jacobi* una. Propheticus unus est, *Apocalypsis Joannis* Apostoli. Hi libri e omnes & soli f Θεόπνευστοι sunt, & rectè vocantur *Canonici*, quia fidei & vitæ canon, seu norma & regula sunt, & in sacrorum librorum canone, seu catalogo, semper in Ecclesia comprehensi fuerunt.

e 2 *Tim*. 3. 16. f *divinitùs inspirati*.

VI.

Qui sint libri Apocryphi?

Hisce divinis libris adjungi solent alii, qui de rebus quidem divinis tractant, & ad informandos mores haud inutiliter legi in Ecclesia possunt, sed tamen non sunt divinitus inspirati, aut Canonici, ut fidei & vitæ norma esse possint, & vocantur vulgò *Apocryphi*. Suntque aut integri libri, *Tobias*, *Judith*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus Jesu Syracidæ*, III. & IV. *Esdræ*, libri *Machabæorum*. Aut appendices libris Canonicis additæ: Jeremiæ *Baruch*, Paraleipomenis *Oratio Manassæ*, Danieli *Hymnus trium puerorum*, *historia Susannæ*, *Belis & Draconis*, *Oratio Azariæ*, Estheræ *septem capita, quæ apud Hebræos non habentur*. Hi omnes neque à Prophetis, aut Hebraicè sunt scripti, neque in canone Hebræorum, quibus g τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἐπιστεύθησαν, unquam extiterunt, neque à Christo aut Apostolis sunt approbati. Quinetiam plerique multa falsa & absurda continent, & à libris Canonicis, atque etiam inter se plurimùm dissentiunt.

g *Rom*. 3. 2.

DISPUTATIO II.

De S. Scripturæ Autoritate.

THESIS I.

VT in omni legitimo instrumento vel scripto publico præcipuè requiritur, ut sit authenticum seu indubitatæ fidei, et ut perfectè et perspicuè contrahentium, vel a τοῦ διαθεμένου voluntatem, aut rei veritatem exprimat; ita etiam in divino hoc S. Scripturæ instrumento triâ hæc necessariò requiruntur, atque etiam revera insunt, Αὐθεντία, Perfectio, et Perspicuitas.

a *Testatoris.*

II.

Αὐθεντία, seu Authoritas alicujus scripti nihil aliud est quam dignitas quædam, secundum et propter quàm scriptum illud fidem meretur, et pro vero ac veraci habetur. Hac dignitate S. Scriptura ita præcellit, ut autoritatem habeat non vulgarem aut humanam, quæ vel in dubitationem vocari possit, vel confirmatione aliqua opus habeat, sed planè divinam et non tantùm b ἀξιόπιστον, sed etiam, c αὐτόπιστον, ita ut ei propter sui ipsius asseverationem sit credendum, ac certi simus et verissimum esse quidquid S. Scripturâ continetur, et propterea etiam aliquid veritati divinæ esse consentaneum, quia in sacro hoc instrumento docetur.

Quæ sit autoritas S. Scripturæ?

b *Fide dignam.*

c *Ex se (vel propter se) credendum*

III.

Unde sacra Scriptura autoritatē divinam habeat?

Consideratur autem hæc S. Scripturæ autoritas, vel *in se*, vel *respectu nostri*. Cùm *in se* consideratur, quæritur; Unde Sacra Scriptura hanc divinam autoritatem habeat? Respondemus autoritatem hanc ei competere non ab Ecclesia, quæ nullo jure potestatem habet libro aut scripto alicui divinam autoritatem conciliandi, & cujus testimonio, utpote humano, veritas divina confirmari neque potest, neque indiget. *Sed divinam* habet autoritatem, quia *d* Θεόπνευστος est, & Deum habet autorem, qui solus verax atque ipsa Veritas est. Tanta enim est scripti alicujus autoritas, quanta est autoris. Et licet Deus in consignandis his sacris literis usus sit operâ hominum, tanquam notariorum, aut amanuensium, inde nihil decedit de earum autoritate. Nam *e* sancti illi Dei homines locuti sunt acti à Spiritu Sancto, qui spiritus est veritatis ac veracitatis infallibilis.

d *Divinitùs inspirata.*

e 2 *Pet.* 1. 21.

IV.

Unde nobis constet S. Scripturæ Libros esse autoritatis divinæ?

Respectu nostri cum autoritas hæc consideratur quæstio est; unde nobis constet de hac S. Scripturæ autoritate, seu hos Libros esse divinos & veritatis infallibilis? Quæstio hæc quamvis supervacanea sit, nec controverti debeat inter Christianos, qui Sacras Scripturas divinas esse credunt potiùs quam sciunt, dari tamen possunt argumenta, quibus S. Scripturæ divina autoritas nobis abundè probari & confirmari possit. Horum quædam tantùm suadent, quædam etiam planè persuadent, ut credamus libros Sacræ Scripturæ divinæ esse autoritatis.

V.

Argumenta, quæ tantum inserviunt suasioni faciendæ cum nobis, tum aliis, sunt multa, ac multiplicia. Alia ex ipsa S. Scripturâ, alia aliunde desumuntur. Ipsa S. Scriptura, sicut quodlibet opus, satis testatur de excellentia sui artificis, seu autoris. Doctrinam enim complectitur planè divinam, sapientissimam, & sanctissimam, in quâ nihil falsi ostendi potest, sed ubique divina veritas elucet, tum in prædictionum certâ impletione, tum in singularum partium consensu & f συμφωνίᾳ, conscriptam quidem stylo simplici & humili, sed puro, inaffectato, & divinæ Majestati convenienti. Præterea sacrarum literarum divina autoritas ex eo manifestè apparet, quod doctrinam contineant antiquissimam, ac proinde verissimam, ac talem, quæ licet carni ingrata ac stulta sit, & non g per principes hujus seculi autoritate & sapientia præcellentes, neque persuasoriis humanæ sapientiæ verbis proponatur, mirificè tamen afficit mentes hominum, & divino quodam modo efficax est ad fidem & conversionem, ad Deum in animis hominum ingenerandum. Deus etiam horum Librorum autoritatem divinam asseruit, cum per varia & stupenda miracula in Veteri & Novo Testamento, tum per mirabilem horum librorum adversus furores Diaboli & mundi, qui doctrinam iis contentam summè oderunt, defensionem. Huc accedit Ecclesiæ Orthodoxæ testimonium, & unanimis piorum omnium testificatio, à nonnullis inter eos etiam sanguine suo obsignata, quæ non est temerè rejicienda, sed reverenter amplectenda, animósque nostros tametsi de certitudine planè convincere non possit, ad consensum

f *Universali concentu.*

g 1 *Cor.* 2. 1. 4. 5.

An & quatenus ex testimonio Ecclesiæ?

consensum tamen efficaciter excitare atque permovere potest ac debet.

VI.

An ex testimonio Spiritus Sancti?

Argumentum, quo animi nostri de Librorum S. Scripturæ divinâ autoritate certâ *h* πληροφορίᾳ ac plenâ *i* πεποιθήσει convincuntur, est unicum, Testimonium scilicet Spiritus Sancti internum, quod illi soli notum est, cui obtingit. Idem enim Spiritus, qui S. Scripturæ autor est, certitudinem ejusdem nobis obsignat, & quemadmodum scimus principia scientiarum naturalium vera esse, quia Lux naturæ in unicujusque mente dictat ea vera esse, ita etiam scimus hæc supernaturalis ac cœlestis Sapientiæ principia vera esse & fidei indubitatæ, quia eorum veritatem autor eorum Spiritus Sanctus in cordibus nostris obsignat. Nam quâ ratione principia nobis innotescunt, eâdem etiam veritas & certitudo eorundem nobis comprobatur.

h *Plena & certâ persuasione.*
i *Fiducia.*

DISPUTATIO III.

De S. Scripturæ Perfectione.

THESIS I.

An Sacra Scriptura perfectè contineat omnia ad salutem scitu necessaria?

SEcunda conditio, quæ in legitimo instrumento publico requiritur, est; ut omnia ea, quorum causâ tale instrumentum est conscriptum, perfectè & sufficienter contineat atque exprimat. Hanc conditionem asserimus etiam inesse huic instrumento divino sacrarum literarum, *a* quæ hominem possunt sapientem redde re

a 2 *Tim.* 3. 15.

re ad salutem per fidem in Christo Jesu, ac proinde perfectè & sufficienter continent omnia illa, quæ ad fidem & vitam Christianam sunt necessaria.

II.

Perfectionem cum S. Scripturæ tribuimus, non agimus de illa perfectione cognitionis, quæ post hanc vitam erit, cum cernemus à facie ad faciem, & quando *b* τὰ ἐκ μέρους καταργηθήσεται, sed dicimus omnia illa, quæ in hac vita Deo ad sui gloriam & nostri salutem revelare placuit, & quæ ipse nos hîc scire voluit, nobisque ad salutem scitu, creditu, speratu, atque observatu necessaria judicavit, perfectè & sufficientèr secundùm omnes partes essentiales atque integrales in S. Scriptura contineri. Dogmata autem ad salutem necessaria in sacris literis continentur aut expressè & totidem verbis aut analogicè & æquipollenter; ut ex contentis in S. Scriptura per bonam & firmam consequentiam elici possint: Ita ut quidquid ex S. Scriptura vel expresso testimonio, vel per bonam consequentiam probari non possit, eo ipso constet aut esse rejiciendum hominum *c* ἐντάλματα, *d* quo Deus frustrà colitur, aut doctrinam esse ad salutem non necessariam.

Qualis perfectio S. Scripturæ tribuatur?
b 1 *Cor.* 13. 10.

Quomodo omnia ad salutem necessaria in sacra Scriptura contineantur?
c *Mandatum.*
d *Matt.* 15. 9.

III.

Omnia homini in hac vita ad salutem scitu necessaria Prophetis & Apostolis plenè sunt revelata per Deum Patrem, & Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum *e*, qui omnia quæ à Patre suo audivit, iis nota fecit, & per Spiritum S. *f* qui ipsis dux viæ fuit in omnem veritatem.

An Apostolis & Prophetis omnia sint revelata?
e *Joh.* 8. 26.
f *Jo.* 16. 13.

An omnia docuerint?
g *Act.* 20. 27.
h *Col.* 1. 28.
i *in omni sapientia.*
An omnia scripserint?
k *Perfectũ.*
l *Incolumitatem.*

veritatem. Apostoli etiam ex mandato Christi *g* omne Dei consilium, atque omnia, quæ ad salutem conducerent, fideliter annunciârunt, *h* docentes omnem hominem *i* ἐν πάσῃ Σοφίᾳ, ut omnem hominem sistant *k* τέλειον in Christo Jesu; & tamen nihil docuerunt, quod in scriptis Prophetarum ac Veteris Testamenti non continetur. Tandem etiam ipsi eadem omnia ut fidi Ecclesiæ Doctores, ad ejusdem *l* ἀσφάλειαν literis consignârunt.

An ex sola S. Scriptura omnia dogmata possint probari, atque omnes hæreses refutari?

IV.

Ex sola ergo S. Scripturâ Veteris & Novi Testamenti veritas doctrinæ ad salutem necessariæ depromi ac comprobari debet, atque etiam sufficienter potest, omnesque errores atque hæreses, quæ contra hanc veritatem vel directè vel indirectè veniunt, luculentissimè refutari. Quare ex hâc solâ populus docendus, dogmata confirmanda, & controversiæ Ecclesiasticæ sunt decidendæ.

Quid & quotuplex sit traditio?

V.

Traditio, Græcè παράδοσις, latiore significatione accipitur pro doctrinâ traditâ quocunque modo, sive per vivam vocem, sive per scriptum: utque doctrina alia est de dogmatis, alia de ritibus, sic alia est Traditio Dogmatica, alia Ritualis seu Ceremonialis. Strictiore significatione, cùm opponitur verbo Dei scripto, accipitur pro doctrinâ traditâ quidem vivâ voce, sed scripto non consignatâ. De his traditionibus quæritur primò: An hodie extent aliquæ divinæ, & Apostolicæ Traditiones dogmaticæ de fide, & de bonis operibus, quæ non sunt scriptæ in libris Propheticis & Apostolicis? Respondemus, Ante

An extent Divinæ & Apostolicæ Traditiones Dogmaticæ?

Mosen quidem fuisse Traditiones divinas non scriptas, & initio prædicationis Evangelicæ extitisse Traditiones Evangelicas non scriptas, sed hoc tempore postquam in Veteri Testamento tota doctrina Prophetica, & in Nouo Testamento tota doctrina Apostolica certis libris fuit comprehensa, (quos vocamus *Canonicos*,) in iis libris omnia dogmata de fide & moribus ad salutem necessaria sufficientissimè ac perfectissimè contineri: neque ullis idoneis argumentis aut testibus probari posse, extare hodie ullam Traditionem divinam & Apostolicam de aliquo dogmate, quod necessariò sit credendum, quæ in iis libris nusquam scripta reperiatur. Quare verbum Dei hodie non potest rectè dividi in verbum ἔγγραφον, seu scriptum, & ἄγραφον non scriptum.

VI.

An extent Apostolica Traditiones Rituales?

Quæritur secundò: An hodie extent aliquæ Traditiones Apostolicæ in S. Scriptura non conscriptæ, de aliquibus ritibus necessariò in Ecclesia usurpandis? Respondemus ipsum omnium rituum essentiale fundamentum, quod est, ut omnia fiant [m] εὐσχημόνως, κατὰ τάξιν, καὶ πρὸς [n] οἰκοδομήν, atque etiam omnes Sacramentorum ritus essentiales, verbo Dei scripto disertè contineri. Accidentales autem rituum determinationes singulas non esse conscriptas libenter fatemur, quia nec sunt ab Apostolis præcisè præscriptæ, sed relictæ in libertate Ecclesiæ, ut res adiaphoræ, quæ pro circumstantiarum ratione variari possunt, atque etiam debent, quoties ædificatio requirit, & semper præsenti Ecclesiarum statui accommodari ad majorem ædificationem.

[m] *Decenter & ordine.* 1. Cor. 14. 40.

[n] *Et ad ædificationem*, 1. Cor. 14. 12.

An et quæ sint Traditiones Ecclesiasticæ?

Tales

Tales Ecclesiasticas Determinationes, seu Traditiones non scriptas, in ecclesia semper extare, et necessarias esse agnoscimus, easque fideles omnes, nisi ordinjs violatores haberi velint, religiosè debere observare, modo non sint superstitiosæ; et verbo Dei, aut libertati Christianæ contrariæ: Traditiones autem, quas Pontificii pro Apostolicis vendicant, omnes sunt incertæ, et pleræque inepta et ridicula hominum superstitiosorum commenta cum S. Scriptura pugnantia.

DISPUTATIO IV.

De S. Scripturæ Perspicuitate.

THESIS *I.*

An sacra Scriptura sit perspicua?

TErtia conditio in legitimo instrumẽto publico requisita est, ut Testatoris vel contrahentium voluntatem perspicuè et clarè exprimat, ne per se causa litium existat. Hanc conditionem etiam divino hoc instrumento S. Scripturæ inesse asserimus, ita ut omnia dogmata ad salutem necessaria perspicuè, dilucide, et clarè in eo contineantur, ipsumque sibi explicando sufficiat, neque alieno lumine indigeat, quo clarius reddatur.

II.

An materia sacra scriptura sit perspicua?

Perspicuitas hæc considerari potest, vel *in se*, vel *respectu hominum*. Consideratur *in se*, vel *respectu materiæ*, quæ tametsi contineat altissima ac profundissima mysteria à seculis abscondita.

dita, atque à naturali hominum intellectu remota, sunt tamen in S. Scriptura satis clarè proposita atque explicata Vel *respectu formæ*, cum *internæ*, quæ est veritas divina, quæ in se obscura esse non potest, cum lux sit, quâ animi nostri illuminantur: tum *externæ*, quæ est *stylus orationis*, qui etsi alicubi phrasibus & verbis paulo obscurioribus temperatus est, alibi tamen & maximâ ex parte satis clarus est & perspicuus. Phrases enim propriæ verborum propietate lucent, & figuratæ perspicua sunt orationis sacræ lumina.

An forma sacræ Scriptura sit perspicua.

III.

Ita autem S. Scripturæ stylum Spiritus Sanctus temperavit, ut neque nimia facilitas legentibus contemptum ac fastidium pareret, neque nimia obscuritas Scripturam nobis redderet inutilem. Quare quæ uno loco clarè docentur, ea alio loco paulò obscurioribus verbis aut phrasibus sæpiùs proponuntur, ut eâ ratione diligentia nostra in scrutandis Scripturis acuatur, humani ingenii superbia contundatur, nosq; intelligentiæ sacrarum Literarum donum tanto ardentioribus votis à Deo expetamus, ac majori cum labore atque industriâ pretiosissimum hunc cœlestis sapientiæ thesaurum eruamus.

An stylus S. Scriptura sit perspicuus?

IV.

Respectu hominum S. Scripturæ perspicuitas diversimodè consideratur. Nam alii homines sunt *Irregeniti*, & animales, a in quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, alii sunt *Regeniti* & Spiritus Sancti lumine illustrati. Illis Scriptura obscura & operta est: his verò clara & perspicua, etsi non omnibus æqualiter, omnibus & singulis tamen pro mensura fidei sufficienter ad salutem.

An sacra Scriptura omnibus hominib. sit æque perspicua?

a 2. Cor. 4. 4.

V.

V.

Quis non sit status controversiæ?

b *Matt.* 13. 11.

Non ergò dicimus omnia in S. Scriptura singulis hominibus pariter esse perspicua, aut singula omnibus æqualiter. Non enim omnibus *b* datum est intelligere mysteria regni cœlorum. Sunt etiam certi gradus cognitionis & donorum. Quinimo sæpe uni eidemque homini postea clarum fiet, quod antea ei fuerat obscurum. Neq; dicimus in S. Scriptura omnia esse facillima & apertissima ita ut nullâ egeat interpretatione: Libenter enim agnoscimus in sacra Scriptura reperiri multa *c* δυσνόητα, multa etiam obscuriora dicta, sed quæ aut sine salutis dispendio ignorari possunt, aut alio loco clariùs sunt exposita.

c difficilia intellectu, 2. *Pet.* 3. 16.

VI.

Quis sit verus controversiæ status?

Hoc ipsum est quod asserimus, omnia dogmata, quæ ad salutem scitu, creditu, atque observatu sunt necessaria, suis locis in S. Scriptura ita clarè & perspicuè proponi atque explicari, ut à quolibet homine etiam plebeio, Spiritum Christi unctionem à Sancto illo habente, atque officium suum adhibitis precibus, & reliquis ad eruendum S. Scripturæ sensum ordinariis mediis diligenter faciente, facilè & sufficienter ad salutem intelligi possint.

DISPUT.

DISPUTATIO V.

De Interpretatione Sacræ Scripturæ, quoad verba.

seu

De S. Scripturæ Versionibus, & Lectione.

THESIS I.

Quâ linguâ Sacra Scriptura originaliter sit conscripta?

Finis scriptionis sacrarum literarum est, ut ex literarum characteribus Dei verba colligantur, & ex verbis, mentis ac revelationis divinæ sensus eruatur. Deus voluntatem suam jussit exprimi & conscribi in Veteri Testamento verbis Hebraicis, quæ populo suo erant materna & popularia (exceptis paucis quibusdam, quæ à Daniele & Ezra Chaldaicè scripta legimus) & in Novo Testamento verbis Græcis, quæ isto tempore in toto terrarum orbe erant notissima, ut nationes omnes tantò facilius ad Christi cognitionem & Ecclesiam adducerentur.

II.

a Divinitùs inspiratæ. An editio Hebræa V. T. & Græca N. T. solæ sint authenticæ?

Editio ergò Hebræa Veteris Testamenti, & Græca Novi Testamenti, solæ sunt *a* θεόπνευστοι, ac proinde authenticæ, ex quibus tanquam ex fontibus reliquæ omnes versiones sunt derivandæ, quæ ad eas semper sunt exigendæ & corrigendæ. Ad hos fontes in omnibus controversiis perpetuò est

An sint corrupta? est recurrendum. Fontes autem hosce esse turbidos, seu has editiones vel Judæis vel à Christianis corruptas esse, ac propterea authenticas esse non posse, nullis idoneis argumentis potest probari.

III.

An Sacra Scriptura sit transferenda in linguam vernaculam? Quandoquidem autem linguæ hæ originales Hebræa & Græca multis populis, ad quos hoc instrumentum fœderis pertinet, ac proinde iis etiam communicari debet, barbaræ sunt atque incognitæ, ne illis S. Scriptura sit inutilis, operæpretium atque etiam necessarium est, ut S. Scriptura ex originalibus linguis in singularum gentium linguam vernaculam transferatur, in quâ etiam secundùm mandatum atque exemplum Christi atque Apostolorum, qui hunc præcipuè in finem linguarum dono præditi fuerunt, & praxin veteris *An sacra sint administranda linguâ vernaculâ?* Ecclesiæ Christianæ, singulis gentibus, quæ aliâ ratione doceri & lucrifieri non possent, Evangelium non tantùm est prædicandum, sed etiam sacra omnia sunt administranda, quæ alioquin illis forent inutilia. Preces etiam privatæ linguâ precanti incognitâ, vel publicæ linguâ populo incognitâ conceptæ, non tantùm sunt inutiles & ridiculæ, sed etiam ab Apostolis expressè damnatæ, neque unquam ab Apostolis aut primitivâ Ecclesiâ usurpatæ.

IV.

An ulla versio sit authentica? Versiones seu Translationes S. Scripturæ in linguas alias & diversas extant plurimæ, ac totidem esse possunt, quot sunt diversæ nationum per universum terrarum orbem dispersarum linguæ. Quinimò in unâ eademque linguâ multæ possunt esse diversorum Autorum Versiones, qua-

rum

rum aliæ aliis sint accuratiores. Nulla tamen Versio, quæcunque tandem illa sit, quantumvis cum fontibus seu originalibus editionibus optimè conveniens, authentica esse potest, aut ejusdem cum fontibus autoritatis: quia nulla à Deo immediatè inspiratur: sed omnes interpretes erroribus sunt obnoxii, atque alicubi hallucinari possunt. Ne illa quidem versio Græca septuaginta duorum interpretum, qui Hierosolymis ad Ptolomæum Philadelphum missi scribuntur, si hodie extaret, authentica esset. Hodierna verò translatio Græca V. T. neque est illa LXX Interpretum, neque authentica, sed multis in locis est vitiosa.

An versio Græca V.T. sit LXX. interpretum & authentica?

V.

Multo minùs vulgata Latina totius V. et N.T. versio, quæ perperam Hieronymi esse existimatur, tametsi longo usu in Ecclesia recepta fuerit, et Concilium Tridentinum authenticam esse voluerit, authentica esse potest, aut pro tali haberi debet. Nam præterquam quòd non sit editio b ἀρχέτυπος, quæ sola authentica est, neque translatio c Θεόπνευστος, passim tam multis vitiis, erroribus, solœcismis, barbarismis, et manifestis sententiarum corruptelis scatet, ut vix ulla Latina translatio sit corruptior aut ineptior, tantùm abest ut sit integerrima et plenissima.

An vulgata Latina versio sit authẽtica?

b *Primogenia.*
c *Divinitùs inspirata.*

VI.

Omnia scripta eum in finem, conscribuntur, ut legantur. Sic etiam Deus sacram Scripturam conscribi voluit, ut diligenter à nobis legatur, quod ipsum, per Prophetas et Apostolos sæpius et expressè omnibus sine discrimine mandavit. Cæterùm cum omnes nec Hebraicè, nec Græcè, neque etiam Latinè intelligant, et tamen Scriptu-

An liceat promiscuè omnibus Christianis etiam laicis, S. Scripturam legere in lingua vernacula?

ra, quæ ad omnes est scripta, & salutis æternæ, cujus cura omnibus & singulis incumbit, rationem manifestat, ab omnibus propterea diligenter in timore Dei est legenda. Ac non tantùm licet cuilibet Christiano etiam laico, sed etiam utile ac quodammodo necessarium est S. Scripturam in linguam vernaculam translatam, si aliam linguam non intelligat, etiam sine Episcopi aut ullius hominis speciali indulto, legere. Nec metuendum est ut eâ ratione per se ullum homines percipiant detrimentum, aut in errores atque hæreses inducantur, quin potiùs multiplex inde utilitas ad eos redundat. Quare impium & tyrannicum est Pontificiorum interdictum, quo plebem seu laicos, ut vocant, à S. Scripturæ lectione arcent, quò eos facilius in crassa illa inscitia detineant, eorúmque fidei & conscientiis dominari queant, atque eâ ratione armis spiritualibus & consolatione scripturarum miseras animas spoliant, & non sine sacrilegio prohibent, quod Deus non tantum promiscuè omnibus concessit, sed etiam expressè mandavit.

DISPUTATIO VI.

De S. Scripturæ Interpretatione, quod ad sensum:

&

De Iudice Controversiarum fidei.

THESIS I.

Quid sit interpretatio S. Scripturæ?

SCRIPTURAE non in legendo, sed in intelligendo consistunt, neq; in verbis Scripturarum est Evangelium, sed in sensu, sine quo rectè percepto S. Scriptura homini planè est inutilis. Quare imprimis genuinus S. Scripturæ sensus ex verbis est eruendus per legitimam *Interpretationem*, quæ nihil aliud est quàm veri & genuini verborum S. Scripturæ sensus explicatio, ejusdemque *a* πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, καὶ πρὸς παιδείαν, τὴν ἐν δικαιοσύνῃ commoda applicatio.

a 2. *Tim.* 3. 16.

II.

Quis sit verus sacræ Scripturæ sensus?

An sensus S. Scripturæ sit multiplex.

Verus S. Scripturæ sensus est, qui ex verbis & phrasibus rectè intellectis resultat, atque immediatè colligitur, & quem dicentis intentio ac rei natura important. Sensus hic non est varius aut multiplex, ita ut S. Scriptura, instar nasi cerei, in varias diversorum sensuum formas flecti possit, sed est

unicus, nimirum *Grammaticus*, seu *Literalis*, quem literæ, hoc est, verba sivè propriè, sive impropriè sumpta præ se ferunt. Omnis enim oratio, quæ certi aliquid docere debet, tantum unam & simplicem sententiam potest habere. Verba & phrases sunt intelligenda vel propriè, vel figuratè & per tropum, quando propriè accepta manifestam absurditatem parerent, vel falsitatem arguerent. Quocunque modo intelligantur, exprimunt tantùm unicum hunc sensum literalem: atque ex hoc solo efficacia peti possunt in S. Theologia argumenta.

III.

An sensus Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus sint diversi sensus sacræ Scripturæ? An & quatenus liceat uti interpretatione Allegoricâ?

Reliqui tres sensus, quos Pontificii annumerant, & *mysticos* seu *spirituales* vocant, scilicet *Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus* non sunt diversi S. Scripturæ sensus, sed tantùm diversi S. Scripturæ tractandæ modi, & unius illius sensus Literalis variæ accommodationes. Allegorica enim interpretatio est sensus literalis ad Christum, aut ad Ecclesiam, per quandam similitudinem applicatio. Ad tales interpretationes non est temerè confugiendum, sed parcè & sobriè sunt usurpandæ. Periculosum enim est sine Spiritus Sancti directione iis multùm indulgere, & multi Patres hâc occasione graviter errârunt, & sæpe allegoriis suis S. Scripturæ veritatem obscurârunt, ac sensum perverterunt. Anagoge est typi V.T. ad veritatem in N.T. exhibitam applicatio. Tropologia est ejus, quod verbo innuitur, ad vitæ & morum institutionem ethica accommodatio.

IV.

Interpretatio legitima S. Scripturæ non est præcisè

præcisè instituenda secundum interpretationem aut sensum Ecclesiæ, vel Romanæ, vel alterius; neque secundum Conciliorum Universalium Decreta, quæ errare possunt: neque secundum unanimem & consentientem Patrum interpretationem, quæ in omnibus dari non potest: neque secundùm aliquod verbum Dei non scriptum, quod non extat: sed ipsa S. Scriptura sui ipsius optima est interpres, et certissima controversias omnes decidendi regula, utpote in qua quod uno loco obscuriùs, aut figuratè dicitur, alio loco clariùs et propriis verbis explicatur. Quare ex ipsa S. Scriptura dicti obscurioris interpretatio petenda est: atque ut hoc commodè fiat, præcipuè et diligenter consideranda sunt natura phraseως aut dictionis in lingua originali, scopus et intentio dicentis, antecedentia et consequentia, materia rei de qua agitur, et loci alii S. Scripturæ paralleli et clariores. Omnis denique interpretatio congruere debet cum fidei analogia in Symbolo Apostolico et Decalogo expressa.

Quæ sit legitima interpretatio sacræ scripturæ?

V.

Quandoquidem autem omnes, quæ inter Christianos existunt in Religione controversiæ, circa legitimam S. Scripturæ interpretationem versantur, unaquâque parte contendente eam à se adferri, quæritur. Quis sit judex futurus harum controversiarum, qui inter legitimam et illegitimam interpretationem discernat? Respondemus: Judicem controversiarum alium esse *Supremum*, alios judices *Inferiores*. In *Judice* hoc *supremo* requiritur, ut infallibiliter verum dicat et errare non possit, ut partium studio non ducatur, ut ab

Quis sit supremus Iudex rectæ interpretationis, & controversiarum fidei?

eo provocari non possit, & ut certam notitiam ac fidem in animis hominum possit ingenerare, ac spirituali quadam potentia partes eâ ratione quasi constringere, ut veritati voluntariè obediant atque assentiantur. Hic judex non potest esse Episcopus Ecclesiæ Romanæ, seu Papa Romanus, vel ullus alius homo in terris quantumvis excellentissimus Ecclesiæ Doctor, non immediatè vocatus, cùm omnes possint errare, & in nemine reliquæ in judice supremo conditiones requisitæ reperiantur. Quin Papæ Romani sæpè errârunt, & hæretici facti sunt, & sæpe falsas & contradictorias adduxerunt interpretationes. Nec Concilia Universalia, seu Ecclesia repræsentativa in Concilio universali congregata, nam & illa errare possunt, & sic in homines, non in Deum fides nostra terminaretur. Sed supremus Judex controversiarum Ecclesiasticarum est unici Magistri & Doctoris nostri Jesu Christi, qui solus in causa Religionis est audiendus, Spiritus sanctus loquens in Scripturis. Idem enim Spiritus, qui S. Scripturæ autor est, solus potest ac debet mentes nostras de interpretationis veritate non tantùm edocere, sed etiam convincere, & ad assentiendum efficaciter permovere.

An Papa Romanus?

An Concilia Universalia, An Ecclesia?

VI.

Judices inferiores sunt à quibus ad supremum hunc judicem licet provocare. Suntque aut *Publici* aut *Privati*. Publici controversiarum Ecclesiasticarum judices sunt Verbi divini Ministri, Pastores, & Doctores, *b* quorum labia sapientiam custodient.

b *Mal.* 2, 7

Qui sint Judices inferiores? An & quatenus Ministri Ecclesiarum sunt Judices?

ent, ex quorum ore lex est requirenda, & quorum judicio Prophetæ, hoc est, Interpretes Scripturarum, subjecti esse debent. Indicant autem vel unusquisque singulatim, vel conjunctim in Synodo legitimè congregati, ut delegati Ecclesiæ judices, quorum judicium non est supremum & peremptorium, quia cum omnes in judicando errare possint, semper ad normam S. Scripturæ est expendendum, sed tamen pacis & consensûs causâ non est temerè rejiciendum. *Privati* judices sunt omnes Christiani, qui non tantùm de Scripturarum interpretationibus rectène sint an secus, judicare possunt ex verbo Dei per gratiam Spiritûs Sancti, sed etiam debent Spiritus c discernere & probare an sint ex Deo, de doctrina cognoscere, vocem veri pastoris à mercenariorum ac luporum discernere, & omnes doctrinas atque interpretationes priùs ad S. Scripturæ lapidem lydium probare, antequam eas ut bonas recipiant & retineant.

An & quatenus Synodi?

An omnes Christiani possint ac debeant judicare de cõtroversiis & doctrina?

c 1 *Ioh*. 4. 1.

DE D. N. JESV CHRISTO.

DISPUTATIO VII.

De Divinitate Christi: seu *An secundum eam dici possit* [a] Αὐτόθεος.

THESIS I.

a Ipse Deus aut à seipso Deus.

Quæ nobis sint controversiæ cum Pontificiis circa Divinitatem Christi?

COgnitio salutaris Domini nostri JESU CHRISTI, per quam multos justificabit, & sine quâ ad vitam æternam adulti pervenire non possunt, consistit præcipuè in duobus, in verâ *Personæ* ejus agnitione, et rectâ *Officii* ejus cognitione. Circa utrumque nobis aliquot cum Pontificiis controversiæ intercedunt. *Persona* Christi constat ex duabus naturis personaliter unitis, *divinâ* et *humanâ*. De *divina* Christi natura quamvis inter Nos et Pontificios satis conveniat, quod ad causam principalem attinet, cum utrique fateamur Jesum Christum Filium Dei, cum Patre et Spiritu Sancto esse unum illum

illum verum & æternum Deum Patri & Spiritui Sancto *b* ὁμοούσιον: tamen quasi ex mera cavillandi libidine, litem nobis movent; An Christus respectu divinæ naturæ rectè possit dici Αὐτόθεος?

b Consubstantialem.

II.

Vox Αὐτόθεος non est recenter inventa, sed ab antiquissimis Patribus Græcis etiam usurpata. Significationem autem duplicem habere potest: Significat enim vel eum qui est *ipse Deus*, vel eum qui est *à seipso Deus*. Secundum utramque significationem vox hæc Domino nostro Jesu Christo, Dei Filio, seu secundæ Deitatis Personæ orthodoxè, & non incommodè attribui potest.

Quid significet vox αὐτόθεος.

III.

Secundùm primam significationem Filius Dei rectè vocatur αὐτόθεος, quia verè, propriè, & essentialiter est unicus ille & æternus Deus. Atque ita à Græcis patribus etiam vocatur *c* Αὐτοζωὴ, *d* Αὐτοδύναμις, *e* Αὐτοαγαθὸν, *f* Αὐτοαλήθεια, *g* Αὐτοδικαιοσύνη, *h* Αὐτοσοφία, *i* Αὐτοτέλειον, &c. Atque hæc significatio antiquitati atque usui vocis optimè convenit.

An Filius sit ipse Deus?

c *Ipsa vita.*
d *Ipsa potentia.*
e *Ipsa bonitas.*
f *Ipsa veritas.*
g *Ipsa justitia.*
h *Ipsa sapientia.*
i *Ipsa perfectio.*

IV.

Secundùm alteram significationem vox hæc intelligi potest aut *positivè*, (1.) κατὰ θέσιν, quatenus *esse à se* significat à seipso productum esse: ita propriè loquendo nulla Deitatis persona est αὐτόθεος. Aut *negativè* (1) κατ' ἄρσιν ἢ ἀναίρεσιν, ut denotet à nullo esse productum, seu esse *l* ἀναίτιον. Hoc sensu

An Filius sit à seipso Deus?

l *Causa expertem.*

sensu an Filius possit dici αὐτόθεος præcipuè inter nos & Pontificios controvertitur. Respondemus, Filium Dei *respectu essentia divina* absolutè & per se consideratæ rectè dici posse αὐτόθεον, hoc est, *Deum a seipso*, quia habet Deitatem, seu divinam naturam à seipsa existentem, & non ab alio productam aut essentiatam, sed eandem habet essentiam divinam, seu deitatem, quam Pater habet, non ab alio genitam aut productam: ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ m.

Respectu Essentia.

m *Ioh. 5. 26.*

V.

Etsi enim Filius *respectu persona*, quâ Filius est, essentiam divinam habet à Patre per naturalem ac necessariam quandam communicationem generatione æternâ, undè non rectè (ut ita loquamur) n αὐτοϋιὸς appellari possit, non tamen habet essentiam, quæ à Patre sit producta aut effecta. Quare ut Pater rectè potest vocari o ἀρχὴ καὶ αἰτία Filii, ita perperam diceretur principium & causa Deitatis Filii. Deitas enim, quam Filius habet, est οὐσία ἀναίτιος, omnis causæ, principii, & originis expers.

Respectu persona.

n *Ex seipso filius.*

o *Principium et causa.*

VI.

Quod ergò in Symbolo Niceno Christus dicitur esse Deus de Deo, & lumen de lumine, non est intelligendum οὐσιωδῶς, seu respectu Essentiæ, sic enim Filius secundū essentiam à Patre distingueretur & plures Dii darentur: sed ὑποστατικῶς seu respectu Personæ, ut significetur Filium, seu secundam personam Deitatis, verum Deum & lumen, à Patre, seu primâ Deitatis personâ, qui etiam est Deus et lumen, esse ab æterno genitum, non quâ Deus, sed quâ Filius.

DISP:

DISPUTATIO VIII.

De Humana Christi Natura.

ſeu

De Corpore & de Anima Christi.

THESIS *I.*

ÆTernum Dei Filium in plenitudine temporis veram naturam humanam conſtantem ex vero corpore, & vera anima rationali, in ſuam ὑπόστασιν ſeu unitatem Perſonæ aſſumpſiſſe, ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως, hoc eſt, ita ut nec eſſentiarum, nec proprietatum eſſentialium ulla ſit facta confuſio, commixtio, aut converſio, ſed utraque natura ſalva & incolumis cum omnibus proprietatibus eſſentialibus in communi hypoſtaſi permanſerint, Pontificii nobiſcum orthodoxè confitentur: ac propterea rejiciunt figmentum Ubiquitariorum, qui docent: per hanc perſonalem duarum naturarum unionem, ac per Chriſti exaltationem, humano corpori Chriſti eſſe communicatam Omnipræſentiam, quæ eſt incommunicabilis, propria, & eſſentialis divinæ naturæ proprietas.

An Corpus Chriſti poſſit eſſe ubiq; præſens? a Citra cõfuſionem et converſionem.

II.

Haud longè tamen ab hoc eodem errore ipſi abſunt, cùm Chriſti corpori attribuunt πολυτοπίαν, ſeu Multipræſentiam, & docent unum illud corpus verè, localiter, & corporaliter ſimul pręſens eſſe

An Corpus Chriſti poſſit eſſe præſens in pluribus locis ſimul?

esse posse in multis ac propemodum infinitis locis, ac revera hoc modo præsens esse in omnibus iis locis, in quibus panis Eucharisticus consecratur, vel consecratus asservatur, atque ita etiam unum hoc corpus pro locorum multitudine toties multiplicari. Hæc enim b πολυτοπία, cum penè sit infinita, ab Ubiquitate vix differt, nisi quod paulò sit restrictior: & quæ adversus Ubiquitatem à Pontificiis argumenta producuntur, pleraque ad refutandam hanc πολυτοπίαν adversus ipsos commodè retorqueri possunt.

b Multipræsentia.

III.

Pugnat etiam hic Pontificiorum error non tantum cum præcipuis fidei articulis, ac præsertim cum articulo De Ascensione Christi in cœlum, quo oportet eum capi usque ad tempora restitutionis omnium, sed etiam cum veri corporis humani, secundum quod nobis etiam factus est similis, unitate & veritate. Unum enim corpus esse & in diversis locis simul esse, manifestè implicat contradictionem: nam sic unum corpus poterit esse simul unum & multa, sursum, & deorsum, ab eodem loco remotum & non remotum. Corpus etiam omne verum debet semper unum aliquem certum locum occupare. Nam si tollas spacia corporibus nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt. Atque hinc apparet alius Pontificiorum error, cum docent, in Christi nativitate factam esse corporum penetrationem, & corpus ejus clauso matris utero in lucem esse editum.

An unum corpus possit simul esse in pluribus locis? An corpus possit esse sine loco? An in Christi nativitate facta sit corporũ penetratio?

IV.

IV.

Anima Christi, quod ad essentiam, nostræ fuit similis, ac proinde quia non tantùm voluntate, sed etiam intellectu sit prædita, quæritur: Quali scientiâ intellectus humanus animæ Christi in hac vita præditus fuerit? Respondemus, quemadmodum in una Persona Christi duæ sunt Naturæ, & secundum eas omnia duplicia, intellectus, voluntates, proprietates, & operationes naturales; sic etiam duplicem esse scientiam, *Divinam*, & *Humanam*, quarum utraque integras servat proprietates suas. Scientia ejus *Divina* infinita est, omnis mutationis ac successionis expers, habetque omnia sibi præsentissima. De hâc nulla est quæstio. Scientia Christi *Humana* aut est *Beata* illa scientia, quâ anima Christi *a* λόγῳ unita Deum actu videt in unione secundum naturam suam humanam, & in eo reliqua omnia, quæ ad beatitudinem ejus spectant. Aut est scientia *Infusa*, quâ per habitus divinitùs animæ per Spiritum Sanctum inditos & infusos, novit tam divina quam humana, quæcunque ab ullo intellectu vel angelico vel humano cognosci possunt. Hæc Christi scientia tametsi præstantior & major fuerit omnium Angelorum & hominum cognitione, (accepit enim eam non ad *b* mensuram) non tamen fuit infinita, & hac dici potest profecisse, non quidem quod ad habitus infusos, sed quod ad actus.

Quali scientia Christi anima fuerit prædita?

Quotuplex sit in Christo scientia?

a *Verbo.*

b Joh. 3. 34.

V.

Aut denique est scientia *Acquisita*, qua res cognovit secundum naturam, agente intellectu, sive per inventionem intus, sive per experientiam foris, unde etiam *experimentalis* vocatur. Hâc scientiâ

An Christi anima ab initio conceptionis habuerit omniscientiam?

ſcientiâ Chriſtus verè, profecit & crevit non tantùm quod ad actus, ſed etiam quod ad ipſos habitus. Non enim ſtatim ab initio conceptionis omnia ita plenè & exactè novit, ut ea nunc novit poſtquam ad dextram Dei eſt exaltatus, ſed intellectus ejus humanus nonnulla verè ignoravit, & progreſſu temporis multa verè didicit tum ex patefactione divina, tum experimentis.

VI.

An & qualis ignorantia Christo tribui poſſit?

Ignorantiam aliquam cum animæ Chriſti tribuimus, non patrocinamur errori Agnoëtarum, qui Chriſto etiam ſecundum divinitatem ignorantiam tribuebant; multo minùs peccatum aut defectum aliquem propriè dictum in eo ſtatuimus. Ignorantia enim dicitur dupliciter, aut *Negativè*, quæ & ſimplex ignorantia & neſcientia dicitur, & nullum omnino peccatum arguit, qualis in ſanctis Angelis & beatis eſt, & in primis hominibus ante lapſum fuit. Non enim ſciunt omne ſcibile, aut omne quidquid ſcit Deus. Hæc ignorantia non poteſt niſi e καταχρηστικῶς defectus dici, cum nulla ſcientia deſit debita ineſſe. Aut *Poſitivè*, cum quis ignorat eas res, quas poteſt & debet ſcire. Hæc verè defectus eſt, & in Chriſto nunquam fuit. Chriſtus etiam aſſumens naturam noſtram humanam coaſſumpſit omnes noſtros defectus atque f ἀσθενείας excepto peccato, ac proinde anima ejus non tantùm anguſtiis ac doloribus, ſed etiam veris perturbationibus, minimè tamen vitioſis aut inordinariis, in ſtatu humiliationis fuit obnoxia.

e abuſivè.

f infirmitates.

An anima Chriſti infirmitatib. & perturbationibus fuerit obnoxia?

DISP.

DISPUTATIO IX.

De Officio Christi Mediatorio.

THESIS I.

HOmo peccator & injustissimus à Deo justissimo, & peccatis summè offenso atque irato, hostiliter diffidens, non potuit per seipsum justitiæ divinæ satisfacere, ab ira Dei se liberare, aut cum Deo reconciliari, sed necesse fuit ut interveniret persona quædam media, quæ merito, satisfactione, atque intercessione sua à Deo hominibus impetraret, atque etiam efficaciter conferret remissionem peccatorum & salutem æternam, atque hac ratione hominem peccatorem cum Deo peccatis irascente reconciliaret. Hanc personam vocamus Mediatorem Reconciliationis, seu Redemptionis.

An homini opus sit Mediatore apud Deum?

II.

Hunc Mediatorem oportet esse, in unitate personæ, Verum & Justum Hominem, ut non necesse habeat a ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, sed ut pro nostris peccatis pati, sanguinem fundere, & mori possit; & simul etiam Verum Deum, ut pœnam peccatis nostris debitam propter pœnæ gravitatem ac personæ patientis dignitatem, æternæ pœnæ æquivalentem in assumpta humana natura ferre ac superare, nósque à summo malo liberare, & summum nobis bonum restituere possit.

Quali Mediatore sit opus?
a Heb. 7. 27.

III.

III.

Quis sit ille Mediator?

Mediator hic Dei et hominum unus est et solus Dominus noster JESUS CHRISTUS, unigenitus & proprius Dei Filius in plenitudine temporis b γενόμενος ἐκ γυναικός, in quo solo omnes in Mediatore conditiones requisitæ repetiuntur, & de Mediatore prædictiones propheticæ sunt completæ, & qui solus hoc munus perfectissimè secundum omnes partes explevit, atq; etiam nunc obit, non tantum Reconciliationis, sed etiam Intercessionis, ita ut in muneris hujus consortium nullam omnino creaturam, ne ipsam quidem sanctissimam Matrem suam, admittat.

b *Gal.* 4, 4.

An Christus solus sit Mediator?

IV.

An Christus solus sit Mediator secundum utrāque naturam?

Quandoquidem autem Persona Christi constat ex duabus Naturis, Divinâ & Humanâ, quæritur: Secundum quam naturam Christus sit Mediator? Respondemus, Totum Christum, quâ Deus, & quâ Homo, officium hoc Mediatorium executum esse, atque etiam nunc exsequi, secundum utramque naturam, non tantùm secundum humanã, sed etiam secundum divinam c κατ' οἰκονομίαν, consideratam: idque ratione non tantùm suppositi, sed etiam duplicis principii formalis. Divina enim natura nisi operationibus suis ad opus Mediatorium concurreret, non potuisset Christus neque summum Ecclesiæ doctorem, & cœlestem Prophetam agere, neque Pontificis æterni partes obire, neque Sacerdos esse secundum ordinem & typum Melchisedeci, neque regiam potestatem in cœlo & terra debitè exercere, neque Diabolum & mortem vincere, neque Spiritum Sanctum mittere, neque corda nostra renovare, neque partam nobis salutem conferre

c *Secundū dispensationem.*

ferre & conservare. Harum operationum divinarum, quæ necessariò ad munus Mediatorium requiruntur, natura Christi divina principium est non tantùm agens, sed etiam formale. Humana verò ejus natura est humanarum operationum principium formale, subsistens in divina, & ab ea habens principium essentiæ, potentiæ, & operationum omnium. Persona, seu suppositum, est principium commune operationum, conjunctim, non divisim, inconfusè & inseperabiliter, sed ita, ut secundum principia singularia duarum in ipso naturarum duplex sit actio et agendi modus, et secundum suppositum unum sit *d* ἀποτέλεσμα, quod propterea etiam vocatur *e* θεανδρικόν, & θεανθρώπινον.

d *Effectum*
e *Divino-humanum.*

V.

Christus quæcunque exequens munus hoc Mediatorium fecit & passus est, ea omnia pro salute nostra, et in nostrum emolumentum, fecit et passus est, ita ut propriè loquendo sibiipsi nihil sit meritus. Quare Christus per obedientiam et perpessiones, non tanquam per meritum, sed tanquam per viam, ex sapientissima Dei ordinatione, pervenit ad gloriam illam cœlestem, quæ respectu divinitatis suæ semper ipsi fuit propria et debita, & per gloriosa illa redemptionis opera declaravit se esse personam illam omni supremo honore ac gloria cœlesti dignissimam.

An Christus sibi-ipsi aliquid meruerit?

VI.

Angeli boni cum non peccârint, neque à Deo diffideant, Mediatore redemptionis vel Reconciliationis opus non habent. Quia tamen

An Christus etiam sit Mediator Angelorũ?

ab æterno Dei Filio habent, quod ad imaginem Dei creati communione Dei ut summi boni fruantur, & in ea persistant, cum in Christo sint electi ad vitam æternam, atque ab eodem ita conserventur, ut potentia mutabilitatis, cum qua creati sunt, & secundum quam miseri esse potuerunt, nunquam producatur in actum, merito Christus etiam Angelorum non tantum Caput, sed & Mediator Unionis cum Deo, & in eâdem Conservationis, appellari potest.

DISPUTATIO X.

De Descensu Christi ad Inferos, & de Limbo Patrum.

THESIS I.

Quotuplex sit officium Christi?

MEdiationem inter Deum & homines Christus absolvit triplici officio, Prophetico, Regio, & Sacerdotali, triplici illâ Prophetarum, Regum, & Sacerdotum in Veteri Testamento unctione inaugurali typicè adumbrato. Prophetiâ suâ naturæ nostræ malum & gratiæ suæ bonum nobis agnoscendum proponit. Regiâ potestate Ecclesiam suam liberat, regit, defendit, & glorificat. Sacerdotio aufert reatum nostrum cùm per oblationem sacrificii a ἱλαστικοῦ καὶ ἀπολυτρωτικοῦ, tum per intercessionem apud Deum Patrem peccatis nostris offensum.

a *Propitiatorii & redemptorii.*

ho II.

II.

Sacrificium expiatorium, quod Christus pro nobis semel in ara Crucis obtulit, non fuit tantùm ejus *corpus*, seu corporalis passio & mors, quæ sola non potuit esse sufficiens satisfactio ad redemptionem totius hominis. Cum enim homo non tantum corpore, sed etiam animâ peccaverit, & peccatis suis secundum Dei justitiam & interminationem rea um sibi contraxerit non tantum mortis corporalis, sed etiam æternæ, & puniri meruerit non tantum in corpore, sed etiam in anima; necesse fuit Christum Sponsorem & *b λυτρωτὴν* nostrum, ut pro nobis plenissimè satisfaceret, & nos non tantum à corporali, sed etiam ac præcipuè ab æterna morte liberaret, non tantum in corpore, sed præcipuè in anima pati, & non tantum temporalem, sed etiam æternam mortem ac maledictionem subire. Aque hanc ob causam etiam totam naturam nostram assumpsit, ut in tota pateretur.

An sola corporalis passio Christi sit sufficiens λύτρον ad redemptionem?

b *redemptorem.*

III.

Passiones ergo Christi quibus redempti sumus, præcipuæ fuerunt in anima ejus, quæ afflicta fuit, non tantum ex condolentia passionum corporalium, aut ex commiseratione propter peccata hominum, sed verè & propriè in anima sua sensit iram Patris propter peccata nostra, quæ in ipsum conjecta fuerunt, contra se tanquam omnium peccatorum nostrorum reum, accensam atque ardentem. Ex hoc sensu, non vero ex affectu tanquam humani sensus mortem & cruciatus apprehendentis & exhorrescentis, anima ipsius fuit *c* περίλυπος ἕως θανάτου, atque ipse *d* ἐν ἀγωνίᾳ atq; extrema animæ anxietate cõstitutus

An, quomodo, & quid Christus passus sit in anima?

c *Mat.* 26. 38.

d *Luc.* 22. 44.

tus non fictè sed verè conquestus est in cruce, se respectu peccatorum nostrorum, pro quibus luebat, à Deo esse derelictum quia propter illa gravissimum illud summèque horrendum iræ divinæ onus tanta mole ipsi incumbebat, ut sensus naturæ nihil aliud dictaret. In hoc tamen diro cruciatu & in his summis animæ angoribus non desperavit, sed fides ejus illæsa permansit. Atque hæc est mors illa æterna, quam nostrî vice pati debuit & perpessus est, consistens in immensitate agonum, cruciatuum & dolorum infernalium, qui tametsi in damnatis hominibus in æternum continuabuntur, propter satisfactionis defectum, ob quem non datur liberatio, neque exitus: in Christo tamen continuari non debuerunt, neque potuerunt, propter perfectissimam, quam præstitit satisfactionem, ob quam impossibile fuit eum ἐκ τῶν ὠδίνων θανάτου, vel τοῦ ᾅδου, in perpetuum detineri. Christus ergo licet mortem duratione æternam perpessus non fuerit, pœnam tamen luit pro peccatis nostris, cum angorum immensitate, tum personæ morientis dignitate, æternæ morti æquivalentem.

An Christus passus sit mortem æternam?

e doloribus mortis vel inferni. Act. 2, 24. sinans ejusdem repetitione, vel præpostera locutione.

IV.

Omnes hæ Christi perpessiones optimâ methodo sine ullâ vel ταυτολογίᾳ vel ὑστερολογίᾳ in Symbolo exprimuntur. Prius enim in genere dicitur, *Passus est*, scilicet, quæcunque nostri causa pati debuit. Deinde speciatim passiones ejus explicantur, primò externæ & corporales cum dicitur, *Crucifixus, Mortuus, & Sepultus est*: secundò internæ atque animi, quæ jam descriptæ sunt, cum dicitur, *Descendit ad Inferos.*

An passiones Christi in anima etiam in Symbolo exprimantur?

V.

V.

Hic articulus de Descensu Christi ad Inferos, etsi in multis Symbolis omittitur, tamen quia in Symbolo quod Apostolicum vocatur, & maximæ semper in Ecclesiis fuit autoritatis, disertè extat, & à multis jam seculis summo Christianorum consensu receptus est, & doctrinam perutilem continet; ex Symbolo neutiquam est expungendus. Quandoquidem autem Hebræa vox שאול *Scheol*, & vox Græca, quâ illa plerumque transfertur ᾅδης, diversas habent significationes, secundum quas diversæ hujus articuli interpretationes adhiberi possunt: quæritur, Quænam secundum Scripturam & fidei analogiam sit maximè conveniens? Respondemus, etsi utraque vox communissimè significet *Sepulchrum*, non tamen articulum de sepultura hic intelligi posse. Ille enim proximè præcessit, & ineptum fuisset unum eundemque articulum in tam brevi Symbolo tautologicè repetere, aut per se satis clarum exegeticè obscurioribus verbis explicare. Deinde quamvis utraque vox ac præsertim Græca, sæpe etiam accipitur pro loco cruciandis reprobis destinato, non potest tamen in hac significatione articulus hic exponi. Christus enim non potuit localiter eò descendere, neque secundum Divinitatem, quæ ubique est, neque secundum corpus, quod triduo illo fuit in sepulchro; neque secundùm animam, quæ fuit in Paradiso cœlesti. Nec habuit quod in eo loco ageret, cum jam omnes cruciatus morte consummati essent, & Princeps mortis jam morte devictus. Nec conveniens est in infimo ignominiæ gra-

An articulus de descensu ad Inferos debeat extare in Symbolo?

Quis sit sensus hujus articuli?

An sit idem cum articulo De sepultura?

An Christus localiter descendit ad locum damnatorum?

du triumphum statuere. Victoriam autem suam ad terrificandos hostes suos alia ratione satis evidenter ostentare potuit. Quoniam autem hæ voces præterea significant, aut statum eorum, qui à morte oppressi atque absorpti sunt, aut horrendos cruciatus atque extremos angores, consequitur per Descensum ad Inferos, aut intelligi debere imperium & dominium illud ᾅδου, quod per continuatam Christi, in obsignato & custodibus munito sepulchro oppressi conclusique mortem, triduo illo obtinuit: Aut denique perpessionem cruciatuum & angorum infernalium, quos Christus tanquam Sponsor noster, iram Patris perferens in anima expertus est. Atque hic articuli sensus maximè est genuinus, ac phrasi Scripturæ, ac fidei ἀνάλογος g.

g *Consentaneus.*

VI.

An anima Sanctorum in V.T. ante Christi ascensionem fuerint in cælo? An vero in Limbo quodam infernalis.

Anima sanctorum Patriarcharum Prophetarum, & cæterorum fidelium, quotquot ante Christi in cœlum ascensionem ex hac vita excesserunt, non fuerunt in aliquo loco infernali aut subterraneo asservatæ, sed statim ab excessu ex corporibus in Cœlum, in Paradisum cœlestem, in sinum Abrahæ, in cœlestem Hierusalem, & in consortium Angelorum receptæ, cum eandem, quod ad substantiam attinet, nobiscum fidem habuerint quâ justificati æquum fuit ut eandem etiam nobiscum justitiæ coronam acciperent. Virtus enim meriti Christi, qui heri & hodie idem est, & in secula, & agnus ille est mactatus *h* jam inde à jacto mundi fundamento, sub utroque Testamento eandem habuit efficaciam. Quare inane est humani cerebri commentum. Limbus ille infernalis in quo Pontificii fabulantur animas Patrum in

h *Apoc.* 13. 8.

Veteri

Veteri Testamento fuisse asservatas, usquedum Christus, post mortem suam, locali in hunc infernalem & subterraneum locum descensu, eas inde liberaverit: ac propterea neque hoc esse potest id ipsum, quod articulo De descensu Christi ad Inferos exprimitur.

DE PAPA ROMANO.

DISPUTATIO XI.

De optimo Ecclesiæ Regimine.

THESIS I.

ECCLESIA, quæ Domus est DEI viventis, in qua omnia *a* εὐτάκτως geri debent, non potest consistere sine legitimo regimine, præsertim quamdiu in hisce terris militat.

An Ecclesia opus habeat Regimine.

a *Ordinatè.*

II.

Regimen Ecclesiæ duplex est, *Internum*, seu *Invisibile*; & *Externum*, seu *Visibile*.

Quotuplex sit?

III.

Regimen *Invisibile*, est quo Deus Pater per Filium suum JESUM CHRISTUM, *b* quem constituit Caput super omnia ipsi Ecclesiæ, virtute & efficaciâ Spiritûs Sancti Ecclesiam universam immediatè ac potenter colligit, regit, ac conservat. Hoc regimen est planè *c* αὐτοκρατορικὸν, Monarchicum, & omnis consortis aut vicarii impatiens.

Quid & quale sit regimen invisibile?

b *Ephes.* 1. 22.

c *Imperatorium.*

IV.

Quid sit Regimen visibile?

Regimen *Visibile* est externa Ecclesiæ gubernatio, qua mediatè ministerio hominum sub Christo capite fideles ad communionem cum Deo, et inter se colliguntur, & in eadem reguntur, ac conservantur, per talia media, quæ ab ipso Christo ad hunc finem sunt ordinata.

V.

Quibus hoc regimen commissum?

Hoc regimen in Novo Testamento à Christo commissum est hominibus vel immediatè à se ad hoc vocatis, quales fuerunt Apostoli, vel mediatè ab Ecclesia singulariter et ordinariè ad hoc electis, qui ab hoc officio in Scriptura vocantur *Pastores, Episcopi, Presbyteri, Gubernatores, OEconomi Dei*, c *προϊστάμενοι*, seu προεστῶτες, ἡγούμενοι, *&c.* Estque hoc regimen planè *Ministeriale*, nec ullum admittit Dominium, vel in d *Συμπρεσβύτερες*, vel in Gregem.

c *Antistites, seu præsides, ductores.*
d *Collegas.*

VI.

Regiminis itaque hujus Ministerialis optima forma non est æstimanda ex ingenio humano, neque semper Reipublicæ regimini politico conformanda, sed forma quam Christus Ecclesiæ Dominus & Princeps in Novo Testamento instituit, ea servari atque optima judicari debet. Hæc non est Monarchica, ita ut hoc regimen committatur uni alicui homini, qui reliquis Ministris et toti Ecclesiæ, ut Caput ministeriale, vel Christi in terris Vicarius universalis, præsit ac dominetur. Tale enim regimen uni homini impossibile, et toti Ecclesiæ inutile, periculosum,

Quæ sit optima forma regiminis visibilis? An sit Monarchica?

culosum, ac noxium est, atque etiam à Christo expressè prohibitum. Sed hæc est genuina & à Christo instituta Ecclesiæ gubernatio, ut exclusa omni dominatione, Ecclesia per Presbyteria & Synodos gubernetur, in quibus ut ordinis causa digniori ac maximè idoneo *e προεστασία* quædam sine dominatu concedatur, non tantum utile, sed etiam quodammodo est necessarium. Hæc forma regiminis partim Aristocratiæ, partim Democratiæ respondet, ad Aristocratiam tamen quàm proximè accedit.

e Præpositura, vel præsidentia.

DISPUTATIO XII.

De Primatu Apostoli Petri,

&

De Pontificis Romani in eodem successione.

THESIS I.

GUbernatores Ecclesiæ Novi Testamenti extraordinarii & immediatè vocati fuerunt Apostoli, qui præ reliquis Novi Testamenti ministris ordinariis multas habuerunt prærogativas, immediatam scilicet à Christo vocationem & missionem, generalem in universum orbem legationem, potestatem Ecclesias non uno duntaxat in loco, sed ubivis terrarū plantandi,

An Apostoli habeant successores?

tandi dona extraordinaria Spiritus Sancti, immunitatem ab omni errore in doctrina, et singularem atque extraordinariam autoritatem. In hoc Apostolatu propriè dicto nullos habent successores, quia functio fuit planè extraordinaria et temporalis, quæ cum ipsis Apostolis, expiravit.

II.

An inter Apostolos fuerit aliquis primatus?

Omnes Apostoli fuerunt pares dignitate autoritate, jure et potestate, quia omnibus æqualiter prædicatio Evangelii mandata fuit, Ecclesiarum cura incubuit, claves regni cœlorum fuerunt commissæ, atque omnia Apostolatus privilegia concessa. Omnibus et seculis etiam totius Ecclesiæ regimen pari jure ac potestate datum fuit, sed nemini ex illis datum fuit universale aliquod dominium, vel in totam Ecclesiam, vel in reliquos Apostolos. Quare Apostolus Petrus tametsi ætatis atque ordinis causâ, sæpius reliquis præiverit in dicendo, nullum tamen inter Apostolos Primatum obtinuit aut exercuit, neque Apostoli eum pro Primate inter ipsos agnoverunt, neque ulla ratio dari potest, ob quam Petro talis præeminentia præ cæteris competere debuerit, nec denique uspiam in N. T. talis Primatus inter Petri prærogativas recensetur.

An Apostolus Petrus habuerit Primatū?

III.

An Apostolus Petrus Romæ fuerit Episcopus et ibi mortuus sit?

Apostolum Petrum Hierosolymis, Antiochiæ, et in vicinis locis Evangelium prædicâsse ex verbo Dei manifestè constat, sed eum etiam Romæ vixisse, ibi Ecclesiam fundâsse, eamque viginti quinque annos, ut Episcopum ejus Ecclesiæ rexisse, ac tandem ibidem sub Nerone Martyrio fuisse affectum, etsi multi ex veteribus testentur,

non

non potest tamen ullâ probabili ratione ex sacra Scriptura demonstrari. Quin potius probabilibus ex Scriptura argumentis contrarium ostendi potest; atque hoc præsertim ex Chronologia historiæ sacræ collata cum historia Romana manifestissimè patet, non potuisse eum viginti quinque annis Romæ sedere & sub Nerone martyrii coronam accipere: nisi quis velit dicere eum etiam post mortem aliquot annos Romæ vixisse. A morte enim Christi ad ultimum Neronis annum effluxerunt tantum XXXVI anni, & constat ex Scriptura Petrum à morte Christi per XVIII annos in Judæa & vicinis regionibus mansisse, quibus si addantur XXV anni, quibus Romæ dicitur sedisse, exsurgent anni XLIII.

IV.

An Papa Romanus sit Successor Petri?

Quare Papa Romanus non potest esse Apostoli Petri Successor, neque in Apostolatu, qui cum ipso desiit, neque in Primatu, seu universali in totam Ecclesiam Dominio, quod Petrus nunquam habuit, neque in ordinario Romanæ Ecclesiæ Episcopatu, cum Petrus nulli particulari Ecclesiæ, (uti et cæteri Apostoli) fuerit alligatus, et incertum sit an unquam Romæ fuerit: Neque etiam in Doctrina hodierna Pontifices Romani pro legitimis Petri successoribus haberi possunt, cum jamdudum ab ea quàm longissimè recesserint, atque eandem hodieque ferro et flammis extirpare conentur. Non enim habent hæreditatem Petri, qui fidem Petri non tenent. Sed si eorum actiones ac munus quod nunc potissimum exercent, spectemus, Neroni potius quam Petro successisse merito dici possunt.

V.

An veteres Episcopi Romani sint Petri successores?

Veteres Romanæ Ecclesiæ Episcopi, quam diu doctrinam Evangelicam purè docuerunt, orthodoxam fidei confessionem tenuerunt, & munere suo probè functi fuerunt, respectu Doctrinæ & Ministerii Ecclesiæ generatim sumpti, seu muneris pascendi Ecclesiam sibi commissam, & Petri & cæterorum Apostolorum Successores dici possunt. Verùm hic honos non est illis peculiaris, sed omnibus etiam orthodoxis & legitimis Ecclesiarum pastoribus ubivis terrarum communis.

VI.

An Papa Romanus habet Primatum & dominium in omnes Ecclesias?

Olim quidem veteribus illis Ecclesiæ Romanæ Episcopis non vulgares tituli fuerunt attributi, nec mediocres ab aliis Ecclesiis honores exhibiti, sed hoc factum fuit, non quod agnoscerent Romanum Episcopum pro totius Ecclesiæ primate, Capite, & Monarchâ, qui dominium in omnes Ecclesias obtineat, ad quem appellationes institui debeant, qui omnes judicet & à nemine judicari debeat, aut deponi possit, sed tum a διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, quam ob causam etiam postea Episcopo urbis Constantinopolitanæ b ἴσα Πρεσβεῖα fuerunt tributa: tum propter eximiam eorum doctrinam, & singularem pietatem, quibus cæteros anteibant, & propter Ecclesiæ, cui præerant, amplitudinem. Hæc causa fuit quod nonnunquam c πρωτοκαθεδρία & Præsidentia, ut vocant, in Conciliis iis oblata fuerit, & difficiles Ecclesiarum aliarum controversiæ ad judicium Ecclesiæ Romanæ sæpius fuerint delatæ. Primatum autem illum, quem Papa Romanus nunc

a Propter dominium istius civitatis.
b Æqualia honoraria.
c Prima sedes.

nunc ſibi arrogat, atque uſurpat, nullo obtinet jure: neque divino, quo omnibus Eccleſiarum Paſtoribus mandatur paſcere gregem Dei, qui penes ipſos eſt, & interdicitur d τὸ κατακυριεύειν τῶν κλήρων: neque jure Eccleſiaſtico, ſecundum quod tametſi olim (conſilio quidem non malo, ſed tamen humano, & ut eventus docuit periculoſo) ad vitandam e ἀναρχίαν, & tollenda ſciſmatum ſemina, ſpe f εὐταξίας, uni alicui Epiſcopo maximè idoneo, in civitate Metropoli, cura omnium iſtius Diœceſeos vel provinciæ Eccleſiarum fuerit demandata, nulli tamen Epiſcopo univerſale totius Eccleſiæ regimen fuit commiſſum, vel dominium in omnes Eccleſias conceſſum. Primatum verò hunc poſteriores Romani Epiſcopi ſumma ambitione & intolerabili ambitu ſæpius affectatum, à profano illo parricida Phoca impetrarunt, & partim vi, partim fraudibus, & malis artibus tandem obtinuerunt.

d 1. *Pet.* 5. 3.

e confuſionem, *vel ſolutam ſine omni imperio licentiam.*

f *rati ordinis.*

DISPUTATIO XIII.

De Antichriſto.

THESIS I.

Qui & quotuplices ſint Antichriſti?

ἈΝτίχριστοι vocantur, non illi, qui ſe pro Chriſto & vero Meſſia falſò venditant, tales enim in Scriptura propriè ψευδόχριστοι appellantur: ſed qui doctrinæ Chriſti cujus ſe ſectatores profitentur, quoquo modo adverſantur. Horū alii tantum aliquibus doctrinæ capitibus adverſantur, qui

a *falsi propheta, falsi doctores, et homines haretici.*
b 2. *Thess.* 2. 3.
c *ibid.*
d 2. *Thess.* 2. 8.
e 2. *Thess.* 2. 4.
f *Apoc.* 9. 11.
g *ibid.*
h *ibid.*
i *ibid.*
l *Apoc.* 12. 3
m *Apoc.* 11. 7.

qui & a ψευδοπροφῆται, & ψευδοδιδάσκαλοι, & ἄνθρωποι αἱρετικοὶ appellantur, quales etiam ipsis Apostolorum temporibus multi extiterunt Antichristi. Unus verò inter eos eximius Christi, ejusque Ecclesiæ adversarius excellit, qui toti fere doctrinæ Christianæ corpori adversatur, & sub nomine Christi quàm maximè Christum oppugnat, ejusque proprium honorem & officium ad se transfert, qui in Scriptura vocatur b ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, c ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, d ὁ ἄνομος, e ὁ ἀντικείμενος, f βασιλεὺς τῶν ἀκρίδων, g ἄγγελος τῆς ἀβύσσου, h Ἀβαδδὼν, i Ἀπολλύων, l δράκων, m θηρίον, n πόρνη, p ὁ ψευδοπροφήτης, & denique καθ' ἐξοχὴν ὁ Ἀντίχριστος q.

An Antichristus sit una tantū persona?
n *Apoc.* 17. 1.
p *Apoc.* 20. 10.
q 2. *Joh.* 7

II.

Magnus hic & eximius Antichristus non est una numero persona, unum individuum, aut unus tantùm singularis homo, sed quasi corpus quoddam, multitudo, status, ordo, aut series plurium hominum in uno quasi regno sibi ordine succedentium, in quo non nisi unus toti corpori seu regno præsideat uno eodemque tempore, plures tamen diversis temporibus sint surrogatione, eandem potestatem usurpantes, atque idem mysterium iniquitatis successivè operantes.

Qualis sit gente & religione?

III.

Antichristus hic non erit oriundus ex Judaica gente, neque ex tribu Dan, neque nasciturus ex virgine, opera Diaboli: Nec religionem Judaicam profitebitur, aut cultum Leviticum instaurabit, aut à Judæis pro Messia suscipiendus erit, sed professionem Religionis Christianæ saltem in speciem præ se feret, à vera tamen ejus doctrina insigni

quadam apostasiâ deficiet. Nec profitebitur se apertum Christi adversarium, sed occultè sub obtentu Christiani nominis, & insidiosâ sanctitatis simulatione, Christum ejusque Ecclesiam oppugnabit, ut tantò meliùs homines ab ipso effascinatos eo perducat, ut honorem soli Christo debitum ipsi tribuant. Sacramenta à Christo instituta non abolebit, sed corrumpet: Non quidem se ut DEUM palam omnibus adorandum proponet, sed tamen divinos honores quæret, sibi arrogabit, & ab aliis sibi exhiberi patietur. Verbum Dei non simpliciter rejiciet, sed adulterabit. Non negabit palam Jesum esse verum Messiam, sed officium Christi obscurabit, mutilabit, evertet, & tum aliis tum maximè sibi præcipuas ejus partes ascribet & vendicabit.

IV.

Quando sit venturus, & quamdiu regnaturus?

Non est venturus demum proximè ante mundi finem, ita ut tantùm sit regnaturus tres annos cum dimidio. Neque Enoch & Elias corporaliter in mundum redituri sunt ante ejus adventum, sed mysterium hoc iniquitatis etiam Apostolorum temporibus jam tum peragebatur, & magis magisque paulatim vires acquirens, tandem fatiscente Romano Imperio, quod obstitit quo minùs maturiùs prodierit, apertè se cœpit manifestare, ac mundo ostentare: idque potissimum circa annum Christi sexcentesimum. A quo tempore regnum suum in Ecclesia stabilivit, promovit, & exeruit, & regnaturus porro (licet postremis temporibus post revelationem non tam latè, nec tam quietè,) erit, donec Christus *a* eum illustri adventu suo penitus abolebit. Quare cum non

a 2. *Thess.* 2. 8.

Ubi sessurus?

t Dominium. in reges terræ.

non tantum venisse, sed et revelatum esse minimè dubitamus. Sedem autem suam imperialem, seu regiam collocaturus est non Hierosolymis in Judæa, sed Romæ in Italia inter duo maria, in urbe illa ἑπταλόφῳ, seu septicolli, quæ Apostolorum temporibus habebat r βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς, quæque mystica illa Babylon est. Neque reædificaturus est Templum Hierosolymitanum ut in eo tanquam in aulâ regiâ sedeat, sed solium regium erecturus est in externa Christi Ecclesia, quæ DEI templum est, in quâ majestatem regiam est ostentaturus, et divinam quandam autoritatem usurpaturus.

V.

Quo charactere dignoscendus?

Quæ miracula editurus?

ſ 2. Thess. 2.9.

Quæ bella gesturus?

t Irreconciliabile.

Agnosci poterit Antichristus, non ex aliquo charactere externo, seu visibili signo in dextra manu, aut in fronte, non enim erit una singularis persona, sed ex mystico Charactere, & notis illis quibus passim in Scriptura describitur. Adventus ejus erit ſ κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, non tamen ex Scriptura liquet, quænam sint illa in specie mendacia miracula, quæ facturus est, an scilicet ignem sit è cœlo in terram dejecturus, & partem aliquam stellarum inde detracturus, simulata morte resurrecturus, ascensum in cælū paraturus, aut facturus ut imago bestiæ loquatur. Bellum quidem t ἄσπονδον veræ Christi Ecclesiæ indictu rus est, et sanctos homines, qui ejus imperio se subdere nolent, gravissimè ferro ac flammis est persecuturus, non tamen singulare aliquod bellum externum suscipiet, stipatus magno exercitu ac copiis Gogi et Magogi, ut omnes populos et reges terræ ac præcipuè regna Judææ, Lybiæ,

Ægypti, & Æthiopiæ armata manu imperio suo subjiciat.

VI.

An Papa Romanus sit magnus ille Antichristus?

Quandoquidem autem Papa Romanus in externa Christi Ecclesia regnum & dominium erexit, manifestè se adversus omne cui nomen Dei tribuitur, id est, contra verum et summum DEUM, et contra Imperatores & Reges, quos Scriptura DEOS appellat, opponit; nomen DEI sibi attribui patitur, idem se cum DEO consistorium habere, omnémque potestatem in cœlo et in terra sibi datam esse jactat, supra DEUM se effert, leges DEI refigit, de iis pro arbitrio dispensat etiam contra Vetus & Novum Testamentum, & contra jus divinum ac naturæ; libertatem fidelium conscientiis à DEO concessam suarum Legum laqueis tollit, autoritatem sibi divinam ascribit, utpote cujus voluntas sit regula juris et æqui, qui peccata ex autoritate sua possit remittere, quidlibet in religione statuere, omnes judicare, & qui à nemine debeat judicari, qui exlex sit, & nemini rationem reddere teneatur, etiamsi multas animarum myriadas in infernum præcipitaret: utramque summam potestatem secularem et spiritualem sibi adscribit, imperium et dominium totius terrarum orbis ad se pertinere asseverat, regna et ditiones pro arbitrio transfert, Imperatores et Principes de solio detrudit, pedibus calcat, ad oscula spurcissimorum pedum suorum adigit, et tantò se majorem Imperatore jactat, quanto Sol major est Luna, Christi officium manifestè oppugnat et sibi vendicat, novum sacerdotium et novum Missæ sacrificium propitiatorium in-

ſtituit, peccatorum remiſſionem venalem per ſuos inſtitores proponit, leges & canones Eccleſiæ ſub damnationis pœna præſcribit, Traditiones ſuas Scripturis tanquam imperfectis adjicit, judicem ſe omnium controverſiarum u αὐθαίρετον κ) ἀνυπεύθυνον, & S. Scripturæ interpretem x ἀναμάρτητον dicit, Sacramenta à Chriſto inſtituta immutavit, mutilavit, & nova inſtituit, manifeſtam idololatriam in adoratione panis miſſatici, in invocatione mortuorum, in cultu imaginum & reliquiarum ſumma vi defendit, reges & incolas terræ hujus Idololatriæ veneficiis polluit & inebriavit, ſignis fallacibus & confictis miraculis homines ſeducit, auro & argento idola ſua colit, doctrinam majorum contemnit, & diabolicam introduxit, conjugium certis hominibus interdixit, diſcrimen ciborum contra libertatem Chriſtianam invexit, ſanguine ſanctorum & martyrum Jeſu ebrius eſt, Romæ cum regio faſtu & luxu reſidet, poteſtatem collapſi Imperii Romani in ſe tranſtulit, Imperium Romanum regnaque Europæ ferè omnia tanquam feuda ſui juris & beneficii fecit, & reliquas Antichriſti notas manifeſtiſſimè gerit, non dubitamus intrepidè aſſerere, Papam Romanum eſſe magnum illum & inſignem Antichriſtum in V. T. à Daniele ſub typo Antiochi Epiphanis deſcriptum, & in N. T. ab Apoſtolis Paulo II. Theſſ. II. & II. Tim. IV. & à Joanne in Apocalypſi paſſim ſuis coloribus depictum, qui myſterium illud iniquitatis multis ſeculis operatus eſt, & regnum in Eccleſia exercuit, atque hiſce poſtremis temporibus mundo revelatus eſt, & quotidie magis magiſque retegitur

u *Arbitrarium & reddendæ cauſæ non obnoxium.*
x *Infallibilem.*

tur, quem ὁ Κύριος y ἀναλώσει τῷ πνεύματι στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Quod ut fiat, z Ναὶ ἔρχου Κύριε Ἰησοῦ.

y 2. Thess. 2. 8.
z Apoc. 22. 20.

DISPUTATIO XIV.

De Potestate Papæ in Spiritualibus.

THESIS I.

HAud obscura Antichristi nota est summa illa, quam sibi arrogat Papa Romanus, Potestas, tam in rebus temporalibus, quàm in Spiritualibus. Omnis enim Potestas versatur circa res, quæ aut ad salutem animarum & vitam æternam, aut ad hanc animalem vitam, ejusque commoditatem spectant. Hæc vocatur Temporalis, & Politica: Illa Spiritualis & Ecclesiastica. Utramque in terris summam Papa Romanus nullo jure arrogantissimè sibi attribuit, & tyrannicè exercet: atque hac ratione manifestissimè ostendit se esse illum a τὸν ἀντικείμενον, καὶ ὑπεραιρόμενον ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν, ἢ σέβασμα.

Qualem & quotuplicem Potestatem Papa Romanus sibi attribuat?

a 2. Thess. 2. 4.

II.

Potestas Ecclesiastica ordinaria (de extraordinaria enim potestate Apostolorum, quatenus Apostoli fuerunt, hic non agimus,) consistit in autoritate prædicandi verbum DEI, Sacramenta administrandi, disciplinam Ecclesiasticam

Qua in re consistit potestas Ecclesiastica?

clavibus regni cœlorum exercendi, Ministros Ecclesiæ vocandi & deponendi, de controversiis Ecclesiasticis secundum verbum DEI judicandi, & de ritibus adiaphoris canones ad Ecclesiarum ædificationem & b τάξιν condendi. Coactiva potestas, per vim externam aut pœnam corporalem, nulla ordinariis Ecclesiarum Præpositis est data. Omnis enim illorum potestas est merè spiritualis. Habent autem hanc potestatem legitimi Ecclesiarum Præpositi non à Pontifice Romano, sed ab ipso Christo, qui ut Prophetas & Apostolos extraordinarios Ecclesiæ Ministros immediatè ipse vocavit, ita idem dat Pastores & Doctores, reliquosque ordinarios Ecclesiæ Ministros, mediante hominum ministerio: Ille est c ὁ Κύριος τοῦ θερισμοῦ, qui operarios emittit in messem suam. Et à Spiritu Sancto, qui constituit Episcopos ad pascendam Ecclesiam DEI, quam proprio illo sanguine acquisivit.

b *ordinem.*

Unde eam Præpositi Ecclesiarũ habeant? An à Papa Romano?

c *Mat.* 9. 37.

III.

An Papa Romanus habeat summam potestatem Ecclesiasticam?

Potestatem hanc Ecclesiasticam seu Jurisdictionem spiritualem omnes Ecclesiarum Præpositi ordinarii æqualem à Christo acceperunt, licet pro locorum atque Ecclesiarum amplitudine nonnullorum potestas se latiùs diffundat, & circa plures exerceatur. Nulli verò in Novo Testamento Ecclesiæ Præposito summa aliqua atque universalis potestas circa res spirituales, in omnes Ecclesias, & Ecclesiarum Ministros, à Christo aut Apostolis data est: ita ut unus aliquis sit universalis Christi in terris Vicarius, aut totius Ecclesiæ Militantis caput, aut Episcopus universalis, qui omnibus Ecclesiis præsit ac dominetur, & reliquos Episcopos

ſcopos pro arbitrio ſuo ordinet aut deponat, aut à quo reliqui Epiſcopi omnem juriſdictionem ſuam accipere debeant. Quare Papa Romanus nullo jure ſibi hanc poteſtatem ac juriſdictionem ſummam vendicat. Veteres Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi, quam diu inter legitimos Eccleſiarum Miniſtros cenſeri potuerunt, juriſdictionem Eccleſiaſticam non à Petro, ſed ab ipſo Chriſto, eodem, quo cæteri reliquarum Eccleſiarum Epiſcopi, jure et modo acceperunt, eamque ſecundum jus divinum cum iſtis parem habuerunt. Hodiernos vero Pontifices Romanos, quia jamdudum legitimi Eccleſiæ Epiſcopi eſſe deſierunt, nullam in Eccleſia Chriſti juriſdictionem habere meritò affirmamus.

VI.

An Papa Romanus habeat poteſtatem condendi leges Eccleſiaſticas, quæ conſcientias obligent?

Habent quidem Eccleſiarum Præpoſiti poteſtatē de rebus d *ἀδιαφόροις* et externis rituum circumſtantiis canones ſeu leges Eccleſiaſticas condendi, ad Eccleſię ædificationem atq; e *εὐταξίαν*, ſed hæ, extra caſum ſcandali, conſcientias non obligant. Leges vero ad fidem et vitam Chriſtianam pertinentes, quæ hominum conſcientias ſub pœna æternæ damnationis obligent, condendi poteſtas nulli mortali homini, vel hominum cœtui aut Concilio in hiſce terris, nedum Pontifici Romano, conceſſa eſt. Hæc enim autoritas ſoli Deo, qui f *εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι*, et Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui ſolus in Religionis negotio audiendus eſt, ſuo jure competit et propria eſt, quam ſine blaſphemia homo mortalis ſibi vendicare non poteſt. Conſcientiæ autem ad ſolius Dei forum pertinent, in religionis negotio ſolo Dei verbo ligari poſſunt, atque

d *Indifferentibus.*
e *Ordinem.*
f *Jac.* 4. 12.

atque in eas nulli homines dominatum habent. Atque hæ leges omnes, quascunque DEUS ad salutem Ecclesiæ necessarias judicavit, Verbo DEI scripto, cui nihil nobis addere licet, sufficienter & perfectè sunt revelatæ, & comprehensæ. Debemus quidem Ecclesiarum præpositis obedire, sed tantum in iis, quæ ex verbo Dei nobis proponunt, extra verò, aut contra illud, si nobis in Religionis negotio quidquam præscribunt, illud tanquam g διδασκαλία καὶ ἔνταλμα hominum rejiciendum est, nec committere debemus, ut talis servitutis jugo implicemur, aut hominum servi fiamus.

g Doctrina & mandatum.

V.

An Papa Romanus sit supremus Judex controversiarum Ecclesiasticarum.

Supremus atq; infallibilis controversiarum fidei Judex est unici Magistri & doctoris nostri Jesu Christi Spiritus Sanctus loquens in Scripturis. Subordinati vero atque inferiores Iudices sunt Pastores Ecclesiarum in Christiana Synodo sive universali, sive particulari, legitimè congregati, à quibus etiam ipse Romanus Episcopus judicari potest. Horum judiciũ non est infallibile, sed ab eo institui potest appellatio seu provocatio. Debent autem appellationes gradatim institui à Synodis minoribus ad majores, à Diœcesiana ad Provincialem, ab hac ad Nationalem, atque ab hac iterum, si causa tanti sit momenti, & quis priorum judicio non possit acquiescere, ad synodum Oecumenicam, quæ supremum in his terris controversiarum Ecclesiasticarum Tribunal est, cui omnes per universum terrarum orbem Episcopi, etiam ipse Romanus, subesse debent. Quare nullo jure Papa Romanus se venditat pro supremo Ecclesi-

Ecclesiasticarum controversiarum judice, qui omnes judicet, & à nemine accusari aut judicari possit, & ad cujus tribunal omnes controversiæ deferri, atque omnes appellationes institui debeant.

VI.

Nullum humanum judicium in causa Religionis, ne ipsius quidem Synodi Oecumenicæ, nedum unius Episcopi Romani, ita infallibile atque h ἀναμάρτητον est, ut non possit esse errori obnoxium. Hoc enim privilegium proprium fuit sanctis illis hominibus, qui à Spiritu Sancto ducente ipsos in omnem veritatem acti docuerunt & scripserunt, hoc est, Prophetis & Apostolis. Quare judicia omnia humana ad normam scriptorum Propheticorum & Apostolicorum semper sunt expendenda. Papa autem Romanus, non tantùm qua singularis persona, & privatus doctor, sed etiam docens ex cathedra, & publicè sententiam ut judex ferens, etiam adhibito Clericorum cœtu, non tantùm in particularibus facti, sed etiam in juris & fidei controversiis errare potest, & sæpius erravit gravissimè, multaque contra fidei veritatem, etiam in Concilio definivit: hodiéque in præcipuis fidei Christianæ articulis pernitiosissimè errat, ita ut parum absit, quin fidem omnem Christianam penitus abnegaverit. Potest etiam Papa hæresin amplecti, docere, & scriptis propagare. Multi etiam ex veteribus Papis fuerunt hæretici, & nonnulli etiam magi, & planè athei. Hodierni vero omnes pernitiosissimas & blasphemas hæreses propugnant: Quamvis fortè fieri possit, ut in urbe Roma futurus sit semper aliquis cœtus, licet occultus & exiguus, vero-

An judicium Papa sit infallibile?

h *Impeccabile.*

An Papa possit errare?

An Papa possit fieri hæreticus?

An Ecclesia Romana particularis possit errare, & fieri apostatica?

rum fidelium, qui cum Antichristo nullam habeant communionem, sed doctrinæ Christi constanter adhæreant, locus tamen ille urbis Romanæ peculiare hujusmodi privilegium non habet, ex quo certum sit nunquam futurum, ut cœtus ille externus et visibilis illo in loco nomen Christianum profitentium, qui Ecclesia Romana particularis vocatur, non possit in errorem fundamentalem incidere, aut à puritate doctrinæ et sinceritate fidei deficere. Experientia enim ipsa jamdudum contrarium manifestè ostendit.

DISPUTATIO XV.

De Potestate Papæ in Temporalibus.

THESIS I.

Quid & quotuplex sit potestas politica?

a Potestas supereminens. Rom. 13. 1.

ALtera Potestas, quam Papa Romanus sibi arrogat, est Potestas Politica, quæ est a ἡ ἐξουσία ὑπερέχουσα, à Deo ordinata ad conservationem societatis humanæ, et armata gladio seu potestate coactiva. Hæc Potestas aut est Summa, aut Inferior. Summa est, non quam quis in universum planè orbem terrarum obtineat, (hanc enim nullus unquam homo obtinuit, licet olim potentissimæ extiterunt Monarchiæ) sed quam quis in aliquo imperio, regno, aut Republica ita obtinet, ut superiorem in terris potestatem nullam agnoscat præter solius Dei, et ei soli administrationis suæ rationem reddere teneatur. Inferior potestas

potestas est quæ summæ est subordinata, & quam quis non nisi mediante supremâ potestate habet, licet pro munerum diversitate alii majorem alii minorem potestatem acceperint. Hæc potestas à summa dependet, ab ea leges accipit, eique suæ gubernationis rationes reddere tenetur.

II.

Quomodo differant potestas Politica & Ecclesiastica?

Potestas Politica & Ecclesiastica inter se non pugnant, sed ita sunt in societate humana coordinatæ, ut alterius altera poscat opem, & inter utramque rectè institutam summa sit concordia, & amica conspiratio. Differunt tamen, quod illa sit instructa gladio & cogendi autoritate, hæc tantum clavibus regni cœlorum: illa infligit immorigeris pœnas temporales, hæc tantum spirituales: Illa potissimùm versatur circa hominem externum, & res terrenas ac temporales, puta, vitam, corpus, facultates, famam; hæc circa hominem internum, & res spirituales atque æternas, ad conscientiarum sanctificationem, & animarum salutem spectantes. Illius proprius finis est societatis humanæ, & in ea justitiæ, pacis, & tranquillitatis externæ conservatio; hujus verò ædificatio corporis Christi, conservatio communionis sanctorum, & procuratio salutis æternæ. Etsi verò ante omnia regnum Dei quærendum, et animarum salus procuranda, eamque ob causam potestas Spiritualis circa nobilius versetur subjectum, tamen Potestas Politica Spirituali Potestati simpliciter non est subjecta. Utraque enim alteri diversimodè subjicitur. Qui potestatem habent spiritualem in temporalibus omnino potestati politicæ subjiciuntur, et vicissim qui potestate præditi

An Potestas Politica sit Ecclesiastica subordinata et subjecta?

prædιti ſunt politicâ, ſi fideles ſint, poteſtati Spirituali legitimè adminiſtratæ, ut cætera Eccleſiæ membra, ſubjecti eſſe debent, & ſceptra ſua Chriſto ſubmittere; ita tamen ut, ſicubi exorbitent, coerceri debeant, non vi armorum, aut pœnis corporalibus, ſed tantum verbo & diſciplina Eccleſiaſtica. Quinimo tam illi, qui poteſtate ſpirituali ſunt præditi, quàm qui inferiorem aliquam Politicam poteſtatem obtinent, Supremæ Poteſtati Politicæ, ſi fidelis eſt, utrique ita ſubjiciuntur, ut ipſius legibus non tantum Politicis, ſed etiam ad Eccleſiæ regimen ſpectantibus (niſi fortè verbo Dei directè fuerint contrariæ) obedire, eique functionis ſuæ rationem reddere teneantur. Huic enim Poteſtati Supremæ à Deo commiſſa eſt ſuprema cura et inſpectio, non tantum rerum temporalium, ſed etiam ſpiritualium, ut ſub ejus imperio homines non tantum in honeſtate, et juſtitia, ſed etiam in pietate, tranquillam et quietam vitam degant; utque legis divinæ non tantum ſecunda, ſed præcipuè prima tabula inter homines rectè obſervetur.

III.

An unus homo poſſit eſſe Princeps politicus, & Eccleſiæ paſtor ſeu Epiſcopus ſimul?

b 2 *Chron.* 19.5.8.

Functiones tamen utriuſque Poteſtatis ita ſunt diſtinctæ, ut ſi ſpectemus ordinariam Dei legem, et functionum gravitatem, unum idemque ſubjectum utriuſque non ſit capax, nec ferendo par, ut Deo probetur vocatio, et publico expediat. Quare imitari debent Reges & Principes laudatiſſimum ſapientiſſimi Regis Ioſaphati *b* exemplum, et ſecundum ordinem à Christo inſtitutum, alios conſtituere in omni negotio Jehovæ, alios in omni negotio regio. Solum munus

nus Ecclesiasticum, si quis eo secundum omnes partes sedulò defungi debeat, tantæ est gravitatis ut planè integrum hominem requirat, & Apostolus merito exclamet, * Quis ad hæc idoneus? Quicunque ad hoc munus vocantur, & huic sacræ militiæ nomen dederunt, ii non debent se implicare negotiis hujus vitæ, iis expressè interdicitur, ne dominentur c ut Reges gentium, iisq; claves regni cœlorum non terrarum traduntur: neq; gladius, sed pedum pastorale committitur: ut igitur unus & idem homo & Ecclesiæ Episcopus & princeps sæcularis simul sit, neque utile est Ecclesiæ, neque licitum, neque honestum, neque necessarium, sed ordinationi divinæ, spirituali regno Christi, & proprio Ministrorum officio, contrarium.

* 2 *Cor*. 2. 16.

c *Luc*. 22. 26.

IV.

An Papa Romanus jure habeat aliquam potestatem temporalem?

Episcopus itaque Ecclesiæ Romanæ, si inter legitimos Ecclesiæ Episcopos censeri velit, non potest simul exercere Potestatem temporalem, & esse Episcopus Ecclesiæ cum ipso Bellarmino confitente, nihil habeamus ex Scripturis, nisi datas Episcopis claves regni cœlorum, & de clavibus regni terrarum nulla in eo mentio fiat. Præsertim cum ipse Christus, cujus se Vicarium in terris falsò jactat, regnum de hoc mundo, seu principatum secularem non habuerit, nec habere voluerit, sed oblatum fuga recusaverit, & causis civilibus de familia herciscunda ut judicem se immiscere noluerit: atque etiam Apostolus Petrus, cujus se successorem fingit, reliquique Apostoli Potestatem Politicam expressè à Christo ipsis interdictam, nec habuerint, nec usurpârint.

V.

An Papa habeat Supremam potestatem in temporalibus directè vel indirectè? Sextus V. in bulla contra Hénric. III. Franciæ Regem.

V.

Sed Papa Romanus non contentus imperio temporali, quod nullo jure in vicina Romæ loca, et Petri, ut falsò vocant, Patrimonium usurpat, impudentissimè insuper sibi arrogat summam et plenissimam Potestatem in rebus temporalibus, non tantùm in Christianum, sed et in universum omnino terrarum orbem, in omnes Reges et Principes universæ terræ, cunctosque populos, gentes, et nationes. Sed neque Divino neque humano jure tale illi dominium competere, ita manifestum est, ut ipse Bellarminus fateatur, Papam directè et jure divino nullam temporalem potestatem habere, nec in universum terrarum orbem, nec in orbem Christianum, immo nec in ullum quidem locum. Sed quod una manu largitur; altera iterum eripit, sibique turpiter contradicit, cum docet Papam tametsi directè hanc Potestatem jure divino non habeat, habere tamen eandem indirectè, in ordine ad bonum spirituale, ratione spiritualis Monarchiæ, si animarum saluti necessarium erit, ut hæretici et mali Principes per eam ab ipso coerceantur. Eandem enim hic iterum Papæ potestatem tribuit, quam prius secundum jus divinum ei adimit, sed hoc addit, per modum indirectum hanc ei competere, quasi indirectè unquam liceat quidquam facere, quod jus divinum directè prohibuit, Quod directè injustum est, per viam indirectam justum fieri nequit. Parum certè interest si Princeps Christianus directè an indirectè regno suo legitimo injustè spolietur: postea hanc potestatem ausus fuit universè astruere, non multùm laborans, si ea potestas sit absoluta,

soluta, vel in ordine tantum ad spiritualia se extendat. Nunquam talis necessitas Christianis incumbere potest, ut legitimis Magistratibus contra expressum Dei verbum cogantur fidem non servare, aut iis rebellare, & sceptra legitima ex manibus eripere. Tantum verò abest ut hoc permittatur per potestatem Spiritualem legitimè institutam & administratam, ut hæc potestas cum pœnis spiritualibus potissimùm, sit exercenda adversus eos, qui legitimis Magistratibus rebelles fiunt & fidem fallunt. Ac quamvis Reges fortè infideles sint, aut hæretici, sub quorum regimine Deus nos constituit, propterea non licet eis statim legitima regna eripere, à fide & obedientia ipsis debita recedere, sed Spiritus Sanctus fideles monet, ut etiam talium jugo colla submittant, eisque serviant, & Regni eorum prosperitatem quærant, ac pro ea Jehovam orent.

An subditi teneantur ferre Regem hæreticum?

IV.

Ex hac fictitia potestate Papa Romanus sibi arrogat jus supremum controversias politicas inter Principes dijudicandi, leges politicas condendi, Principibus universis in orbe Christiano imperandi, Imperatores, Reges, & Principes pro suo arbitratu imperiis, regnis, & ditionibus spoliandi, regna in prædam occupantibus exponendi, Principes, quos ille hæreticos aut tyrannos judicaverit, per sicarios, veneficos, & similes parricidas occidendi, & subditos à juramento fidelitatis & obedientiæ, quo legitimo Principi, divino naturali, & gentium jure obstricti erant, absolvendi. Hæc doctrina & usurpatio ita execranda & perniciosa est, non tantum Ecclesiæ, sed ipsi etiam

An papa possit Imperatores, Reges, & Principes imperiis, regnis, & ditionibus suis spoliare?

etiam ſocietati humanæ, ut omnes Reges & Principes Chriſtiani, vel ob hanc ſolam cauſam, certatim & conjunctis viribus, factum hunc Antichriſtianum reprimere, & Papam hunc, qui hac injuſta ſua uſurpatione Chriſtianum orbem bellis, ſeditionibus, & homicidiis ſæpius implevit, & miſerè vaſtavit, cum Papatu & omni fictitia ſua poteſtate ex orbe Chriſtiano extirpare debeant. Hæc enim doctrina ſi obtineat, nullus foret ſupremus Magiſtratus in aliquo imperio, regno, aut ditione, ſed omnes Imperatores, Reges & Principes ſupremi forent vaſalli Papæ, ut omnium ſupremi in temporalibus Monarchæ, & Papam in temporalibus ſe ſuperiorem agnoſcere tenerentur: cum tamen hoc ſupremorum Magiſtratuum ſit privilegium, quod in hoc mundo in temporalibus neminem ſuperiorem agnoſcant præter ſolum DEUM, cui immediatè ſubſunt, cui ſoli rationem ſuæ adminiſtrationis reddere tenentur, qui eos conſtituit, qui ſolus eſt Rex Regum, per quem Reges regnant, qui dominatur in regno hominum, & dat illud cui vult. Nullus etiam Chriſtianus princeps unquam de regni ſui poſſeſſione certus eſſe poſſet, ſed quaſi precario regnaret, uſque dum libeat Papæ eum pro hæretico, aut hæreticorum fautore declarare, & regno ſuo ſub hoc prætextu exuere. Atque imprimis etiam periculoſum eſt in benè conſtitutis regnis aut Rebuſpublicis, Principem tales ſub ditione ſua habere ſubditos, qui horrendo huic Papali errori fidem adhibent, atque hanc Papæ poteſtatem agnoſcunt: præſertim ſi etiam amplectantur ſeditioſiſſimam illam & falſiſſimam Bellarmini doctrinam, quâ tradit,

Non

Non licere Christianis subditis tolerare regem infidelem aut hæreticum, puta, qui talis judicio Papæ sit declaratus. Quare Principes Christiani, cum à subditis juramentum fidelitatis exigunt, justè possunt propter securitatem tum suam, tum regni, tales subditos cogere, ut aut hos execrandos, seditiosos, noxios & periculosos errores abnegent atque ejurent, aut ditionibus suis excedant.

DE CONCILIIS.

DISPUTATIO XVI.

De Conciliorum Necessitate, Distributione, & Fine.

THESIS I.

QUANDOQUIDEM secundum prædictionem Christi & Apostolorum, ea semper futura est Ecclesiæ conditio, quam diu in hisce terris militat, ut necesse sit evenire *a* scandala, ut *b* oporteat esse hæreses, & sicut in veteri populo Pseudoprophetæ fuerunt, sic etiam inter nos falsi doctores futuri sint, *c* qui subinde exitiales hæreses introducent: Cum ipse etiam Ecclesiæ seu cœtu

Quare Concilia sint necessaria?
a *Mat.* 18. 7.
b 1. *Cor.* 11. 19.
c 2. *Pet.* 2. 1.

cœtus particulares obnoxii ſint defectioni à veritate doctrinæ, ab integritate cultus divini, à morum probitate, & concordia Chriſtiana, ſollicitè hic ſemper deſpiciendum erit, tum piis Magiſtratibus, Eccleſiarum nutritoribus, tum fidelibus Eccleſiarum Paſtoribus & gubernatoribus, nequid detrimenti Eccleſia inde patiatur, et ne hæreſium, idololatriæ, corruptelæ morum, et ſchiſmatum Zizania in agrum Domini, ipſis ſtertentibus, ſpargantur.

II.

Quomodo ſint neceſſaria?

Illud commodiori ratione fieri nequit, quam per conventus Eccleſiaſticos, qui à Græcis Synodi, à Latinis Concilia, à conciendo vel concalando appellantur. Hæc ſunt maximè ſalutaria media, quibus Doctrinæ ſinceritas, et [d] εὐταξία regiminis, ac morum in Eccleſia conſervantur, et hæreſes ac ſchiſmata ex eadem arcentur, aut profligantur. Quare tametſi hæc Concilia non ita abſolutè, et ſimpliciter ſint neceſſaria, ut Eccleſia ſine illis nunquam bene eſſe poſſit, tamen in tanta hominum malitia et temporum perverſitate non tantum inſigniter ſunt utilia, ſed etiam quodammodo ita neceſſaria, ut Eccleſia ſalutari hoc remedio non poſſit carere, ſine inſigni veritatis, pietatis, et concordiæ Chriſtianæ detrimento. Neque enim putandum eſt ſolum Papam Romanum eſſe ſupremum omnium controverſiarum Eccleſiaſticarum judicem, qui judicio et arbitratu ſuo poſſit omnes controverſias judicare et decidere: ita enim nulla eſſet Conciliorum neceſſitas, cum fruſtra fiat per plures, quod per pauciores fieri poteſt: neque opus eſſet tanto labore et ſumptu in cogendis et habendis Conciliis, ſi ille ſolus poteſt contro-

d *Ordo.*

An Papa Romanus ſit ſupremus judex controverſiarum Eccleſiaſticarum?

controversias decidere, et Conciliorum quorumcunque decreta rescindere.

III.

Concilium, seu Synodus, est publicus, liber, & legitimus conventus Ecclesiasticus, piorum & eruditorum virorum à diversis Ecclesiis legitimè missorum, in quo causæ Ecclesiasticæ doctrinam, aut Ecclesiæ regimen, ædificationem, et pacem spectantes in timore DEI, collatis sententiis, secundum normam S. Scripturæ examinantur, & communibus suffragiis, pro potestate Ecclesiæ à DEO concessâ, definiuntur. *Quid sit Concilium?*

IV.

Quando conveniunt Legati unius diœceseos, vocatur Concilium *Diœcesianum*, vel Synodus e τοπικὴ: cùm unius Provinciæ, *Provinciale*; cùm totius Nationis, *Nationale*, & f καταχρηστικῶς aliquando *Generale*: cum denique ex omnibus aut plerisque universi orbis Christiani Ecclesiis legati conveniunt, vocatur *Concilium Generale*, *Universale*, & *Oecumenicum*. Si quis minorum Conciliorum judicio non acquiescere potest, licet ei gradatim ordine, & legitimè ad majus Concilium provocare. A legitimo autem Oecumenico, quia Ecclesiæ in his terris militantis supremum est externum & ministeriale Tribunal, non datur provocatio, ne ad ipsum quidem Papam Romanum: ita tamen ut priora Concilia Oecumenica per posteriora emendari possint. *Quotuplicia sint Concilia? e Localis. f Abusivè.* *An liceat à Synodo Oecumenica appellare ad Papam?*

V.

Præterea Concilia alia sunt *Prophetica & Apostolica*,

Quid sit discrimen inter Concilia Prophetarum & Apostolorum, & inter reliqua?

postolica, quæ à Prophetis & Apostolis celebrata fuerunt, cum in Veteri, tum in Novo Testamento. Hæc in decisionibus suis errare non potuerunt, quippe quæ constiterunt ex talibus viris, qui immediatè à Spiritu Sancto acti, & in omnem veritatem ducti fuerunt. Alia sunt Concilia aliorum Episcoporum, quæ Propheticis et Apostolicis nequaquam sunt paria, aut exæquanda, cum reliqui omnes homines, quantâvis doctrinâ & pietate prædіti fuerint, erroribus sint obnoxii, atque ipsâ experientiâ constet talia Concilia sæpiùs graviter errâsse, & multa impia, falsa, & blasphema decreta condidisse. Distinctio Bellarmini, quâ Concilia distribuit in approbata à Papa, in reprobata, in mixta, & in neutra, nullius est momenti. Nam Papæ approbatio Conciliis nullam autoritatem conciliat, ejusque reprobatio autoritati Conciliorum nihil derogat, cum illa sit tantùm unius impii sæpe atque imperiti hominis qui errare potest, & hæresin approbare, judicium. Denique distribuuntur Concilia in *Legitima*, quæ ordinationi divinæ sunt consentanea: & *Illegitima*, quæ in iis, quæ ad essentiam Concilii requiruntur, ordinationem Divinam non sequuntur: atque ea potius pseudosynodi, conciliabula, & conventicula appellari debent.

VI.

Quid sit finis, & quod sit objectum Conciliorum?

Concilia non debent cogi aut haberi eum in finem, ut in iis tractentur res Politicæ, & deliberetur de gerendis bellis, aut aliis rebus ad Rempublicam spectantibus; ita enim Comitia & Concilia confunduntur, & sacra profanis miscentur. Neque hæc cura ad Pastores Ecclesiarum, sed tantum ad

Principes populi pertinet. Sed proprius finis Conciliorum est, ut in iis tractentur causæ & controversiæ merè Ecclesiasticæ, quæ proprium & unicùm Conciliorum sunt objectum. Deliberandum in Conciliis tantùm de Doctrina Ecclesiæ, ejusdemque regimine, ut scilicet pura doctrina in Ecclesia conservetur, propagetur, & adversus hæreticos defendatur: ut Politia & Disciplina Ecclesiastica ritè secundum verbum Dei, ad ædificationem, constituantur: ut pax & concordia inter dissidentes Pastores, quantum salvâ veritate licet, stabiliatur: ut pertinaces hæretici compescantur, & errantes in viam reducantur.

DISPUTATIO XVII.

De Conditionibus Concilij Legitimi.

Thesis I.

Concilia legitima, quibus se divinâ suâ præsentiâ interfuturum Christus ipse promisit, debent in nomine Christi congregari & celebrari, Quod ut fiat hæ potissimùm conditiones in iis requiruntur. Prima est, ut legitimè congregentur & conveniant. Secunda, ut legitimè celebrentur. *Quid requiratur in Conciliis legitimis?*

II.

Quæ sit prima conditio Concilii legitimi? *Quis habeat jus convocandi Synodos? An Papa Romanus?* *An Magistratus Christianus?* *Quo loco Concilium sit convocandum?*

Prima conditio requirit hæc duo; Primum est, ut Convocatio legitimè instituatur. Secundum, ut ad Synodum conveniant personæ tales, quæ legitimè Synodum celebrare possunt. In convocatione legitima duo iterum sunt consideranda: Primum est, ut convocatio fiat ab eo qui jus habet Concilia convocandi. Autoritas convocandi Concilia sive generalia, sive particularia nullo jure competit Pontifici Romano, cum historiæ Ecclesiasticæ testentur multa Legitima Concilia, etiam generalia, non requisito jussu aut consensu ejus fuisse indicta, sed cum convocatio hæc negotium sit aliquo modo politicum, utpote locum & tempus conventus præscribere, sumptus suppeditare, salvum conductum præstare, & autoritate principali ac coactivâ opus habeat, quemadmodum in Veteri Testamento pii Reges, David, Salomon, Josias, Ezechias & alii, & in Novo Testamento Constantinus Magnus, ejusque filii, ambo Theodosii, & plures alii Imperatores, sua autoritate Synodos convocârunt, ita etiam nunc jus hoc ordinario Magistratui, si sit Christianus, competit, sive is sit unus imperium obtinens, sive plures inter se in hanc rem consentientes. Quod si vero Magistratus aut sit infidelis, aut officium hac in re facere aut nolit aut negligat, licet piis Ecclesiarum gubernatoribus mutuâ cohortatione, & unanimi Ecclesiarum consensu Concilium convocare, & convenire, si necessitas gravis hoc postulet. Alterum est, ut Magistratus Christianus Concilium indicat ad locum opportunum & tutum, ad quem sine periculo omnes accedere & con-

convenire queant: & quia Concilia debent esse libera, ut omnibus ad concilia accessuris præstet salvum conductum veniendi & redeundi.

III.

Personæ, ex quibus legitima Synodus constare debet, aut sunt quæ Synodum moderantur, aut quæ causas examinant & determinant. Qui Synodum moderantur vocantur Præsides, quorum summus semper esse debet Jesus Christus, in cujus nomine congregatio est instituta, reliqui sunt Ministeriales. Duplex autem esse debet Præses ministerialis, Politicus, & Ecclesiasticus. Præsidis politici est totam Concilii externam politiam atq; a εὐταξίαν autoritate sua moderari & tueri, omnem b ἀταξίαν, immodestiam, & insolentiam coërcere, atque ordinem in tota actione præscribere. Atque hoc officium est Magistratus summi, si sit Christianus, quod vel per seipsum, vel si adesse nolit, aut non possit, per legatos suos debet exercere: ad quem etiam pertinet decreta Synodi legitimè facta, & subscriptionibus Synodi confirmata, c ἐπικρίσει suo tanquam supremo aresto approbare, & autoritate sua in ditionibus suis sancire: sine qua Magistratus Christiani approbatione & sanctione decreta Synodica vim legis in Ecclesia publicè (in clandestinis Ecclesiis alia est ratio) obtinere nequeunt. Præsidis Ecclesiastici munus est, omnium nomine preces & gratiarum actiones concipere, agenda proponere, quæstiones in Concilium mittere, disceptationes moderari, sententias aliorum interrogare, suffragia colligere, suam etiam post alios, eodem jure quo cæteri, sententiam dicere, & de-

Quæ personæ in Synodo debeant convenire?
Cui competat jus præsidendi in concilio?
a *Ordinem.*
b *Confusionem.*
An et quatenus Magistratui Christiano?
c *Approbatione* vel judicio.

creta per delectos notarios in acta referre. Hoc munus non competit præcisè Pontifici Romano, aut ulli alii Episcopo singulariter, cujuscunque sedis, cum multa legitima Concilia sint habita, in quibus neque per se, neque per legatos, præsideret: sed communi eorum qui convenerunt consensu & electione committi debet uni alicui ex Pastorum numero, qui ad hoc munus propter eruditionem, prudentiam, & alia dona necessaria, maximè idoneus censebitur.

An Pontifici Romano?

IV.

Qui debeant in Synodo vocem decisivam habere? d Facultatem.

Personæ quæ in Synodo comparere debent, ut causas examinent & definiant, non tantum debent esse instructi sufficientibus donis, ut habeant sensus exercitatos in sacris literis, ut sint viri pii, docti, prudentes, modesti, mansueti, veritatis & pacis amantes, ut habeant *d δύναμιν* sacra ritè tractandi: sed insuper necesse est ut habeant ab Ecclesia vocationem non ordinariam duntaxat, sed etiam hanc extraordinariam, quâ specialiter ad sanctum hoc negotium delegentur, & *e ἐξουσία* ab Ecclesia ipsis tribuatur, ipsius nomine causas in Synodo tractandi. Hi soli in Conciliis habent vocem decisivam. Debet autem Ecclesia sollicitè dispicere, ut ad tanti momenti negotium deputet tales, qui ex tota Ecclesia quam maximè idonei censebuntur, sive sint pastores, sive Presbyteri seu Seniores sive etiam alii docti & pii viri, qui Laici vulgo vocantur, si Ecclesia eos præ cæteris noverit Spiritu sancto præditos, & sacrarum literarum peritos. Episcopi itaque, Abbates, & Generales ordinum non habent illam prerogativam, ut soli sint absoluti controversiarum judices, & soli in Conciliis ha-

e Potestas.

habeant suffragia decisiva. Omnes autem qui in Synodo sententiam dicturi sunt, sanctè promittere debent, se liberè, secundum conscientiam suam, sine præjudicio, ex solo DEI verbo judicaturos; quare ab omni alia obligatione, quâ vel Pontifici Romano, vel particularibus Confessionibus obstricti erant, durante hoc judicii actu, absolvi debent. Liberum etiam debet esse omnibus, etsi non sint delegati, coram Synodo comparere, ibique ordine & ritè proponere, si quid animadversione dignum in doctrina aut regimine Ecclesiæ observaverint, quod ad ædificationem Ecclesiæ pertinere arbitrati fuerint.

V.

Quomodo causæ in Synodo debeant examinari?

Altera principalis conditio Concilii legitimi est, ut legitimè celebretur. In legitima celebratione requiritur, ut causæ debitè examinentur, & recto judicio terminentur. Examen legitimum ita debet institui, ut utraque pars diffidentium plenè audiatur. Iniquissimum enim est absentem aut inauditum condemnare. Ut argumenta utriusque partis et causarum circumstantiæ sollicitè, diligenter, et bona cum conscientia, sine ullo præjudicio ponderentur, et ad lydiam divini verbi lapidem examinentur. Judicium legitimum debet inprimis esse verum, quare cum Sacra Scriptura unica sit veritatis norma, illud secundum eam tantum, non autem secundum hominum Traditiones, aut præcedentium Conciliorum decreta, formandum est. Vox enim Christi doctoris summi, in cujus nomine congregatio instituta est, tantum audiri in illa debet, contra quam si quid Concilia statuerint,

Quomodo & secundum quam normam in Synodo sit judicandum? An tantũ secundum verbum Dei?

 nefas

nefas putandum est. Judicium itaque Concilii non est habendum pro judicio propriè loquendo, cui absolutè Ecclesia debeat acquiescere, sed tantum pro publica S. Scripturæ interpretatione, quæ tametsi temere non debeat contemni aut rejici, tamen non est infallibilis veritatis: Ac propterea Summus Magistratus Christianus cæca approbatione non debet decreta Synodica sancire, neque Ecclesiæ simpliciter iis acquiescere, sed priùs debent ea ad hanc veritatis normam explorare, ut animi certi sint se non hominum sed DEI ipsius statuta sancire & recipere. Si vero tantum quæstio est de Consensu, an videlicet omnes Pastores in recepta doctrina consentiant, an vero aliqui à communi Ecclesiarum consensu discesserint, judicium illud ex Symbolis, Confessionibus, Catechesibus, aliisve receptis publici consensûs normis & formulis, formandum erit. Neque hac ratione formulæ istæ verbo DEI exæquantur, cum de veritate Evangelica nondum quæstio instituatur. Si vero quis à publico consensu compertus fuerit discessisse, et sententiam suam ut veram nihilominus tueri velit, vel si quis arbitratus fuerit se in formulis publici consensus posse evidentem errorem ostendere, qui à Synodo corrigi debeat, cum talibus ex solo DEI verbo est agendum, eorúmque causa secundum illud tantum est judicanda. Præterea judicium decisivum in Conciliis dicere non debet is, qui ipse in illa causa vel reus est, vel actor, vel testis. Hoc enim ipsa humana jura iniquissimum censent. Quare Papa Romanus cum reus sit, & accusetur multarum exitialium hæresium, & gravissimorum criminum, non potest in Concilio

An & quatenus secundum Symbola & Confessiones?

Qui debeant judicare in Synodo?

An Papa Romanus in Concilio hodie possit esse judex?

lio Oecumenico ut judex sedere, multo minus ut supremus.

VI.

Conditiones quas Pontificii in Conciliis requirunt, non tantum à Dei ordinatione quàm longissimè recedunt, sed ne quidem ullam æquitatis speciem habent, quales sunt hæ præcipuæ: Ut solus Papa Romanus summam habeat autoritatem pro arbitratu suo Concilia convocandi, prorogandi, et dissolvendi, in iisdem vel per se vel per legatos suos præsidendi, et supremum judicium pronunciandi, quo Decreta Synodica vel confirmentur, vel rescindantur. Ut solis Episcopis, Abbatibus, et Generalibus ordinum, qui Papæ juramento sunt et manent obstricti, suffragia decisiva concedantur. Non ex sola Scriptura, sed etiam ex Traditionibus et superiorum Conciliorum decretis judicium formandum, et decisiones instituendas. Ut Concilium nullam vim habeat, nisi approbatio Papæ accedat, utque solus Papa eam habeat autoritatem omnia Concilii decreta rescindendi. Ut ii, qui Synodi judicio non acquiescunt, non tantum Ecclesiasticis & spiritualibus, sed etiam horrendissimis temporalibus pœnis, puta gladio, suffocatione, & vivicomburio puniantur, etiamsi à supremo Principe salvus conductus solemniter iis fuerit concessus. His conditionibus Papalibus multò iniquissimis cum manifestè concilium Tridentinum convenerit & celebratum sit, & pleræque omnes conditiones legitimæ in eo defuerint, meritò illud pro illegitimo Conciliabulo habendum: & justissimas habuerunt rationes Principes & The-

An conditiones à Pontificiis in Conciliis requisita sint legitima?

An Concilium Tridentinum fuerit legitimis conditionibus celebratū?

Theologi Germaniæ adversus hanc pseudosynodum protestandi.

DISPUTATIO XVIII.

De Conciliorum Autoritate.

THESIS I.

Quanta sit autoritas Conciliorum legitimorum?

Legitimorum Conciliorum magna in Ecclesia Christiana debet esse autoritas, ita ut ea quæ communi Antistitum Ecclesiæ Orthodoxæ in nomine Christi congregatorum consensu ritè statuta sunt, haud temere à quoquam in dubium vocari, aut pro libitu rejici debeant. Fastuosi enim, petulantis, & temerarii ingenii indicium est, si quis suum unius judicium anteponat tot doctorum & excellentium virorum judicio ritè et legitimè formato. Quare si quis legitimi Concilii decretis à Principe Christiano, et Ecclesiis omnibus approbatis et receptis, non acquiescat, meritò ut boni ordinis turbator, censuris Ecclesiasticis coërceri debet.

II.

Unde autoritas Conciliorum pendeat? An à Papa Romano?

Hæc Conciliorum autoritas nequaquam pendet à Pontificis Romani approbatione, aut instructione. Sive enim ille Concilia approbaverit, siue reprobaverit, nihil facit ad autoritatem eorum vel augendam vel minuendam: cum sæpius approbaverit Concilia maximè illegitima, in quibus

bus multa impia, hæretica, & blaſphema fuerunt conſtituta. Sed omnis Concilii alicujus autoritas pendet ex eo, quod Eccleſiæ orthodoxæ eſſentiales legitimi Concilii conditiones in eo deprehendant, ac præcipuè hanc conditionem, quod judicium ita ſit formatum, ut nihil deprehendatur definitum, quod veritati ſacrarum literarum non ſit conſentaneum. Fundamentum itaque omnis autoritatis Synodalis eſt convenientia cum ordinatione & veritate divina, de qua prius nobis liquidò conſtare debet, antequam Synodus aliqua apud nos autoritatem ullam obtineat.

III.

An concilia poſſunt errare?

Quandoquidem autem contingere poteſt, & nonnunquam etiam contingit, ipſâ Scripturâ & experientiâ teſtibus, ut ipſi Paſtores nihil ſciant nec intelligant, mendacium ſectentur, inter ſanctum & prophanum diſcrimen non faciant, ſtupore & cæcitate percutiantur, invidia, odio, ignorantia, & ambitione ſæpe laborent. Et cum certiſſimum ſit omnes Eccleſiæ Antiſtites (Prophetas & Apoſtolos eorumque Concilia ſemper excipimus) erroribus eſſe obnoxios, ſequitur nullum Concilium extra erroris aleam eſſe poſitum, ſed omnia Concilia tam Univerſalia quàm particularia, etiam ea quæ Papæ inſtructionem & directionem ſequuntur, & à Papa ſunt approbata, errare poſſe. Quod ita manifeſtum eſt ut longa inductione Conciliorum, non tantum ſub Veteri, ſed etiam ſub Novo Teſtamento, cum antiquiorum tum maximè recentiorum ſub Pontificis tyrannide habitorum, clariſſimè demonſtrari poteſt, plurima Concilia,

etiam

etiam quæ à Papa approbata sunt, gravissimè errâsse, & multa impia, superstitiosa, hæretica, tyrannica, flagitiosa & blasphema sæpè decrevisse, & priora Concilia per posteriora sæpe fuisse emendata. Quare autoritas Conciliorum non est Prætoria, neque debet esse tanta, ut decretis eorum, tanquam si essent veritatis infallibilis simpliciter acquiescamus, absque ulteriori examinatione: sed debemus ea prius ad verbi divini amussim expendere, & si deprehendamus cum ea convenire, sententiæ & consensui Ecclesiæ nos conformare: sin verò ab ea dissentire comperiamus, non tantum licet nobis, sed etiam debemus decretalibus debitè & legitimè refragari.

IV.

Quomodo, & quando decreta Synodica in Ecclesia autoritatem obtinere debeant?

Propterea decreta Conciliorum Ecclesiis non debent proponi, aut obtrudi tanquam edicta quædam Prætoria, aut decreta Persica, sed mitti debent acta habiti Concilii ad omnes Ecclesias, ut ab eisdem ad amussim verbi divini examinentur, & si cum ea consentire fuerint comperta, approbentur, atque ita tandem ab Ecclesiis approbantibus, voluntariè & unanimiter, haud sanè invitè aut coactè, recipiantur. Ecclesiæ enim conscientias suas Delegatorum suorum ad Synodum judicio non alligarunt, neque iis absolutissimam quidvis ipsarum nomine statuendi potestatem concesserunt: sed Conscientiæ soli Dei verbo semper manent alligatæ, cui si conformia compererint Delegatorum acta, & decreta, tum demum Ecclesiæ ea rata habere atque approbare debent. Ante hanc communionē Ecclesiarū approbationē decreta Synodica in Ecclesiis autoritatem & vim

legis

legis nondum obtinent. Quemadmodum etiam in Ecclesiis, quæ sub Magistratûs Christiani tutelâ publico Religionis exercitio fruuntur, vigorem legis publicæ non possunt obtinere, antequam accesserit Supremi Magistratûs approbatio, & quasi supremum, ut loquuntur, arrestum.

V.

a divinitùs inspirata.

Omnis Conciliorum autoritas pendet a conformitate cum S. Scriptura, quæ cum sit *a* Θεόπνευστος, divinæ, infallibilis, atque indubiæ veritatis, autoritas ejus omnibus modis major est quàm Conciliorum, non tantum in se, & absolutè, sed etiam nostri respectu, cum omnis Conciliorum autoritas nobis ex Sacra Scriptura sit demonstranda. Non enim simpliciter credendum est decreta Synodalia vera esse, quia in Concilio à Patribus sunt condita, sed quia comperiuntur S. Scripturæ conformia: ita ut S. Scripturæ sua constet autoritas per se, Conciliis autem per S. Scripturam. Quare Decreta Conciliorum nunquam pro Spiritûs Sancti oraculis sunt obtrudenda, aut pro principiis Christianorum dogmatum habenda: neque Sacræ Scripturæ ullo modo æquanda, multo minùs etiam quoad nos, illi præferenda. Hoc enim prorsus impium & blasphemum est. Atque hoc modo fides nostra in hominum, non in DEI verbo recumberet, atque in homines non in DEUM terminaretur.

An Conciliorum autoritas major sit autoritate S. Scriptura nostri respectu?

Nos quidem quatuor priora Concilia Oecumenica, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense, quantum ad fidei dogmata attinet, libenter amplectimur, & ut sacrosancta reveremur, licet respectu politiæ

Qua sit autoritas quatuor priorum Conciliorum?

politiæ Ecclesiasticæ nævos quosdam in iis agnoscamus: quatuor tamen Evangeliis ea exæquari blasphemum putamus.

VI.

An Concilium sit supra Papam?

Concilii legitimi judicio & censuris subjecti debent esse omnes Ecclesiæ cives, cujuscunque tandem sint conditionis, sive functionem publicam in Republica aut Ecclesia habeant, sive homines privati sint. DEUS enim penes Ecclesiam, quam Concilium repræsentat, ministerialem judicandi potestatem in hisce terris esse voluit, atque omnibus mandavit, etiam ipsi Petro, ut nisi velimus tanquam Ethnici & publicani haberi, eam audiamus. Quare etiam Papa Romanus, si velit censeri inter Ecclesiæ cives, multo magis si in numero Episcoporum haberi velit, non minùs quàm reliqui cives & Episcopi Concilio legitimo, sive volens sive nolens, subjectus est, & à Concilio potest judicari, examinari, justa de causa à munere suspendi, deponi, & puniri. Quod ipsum nonnulla Concilia, etiam à Papa approbata, neque admodum antiqua etiam agnoscunt, quæ statuerunt Concilium esse supra Papam: hunc ab illo, non illud ab hoc judicari debere. Neque enim Papa est Pastor summus, neque caput corporis, neque vir & sponsus Ecclesiæ, quemadmodum hosce titulos soli D. N. JESU CHRISTO proprios blasphemè sibi vendicat, ut per eos judicio Ecclesiæ se eximat, sed cum titulos hosce blasphemos sibi attribuit, seque supremum in terris judicem appellat, qui omnes judicare, & à nemine judicari debeat, manifestè ostendit se esse eum, qui se effert

b ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, se esse c τὸν ἄνομον, qui nullis velit legibus subjectus esse, ac denique se esse d τὸν ψευδοπροφήτην, cujus spiritus Prophetis non subjicitur: hoc est, esse magnum illum Antichristum.

b 2. *Thess.* 2. 4.
c 2. *Thess.* 2. 8.
d *Apoc.* 20. 10.

DE ECCLESIA.

DISPUTATIO XIX.

De Ecclesiæ Essentiâ.

THESIS I.

Quid vox Ecclesia significet?

VOx Græca Ἐκκλησία derivatur ab ἐκκαλεῖν, quod est evocare ex aliis, vel convocare, significat *communiter* cœtum evocatum, sive legitimè et autoritate publicâ, qui vocatur a ἐκκλησία ἔννομος sive illegitimè, vel per seditionem, qui vocatur b ἐκκλησία συγκεχυμένη. Item sive ad sacrum, sive ad profanum finem, ut Latinis Concio. *Singulariter* significat cœtum ad sacrum finem evocatum: & Synechdochicè eos tantum, qui tali cœtui præsunt, quorum conventus Presbyterium et Synodus vocatur, et vulgò Ecclesia Repræsentativa. Hebræi cœtum talem vocant c *Kahal*, et d *Hhedah*, à convocando, et con

a *Act.* 19. 39.
b *Act.* 19. 32.
c קהל
d עדה

& congregando. Latini vocem hanc Græcam, ut significantissimam atque aptissimam, prudenter et religiosè retinuerunt.

II.

Quotuplex sit Ecclesia?

Ecclesia, cum significat cœtum seu collectionem hominum ad sanctum finem evocatorum, (in quâ significatione nos vocem hanc in tota hac disputatione accipimus) in S. Scripturâ aliàs *latiùs* accipitur, aliàs *strictiùs*. Unde Ecclesia dividitur in *Catholicam* seu *Universalem*, et *Particularem*. Ecclesia *latè* et generaliter accepta communiter appellatur *Catholica*, id est, Universalis: idque vel *absolutè*, vel *respectivè*. *Absolutè* significat Ecclesia Catholica corpus seu collectionem omnium eorum, qui à DEO ex universa hominum multitudine ex naturali ipsorum statu ad supernaturalem gratiæ & gloriæ communionem, ac filiorum DEI dignitatem, in Christo Jesu, omnibus temporibus, efficaciter vocati sunt, vocantur, & vocabuntur, quique ei per vivam fidem tanquam capiti coadunantur. Hanc DEUS suo sanguine acquisivit. Hæc est Sponsa illa Christi, pro quâ semetipsum exposuit, ut eam sanctificaret, & sibi gloriosam sisteret. Hæc est mysticum illud Christi corpus cui dat salutem. Hæc est familia filiorum DEI pro quibus Christus mortuus est, ut eos dispersos in unum cogeret. Hæc est Domus, Civitas, et Templum DEI viventis. Hæc est illa sublimis Hierusalem, quæ libera est et mater omnium nostrûm. Hæc est illa c πανήγυρις καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων. In hâc Ecclesia nulla est condemnatio, neque extra hanc Ecclesiam est salus. Hæc est Ecclesia illa, quam in Symbolo credimus esse, nosque ejus

Quid sit Ecclesia Catholica absolutè considerata?

c *Heb.* 12, 21.

An extra Ecclesiam Catholicā sit salus?

ejus membra esse, & perpetuò mansuros. Non autem credendum est in Ecclesiam Catholicam, hoc enim esset fidem seu fiduciam suam in hominibus collocare, quæ in solo Deo ponenda est, qui solus est objectum fidei Christianæ.

An dicendum sit, Credo in Ecclesiam Catholicā?

III.

Ecclesia hæc cum in Scripturis corpori assimiletur, necesse est ut habeat *Caput* suum, & *Membra*. *Caput* Ecclesiæ Catholicæ est solus Jesus Christus, quem Deus f constituit super omnia ipsi Ecclesiæ Caput, g ex quo totum corpus congruenter coagmentatum & compactum, per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente, pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens. Blasphema itaque atque execranda est Pontificis Romani arrogantia, cum se etiam vocari vult Ecclesiæ Catholicæ Caput, etsi ministeriale, quale in his terris Christus nunquam ordinavit, neque necessarium est: atque ita officium atque honorem soli Christo debitum sacrilegè sibi vendicat, & monstrosum ac biceps corpus Christi efficere conatur. Mēbra hujus mystici corporis Christi, cujus ille vivum est caput, nulla sunt emortua aut arida, sed omnia viva, quia Christi Spiritu per totum hoc corpus diffuso perpetuò vivificantur. Quare homines infideles & manifestè impii, qui sine conversione in infidelitate aut impietate pergunt, & ad finem usque vitæ perseverant, atque hac ratione manifestè ostendunt se esse reprobos, inter hujus Ecclesiæ membra censeri non possunt. Neq; etiam Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, qui non judicio Papæ, sed revera tales sunt, & quam

Quod sit caput Ecclesiæ Catholicæ?
f Eph. 1.22
g Eph. 4. 16.
An Papa Romanus? Qualia & quæ sint mēbra Ecclesiæ Catholicæ? An habeat arida membra? An Reprobi, infideles, & manifestè impii possint esse mēbra Eccl. Cath? An Hæretici Apostatæ, & Schismatici?

h 2. *Cor* 6. 15.
i *Rom*. 8. 9.
An Hypocritæ?

quamdiu tales manent. *h* Nulla enim concordia Christo cum Belial, neque pars fideli cum infideli. Qui Christi Spiritum *i* non habet, non est ejus: neque Christi membrum esse potest, qui ipsius est adversarius. Denique etiam occulti hypocritæ etsi membra hujus Ecclesiæ appareant, revera tamen non sunt. Licet enim fidem profiteantur, verbum audiant, Sacramenta participent, Pastoribus obediant, atque ita in propatulo Christiani sint, non tamen revera sunt Christiani, seu Christi membra, quia non sunt etiam in occulto. Et quantumvis se in illo die pro membris hujus Ecclesiæ jactabunt, quia per nomen Domini prophetaverint, & dæmonia ejecerint,

l *Matt*. 7. 22. 23.
An Catechumeni nondum baptizati?

l Dominus tamen iis profitebitur, se nunquam eos novisse, seu pro veris hujus Ecclesiæ membris agnovisse. Ab hâc tamen Ecclesia non excludimus nondum baptizatos fidelium Infantes, neque Catechumenos nondum baptizatos, si in Christum verè credant. Salus enim absolutè signis illis externis non est alligata, neque sola carentia, sed contemptus Sacramentorum damnat. Quicunque in Christum verè credunt, per fidem, non potentiâ, sed ipso actu, Christi corpori inseruntur, etsi nondum externum accesserit signaculum. Neque etiam sine omni prorsus discrimine excludendi ab hac Ecclesia sunt Excom-

An etiam Excommunicati?

municati. Multi enim injustè excommunicantur, qui propterea in deteriori statu non sunt, sed potius illi à quibus injustè excommunicati sunt: quare si verè in Christum credant, nihilominus pro veris hujus Ecclesiæ civibus sunt habendi. Justè excommunicati sæpe nondum fuerunt actu vera hujus Ecclesiæ membra, aut tametsi

ex

ex particulari Ecclesia justè excluduntur, non tamen statim absolutè à corpore servandorum abscinduntur, cum excommunicatio omnis fiat sub conditione, nisi resipiscant, & adhibeatur non in perniciem, sed in salutarem medicinam.

IV.

An soli Prædestinati & verè fideles sint membra Eccl. Cathol.

Vera Ecclesiæ Catholicæ membra sunt soli illi, qui à DEO sunt prædestinati, efficaciter vocati, justificati, & glorificati, vel glorificandi, id est, soli electi, & verè fideles. Alii enim censentur membra esse tantum secundùm propositum DEI, quod est secundùm electionem, etsi Christo per fidem nondum actu sint insiti, certò tamen inserendi: Alii jam ipso actu viva sunt membra. Hi sunt soli verè fideles, quibus omnibus & solis DEUS ἐξουσίαν m dedit, ut filii DEI fierent. Per solam enim fidem cum Christo communionem habemus, ipsi inserimur, & DEO placemus. Soli itaque filii DEI hanc domum Patris sui incolunt, & soli hujus cœlestis Hierusalem, quæ omnium fidelium mater est, cives sunt. Solæ oves Christi, quæ vocem ejus audiunt, eumque sequuntur, & quibus vitam æternam dat, ad hoc ovile pertinent. Horum membrorum Ecclesiæ Catholicæ alia hic in terris in via sunt, & adversus Diabolum, Mundum, & Carnem armis spiritualibus decertant, quorum collectio vocatur *Ecclesia Militans*: alia peracto certamine in cœlesti patria coronantur, & vocatur illorum collectio *Ecclesia Triumphans*. Utraque collectio unam tantùm constituit Ecclesiam, unum corpus, atque unum ovile. Ut enim nemo membrum fiet Ecclesiæ Triumphantis,

m *Joh.* 1. 12.

Quid sit Ecclesia Militans? Quid Triumphans? An Ecclesia Catholica sit una?

 phantis,

An Ecclesia Catholica sit una?
An sit Ecclesia in Purgatorio?

phanes, qui prius non fuerit membrum Militantis, ita tandem, cum Electorum numerus fuerit completus, omnia Militantis membra de devictis hostibus in patriâ cum Christo Capite in æternum triumphabunt. Ecclesiam, quæ sub terris igni à peccatis purgetur, nullam Scriptura agnoscit.

V.

Quid sit Ecclesia Catholica respectivè considerata?

Ecclesia appellatur etiam Catholica, seu Universalis, *respectivè*: idque quintuplici respectu, *Hominum, Locorum, Temporum, Dogmatum, & Cœtuum particularium. Hominum*, quia non amplius ex Judæis tantum. sed sine discrimine ex omni populo, & gente, & omnium hominum statu congregatur. *Locorum*, quia per totum terrarum orbem dispersa est, & nulli peculiariter regioni, urbi, aut loco in hisce terris est alligata. *Temporum*, quia inde à primordio mundi collecta est, & colligi nunquam desinet, donec eam Christus adventu suo in æternam vitam traducat. *Dogmatum*, quia omnes veræ Ecclesiæ universalem in omnibus dogmatibus fidei ad salutē necessariis consensum colunt. *Cœtuum particularium*, quia omnes veræ particulares Ecclesiæ, ubicunq; terrarum fuerint, unum quasi corpus, atque unam Ecclesiam efficiunt, cujus singulæ sunt partes integrantes. Atq; hoc respectu Ecclesia Catholica significat collectivè omnes Ecclesias Orthodoxas, & in fide consentientes. In hac significatione potissimum à Patribus accipitur, cum Hæreticis aut Schismaticis judicium aut consensum Ecclesiæ Catholicæ opponunt. Unde apparet Romanam seu Pontificiam Ecclesiam, cum in dogmatibus ad salutem

ſalutem neceſſariis non ſit Orthodoxa, neque cum Eccleſiis Orthodoxis conſenſum colat, ab Orthodoxa primitivæ Eccleſiæ Romanæ fide jamdudum defecerit, et multis hodie hæreſibus, ſuperſtitionibus, atque adeò manifeſtâ Idololatriâ ſit inquinata, perperam ſibi nomen Eccleſiæ Catholicæ vendicare. Ac propterea etiam malè faciunt qui Pontificios hodie, ſive ex conſuetudine, ſive per adulationem, *Catholicos* appellant.

VI.

Quid ſit Eccleſia Particularis?

Strictius vox Eccleſiæ accipitur pro particulari aliquo, ſive magno ſive parvo, externo cœtu hominum prædicatione verbi & Sacramentorum communicatione ad Dei cultum evocatorum, eundemq; profitentium: qui cœtus vocatur *Eccleſia Particularis*, & plerumque denominatur à loco, ut Eccleſia Romana, Corinthiaca, Epheſina, Philippenſis, &c. Ut quis ſit membrum hujus Eccleſiæ non eſt neceſſe, ut ſubſit Papæ Romano, tanquam unico Chriſti in terris vicario: Hoc enim nuſquam in Scripturis docetur. Neque ut planè ita in doctrina & vita perfectus ſit, ut nihil amplius in eo deſiderari poſſit: Hæc enim perfectio in hanc vitam non cadit. Sed in vero externæ Eccleſiæ particularis membro hæc requiruntur, ut confeſſione fidei veram Religionem profiteatur, verbum Dei diligenter audiat, Sacramenta participet, Diſciplinæ atque ordini Eccleſiæ ſe ſubjiciat, & ſecundùm Evangelium convenienter, aut ſaltem tolerabiliter vivat. Hæc omnia cum etiam Hypocritæ occulti præſtare poſſint, ſequitur eos etiam particularis Eccleſiæ membra eſſe poſſe. Externi enim cœtus illi

Quæ ſint membra Eccleſiæ Particularis? An ſoli Papæ ſubditi? An ſoli perfecti?

An etiam occulti Hypocritæ?

illi particulares non tantum constant ex verè fidelibus, sed semper hypocritas permixtos habent, ut parabolæ de agro, de area, de reti, de convivio nuptiali, de decem virginibus, & similes evidentissimè docent. Tales Hypocritæ, etsi Ecclesiæ Catholicæ absolutè consideratæ viva membra non sint, tamen quamdiu occulti manent, nec impietatem produnt, ex lege charitatis pro verè fidelibus & Ecclesiæ Catholicæ membris à nobis haberi debent. Qui vero vitâ aut confessione se palam ostendunt à Christo planè alienos, neque ad communionem Ecclesiæ particularis admitti debent, neque in eadem tolerari.

An manifestè impii & magni peccatores?

DISPUTATIO XX.

An Ecclesia semper sit Visibilis? & An possit penitus deficere?

THESIS I.

Cum quæritur an Ecclesia semper sit visibilis? illud intelligi potest aut de Ecclesia Catholica, aut de Particulari. De Ecclesia Catholica cum intelligitur, respondemus, ea tametsi constet ex hominibus qui in se, quod ad formam externam, visibiles sunt, nobis tamen est invisibilis, non tantum respectu τῆς καθόλου, quod in sensus non incurrit, aut quia maxima

An Ecclesia Catholica sit visibilis?

a Universalitatis.

pars in cœlis triumphans à nobis videri nequit, sed potissimum respectu internæ ejus formæ, per quam quis Ecclesiæ hujus membrum est, & quæ corpori, ejusque cuilibet membro, dat essentiam. Hæc enim cum sit res spiritualis, utpote viva & sincera in Christum fides, externis sensibus non percipitur. Soli DEO b καρδιογνώςῃ hæc cognita & visibilis est, qui solus novit qui sunt sui. Homines de aliorum fidei sinceritate non nisi probabiliter & fallibiliter judicare possunt. In die autem illo extremo, cum Christus oves suas ab hœdis discernet, Ecclesia Catholica ex omnibus populis, locis, atque omnibus temporibus collecta, demum omnium oculis exponetur, & tota visibilis comparebit.

b *Cordium cognitore.*

II.

An particularis Ecclesia sit visibilis?

Cum de Ecclesia particulari intelligitur, non controvertitur, An particularis aliquis externus cœtus hominum DEUM colentium in se sit visibilis? Quis enim rem tam manifestam unquam negaverit, aut in dubium vocaverit? Sed hæc est præcipua quæstio, quæ inter nos & Pontificios hic in controversiam venit, An unquam fieri possit, ut omnes particulares Ecclesiæ ita penitus deficiant, ut omnes simul fiant invisibiles, hoc est, ut nullus amplius extet visibilis cœtus Religionem veram profitentium, qui conspici & digito demonstrari possit? Respondemus, hoc nunquam esse futurum ex hypothesi divinæ promissionis, ac defensionis, sed semper fore in hisce terris alicubi cœtus visibiles, vel plures vel pauciores, vel majores vel minores, vel splendidiores vel obscuriores, qui veram Religionem

profitebuntur. Fieri tamen posse ut omnes illi cœtus sint invisibiles, respectu vel eorum qui infirmitate humanâ præpediti eos inter impios latitantes non animadvertunt, vel eorum, qui odio & malitia excæcati videre nolunt, vel eorum quibus animus est ad persequendum Ecclesiam veram, quorum injuriâ latitare coguntur, ne se illis visibiles præbeant.

III.

An Ecclesia Catholica possit deficere?

De Ecclesiæ defectione idem planè est judicium. Si enim quæritur, An Ecclesia Catholica possit deficere? Respondemus de Triumphante Ecclesiâ quæstionem hanc moveri non posse, cum illa jam possideat vitam æternam, cujus nullus unquam erit finis. Militantem Ecclesiam etsi Diabolus horribili atque insatiabili furore perpetuò oppugnet, & partim crudelissimis excitatis persecutionibus penitus ex orbe terrarum exstirpare conetur, partim efficacibus seductionibus atque erroribus ad defectionem sollicitet, ita ut sæpius in his terris ad exiguam paucitatem redigatur, nunquam tamen portæ inferorum adversus eam tantum prævalebunt, ut penitus in his terris deficiat, aut exstirpetur; DEUS enim semper sibi semen & reliquias reservabit. Et Christus Caput & Rex Ecclesiæ suæ, qui æternum obtinet regnum, membra & subditos semper habebit, non tantùm in cœlis, sed etiam hic in terris, usque ad mundi consummationem, quibus se perpetuò affuturum promisit.

IV.

Cum quæritur, An Ecclesia particularis possit deficere

deficere? illud intelligi potest aut de una aliqua, aut de omnibus simul. De una aliqua particulari Ecclesia, respondemus, fieri posse, ut cœtus aliquis particularis ita penitus exterminetur, vi persecutionis, vel etiam progressu temporis propriâ malitiâ ab Orthodoxâ doctrinâ, quæ prius in cœtu illo tradita fuit, ita penitus deficiat, ut * civitas fidelis fiat meretrix, ut ex eo loco † candelabrum moveatur; atque ubi prius vera Ecclesia fuit, ibidem nulla amplius appareat. Quod ipsum Ecclesiæ Corinthiacæ, Ephesinæ, & innumeris aliis Ecclesiis particularibus evenisse, ipsa testatur experientia. Neq; ulla est particularis Ecclesia in toto terrarum orbe, quæ per speciale aliquod privilegium loci, sedis, aut successionis, ab hoc defectionis periculo sit immunis. Ecclesia enim Novi Testamenti nulli in terris loco peculiari est alligata.

An una aliqua Ecclesia particularis possit deficere?

* *Isa.* 1. 21.

† *Apoc.* 1. 5.

An ulla sit immunis à periculo defectionis?

V.

De omnibus Ecclesiis particularibus quæritur, an omnes simul ita possint deficere, ut nusquam in toto terrarum orbe ullus reperiatur cœtus hominum veram religionem profitentium? Respondemus fieri posse ut omnes externæ, & visibiles Ecclesiæ particulares quasi universali à vero Dei cultu defectionis cataclysmo ita obruantur, ut tota visibilis in terris Ecclesia defecisse penitus videatur. Quod ut in Veteri Testamento sæpius accidisse sacra historia testatur, & Prophetæ conqueruntur; ita etiam Christus & Apostoli clarè prædixerunt, in extremis hisce Novi Testamenti temporibus, multos à fide defecturos, evidentem & quasi generalem fore * Apostasiam, & tam efficacem seductionem, ut
esi

An omnes particulares Ecclesiæ simul possint deficere?

* 2. *Thess.* 2, 3.

c Mat. 24. 24.
d Luc. 18. 8.

c si fieri possit, ipsi electi etiam seducerentur, utque Filius hominis cum venturus erit d vix fidem in terris sit inventurus; omnes etiam terræ incolas quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ Agni, Bestiam adoraturos. Fieri etiam posse ut violentia persecutionum omnes veræ Ecclesiæ ad eam paucitatem atque obscuritatem, in easque angustias & latebras redigantur, ut nulla earum facies externa uspiam appareat, & membra ipsa vix se invicem noscant, quod tempore e Eliæ accidisse sacra historia clarè testatur. Nunquam tamen futurum esse, ut omnes in universum cœtus particulares vel extinguantur, vel penitus à vero Dei cultu deficiant, sed semper in hisce terris superstites fore veros Dei cultores, plures vel pauciores, quorum cœtus veram Ecclesiam constituunt.

e 1 Reg. 19. 14.

VI.

Ubi fuerit vera Ecclesia sub Papatu superioribus seculis?

Quæritur denique, ubinam gentium aut locorum fuerit vera Ecclesia superioribus seculis in Papatu, si pontificia Ecclesia non sit vera Ecclesia? Respondemus, quemadmodum in Ecclesiæ Israeliticæ generali ad Idololatriam defectione præcipuè temmporibus Achabi, ingens numerus superfuit eorum qui genua coram Baal non flexerant, ita dubium non esse, quin omnibus seculis extiterint, non tantum innumeri pii, qui veritatem constanter agnoverunt, & Pontificiorum Idololatriam, hæreses, ac superstitiones damnarunt, atque execrati sunt, ut docent Martyrologia: sed etiam plurimos integros cœtus etiam in ipsa Europa, ubi Papa dominium potissimum exercet, semper extitisse, qui Deum secundum

dum verbum suum ritè coluerint: cui rei vel sola Waldensium, seu Albiensium historia fidem facere potest. Deinde istis temporibus vera Ecclesia fugiens Draconis persequentis tyrannidem, ut per Apostolum prædictum erat in deserto, in loco suo, latuit extra serpentis & hominum conspectum.

DISPUTATIO XXI.

An Ecclesia poßit errare?

THESIS I.

Quid sit præcipuum fundamentum fidei Pontificiorum?

FIdei Romanæ seu Pontificiæ præcipuum atque unicum ferè fundamentum est hæc Pontificia hypothesis: *Ecclesiam non posse errare.* Quemadmodum enim Judæi adversus Prophetarum increpationes solent ingeminare, Templi Jehovæ ista sunt, eodem planè modo Pontificii, cum ipsorum Idololatria, hæreses, superstitiones, & errores ex S. Scriptura redarguuntur, semper in promptu habent hanc responsionem, Ecclesiæ ista sunt decreta. Illa autem errare non potest. Quare neque nos Ecclesiæ definitionem sequentes. Atque ita sola hâc hypothesi potissimùm in efficacibus & perniciosis illis erroribus obfirmantur. Hanc itaque Hypothesin paulo penitius examinemus, ut constet quam infirmo fundamento miseri homines in Papatu nitantur.

II.

II.

Quotuplex sit vocis Ecclesiæ acceptio?

Quotuplices sint errores?

Ad quæstionem autem hanc: *An Ecclesia possit errare?* ut commodè respondeatur, accuratè consideranda est diversa vocis Ecclesiæ acceptio, et distinguendi errorum gradus, Ecclesia enim significat aut Ecclesiam Catholicam invisibilem, aut particulares visibiles Ecclesias, et Synecdochicè etiam eos, qui has repræsentant. Atque ut in corpore humano alii morbi sunt curabiles, alii lethales, ita errores alii sunt graviores, capitales, et exitiales, alii leviores et sanabiles. Alii fundamentum salutis planè evertunt et Ecclesiæ essentiam tollunt, alii non item.

III.

An Ecclesia Catholica possit errare?

De Ecclesia Catholica et invisibili si quæratur, An possit errare? Respondemus, Triumphantem in cœlis Ecclesiam nullo amplius errori, ne vel minimo quidem, immò nec ignorantiæ ulli earum rerum, quæ ad perfectionem istius beatitudinis cœlestis scitu necessariæ sunt, obnoxiam esse. Pars autem ejusdem Ecclesiæ Catholicæ in terris adhuc Militans, quæ nunc a δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι cernit, atque ἐκ μέρους tantum cognoscit, potest quidem incidere in errores leviores fundamentum non evertentes, non potest tamen errare in fundamentalibus fidei articulis, qui simpliciter ad salutem sunt necessarii. Impossibile enim est electos ab iis posse seduci: et quicunque in istis articulis errat, ille Catholicæ Ecclesiæ membrum esse non potest.

a 2. *Cor.* 13. 12.

IV.

De Ecclesiis particularibus cum quæritur, respon-

respondemus eas quidem non errare quamdiu regulam à DEO in verbo suo præscriptam sequuntur, & à Spiritu Sancto per verbum se doceri patiuntur, posse tamen errare, non tantum unam Ecclesiam particularem, sed etiam omnes ubicunq; locorum fuerint externi & visibiles cœtus, omnesque erroribus esse obnoxios, tam in fide quam in moribus: quinetiam interdum multi perniciosis erroribus ita obruuntur, ut planè à veritate Evangelica deficiant, & desinant esse veræ Ecclesiæ: uti ipsa experientia satis comprobat. Defectio hæc à veritate sæpe tam evidens & magna est, ut quasi universalis esse videatur, atque omnes penitus Ecclesias aspectabiles occupâsse: tametsi Deus sibi semper aliquos cœtus in hisce terris sive exiguos, sive majores, sive plures, sive pauciores, sive occultos sive manifestos sit reservaturus, qui ab erroribus fundamentalibus sint immunes, & nomen veræ Ecclesiæ retineant.

An Ecclesia particularis possit errare?

An omnes simul.

V.

Ecclesia aliqua paticularis tametsi errores aliquos habeat & foveat, in rebus levioribus ad salutem non necessariis, non statim desinit esse vera Ecclesia. Sed quamdiu fundamentum salutis in ea retinetur, tametsi ex infirmitate humana fœnum & stipulam super hoc superædificet, nihilominus tamen nomen veræ Ecclesiæ, sed errantis in levioribus, retinet. Debent tamen omnes Ecclesiæ particulares, quæ in errore aliquo versantur, operam dare, ut agnitis tandem atque abjectis erroribus etiam levioribus, ab iisdem, quantum fieri potest accuratè perpurgentur, & ad normam divini verbi quàm exactissimè reformentur.

An propter errorem leviorem cœtus aliquis nomen veræ Ecclesiæ amittat.

VI.

VI.

An Ecclesia Repræsentativa possit errare?

De Ecclesiâ Synecdochicè dicta, quæ vulgo vocatur Ecclesia Repræsentativa, præcipua videtur esse quæstio, videlicet, An Doctores & Antistites Ecclesiarum particularium in Synodo legitimâ, sive particulari sive universali, congregati in definitionibus suis errare possint? Respondemus cum illa Ecclesia constet ex hominibus, quorum singuli erroribus sunt obnoxii, qui tantum ex parte cognoscunt, & qui sæpe ignorantia, odio, invidia, aliisque pravis affectibus judicium rectum impedientibus, laborant, qui non semper vocem Christi summi Pastoris audiunt, neque ductum Spiritus Sancti in Scripturis loquentis, sed præjudicium suum in definiendo sæpe sequuntur, non est dubium quin talis Ecclesia seu congregatio errare possit. b πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. Quinetiam ipsa experientia testatur Ecclesiam istam sæpius graviter erråsse, non tantum in iis quæ ad mores, sed etiam quæ ad fidei dogmata spectant. Quare judicium ejus, tametsi non temere est rejiciendum, non tamen pro c ἀναμαρτήτῳ aut d ἀνεξετάστῳ, fidei principio est agnoscendum, sed semper ad amussim Verbi Divini, quod unicum fidei Christianæ principium, est, sollicitè explorandum.

b *Jac*, 3. 2.

c *infallibili.*

d *non examinando.*

DISP.

DISPUTATIO XXII.

De Notis Veræ Ecclesiæ.

Thesis I.

Ecclesia *a* ὁμωνύμως accepta aut est Vera, aut est Falsa. Vera est quæ Deum secundum verbi sui præscriptum rectè agnoscit & colit. Falsa est, in quâ Deus aut non agnoscitur & colitur, aut in quâ cognitio veri Dei & genuinus ejus cultus planè sunt adulterata. Hæc vocatur Ecclesia malignantium, & *b* ἡ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. Omnes quicunque Deum in hoc mundo ritè colere volunt, debent se Veræ Ecclesiæ, eum in finem, adjungere. Sed cum semper, ac præsertim hodie, multi cœtus sint, qui se pro veris Ecclesiis venditant, in quibus tamen Deus non rectè agnoscitur, neque colitur, & qui proinde verarum Ecclesiarum nomen non possunt obtinere, ne quis in delectu rei tanti momenti facilè aberret, imprimis tenendum est, quibus Notis Vera Ecclesia à Falsa discernatur, & caulæ ovium à luporum lustris internoscantur.

a *Æquivocè.*
Quam necessaria sit doctrina de Notis Ecclesiæ?
b *Apoc.* 2, 9.

II.

Notæ hæ, quæ Veram nobis Ecclesiam ostendere debent, non debent esse *c* εἰκότα tantum, quæ probabiliter, sed *d* τεκμήρια, quæ certissimè rem cognoscendam exhibeant: ac proptera non debent esse accidentariæ, quæ adesse vel

c *Verisimilia?*
Quales esse debeant genuinæ Ecclesiæ notæ?
d *Signa indubitata.*

vel abesse possint, sed essentiales, hoc est, ab interna Ecclesiæ forma manantes. Tres itaque hæ conditiones in genuinis veræ Ecclesiæ notis requiruntur. 1 Ut sint propriæ veræ Ecclesiæ & non communes aliis sectis. 2 Ut sint inseparabiles à verâ Ecclesiâ omnibúsque Ecclesiis veris omnium temporum conveniant. 3 Ut notiores sint ipsa vera Ecclesia, quam demonstrant. Non autem quæritur hic de Notis, quibus aliquis certò explorare possit, vel de se vel de alio, an sit verum & vivum Catholicæ atque invisibilis Ecclesiæ membrum: De alio etsi ex confessione & vita externa probabiliter secundum judicium charitatis bene æstimare possumus, non tamen hæc certa atque infallibilis nota est, cum etiam hypocritis sit communis. Solus DEUS *e ὁ καρδιογνώστης* novit qui sint sui. De nobis ipsis certi esse possumus ex nota externa fructuum fidei, ac præcipuè internâ Spiritûs Sancti testificatione atque obsignatione. Sed quæstio præcipua est de externis visibilibus cœtibus & Ecclesiis particularibus, unde. vel ex quibus notis, certò dignosci possit, hunc particularem Christianorum cœtum esse veram atque orthodoxam Ecclesiam?

De quibus notis præcipua quæstio sit?

e Cordium cognitor.

III.

Respondemus primariam atque essentialem veræ Ecclesiæ notam esse puram Verbi Divini prædicationem, seu, ut Bellarminus ipse statuit & loquitur, conspirationem in Doctrina cum Ecclesia Apostolica, & Sanctitatem Doctrinæ, quæ in cœtu aliquo docetur, quæ tum demum sancta censeri debet, cum formæ sanorum verborum & amussi verbi divini est consentanea.

An pura Verbi Divini prædicatio sit primaria nota veræ Ecclesiæ?

Qui

Qui enim in sermone Christi manent, illi sunt verè discipuli ejus. Oves Christi f vocem ejus, & qui ex DEO sunt, verba DEI audiunt. Qui g in doctrina Christi manet, hic et Patrem, et Filium habet. Vera Ecclesia * superstructa est super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, et perdurat in doctrina Apostolorum. Ex hac nota infallibiliter vera Ecclesia cognoscitur: Non enim est aliis sectis communis h κατ' ἀλήθειαν, etsi plerunque i κατὰ δόκησιν, sed soli veræ Ecclesiæ propria. Est etiam Ecclesia notior, quia causam ejus declarat, atque ut ex hac Beroenses agnoverunt Apostolicam Ecclesiam esse veram, ita ex eadem etiam facilè est hodiè veram Ecclesiam agnoscere, modo verbum DEI sine præjudicio, cum zelo, et precibus, cum in finem diligenter scrutari velimus. Est etiam à vera Ecclesia planè inseparabilis, respectu istorum fidei articulorum, qui ad salutem sunt necessarii. Definit enim cœtus esse vera Ecclesia, in quo isti articuli secundum DEI verbum non rectè docentur. Hæc nota ipsam Ecclesiam constituit, atque infallibiliter Ecclesia vera ex hac cognoscitur. Cœtus enim in quo verbum DEI purè prædicatur, est vera Ecclesia, quemadmodum è converso vera Ecclesia nihil aliud est, quam cœtus hominum in quo verbum DEI purè prædicatur.

f Joh. 10. 27.
g 2. Joh. 9.
* Ephes. 2. 20.
h Juxta veritatem.
i Secundum apparentiam.

IV.

An legitima Sacramentorum administratio sit nota veræ Ecclesiæ?

Cum autem Christus in Ecclesia sua præter audibilem verbi sui prædicationem etiam instituerit visibiles quosdam ritus, promissionum Evangelicarum l σφραγῖδας, qui secundum ipsius institutionem religiosè à vera Ecclesia administrari atque usurpari

l Sigilla.

usurpari debent, ad fidei confirmationem, statuimus secundam veræ Ecclesiæ notam, esse legitimam horum rituum, qui vulgo Sacramenta appellantur, juxta institutionem Christi, administrationem, atque usurpationem.

An Disciplina Ecclesiastica recta administratio sit nota Ecclesiæ?

Denique cum Ecclesia sit Domus Dei viventis, in quâ omnia m εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν geri, neque manifesta scelera aut scandala tolerari debent, cohæret cum superioribus notis n εὐταξίας atque Disciplinæ Ecclesiasticæ, secundum Christi & Apostolorum Canones, religiosa procuratio, tanquam tertia nota Ecclesiæ benè constitutæ.

m 1. Cor. 14, 40.
n *Ordinis.*

V.

An hæ notæ in omnibus Ecclesiis veris æquè puræ sunt?

In quocunque cœtu hæ tres notæ simul deprehenduntur, ille procul omni dubio, atque optimo jure, Vera & benè constituta Ecclesia appellari potest, & censeri debet, cui quilibet Christianus se adjungere & tutò potest, & meritò debet. Sed habent hæ notæ certos quosdam sinceritatis gradus, tam in Pastoribus, quàm in ovibus, secundum quos Ecclesiæ, in quibus apparent, in *Puriores* & *Impuriores* distinguuntur. Quanto enim puriores hæ notæ in aliquâ Ecclesiâ servantur, tanto etiam purior hæc Ecclesia censeri debet: Et quanto magis à puritate declinat, tanto magis etiam cœtus ille ab integritate & perfectione Ecclesiæ Dei discedit.

An cœtus aliquis ob leviorem impuritatem nomen Ecclesiæ amittat?

Non tamen ob quamlibet impuritatem vel in doctrina, vel in Sacramentorum administratione, vel in Disciplinæ & ordinis procuratione, cœtus aliquis nomen veræ Ecclesiæ amittit, quamdiu capiti adhæret & fundamentum retinet. Cæterum tenentur omnes Christiani ei se adjungere Ecclesiæ, seu cœtui, in quo

quo minima impuritas apparet. Ubi verò notæ hæ vel omnino non sunt, vel prorsus adulteratæ habentur, ibi vel nulla, vel certè corruptissima est Ecclesia.

VI.

Notæ illæ quindecim quas Bellarminus recenset, (exceptis Sexta & Octava) Ecclesiam veram non demonstrant, cum sint aut communes aliis sectis, aut ipsa Ecclesia ignotiores seu obscuriores, aut à vera Ecclesia separabiles. Nam tametsi Romanæ Ecclesiæ Pontificii *nomen Ecclesiæ Catholicæ* attribuant, inde non sequitur eam esse verè *Catholicam*, quia sic dicitur. Aliud enim est verè esse, aliud dici tantum. Nam & Angelus Ecclesiæ, *o* quæ in Sardibus erat, dicebatur vivere, sed mortuus erat *r* & multi olim se Judæos appellabant, cum non essent, sed mentirentur. Nisi fortè velimus *Catholicam*, id est, universalem appellare ob hanc causam, quia universa terra admirans secuta est Bestiam. Si vox *Catholica* intelligatur respectu populorum, & locorum, nota hæc à vera Ecclesia separabilis est; cum hoc modo non fuerit Ecclesia Universalis in sui primordio, neque in Veteri Testamento, neque tempore Christi in terris versantis. Si respectu dogmatum orthodoxorum, eadem erit nota cum primâ nostrâ, sed Ecclesiæ Pontificiæ non potest applicari. *Antiquitas*, seu Vetustas, veram Ecclesiam non semper demonstrat, quia & Synagoga Satanæ antiqui illius serpentis inde ab initio extitit, & vetustas erroris veritati præjudicare non potest. Fuit etiam vera Ecclesia cum nondum esset antiqua, sed primum nasceretur. Non sola antiquitas doctrinæ, sed anti-

An nota Ecclesiæ vera sit nomen Catholicum?

o Apoc. 3. 1.

An Antiquitas?

antiqua veritas, germana Ecclesiæ nota est. Neque ex *Duratione* diuturnâ, & nunquam interruptâ, vera Ecclesia certò cognosci potest, cum & regnum Diaboli à primo ortu ad finem usque mundi sine interruptione sit duraturum, & vera fuerit olim Ecclesia antequam diu durasset. *Amplitudo* seu multitudo non semper in Ecclesiâ verâ conspicitur, cum sit grex pusillus, qui ad paucos sæpe redigatur, & pauci *p* in angusta via ambulent. Contra videmus blasphemus Mahumeti sectam amplissimè per orbem terrarum dispersam, & multos esse qui latam viam, quæ ad exitium ducit insistunt. Multitudo autem errantium non parit errori patrocinium. Neque vera Ecclesia agnosci potest ex personali *Successione* Episcoporum in sede Romana, Ecclesia enim vera nullo loco in his terris alligata est; neque locus iste privilegium hoc habet Episcopos omnes in illa sede succedentes non posse in fide errare. Quinimo successio illa multoties fuit interrupta. Successio non in sede aliqua, sed in doctrina Apostolica, veros doctores & veram Ecclesiam arguit. Scribæ enim & Pharisæi *q* sedebant in Cathedra Mosis, & tamen erant *r* cæci cæcorum duces, falsi Prophetæ & lupi rapaces, à quorum fermento *s* erat cavendum. *Consensio in doctrina cum Ecclesiâ Apostolicâ*, & verè primitiva, Ecclesiam veram certò indicat, sed in Romana Ecclesia non reperitur. Estq; hæc nota eadem cum nostra prima. Patrum autem doctrina, præsertim eorum, qui ab Apostolorum temporibus longius abfuerunt, quia sæpe neq; cum seipsa, neq; cum aliorum doctrina consentit, & semper ad Apostolicam est expendenda, non potest esse regula fidei, aut conspiratio cum

An Duratio?

An Amplitudo?

p *Mat.* 7. 14.

An Successio?

q *Mat.* 23. 2.

r *Mat.* 15. 14.

s *Mat.* 16. 6.

An conspiratio cum doctrina Apostolica?

cum eâdem veræ Ecclesiæ nota. Fuit etiam vera Ecclesia ante omnes Patres. Et quotusquisque est qui Patres legere potest, aut tota vita consensum illum rectè cognoscere, qui tamen scire debet, quæ nam sit vera Ecclesia? *Unitatem* in rectâ fide seu verâ doctrinâ, sub uno capite Jesu Christo, inter notas veræ Ecclesiæ agnoscimus, & sub prima nostra nota comprehendimus, sed quælibet in doctrinæ capitibus ad salutem non necessariis dissensio, falsæ Ecclesiæ nota non est, cum etiam in Ecclesiis Apostolicis nonnunquam visa fuerit. Neque contrà, quælibet in doctrinâ unitas seu consensio veram Ecclesiam arguit, cum illa etiam inter impios & idololatras esse possit, atque etiam sæpe fuerit, ut exempla Sacerdotum Baalıticorum, Judæorum adversus Christum, & Apostolos conjuratorum, & Mahumetanorum clarè docent. Sub Pontifice autem Romano, ut Ecclesiæ capite, neque Israeliticæ, neque Apostolicæ, neque primitivæ, neque aliæ multæ veræ & orthodoxæ Ecclesiæ unquam unitæ fuerunt. Atque hæc unio non veram, sed Antichristianam Ecclesiam demonstrat. *Sanctitas doctrina* certa & genuina est Ecclesiæ veræ nota, & sub primâ nostrâ notâ continetur. Nulla enim sancta est doctrina, nisi quam DEUS in verbo suo per Spiritum Sanctum revelavit, quod cum purè prædicatur, fieri non potest, quin sancta doctrina proponatur. *Efficacitas doctrina* prædicatæ non est veræ Ecclesiæ propria. Nam & Antichristus venturus est *t* cum efficacia deceptionis, & Bestia totum terrarum orbem est seductura. Ingemuit totus orbis, & se Arrianum esse miratus est. Sæpe contra evenit,

An Unitas?

An Sanctitas Doctrina?

An efficacitas doctrina?

t 2. *Thess.* 2, 10.

An sanctitas vita? nit, ut pauci admodum credant auditui Prophetarum, *Sanctitas vita* alia est interna, quæ soli Deo nota est, ac proinde inter notas Ecclesiæ visibilis numerari non potest: Alia est externa, quàm etiam hypocritæ exprimere possunt ac proinde veram Ecclesiam certò non potest demonstrare. Ecclesia enim non ex moribus & vita, sed ex doctrina est æstimanda. *Miracula* *An gloria Miraculorum?* itidem alia sunt vera & divina, alia falsa & fallacia, inter quæ haud facilis est discretio, nisi attendas ad doctrinam, ob quam confirmandam adhibentur. Vera itaque doctrina & consequenter vera Ecclesia prius cognoscenda est, quam de miraculis certi aliquid statuatur. Prædictum enim est Pseudoprophetas & falsos doctores edituros esse signa u ac prodigia magna adeo ut si fieri posset, etiam electi seducantur. Item Antichristum esse venturum cum omni potentia, x & signis, ac prodigiis mendacibus, & facturum esse signa magna. Quin etiam Ethnici sua olim miracula jactarunt. Quare non quælibet miracula Ecclesiam veram demonstrant, quæ etiam veris miraculis non semper opus habet, sed plerunque illis carere solet cum doctrina satis superque confirmata est, ita ut deficientibus miraculis, non deficiat tamen vera Ecclesia. *Lumen Propheticum*, seu donum futura prædicendi non semper *An lumen Propheticum?* in sola vera Ecclesia conspicitur, sed aliquando Deus etiam in cœtibus Idololatrarum voluit prædici futura, quorum eventus verus fuit. Donum phophetiæ fuit temporarium, neque eo Ecclesia semper opus habet, sed sufficiunt veteres Prophetiæ verorum Prophetarum, ad quorum sermonem, tanquam ad lucernam y in obscuro splenden-

u *Mat.* 24. 24.
x 2 *Thess.* 2 9.
y 2 *Pet.* 1. 19.

ſplendentem, jubemur attendere, non autem ad novas revelationes, aut divinationes; atque à Pſeudoprophetis, quorum multi in mundum prodierunt, nobis cavere, eumque in finem ad verbi DEI amuſſim ſpiritus probare, an ex DEO ſint. *Adverſariorum confeſſionis* acceſſione nihil additur, & deceſſione nihil detrahitur veræ Eccleſiæ. Et cum ſit res incerta, quæ in dubium vocari poſſit, cumque ſibi ipſi contraria ſit, planè fortuita ac contingens, non poteſt eſſe certa atque eſſentialis Eccleſiæ nota. *Infelix exitus* hoſtium alicujus Religionis non ſemper oſtendit illam Religionem, cujus adverſarii fuerunt, eſſe veram, aut ſuam eſſe falſam. Nam & pii homines in verâ Eccleſiâ verſantes miſerabili ſæpe exitu à DEO caſtigantur, & contrà, immaniſſimi tyranni, ac perditiſſimi hæretici placidum ſæpe habuerunt exitum. *Felicitas temporalis* Epicureorum potius quàm Chriſtianorum Eccleſiæ nota eſt. Hanc enim DEUS vult hic ſub cruce gemere, per multas tribulationes in regnum cœlorum ingredi, atque omnes eos qui in Chriſto piè vivere volunt perſecutionem pati. Contrà, impii plerumque in hoc mundo florere ſolent.

An Confeſſio adverſariorum?

An Infelicitas hoſtium?

An Felicitas temporalis?

z 2. *Tim.* 3. 12.

DISPUTATIO XXIII.

De Ecclesia Romana seu Pontificia,

&

De Ecclesia Reformata.

THESIS I.

Quotuplices sint cœtus Christianorum?

COEtus omnes visibiles nomen Christianum, potissimum in Europa hodie profitentium, commodè dividi possunt in eos, qui Pontificem Romanum pro capite agnoscunt, & eos qui à Pontifice decesserunt. Collectio cœtuum illorum, qui recentioribus hisce aliquot seculis Pontificem Romanum pro summo, universali, atque infallibili Ecclesiæ Pastore, & capite agnoscunt, quique eam, quam Pontifex, Cardinales, Episcopi & Monachi hodie tradunt & propugnant, Religionem profitentur, vocatur vulgò ab hoc Pontifice seu Papa Romano, & loco in quo sedet, Ecclesia Pontificia, Papistica, & Romana: de quâ merito quæritur, an sit vera Ecclesia? De veteri autem illâ Romanâ Ecclesiâ, quæ temporibus Apostolorum Romæ collecta fuit, & cui divinam illam Epistolam Apostolus Paulus inscripsit, nulla quæstio est; ut neque de Romanâ illâ,

illâ, quæ ibidem post Apostolorum tempora prioribus aliquot seculis collecta fuit, notas veræ Ecclesiæ retinuit, tamen paulo impuriores. Nam post Apostolorum tempora Ecclesia non diu mansit pura atque immaculata virgo.

II.

De Papisticâ autem hac Ecclesiâ duplex est quæstio. Prima: An cœtus illi Papistici inter veras particulares Ecclesias censeri possint? Altera: An aliquis, qui membrum istorum cœtuum est & manet, possit esse membrum Ecclesiæ Catholicæ invisibilis, & servari queat? Respondemus ad primam: Ecclesiam Pontificiam considerari posse dupliciter, vel ut *Repræsentativam*, vel ut *Popularem*: *Repræsentativa* constat ex Pontifice, Cardinalibus, & aliis Clericis, præsertim in Synodis generalibus congregatis, qui quasi corpus Pontificiæ Ecclesiæ repræsentant. Quia vero Pontifex qui caput est istius hierarchiæ, ne quidem pro vero Episcopo, nedum pro Ecclesiæ capite, sed pro ipsissimo illo Antichristo magno haberi debet, & reliqui Clerici Pontificii nec vocationem secundùm veros Apostolorum canones legitimam habent, neque munere suo ritè funguntur, omnesque illi Idololatriam, hæreses, & gravissimos errores non tantum admittunt, sed etiam acerrimè omnibus viribus defendunt, sequitur hunc Hierarchicum cœtum, quem Curiam Romanam rectè appellaveris, Ecclesiæ veræ nomen nequaquam posse obtinere, sed potius esse strumam, tuber, ulcus pestilentiale, & gangrænam in Ecclesiæ corpore. *Popularem* Ecclesiam Romanam vocamus totam

An Ecclesia Romana sit vera Ecclesia?

An repræsentativa?

An popularis?

tam illam promiscuam multitudinem, quæ doctrinam in Papatu vulgo receptam implicitè credit, & profitetur, seu cœtus illos particulares, in quibus doctrina Papistica publicè docetur, & cultus Papisticus publicè exercetur. In his cœtibus cum verbum Dei purè non doceatur etiam in fundamentalibus, neque sacramenta secundum Christi institutionem legitimè administrentur, aut usurpentur, Disciplina Ecclesiastica in carnificinam conscientiarum, et manifestam tyrannidem sit commutata, atque insuper etiam, præter intolerandas superstitiones, manifesta Idololatria in adoratione panis Missatici, Sanctorum mortuorum, reliquiarum, et imaginum, committatur; sequitur eos cœtus potius Antichristianæ & Idololatricæ, quàm veræ Ecclesiæ notas gerere, cujus communio proinde piis omnibus planè sit deserenda; ut veræ Ecclesiæ cives esse possint.

III.

An possit ostendi à quibus, & quãdo corruptio doctrina & cultus in Ecclesiam sit invecta?

Quibus autoribus & promotoribus, quo tempore, quo loco, quibus contranitentibus, nova in Ecclesiam Romanam dogmata inventa atque introducta, novi ritus Ecclesiastici excogitati, superstitiosi cultus instituti sint, corruptio hæc, quam hodie videmus, Ecclesiam illam paulatim magis magisque invaserit, ac zizania hæc licet sæpe occultè dormientibus pastoribus, sparsa paulatim succreverint, et bonum semen suffocaverint, non tantum ex historiis Ecclesiasticis, ac veterum scriptis, sed etiam ex ipsis Pontificiis scriptoribus evidentissimè demonstrari potest.

IV.

IV.

Ad ſecundam quæſtionem reſpondemus, certum eſſe neminem per doctrinam illam quæ hodie, ſecundum Concilii Tridentini Canones, in cœtibus Papiſticis docetur, ad ſalutem pervenire poſſe, cum doctrina illa ſalutis fundamentum planè evertat. Non dubitamus tamen, quin in illis cœtibus ſemper extiterint, & hodie etiam ſint non pauci, qui licet ex infirmitate cum iis communionem habeant, tamen gravioribus illis ac fundamentalibus erroribus, qui in iis docentur, aut nunquam aſſenſum præbuerint, aut eos ignorarint, aut ante obitum abjecerint, atque ita in vera Chriſti fide, licet multis infirmitatibus commaculatâ, mortui ſint & ſervati. Ut enim olim in corruptiſſima Hieroſolymorum civitate multi adhuc erant qui ſuſpirabant, & exclamabant, propter omnes abominationes iſtas, quæ fiebant in medio illius; ita non dubium eſt, quin in ipſo Papatu hodie tales etiam reperiantur, qui tamen cum in loco valde lubrico & periculoſo verſentur, omnibus modis ex hoc cœno ſunt extrahendi, ut deſertâ communione externâ talium cœtuum ad communionem veræ Eccleſiæ perducantur.

An membra Eccleſiæ Papiſticæ ſervari poſſint?

V.

Eccleſiæ, quæ ſuperiori ſeculo à Pontifice Romano, & cœtibus Pontificiis ſeceſſerunt duplices hodie reperiuntur. Aliæ enim Pontificiorum Idololatriam, ſuperſtitiones, & errores nonnullos reliquerunt, ſed in alios iterum errores graves & pernitioſos prolapſæ ſunt, quales

Quotuplices ſint Eccleſiæ, quæ à Papa Romano ſeceſſionem fecerunt?

Quid sit sentiendum de Ecclesiis Samosatenicis, & Anabaptisticis?

quales sunt Ecclesiæ seu cœtus novorum Samosatenianorum, Anabaptistarum, & similium, in quibus veræ Ecclesiæ notæ etiam non apparent. Aliæ non tantum à Papalibus, sed etiam quibusvis aliis gravioribus erroribus sunt perpurgatæ, & vocantur hodie Ecclesiæ Reformatæ & Evangelicæ, in quibus cum veræ Ecclesiæ notæ manifestè conspiciantur, non dubitamus intrepidè asserere, illas esse verè Christianas, atque orthodoxas Ecclesias, quibus omnes, qui DEUM ritè colere volunt, & salutem animarum quærunt, sese adjungere debent. Etsi verò hodie inter Ecclesias Evangelicas in nonnullis, quæ vulgò *Lutheranæ* vocantur, notæ veræ Ecclesiæ non tam puræ, ut in cæteris, reperiantur; non tamen istis propterea nomen verarum Ecclesiarum adimendum est, quamdiu fundamentum fidei & salutis integrum in iis servatur, quamvis errores aliqui supersint, à quibus optandum esset, ut aliquando perpurgatæ cum cæteris Ecclesiis Reformatis consensum Orthodoxam in omnibus colerent.

Quid de Ecclesiis Lutheranis?

VI.

An Ecclesia Reformata sint Hæreticæ?

Ecclesiæ Reformatæ, quamvis à Papa & cœtibus Papisticis secesserint, cum iis communionem non habeant, & salvâ conscientiâ habere se non posse profiteantur, non tamen propterea sunt aut hæreticæ, aut schismaticæ, aut Apostaticæ. Non *Hæreticæ*: quia notas veræ atque orthodoxæ Ecclesiæ retinent, ex solo verbo DEI sapiunt, & fidem ac vitam ad illius normam exigunt atque instituunt: neque quisquam hactenus extitit, qui ex verbo DEI eas erroris alicujus fundamentalis

mentalis convicerit, in quo nihilominus pertinaciter perstiterint. Neque *Scismatica*: quia secesserunt non à veræ Ecclesiæ unione, sed tantum à cœtibus in quibus non tantum manifesta hypocrisis, Superstitio, Tyrannis, impuritas, luxus, avaritia, fraudes, & mendacia regnant; sed etiam commentitii & idololatrici cultus publicè exercentur, & pernitiosæ hæreses cum fidei fundamento pugnantes docentur & creduntur: idque fecerunt non ex temeritate, ambitione, odio aut carnali zelo, sed compulsi divino mandato, atque amore divinæ gloriæ, & salutis suæ æternæ. DEUS enim expressè *a* mandat à talibus declinare, ne communicemus operibus eorum malis, & speciatim ex hac *b* Babylone Romanâ fugere, ne participes fiamus peccatorum ejus, & de plagis ejus ne accipiamus. Multo minus sunt *Apostaticæ*. Non enim defecerunt à Christianismo ad Gentilismum, aut Judaismum, aut Mahumetismum, neque à verâ fide ad traditiones humanas, aut ad fabulas, sed ab hæresi ad veritatem, ab Idololatriâ ad verum DEI cultum, ab impietate multiplici ad veram pietatem, & ab Antichristo ad Dominum nostrum Jesum CHRISTUM.

An Schismatica?

a *Numb.* 16. 24.
b *Apoc.* 18 4.

An Apostatica?

DE

DE MEMBRIS ECCLESIÆ MILITANTIS.

DISPUTATIO XXIV.

De Clericis, seu Ministris Ecclesiæ, & De eorum Vocatione.

THESIS I.

In quot ordines Mēbra Ecclesiæ visibilis distinguantur.

MEMBRA visibilis Ecclesiæ sunt quicunque fidem Christianam confessione & vita profitentur. Hi in duo tantum genera, seu ordines, distinguuntur. Alii enim sunt Pastores, Doctores, Gubernatores, & Præpositi Ecclesiæ, alii sunt qui in Ecclesia pascuntur, docentur, gubernantur, & Præpositis suis, qui pro ipsorum animabus excubant, obedire debent. Tertius ordo qui in Ecclesiâ Pontificiâ hodie conspicitur, nimirum Regularium sive Monachorum, & Anachoretarum, nec à DEO in Ecclesia sua institutus

ſtitutus eſt, neque in Eccleſia utilis aut neceſſarius, & in S. Scriptura ac verè primitiva Eccleſia planè ignoratus.

II.

Clerici an Paſtores & Miniſtri Eccleſiarum rectè vocentur?

Ad priorem ordinem qui pertinent variis in S. Scriptura nominibus inſigniuntur, ſed nuſquam peculiariter vocantur *Clerici*. Vox enim Κλῆρος, quæ ſignificat ſortem, peculium, & hæreditatem, & à quâ hæc denominatio erat petenda, paſſim in S. Scriptura utrique ordini & toti fidelium cœtui communiter attribuitur. Singuli enim ſunt Domini ſors, & ſingulis etiam Dominus ſors eſt. Omnes fideles vocati ſunt a εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων, utque b κλῆρον accipiant inter ſanctificatos. Immo S. Scriptura c κλήρων alicubi vocat eos tantum qui ad ſecundum ordinem pertinent, & diſertè Presbyteris & Paſtoribus, hoc eſt, iis qui prioris ſunt ordinis, opponit. Cæterum cum veteres Eccleſiæ Doctores iſtam vocem nonnunquam uſurparint ad deſignandum eos, qui ad primum ordinem pertinent, nolumus de voce multum contendere, modo ita explicetur, ne de communi Chriſtianorum dignitate quidquam detrahatur, quaſi iſti ſoli ſint ſors & hæreditas Domini, ſed potius ita appellati cenſeantur, quia peculiariter accepèrunt d τὸν κλῆρον τῆς διακονίας. Præcipuè tamen veteres ſolent *Clericos* appellare adoleſcentes, qui ex parentum conſenſu & autoritate, militiæ ſpirituali nomen dabant, & ſtudio Theologico conſecrati exercitiis quibuſdam Eccleſiaſticis ad miniſterium præparabantur, quo tandem ad illud aptiores accederent, & gradatim aſcenderent.

a *Coloſſ.* 1. 12.
b *Act.* 26. 18.
c 1. *Pet.* 5. 3.
d *Act.* 1. 25.

Qui à veteribus Clerici vocati fuerint?

III.

III.

Laici qui vocentur, & quotuplices sint?

Qui posterioris sunt ordinis à Pontificiis, voce non admodum commodâ, & hodie satis contemptibili, vocantur *Laici*, & adhuc contumeliosiore nomine *Seculares*, cum hoc vocabulo propriè notentur, qui huic seculo sunt addicti. Horum alii sunt Principes & Magistratus, alii vero subditi & privati homines.

An Clerici & Laici sint pares dignitate?

Clerici non sunt Laicis digniores, nisi tantum ratione officii & sancti Ministerii, cum eodem fideliter funduntur. In reliquis Laici Clericis pares sunt, præsertim quæ spectant vocationem communem. Sunt enim & Laici *a* unctionis Spiritûs Sancti participes, sacerdotium regale, gens sancta, populus peculiaris, & juxta Scripturæ phrasin; *b* Clerus Domini.

a 1. *Pet.* 2. 9.
b 1. *Pet.* 5. 3.

IV.

Vocatio ad Ministerium an sit necessaria?

Ad Ecclesiam pascendam, docendam, & regendam nemo debet accedere, nisi legitimè vocatus. Nec enim hodie, ut olim in Veteri Testamento, priori ordini per carnalem generationem, aut aliud privilegium aliquod externum quis inseritur, sed ex posteriori ordine omnes in priorem per legitimam vocationem debent cooptari.

Quotuplex sit?

Vocatio legitima duplex est, aut Extraordinaria & immediata, aut Ordinaria & mediata. Extraordinaria vocatio fit à solo DEO, sive DEI Filio, immediatè, sine hominum opera & ministerio. Talis fuit vocatio Prophetarum, & Apostolorum. Ordinaria et mediata vocatio fit mediante hominum ministerio secundum ordinem à DEO in verbo suo præscriptum.

Vocationis ordinariæ quæ sint partes?

Legitimæ vocationis ordinariæ tres sunt partes, *Electio*, *Examen* vitæ

vitæ ac doctrinæ, & *Confirmatio* sive Ordinatio. *Electio* legitima Ministrorum Ecclesiæ Novi Testamenti, non debet fieri ab uno quopiam homine proprio arbitratu, sive sit Episcopus, sive Magistratus, sed ab Ecclesiâ, cui inservient, & cujus autoritate ministerium suscipiunt. Ad vitandam autem confusionem, præsertim in Ecclesiis amplioribus, in quibus singulorum suffragia rogari non possunt, & facilè per levitatem, vel mala studia, vel per tumultum à multitudine peccari possit, ordinarunt Apostoli, ut à Presbyterio, quod Ecclesiam repræsentat, electio instituatur, quam deinceps populus vel tacito consensu, vel per *χειροτονίαν* e approbet. Ordo hic æquitati atque ædificationi convenientissimus est. Quid enim æquius, quàm ut qui toti Ecclesiæ inserviet, ex consensu totius Ecclesiæ ab omnibus, suo loco & gradu, eligatur? Quid iniquius, quàm ut ignoti, suspecti, aut exosi invitis Ecclesiis obtrudantur? Quæ ædificatio à talibus expectanda? Quam periculosum est rem tanti momenti committere uni homini, qui falli, corrumpi, et potestate sua abuti potest? Quare ne ipsi quidem Apostoli, qui tam singulari potestate instructi erant, ut nemo illis in Ecclesia dignitate par sit, soli absque consensu totius Ecclesiæ & populi suffragiis, Ministros elegerunt. Hanc Apostolicam f *τάξιν* & *πρᾶξιν* secutæ fuerunt Ecclesiæ primitivæ, donec tandem, crescente ambitione, Episcopi, quos hodie vocant, Ecclesiæ & populo hoc jus suum per tyrannidem eripuerint, & sibi solis arrogârint. Quod si vero Ecclesiæ subsit Magistratus fideli & Christiano, quia is Ecclesiæ nutritor est, & spectatissimum ejus membrum, non tantum ejus consensus

Electio ad quos pertineat?

An ad solos Episcopos?

e *Suffragiorum lationem.*

An & quatenus ad totam Ecclesiam, & populum?

f *Ordinem & usum.*

An & quatenus ad Magistratum.

 sensus

sensus in Vocatione requiritur, sed præcipuæ etiam partes illi in ea sunt tribuendæ: ita tamen ne Presbyterii suffragia, & populi consensus excludantur.

Examen ad quos pertineat?

Examen doctrinæ, quia ad illud faciendum populus non est idoneus ac sæpè etiam Magistratûs, fieri debet ab idoneis Theologis & vicinis Pastoribus in præsentia Presbyterii, & Magistratus Christiani, si adesse velit.

Confirmatio ad quos pertineat?

Confirmatio, seu *Ordinatio* fieri debet coram Ecclesia, postquam de ejus consensu atque approbatione sufficienter constiterit, idque solemnibus precibus & seriis cum ad ordinandum tum ad Ecclesiam institutis admonitionibus, cum impositione manuum. Pertinet hoc jus Confirmationis non ad solum Episcopum, sed ad totum Presbyterium, in quod ut Ecclesia suas partes transtulit, ita illud, ordinis causa, suas iterum partes, quod ad ritum ordinationis attinet, in unum aliquem Pastorem solet transferre, manente tamen actu confirmationis toti Presbyterio communi.

g Manuum impositionis An impositio manuum sit ritus adiaphorus?

De ritu g χειροθεσίας quia non extat certum præceptum, eum pro adiaphoro habemus. Nihilominus tamen utile judicamus ejusmodi symbolo Ministerii dignitatem populo commendari, & eum, qui ordinatur, admoneri, ipsum jam non esse sui juris, sed Deo & Ecclesiæ in servitutem addictum.

V.

An Ministri Ecclesiarũ Reformatarum habeant legitimam vocationem?

De Ministris Ecclesiarum Reformatarum quæritur an habeant legitimam in Ecclesia vocationem? Respondemus, Ministros harum Ecclesiarum aut esse primos Reformatores, aut eorum successores.

An primi Reformatores, & qualem?

Primi Ecclesiarum Reformatarum Pastores plerique in Ecclesia Romana sunt ordinati, secundum ordinem atque usum publicè in illa

illa Ecclesiâ receptum, itque hoc respectu possunt dici habuisse *ordinariam vocationem*. Ordo autem hic quamvis multis modis ab ordine divinitus instituto recedat, ita ut vix aliud quam mera *h ἀταξία* sit, tamen hoc boni inter tot mala adhuc retinent, ut vocentur atque ordinentur, inter alios fines, ad verbum DEI populo prædicandum, atque hujus respectu etiam *legitimam* ad verbum DEI prædicandum, vocationem habuisse dici possunt, quatenus hic finis vocationis ordini Apostolico consentaneus est. Quod verò DEUS illorum animos illustraverit, atque excitaverit, ut errores & abusus Ecclesiæ Pontificiæ agnoverint, abjecerint, reprehenderint, & omissis Traditionibus humanis solum verbum DEI purè populo prædicaverint, reliqua omnia quæ in vocatione ipsorum illegitima & ordini Apostolico contraria erant, omiserunt, atque Ecclesias ab erroribus & superstitionibus repurgaverint fuit *extraordinaria gratia*, quam DEUS fecit non tantum illis, ut Vocatione suâ rectè & legitimè fungerentur, sed maximè per illorum Ministerium Ecclesiæ suæ, secundum prædictionem, quâ promiserat se * testes hosce excitaturum, qui adversus Bestiam, & Ecclesiæ corruptores prophetarent. Hanc gratiam extraordinariam ut DEUS per eos Miraculis confirmaret, non fuit necesse, cum nullam aliam doctrinam adferrent, quàm Christi & Apostolorum, quæ olim miraculis sufficienter atque abundè confirmata fuit, & per Scripturas explorari ac probari poterat. Quinetiam ne omnes quidem Prophetæ extraordinariè excitati vocationem suam miraculis confirmârunt, ut exempla Joannis Baptistæ imprimis, deinde etiam

h *confusio*

* *Apoc. 11.* *An debuerint vocationem suam miraculis confirmare?*

Oseæ, Sophoniæ, Abdiæ, Nahumi, & aliorum clarè testantur. Huc accedit, quod deinde licet non omnes, multi tamen etiam integri cœtus antea Pontificiis erroribus impliciti, doctrinam ab illis prædicatam receperint, errores priores abjecerint, vocationem illorum ratam habuerint, eosque pro legitimis & munere suo rectè fungentibus Pastoribus agnoverint.

4. *An et quales eorum successores?*

Pastores Ecclesiarum Reformatatum, qui primis Reformatoribus successerunt vocationem habent *ordinariam, & legitimam. Ordinaria* est, non secundum vitiosum & corruptum illum ordinem in Papatu hodie usitatum, sed secundum ordinem primævum ab Apostolis præscriptum, & in primitiva Ecclesia usurpatum. *Legitima* est, quia ab iis eliguntur, qui jus eligendorum Pastorum habent, puta ab iis cœtibus, quos manifestis argumentis & signis constat esse verâs Ecclesias, examinantur debitè in vita & doctrina, & confirmantur ab iis, quos constat veros esse Pastores, ac reliqua omnia, quæ in legitima Ministri vocatione secundum Canones verè Apostolicos requiruntur, sollicitè & sincerè in eorum vocatione observantur.

VI.

5. *An vocatio Ministrorum seu Sacerdotũ in Pontificia Ecclesia sit legitima*

Ministrorum verò Ecclesiæ Pontificiæ vocationes si ad institutionem divinam, & veteres Canones immo ad ipsa Pontificiorum Decreta examinentur, meritò pro illegitimis habendæ sunt. Vocantur enim hodie non tam ad pascendum DEI gregem purâ verbi ejus prædicatione, qui principalis vocationis legitimæ finis est, quàm ad Sacrificium DEO pro vivis & mortuis offerendum, quale munus seu ministerium DEUS in

in Novo Testamento non instituit, cum nullum aliud in Novo Testamento sacrificium ι ἱλαστικὸν haberi possit, quam illud, quod ipse JESUS CHRISTUS, solus et summus Novi Testamenti Sacerdos propriè dictus, semel in arâ Crucis obtulit. Eliguntur sine presbyterii et Magistratus Christiani suffragiis, et sine populi consensu aut approbatione, vel à solo Pontifice, vel à solo aliquo Episcopo, qui jus Electionis Ecclesiæ sacrilegè eripuerunt. Plerique vel per Principum favorem, vel per turpissimam Simoniam electiones venantur, et obtinent. In vitâ et doctrinâ legitimè non examinantur, sed loco examinis ludicra et histrionica gesticulatio adhibetur, quâ inquiritur tantùm an noverint nomen aliquod, quod in lectione occurret, declinare, aut verbum aliquod conjugare, aut vocis alicujus significationem reddere. In ordinatione ceremoniæ planè Judaicæ, vanæ, ac ridiculæ adhibentur. Presbyterio suæ partes non tribuuntur, neque finis legitimus spectatur.

ι *propitiatorium.*

DISPUTATIO XX.

De Ministrorum Ecclesiæ Ordinibus.

THESIS *I.*

Quotuplices sint Ministri Novi Testamenti?

MInistri Ecclesiæ Novi Testamenti sunt duplices ι Alii functiones habuerunt extra-

traordinarias, quæ cum ipsis desierunt, quales fuerunt Apostoli & Evangelistæ: alii habent functiones ordinarias, & perpetuas, seu ad finem usque mundi in Ecclesiâ duraturas. Sicut autem homo duplici naturâ constat, Spirituali & corporeâ, ita functiones hæ perpetuæ pro necessitate tum animalis, tum spiritualis vitæ, versantur aut circa res spirituales, quæ ad animæ salutem spectant, aut circa res corporeas, quæ pertinent ad corporis sustentationem, seu *a* τὰ βιωτικά. Res spirituales sunt Doctrina cum Sacramentis, & Disciplina atque *b* εὐταξία Ecclesiastica. Res corporeæ, quæ ad pauperum sustentationem pertinent. Doctrinæ prædicationi & Sacramentorum administrationi præsunt Pastores: Disciplinæ & ordinis procurationi cum Pastoribus Presbyteri; & sustentationi pauperum Diaconi. Hos tres Ministerii ordines Christus tantum in Ecclesia instituit, Scriptura tantum agnoscit, & ad Ecclesiæ regimen ac necessitatem abundè sufficiunt.

Quot sint ordines Ministrorum N. T.

a *quæ ad vita hujus usum pertinent.*
b *ordine.*

II.

Primus itaque ordo Ministrorum Ecclesiæ N. T. ordinariorum est ordo *Pastorum*, qui etiam Episcopi, Presbyteri in verbo laborantes, Ministri Prædicantes, Servi, Dispensatores, Præsides, & Duces in Sacra Scriptura appellantur. Horum officium non consistit in oblatione aliquâ Sacrificii alicujus propitiatorii pro vivis & mortuis, unde Sacerdotes propriè vocari possint. Hoc enim officium JESU CHRISTO unico & summo N. T. sacerdoti propriè dicto soli competit, qui unicâ sui ipsius *c* oblatione semel in arâ Crucis factâ consummavit in perpetuum eos

Qui sint primi ordinis, & quomodo in S. Scriptura appellentur?

An etiam Sacerdotes appellari possint?
c *Heb.* 10, 14.

eos qui sanctificantur. Et quia Sacerdotium habet perpetuum, quoniam in æternum manet, non opus habet successoribus aliis Sacerdotibus, qui ipsum quotidie de novo immolent atque afferant. Quare Ministri Novi Testamenti nusquam in Sacra Scriptura Sacerdotes propriè dicti appellantur: neque illis uspiam de immolandis hostiis, sed tantum de prædicando Evangelio, & pascendo grege, mandatum in Scriptura datur: ac proinde Pontificii Pastores, cum nomen & munus Sacerdotis sibi arrogant, non tantum palam Judaizant, sed etiam blasphemè ac sacrilegè in sanctissimum et proprium munus Domini nostri JESU CHRISTI involant. Officii Pastorum administratio aut est publica, aut privata. Publicè debent Verbum DEI prædicare, Sacramenta administrare, et publicas preces concipere. Privatim debent ægros invisere, erudire, consolari, et in fide confirmare, errantes in rectam viam reducere, afflictos consolatione erigere, ferocientes coërcere, collegas etiam officii admonere, atque unà cum Presbyteris Ecclesiæ disciplinam et regimen procurare. Sub hoc ordine etiam comprehendimus *Doctores* peculiariter ita dictos, quorum munus est tantum incumbere doctrinæ, eamque explicatione partim analyticâ, partim Syntheticâ, concinnè proponere, atque adversus quoslibet d *ἀντιλέγοντας* tueri. His etiam adjungimus *Catechistas*, qui prima Religionis Christianæ elementa pueros et rudiores docent.

Quod sit officium Pastorum?

Quid sit officium Doctorum, & Catechistarum?

d *Contradicentes.*

III.

Inter Episcopum et Pastorem, seu Presbyte-

 rum

An sit discrimen inter Episcopum & Presbyterum in verbo laborantem?

rum in verbo laborantem, respectu muneris seu ministerii, nullum in Sacra Scriptura verum & essentiale discrimen reperitur. Hæc enim vocibus hisce promiscuè utitur, atque unum eundemque Ministrorum N. Testam. ordinem designat. Quin in unâ Ecclesiâ & civitate plures tempore Apostolorum Episcopos fuisse disertè Sacra Scriptura testatur. Quare Episcopi jure divino Pastoribus neque gradu, neque dignitate, neque ordinis potestate, neque jurisdictione majores sunt. Vocantur enim ἐπίσκοποι non tam respectu collegarum ac συμπρεσβυτέρων, quàm respectu gregis.

Quid sit sentiendũ de Episcopis primitivæ Ecclesiæ?

Quod verò post Apostolorum tempora in Ecclesia primitiva, & deinceps, ex Pastoribus unus reliquis præpositus est, & Episcopi nomine singulariter insignitus, non ex instituto divino, sed humano consilio factum est, in schismatis remedium, cum instinctu Diaboli dissidia in Religione fierent, ut hac ratione dissensionum semina melius evellerentur; & ne primatu ordinis ad singulos Pastores per vices perveniente, ut initiò fiebat, fieret ut interdum indigni præessent. Hoc institutum cum sit vetustissimum, & rationes non contemnendas habuerit, simpliciter non damnamus. Cum enim in Ecclesia omnia e κατὰ τάξιν geri debeant, atque inter Pastores manifesta sit donorum ac proinde etiam in moderanda Ecclesiæ εὐταξία atque in dirigendis Presbyterii actionibus promptitudinis imparitas, existimamus ordinem atque politiam Ecclesiæ omnino requirere, ut uni alicui inter Pastores, qui propter ætatem, prudentiam, doctrinam, aliaque dona cæteros antecellit, f προστασία quædam ordinis, non autem dominii ac potestatis, tribui debeat: ut hac ratione

e Secundũ ordinem.

f Præpositura.

ne omnis *g ἀταξία* atque etiam *h ἀναρχία*, perniciosæ Ecclesiarum pestes, ab Ecclesia arceantur. Cæterùm imprimis cavendum est, ne per hanc *i προστασίαν* multo perniciores in Ecclesiam pestes introducantur, dominium scilicet in collegas, & tyrannis, quæ admodum sollicitè, & strictè à Christo Ecclesiarum Ministris fuerunt interdicta: præsertim cum experientia ipsa ante multa secula evidentissimè docuerit, quàm periculosum fuerit Ecclesiæ hoc humanum consilium, cum Superioritas illa primò degeneraverit in *l ὀλιγαρχίαν*, ac deinde paulatim in *m μοναρχίαν* & manifestam tyrannidem, & tandem in Ecclesiam invexerit pestilentissimum hunc Papatum, & totam illam Hierarchiam Papisticam, quæ Ecclesiam penitus pessundedit. Ex his enim Episcopis postea nati sunt Archiepiscopi, ex istis Patriarchæ, ex quibus denique Pontifex ille summus, qui hodie in templo DEI tanquam DEUS sedet, ostentans seipsum esse DEUM.

g *Confusio.*
h *Ex defectu regiminis soluta licentia.*
i *Præposituram.*
l *Paucorũ dominatũ.*
m *Unius imperium.*

IV.

Secundus ordo est *Presbyterorum*, seu seniorum in verbo non laborantium, qui non tam ab ætate, quam à munere, quod senilem prudentiam & gravitatem requirit, ita appellantur. Horum officium non est publicè verbum DEI prædicare, nam in verbo non laborant, sed unà cum Pastoribus Ecclesiæ disciplinam & totam politiam moderari, unde etiam *n κυβερνήσεις*, id est, *κυβερνῆται* appellantur, Pastorum & *o συμπρεσβυτέρων* doctrinam ac vitam observare, membrorum Ecclesiæ profectus & defectus notare, ægros invisere & cõsolari,

Qui sint secundi ordinis, & quod eorũ officium.
n *Gubernationes, id est, gubernatores.*
o *Collegarum.*

solari, infirmos confirmare, inordinatè viventes officii admonere, pacem inter dissidentes conciliare, atque omnia offendicula è medio tollere. Tertius ordo est *Diaconorum*, qui hoc nomine, alioquin omnibus Ministris communi, ita peculiariter in sacra Scriptura vocantur. Horum munus non est verbum publicè prædicare, aut Sacramenta administrare, aut Episcopo tantum ministrare, ut olim Levitæ Sacerdotibus, aut sacerdoti ad altare assistere, aut aliis frivolis ceremoniis vacare, sed præesse ærario Ecclesiastico, quotidianas oblationes, & annuos proventus sanctè colligere, & in veros usus, inter quos pauperum sustentatio præcipuus est, justè, prudenter, atque optima fide distribuere. His annumeramus *Diaconissas*. Inter has functiones, imparitatem & gradum dignitatis agnoscimus quidem, sed non inter collegas ejusdem functionis. Præstat autem ut functionibus hisce perpetuò, non autem ad tempus fungantur, quicunque ad eas ab Ecclesia semel legitimè vocati sunt, si Ecclesia iis omnibus sustentandis sumptus suppeditare potest.

Qui sint tertii ordinis, & quod eorum officium?

V.

Pontificum summorum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Metropolitanorum, Archipresbyterorum, Archidiaconorum, Suffraganeorum, Abbatum, Priorum, Monachorum, Canonicorum, Decanorum, Præbendariorum, Sacellanorum, Vicariorum, Sacrificorum, Sacerdotum, & similium, & nomina, & functiones, prout hodie in Papatu exercentur, ignoravit Apostolica & verè primitiva Ecclesia. Ostiariorum vero, Acoluthorum

Quid sit sentiendũ de reliquis Pontificiorum ordinibus?

luthorum, Lectorum, Cantorum, & Hypodiaconorum ordines, in primitivâ Ecclesiâ, magis fuerunt rudimenta quædam tyronum, quibus olim in celebrioribus Ecclesiis adolescentes ad ministerium præparabantur, quam ordinariæ functiones, quæ veris Ecclesiæ ministeriis accenserentur. *Ostiariis* enim aperiendi claudendique templi cura mandabatur, quæ hodie æditui seu Custodibus templi incumbit: *Acoluthi* erant adultiores Sacræ Theologiæ studiosi, & sacri ministerii candidati, qui Episcopo in obsequiis domesticis aderant, ut sub ipsius ductu & auspicio peritiam rerum Ecclesiasticarum sibi compararent. *Lectores* S. Scripturam populo prælegebant, ut omnium conspectum ferre discerent, & populo innotescerent. *Cantores* præcinebant, populique cantum, tanquam phonasci moderabantur. *Hypodiaconi* adjuncti erant diaconis tanquam ministri, qui tamen in minùs frequentibus Ecclesiis vix reperiebantur.

Quid de Ostiariis Acoluthis, lectoribus, cantoribus, & hypodiaconis?

VI.

Exorcistæ, qui Apostolorum tempore fuerunt, vocabantur non ab ordinariâ aliquâ in Ecclesiâ functione, sed ab extraordinario dono, quo nonnulli præditi, invocato Christi nomine, & manuum impositione, ab οἱ ἐνεργουμένοις dæmonia ejiciebant. Cum autem hæc dona cum reliquis miraculorum & sanationum donis defecerint, stultum est re sublatâ signum velle retinere, & ministerium fingere in Ecclesiâ, cujus nullus hodie effectus est, & ad quod obeundum nullus mortalium donis necessariis hodie instructus invenitur. Quare Pontificii Exorcistæ non sunt publici Ecclesiæ Ministri, sed potius scenici ludiones.

Quid de Exorcistis?

οἱ *possessis*.

ones, qui nullum professionis suæ verum specimen edere possunt, & quorum imperiis tantum abest ut dæmones cedant, ut potius in ipsos, utpote magiæ plerumque deditos, dæmones ipsi imperium habeant. *Cardinalium* barbarum nomen non tantum Scriptura, sed et primitiva Ecclesia per multa secula ignoravit, ejusque etymon ne ipsi quidem Pontificii certò assignare possunt. Officium autem, quo hodie Romani Cardinales cum fastu planè regio funguntur, neque à Christo aut Apostolis institutum, neque à veteribus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris usurpatum fuit.

Quid de Cardinalibus?

Per *Chorepiscopos* si intelligantur Pastores, qui in certis et peculiaribus χώραις, hoc est, oppidis, aut pagis, ministerio funguntur, pascentes gregem qui penes ipsos est, si officium Episcoporum debitè faciunt, pro legitimis Ecclesiæ ministris agnoscimus, et sub primo ordine comprehendimus. Sin vero per eos intelliguntur, quos hodie in Papatu vocant Suffraganeos, vel Episcopos Titulares, quorum operâ vicariâ Episcopi utuntur, eorum in Ecclesia ministerium neque licitum, neque necessarium est, cum singulis Episcopis mandatum sit, ut ipsi per se, atque operâ suâ, non per alios vicarios, aut substitutos, Ecclesiam pascant.

Quid de Chorepiscopis?

DISP.

DISPUTATIO XXVI.

De Cœlibatu Ministrorum Ecclesiæ.

THESIS I.

QUicunque Divini Verbi Ministerio sunt consecrati, abstinere debent ab omnibus iis, quibus sanctissimæ hujus vocationis aut dignitas inquinatur, aut functio impeditur; inter quæ legitimum conjugium nequaquam reputari, ac proinde neque Cœlibatus ut præcisè necessarius, ordinibus sacris annecti debet.

An Cœlibatus sit sacris ordinibus annexus?

II.

Conjugium enim legitimum non est inquinamentum, aut opus carnis, sed sanctum DEI institutum, & honestum adversus omnem animi & carnis immunditiem remedium, quod a ἐν πᾶσι τίμιον est, & in quo non minus castè atque b ἐγκρατῶς quàm extra conjugium vivere licet. Quare uti olim in V. T. Sacerdotibus omni quidem pollutionum genere severè interdicebatur, sed legitimo conjugio nunquam fuit interdictum, ita neque Ministris Ecclesiarum Novi Testamenti conjugium usquam in Scripturâ prohibetur, tametsi passim in eisdem c σωφροσύνη, ἁγιότης, ἐγκράτεια, & similes virtutes seriò requirantur.

An conjugium sit inquinamentum carnis, & Ministris prohibitum?
a *Heb.* 13.4
b *continenter.*
c *temperantia, sanctitas, continentia.*

III.

III.

An conjugii difficultates impediant Ministerii functionem?

Ac tametsi conjugium suas secum ferat solicitudines, difficilibus præsertim temporibus, eæ tamen non sunt tales, ut functionem Ecclesiasticam impediant, cum Episcopus & a Ecclesiæ & domui suæ benè præesse simul possit: neque tantæ, quin longè majores molestias & difficultates coactus cœlibatus secum ferat. Habet & conjugium suas vicissim commoditates, quibus Ministri in laboriosissimo, ac molestissimo Ecclesiæ Ministerio subleventur & refocillentur.

a 1. *Tim.* 3. 5.

IV.

An Apostoli uxores suas dimiserint?

Quare Apostoli uxores, quas ante vocationem ad Apostolatum habuerunt, nusquam leguntur dimisisse, neque conjugium Ministrorum Ecclesiæ improbasse, aut prohibuisse. Sed contrà, suo exemplo palam ostenderunt, id ipsum etiam in Novo Testamento Ministris Ecclesiæ liberum & licitum esse; conjugatos ad Ministerium admiserunt, & disertè docuerunt admitti posse viros *b* unius uxoris, & qui *c* liberos habeant. Jure itaque divino atque instituto Apostolico ad Ministerium ordinari possunt Conjugati, & qui cœlibes ordinati fuerunt, liberè & sine peccato possunt, si velint, conjugium contrahere.

b *vers.* 2.
c *vers.* 4.

V.

An in primitivâ Ecclesiâ conjugati Ministri fuerint?

Eadem fuit primitivæ Ecclesiæ praxis, quæ conjugium Ministris Ecclesiæ per aliquot secula liberum reliquit, & multos habuit præstantissimos Ecclesiarum Ministros atque Episcopos, qui mariti fuerunt, & in legitimo conjugio liberos pro-

procrearunt, uti historiæ, Canones multorum Conciliorum, & exempla Chæremonis, Spiridionis, Polycratis, Gregorii Nazianzeni, atque aliorum clarissimè testantur. Tandem cœlibatus, cum tanquam status matrimonio longè perfectior & sanctior, in admiratione & veneratione esse inciperet, ita ut cœlibes à multis tanquam cœlites suspicerentur, progressu temporis variis artibus et prætextibus in ordinem Ministrorum irrepsit, ita ut cum prius liberæ esset observationis, tandem vim legis acciperet. Cæterum leges illæ, quibus Ministris Ecclesiæ conjugium interdicitur, & perpetuus cœlibatus imperatur, non tantum tyrannicæ sunt, contra omnem æquitatem, sed etiam impiæ, contra expressum DEI verbum introductæ, et meritò appellari possunt *d Διδασκαλίαι δαιμονίων*, quæ horrendam scelerum colluviem, et fructus execrabiles in Christianum orbem invexerunt.

d *Doctrina dæmoniorum;* 1.*Tim.*4.

VI.

An Digami ad Ministerium sint admittendi, vel in eo tolerandi?

Adulteri, Scortatores, Concubinarii, et qui repudiatâ temerè uxore, & eâ adhuc superstite alteram duxerint, quod Apostolorum temporibus ex legis Mosaicæ licentiâ apud Judæos sæpè fiebat, neque ad Ministerium ordinari, neque ordinati in Ministerio tolerari debent. *Maritus omnis viventi uxori devinctus est per legem, ac proinde vivente uxore mœchus vocabitur, si fiat alterius uxoris: sin autem mortua fuerit uxor, liber est à lege illa, ut non sit mœchus si ad alias nuptias transeat, sed liberum et licitum ei sit iterum aliam uxorem ducere, quam velit: tantum in Domino. Idem licet etiam Ministris Ecclesiarum, qui non tantum semel

* *Rom.*7. 2. 3.

semel matrimonium contrahere, sed demortuâ priore conjuge ad secundas nuptias transire possunt: ita ut Digami, qui successivè duas vel plures duxerunt uxores, ad Ministerium ordinari possint, & qui ordinati sunt, iis in hac successiva digamia vivere liceat. Quare detestanda est extrema illa & blasphema Pontificiorum impudentia, quâ Canonem hunc approbant, aut saltem tolerant, quo dicitur: Secundam accipere secundum Apostoli præceptum licitum esse, secundum autem veritatis rationem verè esse fornicationem.

Can. Hac ratione Causa 31. Quæst. 1.

DISPUTATIO XXVII.

De Stipendiis, & Immunitatibus Ministrorum Ecclesiæ.

THESIS I.

An Ecclesia Ministris debeat stipendia persolvere?

FUnctio Ministerii Evangelii tanti laboris & momenti est, ut integrum planè hominem nullis aliis occupationibus distractum requirat, qui cum huic functioni soli vacat atque incumbat, æquum est ut huic operario *a* *τῇ τροφῇ αὐτοῦ*, quâ dignus est, suppeditetur, utque is qui *b* *τὰ πνευματικὰ* seminat, *c* *τὰ σαρκικὰ* ab Ecclesia metat. Quare ut nemo stipendiis suis militat, *d* ut qui vineam plantat de fructu ejus edit: qui gregem pascit, de lacte ejus edit: qui arat, *e* sub spe arat: qui sacris operatur ex sacrificio vivit, sic etiam

a Victus ejus.
b Spiritualia.
c Carnalia. 1. Cor. 9. 11.
d 1. Cor. 9. 7
e 1. Cor. 9. 13. 14.

am DEUS ordinavit, ut qui Evangelium prædicant, ex Evangelio vivant, utque *f* ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον communicet τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Jure itaque Divino Ecclesia tenetur Ministris communicare ex bonis suis, quantum iis ad frugalem honestamque vitæ & familiæ sustentationem erit necessarium. *f Gal. 6.6.*

II.

Modus hujus communicationis in Novo Testamento nullâ certâ lege est circumscriptus, sed eum charitas, pietas, & commoditas pro Ecclesiarum & temporum ratione optimè definiunt. Quare licet in Veteri Testamento DEUS eum lege definiverit, & Levitis decimam proventuum partem persolvi mandaverit, ea lex tamen hodie in Novo Testamento non est præcisè imperata, neque etiam necessaria, quamvis neque injusta est, sicubi Magistratus Christiani autoritate sancita fuerit, qui semper tenetur commodissimam fovendi Ministerii rationem inire, sive ex decimis, sive ex collectis, sive ex aliis proventibus, prout maximè ædificationi Ecclesiæ, & Ministerii dignitati serviturum pro Ecclesiæ, temporis, aut loci constitutione arbitratus fuerit. Ecclesia itaque Christiana hodie nec jure naturæ, nec jure Divino tenetur præcisè Decimas, seu decimam bonorum partem, Ministris persolvere.

An Ecclesia Christiana præcisè teneatur ad Decimas Ministris persolvendas?

III.

Ministri Ecclesiarum, qui etiam cives sunt & pars Reipublicæ pari jure & jugo cum cæteris civibus onera Reipublicæ sustinere tenentur; neque ab ullis civium oneribus jure divino eximuntur.

An Ministri ab oneribus Reipub. & re-

ctigalibus jure divino eximantur?

tur. Quare ut Christus pro se & Petro vectigal persolvit, ita subditis & civibus quibusvis mandavit, ut Cæsari dent, quæ sunt Cæsaris. Laudanda tamen est pietas Principum & Magistratuum Christianorum, qui Ministros verbi, ut tanto expeditiùs muneri suo vacare possint, à quibusdam oneribus personalibus, puta militiâ, vigiliis, tutelis, & similibus, quibus à Ministerio avocarentur, aut ab oneribus sordidioribus, ne Ministerium vilescat, speciali privilegio, & benignâ indulgentiâ eximunt. Neque improbanda est pia Principum liberalitas, cum Ministros etiam à persolvendis tributis immunes esse volunt, ut subsidium ab Ecclesia collatum sustentandis eorum familiis tanto meliùs sufficiat. Præstat tamen ut potius stipendium illis tanto liberalius erogetur, quo possint in voluntaria vectigalium persolutione reliquis civibus tanquam exemplaria præire, et concives tanto efficacius ad vectigalium solutionem exhortari.

IV.

An Principes Christiani teneantur Ministros necessariè eximere ab oneribus Resp.?

An exemptio semel facta possit renovari?

Ad hanc exemptionem præstandam principes Christiani jure divino præcisè non obligantur. Quare eam ab invitis Magistratibus tanquam jure divino nitentem extorquere Ministri etiam non debent, quod ipsum in Papatu quidem ut egregium pro asserenda Ecclesiæ libertate facinus laudatur, revera tamen nihil aliud est quàm manifesta, atque intoleranda rebellio. Possunt etiam Principes Christiani hanc exemptionem semel factam justas ob causas, iterum revocare, quotiescunque idipsum ad Ecclesiæ aut Reipublicæ utiliatem necessarium arbitrati fuerint, aut Ministri

nistri privilegiis hisce abutuntur. Cumque hodie Ministri Pontificii immunitatibus, quæ piorum Principum Privilegiis olim Ecclesiasticis personis concessæ fuerunt, tam fœdè ad ignaviam, luxum, & flagitia cum maximo Ecclesiæ & Reipublicæ detrimento abutantur, ipso jure hisce privilegiis exciderunt, & privari jamdudum sunt commeriti. Seriò itaque Principes Christiani cogitare tandem debent, an æquum sit in tanta honorum Ecclesiasticorum affluentiâ istis immunitatibus tot otiosorum ventrium luxum atque ignaviam foveri, atque interim reliquos subditos tanto gravioribus vectigalibus onerari.

V.

An persona Ministrorum Ecclesiæ sint jure divino exempta à jurisdictione Magistratus Politici?

Nec tantum communia cum reliquis civibus onera Ministri ferre tenentur, sed etiam communibus legibus obtemperare, & secundum easdem communibus judiciis subjecti esse debent, obligatione non tantum directivâ, sed etiam coactivâ: non tantum quoad obedientiam, sed etiam quoad pœnam: neque tantum in civilibus, sed etiam in criminalibus causis. Personæ itaque Ecclesiasticæ nullo jure nec divino, nec naturali, neque civili, à potestate & jurisdictione legitimi Magistratus politici eximuntur, aut eximi debent, sed ut a omnis anima potestatibus supereminentibus subjici, omnesque Christiani cuivis humanæ ordinationi, sive Regi, sive præsidibus, propter Dominum subditi esse debent, ita imprimis decet Ministros Christi atque Apostolorum exempla hac in parte imitari, & voluntariâ subjectione atque obedientiâ reliquis civibus prælucere: neque ulla ratio est, quare ab

a 1. Cor. 13.

hâc subjectione eximi unquam debeant.

VI.

An Ministri Magistratibus subsint in causis Ecclesiasticis?

Causæ, in quibus personæ Ecclesiasticæ legitimis Magistratibus subsunt, aut sunt Ecclesiasticæ, aut Politicæ. In causis Ecclesiasticis Ministri Ecclesiarum judiciis aut mandatis Magistratuum Christianorum non sunt penitus exempti. Quamvis enim causæ, quæ merè sunt Ecclesiasticæ, quales sunt quæ ad Doctrinam, aut Disciplinam Ecclesiæ spectant, & tantum ad rationem conscientiæ pertinent, secundum jus divinum, & autoritatem Ecclesiæ DEI demandatam, non in Prætorio, aut coram politico tribunali, secundum leges civiles, sed in conventibus Ecclesiasticis, secundum verbum DEI, & Canones Ecclesiasticos ordinariè judicari debeant, tamen ut laudata piorum in V. T. Regum exempla docent, etiam Christiano Magistratui supremo competit huic ordini præesse, eumque tueri, ac moderari, ne quid in conventibus Ecclesiasticis præter aut contra verbum DEI agatur, aut definiatur, & sententiam ibidem latam, si eam in conscientia sua approbare queat, judicio suo supremo confirmare, ut vim legis in Ecclesia publicè obtinere possit. In extraordinariis Ecclesiarum reformationibus supremus Magistratus Christianus etiam causas merè Ecclesiasticas, ad doctrinam & disciplinam spectantes, tractare & judicare, atque Ecclesiis suis, quibus ut nutritor præest, docenda & agenda secundum DEI verbum præscribere potest. In causis politicis, sive eæ sint civiles, sive criminales, sive personas, sive bona Ecclesiasticorum spectent, omni modo, & pari jure, atque obligatione, cum cæteris

An subsint in causis politicis?

cæteris civibus politici Magistratus judiciis & tribunalibus, Ministri Ecclesiarum quicunque tandem illi sint, jure Divino sunt subjecti: neque ullis Principum aut Imperatorum privilegiis, quæ juri Divino derogare nihil possunt, ab hâc subjectione eximi aut debent, aut legitimè possunt.

DISPUT. XXVIII.

De Monachis, & Eremitis.

Thesis I.

Unde institutum Monachorum & Eremitarum originem habeat?

Ministrorum Ecclesiæ Novi Testam. ordinibus non debet accenseri ordo Monachorum & Eremitarum, qui hodie in Papatu reperiuntur, quorum nomina cum Veteris tum Novi Testamenti Scriptura planè ignorat, Institutum vero itidem tum in Iudaicâ, tum etiam in Apostolicâ Ecclesiâ penitus fuit incognitum, & demum post aliquot ab Apostolorum temporibus secula incepit. Occasionem vitæ Eremiticæ dederunt graves illæ in Ecclesiâ primitivâ Persecutiones, quibus pii viri in solitudines aufugere ibidemque commorari coacti, tandem necessitatem in voluntatem verterunt. Monasteria primitùs fuerunt instituta, ita ut in piis procul ab hominum turbâ commodius sacri Ministerii candidati in sacris instituerentur, atque ad Ministerium Ecclesiasticum præpararentur.

II.

An Eremitarum & Monachorum status sit perfectior?

Hodie extra periculum persecutionis quicunque in solitudinem aufugiunt, ut ibidem austeriori quadam vivendi ratione sponte susceptâ vitam æternam promereantur, illi DEUM hisce a ἐθελοθρησκείαις frustra colunt, Christi merita superstitioso hoc cultu abnegant, proximi dilectionem multis modis violant ac negligunt, officia pietatis & charitatis à DEO præscripta deserunt, & seipsos sine ullo DEI mandato multis periculis & tentationibus exponunt, & stulto atque inani labore frustra fatigant. Monachatus etiam, qui hodie in Papatu conspicitur, tantum abest ut sit status, qui homini conferat majorem sanctitatem aut perfectionem, nunc ita superstitionibus, idololatriâ, & variis impuritatibus inquinatus est, ut homini Christiano salvâ conscientiâ in eo permanere non liceat. Quin & hodierni Monachi cum antiquis illis Monachis, qui prioribus seculis vixerunt, vix aliquid, vel quod ad doctrinam, vel quod ad vitam, commune habent. Prisci enim Monachi in austeriore illo & solitario vivendi modo nullum meritum, aut satisfactionem pro peccatis ponebant, neque de operibus supererogationis erroneam hanc opinionem habebant: neque etiam ex tribus illis essentialibus Monachorum votis ullum, nedum omnia simul, nuncupasse leguntur. Monasteria eorum ordinis Ecclesiastica erant quasi seminaria quædam, & pietatis b ἀσκητήρια, in quibus plerique omnes manibus suis laborabant Hodierna vero Monasteria pleraque quid aliud sunt quàm lustra ganeonum, palæstræ contentio-

An hodierni Monachi aliquid commune habeant cum priscis?

a *cultibus voluntariis.*

b *exercitamenta.*

num.

num, factionum, & rixarum, & haræ in quibus Epicuri de grege porci amplis reditibus saginantur? Quare rectè faciunt Principes Christiani, qui hæc lustra evertunt, & reditus in alios pios usus convertunt.

III.

Sicut ipse totus Monachatus, ita etiam diversi Monachorum Ordines inventum sunt, idque recentius, hominum superstitiosorum, non tantum inutile Ecclesiæ, sed etiam gloriæ Christi, & unitati Christianorum noxium. Cum enim fideles omnes Christi sint, & ab eo Christiani appellentur, et nemo in hominibus gloriari debeat, quemadmodum olim Apostolus Corinthios acriter reprehendit, quod dicerent, c Ego sum Pauli, alii Ego sum Apollo; ita meritò, ac multò magis, hodierni Monachi reprehendendi sunt, cum dicunt, Ego sum Augustini, Ego sum Francisci, Ego sum Benedicti, Ego sum Dominici, &c. Diversæ Monachorum sectæ tempore Augustini nulli adhuc fuerunt, sed longè post ejus tempora, seculo demum undecimo, & circiter, Monachatus in sectas dividi cœpit, quæ sequentibus seculis à superstitiosis hominibus ita sunt multiplicatæ, ut Imperatores, atque ipsi tandem etiam Papæ Romani, coacti fuerint legibus latis multiplicationem eam severè inhibere. Nonnulli Ordines, qui hodie in Papatu in maximo sunt pretio, hominum memoria sunt inventi, quales sunt ordines Loiolitarum, qui sanctissimo JESU nomine ad sectam suam mangonizandam blasphemè abutuntur, Capucinorum, & similium. Sunt autem omnes illæ

An diversæ Monachorum sectæ sunt licitæ, & Ecclesiæ utiles.

c 1. Cor. 3. 4

Monachorum sectæ, quarum infinitus ferè numerus est, verè examina illa Locustarum Apocalypticarum, *d* quæ ex puteo abyssi prodierunt.

d *Apoc* 9.

IV.

An Disciplina Monastica sit licita & meritoria?

Agnoscimus Christianis omnibus non tantum utile, sed etiam mandatum esse, ut jejuniis, sobrietate, atque abstinentiâ ad ferventiores preces sese præparent, & carnis lasciviam doment: atque officium Christianorum omnium esse corpus suum *e* ὑπωπιάζειν καὶ δουλαγωγεῖν, quò minus Spiritui rebellet. Sed corpus nimiis jejuniis, & vigiliis macerare, flagellare, loris constringere, nudis pedibus ambulare, certis cibis diebus certis, vel per omnem vitam, abstinere, & similia Monachorum exercitia, sunt præscripta ex præceptis & doctrinis hominum, quæ rationem quidem habent sapientiæ, *f* ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, sed nullius sunt pretii. Omnis enim *g* σωματικὴ γυμνασία ad pauca utilis est. Neque DEUS ista ab eorum manibus requisivit. Cúmque hæc omnia ab illis fiant opinione meriti & satisfactionis pro peccatis, non tantùm DEO non possunt placere, sed etiam quàm maximè displicent, ut profecta ex superstitione, quæ gloriæ divinæ & meritis Christi directè repugnat.

e 1. *Cor*. 9. 27.

f *Coloss*. 2. 23.

g 1. *Tim*. 4. 8. *Corporalis exercitatio.*

V.

An habitus Monachorū conferat aliquā sanctitatem?

Decet Christianos omnes, ut se vestiant *h* ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης, μὴ ἐν ἱματισμῷ πολυτελεῖ: neque etiam prorsus inconveniens arbitramur, ut Ecclesiarum Ministri (tametsi singulari morum & vitæ modestiâ ac gravitate præcipuè id fieri debeat) etiam decoro, modesto, &

h 1. *Tim*. 2. 9.

& gravi habitu à reliquis hominibus discernantur; nulla tamen sanctitas in externo habitu per se collocari debet, neque ullum esse præceptum in V.T. quo speciatim præscribitur qua forma, quo colore, vel ex qua materia, habitus eorum constare debeat. Monachorum autem, qui Ecclesiarum legitimi Ministri non sunt, habitus ille alienus, ridiculus, & variegatus, nihil aliud est, quàm hypocritica sanctitatis affectatio, & inanis superstitio, in qua nulla sanctitas, nullum meritum, neque ullus cultus DEO gratus collocari potest. Mirum ut sit olim in Papatu etiam Principum & doctissimorum virorum animis hanc superstitionem tam altè insedisse, ut arbitrati fuerint animarum suarum saluti profuturum, si in cucullo Monachali sepelirentur. Tonsura verò coronalis in vertice nullum etiam neque mandatum, neque meritum habet, sed inanis est & stulta superstitio, qua non Sacerdotes Leviticos Veteris Testamenti, quibus tonsura illa expressè erat prohibita, sed Sacerdotes Baaliticos atque idololatras referunt, qui capita rasa, & resectas barbas habebant.

An tonsura coronalis?

VI.

Licet quidem Ministris Ecclesiarum ex Evangelio vivere, sed cum hodierni Monachi nullo neque in Ecclesia, neque in Schola, legitimo munere fungantur, sed inani boatu & superstitiosis ineptiis vitam in otio, diffidiâ, & luxu plerumque transigant, non licet piis hominibus, salvâ conscientiâ, bonis & reditibus suis otiosos illos ventres sustentare, aut monasteria illorum hunc in finem dotare: multò minus licet Monachis ipsis aliorum Christiano-

An Monachis liceat vivere ex reditibus Monasteriorum?

Chriſtianorum laborem in otio et luxu abligurire. Ac cum olim ab hominibus ſuperſtitioſis reditus plerique Monaſteriis dati ſint in finem hunc, ut Monachorum precibus et Miſſificationibus animæ defunctorum redimantur, atque ex fictitio Purgatorio liberentur, officium Chriſtianorum Magiſtratuum eſt bona illa omnia in finem tam impium, et ad cultus tam ſuperſtitioſos atque idololatricos collata, in alios uſus pios convertere. Nullo autem modo in Republica Chriſtiana tolerari debet, ut quiſquam vivat ex men-
An ex mēdicatione? dicatione. Nam ut DEUS populo ſuo in V.T. illud ſeverè prohibuit, ita quoque indecorum eſt atque illicitum, ut fiat inter Chriſtianos, cum omnis mendicatio procedat, aut ex immiſericordia divitum, quæ Chriſtianis ſeverè interdicitur, aut ex otio et ignavia mendicantium, quibus Apoſtolus mandat, ſi manducare velint, ut laborent propriis manibus. Turpe vero eſt et probroſum Papiſtas permittere, ut Miniſtri Eccleſiæ ſuæ, homines, ut dicunt, ſancti, cogantur ſtipem rogare, et ex infami mendicitate vivere, quæ, tantum abeſt ut homini ſanctitatem aliquam conferat, ut inter pœnas impiorum in Sacra Scriptura recenſeatur. Principes itaque Chriſtiani non debent permittere, ut homines illi otioſi, et validi mendicantes in Republica Chriſtiana conſpiciantur, et veris pauperibus eleemoſynas in-
i 2. Theſſ. 7.11.12. tercipiant, ſed cogere debent iſtos *μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους*, ut cum quiete operantes ſuo pane veſcantur, quod priſci Monachi facere ſolebant.

DISPUT.

DISPUTATIO XXIX.

De Votis Monasticis, Consiliis Evangelicis, & Operibus Supererogationis.

THESIS I.

Quomodo vota Monastica, Consilia Evangelica, & Opera Supererogationis sint fundamentum Monachatus?

FUndamentum Monachatûs est falsa illa & inanis opinio, quâ homines sibi persuadent, plura se & præstantiora posse præstare opera bona simpliciter indebita, quàm quæ DEUS in Lege & Evangelio à nobis requisivit: Ac per *Vota* & præstationem talium operum posse se pervenire ad majorem sanctitatis perfectionem, quàm quæ à Christianis communiter exigitur. Opera ista putant præscripta esse non præceptis quæ simpliciter obligant ad obedientiam, sed *Consiliis Evangelicis*, quibus aliquid tantùm suadetur, sed nemini præcisè obedientia præscribitur. Præstita autem hæc opera, præsertim ex voto, vocant *Opera Supererogationis*, quasi iis DEO super, vel potius præter id, quod ipsi debetur, cultus aliquis ipsi gratus erogetur.

II.

Quid & quotuplex sit votum?

Votum est promissio hominis DEO sponte & sanctè facta, quâ se obstringit ad aliquid vel faciendum, vel omittendum, animi & officii testandi causa. Estque duplex, Legitimum, & Illegitimum. In voto legitimo consideranda sunt

Res

Quid requiratur in voto legitimo? Quales res voveri debeant?
a *Indifferentia.*

Res quæ vovetur, *Persona* cum vovens, tum cui vovetur, & *Finis*, propter quem vovetur. *Res* quæ voveri legitimè potest, debet esse licita, quæ non pugnet cum lege DEI, nec libertate Christiana, & quæ in nostra sit potestate. Res licitæ aut sunt à DEO *præcepta*, ac proinde etiam sine voti obligatione necessariæ observatu, aut sunt *res media*, quæ *a* ἀδιάφορα vocantur, & nostro arbitrio permittuntur. *Res* à Deo *præceptas* etiam vovere licet, ut ita duplici obligatione ac vinculo, cum præcepti, tum voti, tantò arctiùs ad obedientiam adstringamur.

An promissio facta in Baptismo sit votum?
b 1. *Pet*. 3. 21.

Præstantur autem hæc vota vel generatim, de observandis omnibus Dei præceptis, quale votum ab omnibus Christianis fit in Baptismo, qui propterea vocatur *b* συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν. In eo enim non tantum Dei promissio gratiæ, sed & nostra obedientiæ restipulatio seu repromissio obsignatur, quæ rectè votum appellatur, & nuncupatur vel ab ipsis Catechumenis, vel à parentibus & susceptoribus nomine infantium, qui illud, ubi adoleverint, ratum habent. Vel præstantur etiam speciatim, de vitando aliquo peccato, ad quod procliviores nos sentimus, aut exercendâ aliquâ virtute, ad quam tardiores nos reperimus, ut speciali hoc voto ansam peccandi nobis præcidamus, & pietatem languidiorem acriùs excitemus.

Quæ vota ad cultum Dei pertineant? An vota de rebus mediis sint Christianis necessaria?

Hæc vota ad cultum Dei per se pertinent. *De rebus mediis* seu adiaphoris vota nuncupandi, ut iis ad majorem perfectionem aspiremus, nulla Christianis incumbit necessitas, cum nullum ea de re mandatum in Novo fœdere exstet, & Deus eas res ita nobis subjecerit, atque in libertate nostra constituerit, ut iis pro nostra commoditate, &

voca-

vocationis ratione, ad ædificationem, uti, vel abstinere liceat quàm liberrimè. Neque est quòd speremus DEO gratum fore officium, si beneficium libertatis, quod nobis contulit, negligamus, & rebus externis, quæ nobis adminiculo esse debent, in servitutem nos addicamus. Judaica autem illa de rebus mediis vota, qualia fuerunt Nazaræatus, Rechabitarum, & similia, quia umbræ fuerunt & typi rerum futurarum in N. T. implendarum, cum reliquis V. T. ceremoniis abrogata sunt, atque hodie Christianis sunt illicita. Non tamen omnem votorum de rebus mediis inter Christianos usum damnamus. Nam nec inutile, neque DEO ingratum existimamus, si quis ebrietati deditus voveat se nunquam aut tabernas ingressurum, aut potum inebriantem bibiturum. Cæterùm hæc vota quæcunque tandem illa sint, ad cultum DEI directè non pertinent, sed media tantùm sunt, quæ nos ad virtutes Christianas, in quarum exercitio cultus DEI solùm consistit, excitent, aut aptiores reddant.

An sint licita?

An pertineant ad cultum Dei?

III.

Personæ voventes debent esse juris atque arbitrii sui, voti sanctitatem & gravitatem intelligere, vires suas cognitas habere atque metiri, & vocationem suam religiosè intueri. Quare juniores seu minorennes pueri aut puellæ votum perpetuæ continentiæ nuncupare non possunt, quia incerti sunt an Deus hoc donum ipsis sit largiturus. Neque etiam servi invitis Dominis, aut liberi sine parentum consensu, monachatum suscipere, ejusque votis se obstringere possunt. Multò minus mulier ἡ ὕπανδρος, qui viventi viro

Quid in personis voventibus requiratur?

An juniores votum continentia vovere possint.

An liberi sine parentum consensu monachatum suscipere possint? An conjugium consummatum per vota monastica ullo modo solvi possit?

viro devincta est per legem, invito marito votum continentiæ vovere potest: ut neque maritus invitâ uxore. Immo ne quidem ex mutuo consensu conjuges matrimonii vinculum solvere, perpetuam in posterum continentiam vovere, & Monachatum suscipere possunt. Quamvis enim ex consensu ad tempus continere possint, ut vacent jejunio & precibus, tamen quia non semper opus est jejuniis & precibus extraordinariis, rursum simul convenire debent, d ne Satanas eos tentet propter incontinentiam ipsorum. Vota etiam particularia privatorum generalem DEI ordinationem & jus publicum non possunt infringere: neque homines separare, quod DEUS conjunxit.

d 1. Cor. 7. 5.

An conjugium ratum, sed nondum consummatum? Cui vota sint nuncupanda?

Quinetiam matrimonium legitimè tantùm contractum, etsi nondum fuerit consummatum, neque ex consensu mutuo, multo minus invitâ alterâ parte per vota monasticæ continentiæ dissolvi potest. Soli DEO vota esse nuncupanda & reddenda, docent ipsa expressa in Scriptura mandata DEI, & piorum in V. Testam. exempla. Is solus est, à quo beneficia omnia ad nos promanant, qui solus ad ea impetrandum invocari, & cui soli pro impetratis gratiæ agi debent. Sacrilegum itaque atque idololatricum est Angelis, vel hominibus, sive mortuis, ut Sanctis, sive viventibus, ut Cœnobiarchis, vota nuncupare religiosa, atque ita honorem soli DEO debitum creaturis tribuere.

In quem finem vota sint præstanda?

Finis, ob quem vota præstanda sunt, non debet is esse, ut eorum præstatione vitam æternam promereamur, aut ad perfectiorem sanctimoniam perveniamus, quàm quæ à Christianis communiter requiratur, aut ut votis arbitrariis per se DEO cultum præste-

præstemus, sed in eum tantùm finem sunt præstanda, ut nobis serviant tanquam media atque adminicula, quibus in cultu divino infirmitas atque imperfectio nostra suffulciantur, nosque ad Deum ardentiùs colendum excitemur: ut sint tesseræ nostræ erga Deum pro acceptis beneficiis gratitudinis, disciplinæ ac pœnitentiæ privatæ exercitamenta, virtutum et pietatis stimuli, & quasi frœna, quibus caro lasciviens compescatur.

IV.

An tria illa essentialia Monachatus vota sint legitima?

Tria itaque illa essentialia Monachatûs vota, scilicet *Paupertatis* spontaneæ, *Obedientiæ* regularis, & *Continentiæ* perpetuæ, multis modis sunt illegitima, Dei verbo contraria, superstitiosa, cum libertate Christianâ pugnantia, et charitati, atque ipsi etiam veræ pietati inimica. Facultates enim suas, quas Deus, in hujus vitæ subsidium, atque e ἀπόλαυσιν, f πλουσίως nobis concessit, sine necessitate, aut speciali vocatione abjicere, atque in voluntariam paupertatem se conjicere, eâ spe atque opinione, ut Deum hac ratione tanquam cultu ipsi admodum accepto nobis promereamur, nec Deo gratum est, nec in Scripturis mandatum, sed inanis superstitio, quæ fidei veræ solius Christi mortis acquiescenti directè adversatur, quæ insignem erga Deum ingratitudinem arguit, et quæ charitatem multis modis violat, cum erga se, tum erga proximum, quando media abjiciuntur, sibi suisque prospiciendi, et proximo benefaciendi: et cum validi isti mendicantes alieno pane vescuntur, et veris pauperibus onus paupertatis aggravant, eleemosynas ipsi debitas injustè et sacrilegè ad se rapientes.

e *Oblectationem.*
f *Abundè.*

rapientes. Divitiæ, quamvis multis propter abusum spinæ sint, atque impedimenta, ut *g* δυσκόλως divites in regnum cœlorum ingrediantur, per se tamen ex DEI benedictione proveniunt, & possunt divites, non minus quàm pauperes *h* ἀγαθοεργεῖν, καὶ πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς. Paupertas contrà per se non est res appetenda, sed mala, & quæ sæpè ad mala hominem instigat. Prudentissimè itaque Sapiens Deum orat, *i* ne det ei aut paupertatem aut divitias, ne saturatus ementiatur, & dicat, quis est Jehova? neve pauper factus furetur & abutatur nomine Dei. Neque ipsi etiam Monachi votum hoc quod præstiterunt paupertatis, hodie servant. In multis enim ac plerisque monasteriis non minus lautè vivitur, quam in Principum aulis: & deni sæpè monachi tam amplos abliguriunt reditus, ut ex iis centenæ aliquot pauperum familiæ honestè sustentari possent. Ac notissimum est hodie monasteria à plerisque quæri non ex amore, sed ex fuga paupertatis, vel, quod idem est, ex amore otii ignavi, & fugâ laborum: Parentes etiam prole numerosâ oneratos hodie in Papatu eum in finem liberos aliquot in monasteria detrudere, ne in paupertatem aliquando incidant. Apertissimè vero Loiolitæ impudentissimis hæreditatum aucupiis ostendunt, quàm non ament paupertatem. *Obedientiam*, seu observationem regularem pietatis omnes Christiani in Baptismo vovent. Sed hæ regulæ tantùm ex verbo DEI sunt petendæ, in quo omnes regulæ, quæ ad cultum divinum, veram pietatem, & Christianam perfectionem pertinent, sufficientissimè continentur, & extra quod quæcunque

g *Difficulter*, *Mat.* 19. 23.
h 1. *Tim.* 6. 18.
i *Prov.* 30. 8. 9.

An votum Obedientiæ regularis sit legitimum?

quæ præscribuntur regulæ, illæ omnes pro hominum [l] ἐντάλμασι quibus Deus frustrà colitur, ac pro vanis [m] ἐθελοθρησκείαις reputandæ sunt. Christiani enim non per cujusdam Francisci, Dominici, Ignatii, aut alterius superstitiosi hominis, sed per solius Christi unici Religionis Christianæ Magistri regulas ad perfectionem Christianam aspirare debent. Estque haud parum indecens atque ignominiosum pretiosissimo Christi sanguine redemptis, si fiant hominum servi, & patiantur se [n] συλαγωγεῖσθαι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων. Regulæ itaque Monasticæ nihil aliud sunt, quàm stultæ & inanes hominum superstitiosorum præscriptiones circa res ludicras, quibus Deus neutiquam colitur, sed quæ vero Dei cultui adversæ, & libertati Christianæ sunt contrariæ. Ac proinde obedientia illa secundum hasce regulas præstita, præsertim illa cæca atque absoluta, quæ non tantùm contradicendi, sed etiam de præceptorum justitiâ inquirendi libertatem adimit, Deo grata esse, aut cum vera Christianorum obedientia consistere non potest, sed est servitus Deo odiosa, Christo ignominiosa, & non tantùm Christiano, sed etiam homine indigna, ac merè pecunina. Ad *Continentiam*, quâ corpus à scortatione purum servatur, & mens impollutam castitatem servat, omnes Christiani generali, quod in Baptismo præstatur, voto obligantur. Abstinentia autem perpetua à nuptiis, quam illi Continentiam vocant, cum sit res planè adiaphora, nec per se Deo grata, superstitiosè eum in finem vovetur, ut cultus eâ ratione Deo præstetur. Non minus enim sanctè & purè in legitimo conjugio quàm extra illud Deum

K coli

[l] *Mandatis*

[m] *Cultibus voluntariis*

[n] *Coloss.* 2. 8.

An votum perpetuæ Continentiæ sit legitimum?

coli posse, exempla piorum conjugum in V. & N. Testam. abundè testantur. Cúmque hæc abstinentia sit donum, quod à viribus nostris non pendeat, et non tantùm sit peculiare, sed etiam rarum, aliis ad tempus, aliis perpetuò concessum, perperam atque inconsideratè faciunt quicunque de hoc dono, ejusque perpetuâ duratione certò non persuasi, antequam se per ætatem nôsse potuerint, perpetuum cœlibatum vovent, et temerè laqueum conscientiis suis induunt, seque in pericula ustionis conjiciunt, atque ejus remedium à DEO institutum et præceptum non tantùm contumaci obstinatione contemnunt, sed etiam ad contemptum hunc impium sacramento se adigunt. Neque enim putandum est donum hoc ad nostras preces semper à DEO obtineri posse, cum DEUS idipsum nusquam promiserit, sed preces nostras semper voluntati ejus subjici velit. Atque inter Monachos quotusquisque hodie est qui votum hoc præstitum servat, et reipsa non ostendat quam temerè ad impossibilia se obligaverit? Quod si fortè quis ab externâ impuritate abstineat, quis est qui impudicitiæ malum intus non premat ac contineat? Obscœnitates, lasciviæ, scortationes, aliaque horrenda peccata, quæ in Monasteriis quotidie conspiciuntur et perpetrantur, evidenter docent melius esse ° γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Quicunque autem per errorem imprudenter votum hoc præstiterunt, postquam se dono continentiæ non esse præditos sentiunt, possunt, immò debent, votum hoc bona cum conscientiâ retractare. Vota enim de impossibilibus inconsideratè suscepta illegitima sunt, ac proinde non tantum nihil obligant, sed etiam necessariò

° 1 Cor. 7. 9.

An votum Continentiæ possit rescindi?

cessariò sunt rescindenda: & quæ ab errore ac superstitione profecta sunt, ut apud Deum nullius sunt momenii, sic nobis irrita esse debent ac deserenda sunt: neque unquam adigimur ad ea præstanda, quæ Deus à nobis minimè requirit. Rectè igitur faciunt Monachi, qui errore ac superstitione impliciti votum hoc olim præstiterunt, quando agnito errore atque abjectâ superstitione laqueum hunc excutiunt, & carnis intemperantiæ ordinato à Deo remedio, ductâ legitimâ uxore, medentur, ac libertate Christianâ honestè & gratè fruuntur. Neque hanc ob causam violatæ fidei aut perjurii accusari jure possunt.

V.

An sint aliqua consilia Evangelica?

Studium contendendi ad perfectionem non est arbitrio nostro permissum, sed omnibus Christianis expressè imperatum, atque opera, quibus ad perfectionem contenditur, à Christo non tantum sunt demonstrata, sed etiam expressè præscripta & mandata. Cum enim homo sit obligatus ad Deum ex toto corde, ex toto animo, & omnibus viribus colendum, & tum in corpore tum in anima, quæ Dei sunt, glorificandum, & cum præstare teneatur omnia, quæ ad Dei gloriam spectant, quæque justa, honesta, sancta, & laudabilia sunt, sequitur nullum opus per se & simpliciter bonum in Lege vel Evangelio præscribi, ut opus indebitum, sub ratione Consilii, sed omnia opera bona, quæcunque ab hominibus proficisci possunt, præcisè à Deo mandari, atque ut debita exigi. Quæcunque enim opera ita non exiguntur, ea simpliciter, & per se bona censeri

nequeunt. Extant quidem alicubi in Scripturâ quædam de rebus prorsus adiaphoris Concilia, sed horum observatio aut est indifferens, aut cum circumstantiæ quædam speciales eam necessariam faciunt, non ampliùs sunt Consilia, sed in præcepta mutantur. Stultum verò est credere arbitraria quædam opera DEO magis esse accepta, quàm ea quæ ipse nobis præcepit: & planè superstitiosum est istis merendi vim attribuere, atque ista DEO pro cultu obtrudere. Debent enim omnes homines agnoscere, cum omnia fecerunt, quæ edicta sunt, se nihil fecisse, quod non debuerint facere.

VI.

An & quid sint opera Supererogationis?

Appellant autem Pontificii opera ista indebita, quæ quis spontè, sine mandato, ex talibus, ut vocant, Consiliis præstat, novâ ac vanâ voce *Opera Supererogationis* (rectiùs *Supererogantia* appellarent) & docent ea coram DEO excellenter esse meritoria, non tantùm pro ipsis, qui ea præstant, sed etiam pro aliis, quibus per Indulgentias Papales, aut alia ratione applicantur. Cæterùm hæc opera Supererogatoria nihil aliud sunt quàm inania hominum superbissimorum figmenta, qui, cum ne millesimam quidem Legis Divinæ partem perfectè servare possint, vanè tamen sibi persuadent plura se posse præstare opera bona, quàm quæ in Lege præcepta sunt, iisque majorem, quàm Lex à nobis exigit, perfectionem posse acquirere. Omnis enim perfectio Lege DEI præscripta est, ad quam nemo in hâc vitâ pervenire potest, prout à Lege exigitur, & præscribitur. Sunt itaque opera illa nihil aliud

quàm

quàm nugæ & superstitiosæ p ἐθελοθρησκείας, quas Deus nec imperavit, nec approbat, nec cum ratio ipsi reddenda erit, acceptas feret; & quæ honori & meritis unici Mediatoris nostri adversantur, & salutem hominum istis operibus fidentium impediunt, atque evertunt.

p *Cultus voluntarii.*

DISPUTATIO XXX.

De Magistratu, & Officio ejus circa Religionem.

THESIS I.

Quid sit Magistratus?

NOBILISSIMA Ecclesiæ visibilis membra sunt fideles Imperatores, Reges, Principes, & quicunque in republica Christianâ Magistratu legitimè funguntur. Magistratus est functio publica cum potestate supereminenti à Deo ordinata ad societatem humanam gubernandam secundum honestas leges divinas & humanas, atq; ab eo armata adversus inobedientes gladio, seu potestate coactivâ. Hæc functio humano generi, in hac præsertim ejus corruptione, ita necessaria est, ut sine ea societas humana in pace & justitia contineri nequeat: estque tam sancta, ut eam Christiani bonâ cum conscientiâ,

entia secundum omnes ejus partes, obire atque administrare possint. Quinimò functionem hanc secundum institutionem divinam nemo ritè & legitimè obire potest, nisi Christianam Religionem amplectatur. Omnis autem anima tam Ecclesiasticorum quàm Laicorum Magistratui legitimo subjectionem atque obedientiam præstare tenetur: neque ullæ censuræ Ecclesiasticæ, ne ipsius quidem Papæ Romani Magistratui legitimo potestatem in subditos supereminentem eripere, aut subditos ab hac subjectione, aut à juramento fidelitatis absolvere possunt.

II.

Quotuplex sit Magistratus?

Magistratus aut est Supremus in aliquo Imperio, Regno, aut Republicâ; aut est Inferior, seu Supremo subordinatus. Penes Magistratum Supremum est suprema atque architectonica potestas & cura procurandi omne bonum subditorum, tam spirituale quàm corporale. Inferior autem Magistratus nullam habet potestatem, nisi quam ex ordinatione Supremi accepit, cui subordinatus est, & cui administrationis suæ rationem reddere tenetur.

An Magistratus summus possit vocari caput Ecclesiæ?

Summus Magistratus non tantùm Reipublicæ, sed ipsius etiam visibilis Ecclesiæ, quæ sub ejus ditione colligitur, Caput haud planè incommodè appellari potest: non quidem eo sensu, quo Christus Ecclesiæ suæ Caput mysticum appellatur. Hic enim honor soli Christo proprius est, nec potest ulli creaturæ communicari, aut sine horribili blasphemia attribui. Nec eo sensu, quo sibi Papa Romanus titulum Capitis Ecclesiæ sacrilegè, & blasphemè ascribit. Sed tantùm eo sensu,

quo

quo in Scriptura Saul caput tribuum Israëlis, & David caput gentium vocantur: quatenus nimirum non tantùm primarium & nobilissimum est Ecclesiæ visibilis membrum, sed etiam ejusdem defensor, nutritor, & supremus inspector, qui autoritate suâ veritatem divinam, atque ordinem bonum in ea stabiliat, conservet, & tueatur.

III.

Quod & quotuplex sit officium Magistratus?

Magistratus Christianus cum sit custos utriusque tabulæ Legis divinæ, & minister DEI, ordinatus ad procurandum omne subditorum bonum, officium ejus versari debet non tantùm circa res temporales, seu politicas, quæ ad Rempublicam, vitam civilem, justitiam, & pacem publicam spectant, sed etiam circa res spirituales, seu Ecclesiasticas, quæ ad Religionem, & Ecclesiam spectant: & procurare debet ut subditi sub ejus imperio & cura tranquillam ac quietam vitam degant, non tantum ἐν πάσῃ σεμνότητι, a sed etiam ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ. Officium Magistratus circa res politicas versatur potissimùm in recta constitutione & sanctione honestarum legum civilium, earundémque legum justâ executione. Conscientiæ hominum licet per se, primariò, & immediatè solius DEI imperio & legibus sint subjectæ, tamen leges etiam civiles à Magistratu latæ & sancitæ, quando legibus divinis sunt consentaneæ, aut saltem tales, ut contrarium legibus divinis non sit mandatum, vel vetitum, secundariò conscientias subditorum ita obligant, ut iis ex animo obtemperare debeant, non tantùm b διὰ τὴν ὀργὴν, sed etiam διὰ τὴν συνείδησιν. Quare sine DEI

a 1. *Tim.* 2. 2.

Quod sit officium Magistratus circa res politicas?

An leges civiles obligent subditorum conscientias?

b *Rom.* 13. 5.

offensione, ac proinde etiam sine cònscientiæ læsione, violari non possunt, præsertim cum earum violatione ordo civilis & pax publica turbantur, aut aliis occasio peccandi & scandalum præbentur. Executio legum civilium consistit in exercitio judiciorum, quæ sunt aut civilia, aut criminalia: utraque Magistratus bonâ cum conscientiâ exercere potest, ita ut enormia delicta non tantùm exilio, fustuario, aut mulctâ pecuniariâ, sed etiam gladio, quem c εἰκῇ ὐ φορεῖ, punire possit. Gladium hunc potest exercere non tantum adversus facinorosos subditos, sed etiam adversus publicos regni aut Reipublicæ hostes, atque imprimis adversus Ecclesiæ Christianæ persecutores, à quorum violentia atque injustâ oppressione eam armis defendere & potest, & debet. Bellum verò offensivum adversus Turcas, Infideles, aut Hæreticos propter solam Religionem suscipere nunquam licet. Arma enim quibus Evangelium propagari debet, non sunt d σαρκικά, sed spiritualia: neque fides, quæ Dei donum est, externâ armorum vi, sed cùm externâ Evangelii prædicatione, tum internâ Spiritûs Sancti efficaciâ animis hominum ingeneratur, & verbo non ferro plantatur. Religio vera non potest cogi, sed debet suaderi, & propaganda est non per tortores, sed per doctores, non minando, sed monendo. Hypocritas multos, sed nullum verum Christianum vis externa efficere potest. Neque etiam quidquam esse injustius potest, quàm homines pacem & justitiam nobiscum colere desiderantes vi atque armis cogere, ut aut Religionem aliquam, quam animis approbare necdum queunt, amplexantur, aut, si renuant, vitam suam & bona amittant,

c *Non frustrà gerit.* Rom. 13. 4.

An liceat Magistratui bellum gerere propter Religionem?

d *Carnalia.*

amittant. Christus cum Apostolos ad Religionem Christianam per universum terrarum orbem propagandam ablegaret, non præcepit, uti Regum, & Principum armis, sed solâ Evangelii prædicatione homines Christo subjicerent. Quare bella offensiva olim instinctu Papæ Romani, atque ex præpostero Principum Christianorum zelo adversus Infideles, ad Religionem Christianam armis propagandam, aut terram Sanctam recuperandam, suscepta, nequaquam *Sancta* appellari possunt; sed multis modis fuerunt injusta, illicita, & Christiano nomini indecora, atque ignominiosa.

IV.

Quod & quotuplex sit officium Magistratûs Christiani circa Religionem & res Ecclesiasticas?

Officium Magistratûs fidelis circa Religionem & res Ecclesiasticas dupliciter potest considerari, vel quatenus est Christianus, & veram Religionem Christianam publicè profitetur, vel quatenus insuper Magistratus est in Republicâ Christianâ. Quatenus Christianus est, habet ex vocatione generali officium cum omnibus piis commune, quod exigit ut abjectâ omni idololatriâ, superstitione, atque impietate, puram Religionem Christianam amplectatur, & publicè profiteatur, prędicationem verbi Divini audiat, Sacramenta participet, publicis precibus intersit, Disciplinæ Ecclesiasticæ, & jugo Christi collum suum subdat, Deum cum reverentiâ colat, Filium ejus Jesum Christum exosculetur, ac denique hominis verè Christiani officio secundum omnes partes satisfaciat. Hujus officii respectu Magistratus Christiani etiam sunt oves, quæ juxta verbum Dei pastoribus suis propter conscientiam obedire

obedire debent. Atque hac ratione inter Magistratum & privatum hominem nullum est discrimen. Quatenus verò Magistratum gerit in Rep. Christiana, ex vocatione singulari proprium gerit officium, quod quousque se extendat circa Religionem & res Ecclesiasticas præcipuè controvertitur. Sollicitè hic distinguendum est inter officium & potestatem Magistratus Supremi, & Inferioris: seu inter potestatem Summam, & Subordinatam. Magistratui Supremo competit summa, atque architectonica inspectio, cura, & potestas promovendi, et procurandi quodvis Reipublicæ bonum, omnibus subditis leges præscribendi, et officia sua distribuendi. Bonum autem Reipublicæ Christianæ cum sit duplex, Spirituale, seu Supernaturale, circa quod versatur prima Legis Divinæ tabula, et Corporale, seu Naturale, circa quod secunda tabula versatur, cujus utriusque tabulæ Magistratus summus etiam ex ordinatione divinâ custos et vindex est constitutus, sequitur summam curam, dispositionem, inspectionem, ac moderationem utriusque ac maximè Spiritualis boni Supremæ atque Architectonicæ Potestati non tantum ex pietate, sed etiam ex officio proprio incumbere. Nam quo bonum aliquod præstantius est, eò magis et solicitiùs Potestas Suprema illud curare debet. Veræ autem Religionis bonum spirituale cum sit omnium excellentissimum, utpote quod circa nobilissimum objectum versetur, finem habeat præstantissimum, et Subditos non tantum honestos et justos, sed etiam beatos reddat, illud imprimis ad curam Potestatis Supremæ pertinere nequaquam est ambigendum

Quod sit officium Supremi Magistratus circa Religionem?

bigendum

bigendum. e Πρῶτον γὰρ, ἡ περὶ θείων ἐπιμέλεια. Magiſtratus itaque Summi munus eſt curare uti in ditionibus ſuis vera Religio ſecundum Dei verbum obtineat & purè exerceatur, ut Miniſterium Eccleſiaſticum, ejuſque Seminaria rectè inſtituantur ac ſuſtenteneur, uti doctrina Evangelii purè in Eccleſia doceatur, Sacramenta legitimè adminiſtrentur, Diſciplina à Chriſto inſtituta debitè exerceatur, uti omnis Idololatria, omnes hæreſes, blaſphemiæ, ſacrilegia, omneſque Divini cultus & nominis prophanationes edictis & pœnis impediantur, uti cultus Dei integer conſervetur, collapſus reſtauretur, atque ut pax & f εὐταξία in Eccleſia vigeant, & ſtabiliantur. Hunc in finem debet Magiſtratur Supremus Confeſſionem veræ fidei, ut ſolemnem Conſenſus in vera Religione Formulam, & publicum ordinem de ritibus & officiis Eccleſiaſticis juxta normam Sacræ Scripturæ approbatione atque autoritate ſua ſancire, judicia Eccleſiaſtica cùm ordinaria, tum extraordinaria conſtituere, iiſdem perſonas idoneas ſecundum Chriſti & Apoſtolorum inſtitutionem præficere, Synodos majores & minores convocare, eorumque actionem atque εὐταξίαν moderari, ac denique omnia media ſecundum Dei verbum procurare, omniaque adminicula adhibere, quibus vera Religio ſtabiliatur, conſervetur, defendatur, & propagetur.

e Primùm cura divini eſt habenda.

f Ordo.

V.

Omnia hæc ut Magiſtratus Supremus non tantum debitè, ſecundùm Dei verbum atque ordinationem, ſed etiam bona cum conſcientia præſtare

An Magiſtratus Supremus.

etiam possit de Religione judicare?

præstare possit, non tenetur in tuendâ & propagandâ Religione simpliciter & citra ulteriorem inquisitionem Conciliorum aut Episcoporum decretis acquiescere, neque ad nutum eorum credere, aut subditos ad fidem cogere, ita ut quicquid ab Ecclesiasticis ullo modo sit constitutum, fide implicitâ, & sine hæsitatione, aut inquisitione executioni mandare debeat. Sic enim Suprema Potestas in miseram & perniciosam servitutem transformaretur, & supremi Domini vilia alienæ libidinis mancipia, ac cæci decretorum Ecclesiasticorum executores, seu carnifices constituerentur: quod ut Magistratus bonâ cum conscientiâ, quæ semper agit g ἐκ πίστεως, facere non potest, ita quilibet facilè videt, quàm sit Supremæ Potestati ignominiosum & contrarium. Sed debet Magistratus summus Religionem, quam defendendam suscipit, etiam cognoscere, in eam inquirere, de ea judicare, eamque prius judicio suo non tantùm apprehensivo, sed etiam discretivo comprobare. Omnem enim legitimam Religionis defensionem legitima ejus cognitio atque approbatio antecedere debet, neque iniquius, aut turpius quidquam esse potest, quàm Religionem aliquam tueri, de cujus veritate ipse nondum sis persuasus. Quare Magistratus Summus ut veram Religionem rectè agnoscat, debet ante omnia ardentibus precibus cœlestem hanc sapientiam à Deo h ἀδιαλείπτως petere, Verbum Divinum, ex quo solo hæc sapientia hauritur, assiduè legere & meditari: Liber Sacræ Scripturæ ab ejus ore non debet recedere, sed omnibus diebus vitæ suæ in eo legere, & die ac nocte meditari ex mandato Dei tenetur. Neque sui unius judicio

g *Ex fide.*

Quomodo de Religione judicare debeat?

h *Indesinenter.*

cio in re tanti momenti fidere debet, ut pro arbitrio suo absolutè quidvis in doctrinâ, aut cultu Dei statuere aut innovare sibi licitum existimet, sed ut muneri & conscientiæ suæ satisfaciat, atq; hîc cum insigni veræ Religionis, & Reipublicæ Christianæ detrimento non temerè erret (quod facilè fieri posse ipsa experientia nimis sæpè docuit) tenetur omnia illa media adhibere, quibus judicium suum rectè informari, ac tandem etiam debitè formari possit. Inter hæc media præcipuum atque ordinarium est, ut in ordinariis difficultatibus, quæ circa Doctrinam, aut ordinem Ecclesiasticum in Ecclesiis suboriuntur, inquirat priùs legitimum judicium Synodicum, seu judicium eorum, quos Deus in Ecclesiis illis Doctrinæ, atque Ordini peculiariter præfecit, quibusq; Regni cœlorum claves commisit, in Synodo legitimâ debitè formatum, cui judicio quamvis non teneatur præcisè acquiescere, tamen idipsum non debet etiam temerè aut præterire, aut repudiare. In extraordinariis Ecclesiarum reformationibus, cum Dei cultus planè collapsus repurgandus est, quia hoc medium commodè usurpari non potest, debet peritos, pios, atque orthodoxos Theologos, quoscunque in negotiis Religionis præ cæteris maximè versatos noverit, & vel ex suis, vel ex aliis ditionibus habere poterit, in Consilium adhibere.

VI.

Sicuti autem duplex est Subditorum bonum, Spirituale, & Corporale, ita etiam Potestati Supremæ, quæ de utroque bono disponit, duæ Inferiores Potestates subordinantur, quæ maximè circa *Quotuplex potestas Suprema sit subordinata?*

circa alterutrum bonum versantur, & quarum ministerio & consilio Potestas Suprema in procuratione utriusq; boni juvatur & dirigitur. Circa bonum Spirituale versatur potestas Ecclesiastica propriè ita dicta, cujus proprium officium est verbum DEI prædicare, Sacramenta administrare, Disciplinam Ecclesiasticam exercere, Ministros Ecclesiæ ordinare, de controversiis Ecclesiasticis, quæ circa Doctrinam aut Regimen Ecclesiæ intercidunt, ordinariè judicare, & de ritibus adiaphoris ad ordinem, decorum, atque ædificationem Ecclesiæ pertinentibus Canones, seu Leges Ecclesiasticas, constituere. Circa bonum Corporale versatur Potestas Politica Inferior, cujus proprium munus est leges à Supremo Magistratu acceptas, & sancitas, promulgare, tueri, atque executioni mandare, de rebus civilibus levioribus, quæ publicum Reipub. statum non attingunt, honestas leges condere, judiciis publicis tum civilibus, tum criminalibus præesse, eadem secundum normam legum civilium exercere, minoribus Reipub. muneribus idoneos homines præficere, ac denique omnia procurare secundum vocationis uniuscujusque gradum, quæcunque ad bonum politiæ, societatis humanæ, & vitæ civilis pertinent. Hæ duæ potestates inter se quidem coordinantur, & diverso respectu secundum objectorum, circa quæ versantur, diversitatem sibiinvicem etiam reciprocè subordinantur, sed utraque Supremæ Potestati subordinatur tanquam inferior, cujus utriusque Suprema summam habet inspectionem, eique utraque functionum suarum rationem reddere tenetur. Neutra Supremæ Potestati collateralis seu

Qua in re consistat Potestas Ecclesiastica?

Qua in re consistat Inferior Potestas Politica?

seu coæqualis statui debet. Hæ Potestates inferiores ita distincta habent munia, ut Supremus Magistratus uni eidémque homini utramque potestatem secundum DEI ordinationem committere non debeat, sed ut olim laudatissimus à pietate et sapientiâ Rex Josaphatus: constituit Amariam in omni negotio Jehovæ, et Zebadiam in omni negotio regio, ita etiam pii Principes Christiani aliis personis rerum Ecclesiasticarum, aliis verò rerum civilium et politicarum curam committere debent. Utraque Potestas subordinata vocationis suæ terminis contenta esse, et se continere debet. Neutra in alterius munus temerè involaverit. Ministri Ecclesiarum non debent se immiscere rebus politicis, aut eas tractare; neque Consules oppidani, aut præfecti pagorum, aut judices causarum civilium sumere sibi partes Ministerii proprias. Hac enim ratione non modo Dei ordinatio fœdè violaretur, sed etiam perniciosissima in Ecclesiam Dei, et Rempublicam ipsam confusio inveheretur. Nec tamen propterea ipsi etiam inferiori Magistratui omnis circa res Ecclesiasticas potestas, cura, atque inspectio est adimenda. Religiosè enim distinguendum est inter ipsam potestatem Ecclesiasticam propriè sic dictam, quæ solis Ecclesiarum Ministris et gubernatoribus ex Dei ordinatione competit, et quæ proinde non est ab Inferiore, immò ne quidem à Supremo Magistratu ordinariè usurpanda: et inter Potestatem circa res Ecclesiasticas versantem, quam ut Supremo Magistratui summam suprà assignavimus, ita eandem Inferiori Magistratui etiam suo gradu, secundum muneris sui, quod in Republica

2. Chron. 19. 11.

An Magistratus Inferiores habeant Potestatem Ecclesiasticam?

Quid sit discrimen inter Potestatem Ecclesiasticam, & versantem circa Ecclesiasticam?

publicâ obtinet, rationem, competere non negamus, sed tantam ei ascribimus, quantum ex ordinatione Supremi Magistratûs à quo omnem potestatem habet, secundum Dei verbum accepit.

DISPUTATIO XXXI.

De Pace Religionis, & De Hæreticis.

THESIS I.

Quid sit Magistratûs Christiani officium erga Subditos à vera Religione alienos?

MAgistratûs Christiani officium præcipuè versari circa Religionis Christianæ, & veri cultûs divini curam, protectionem, ac propagationem, eámque sine ejusdem Religionis notitiâ, inquisitione, approbatione, & professione debitè ab eo institui non posse, superiori disputatione fuit demonstratum. Cum autem omnes ejus Subditi non semper veràm Religionem Christianam agnoscant, aut amplectantur, & multi sæpè loco sinceri cultûs divini, cultus profanos, Idololatricos, aut adulterinos sequantur, aut exerceant, haud levis momenti quæstio hic exurgit, quomodo Magistratus Christianus, secundum DEI verbum, se gerere debeat erga eos, qui sub ejus ditione à verbo DEI cultu vel prorsus, vel aliquâ ex parte sunt alieni.

De

De hâc quæstione itaque jam porro paucis erit despiciendum.

II.

Principio distinguendum hîc est inter eos, qui à verâ Religione Christianâ sunt alieni. Prout enim hi diversi sunt, ita etiam Magistratus Christianus diversimodè se erga tales gerere debet. Horum alii à Religione Christianâ penitùs sunt alieni, quales sunt Ethnici, Judæi, Turcæ, & similes, qui simpliciter *Infideles* vocantur. Alii nomen quidem Christianum profitentur, sed aut in nonnullis fidei Christianæ capitibus errant, aut Deum illegitimo & adulterino cultu venerantur, & vulgò vocantur *Hæretici*. *Infideles* vivunt sub Imperio Principum aut Infidelium, aut Christianorum. Infideles, qui sub alieno imperio vivunt, externâ armorum vi ad amplectendam Religionem Christianam cogi nec posse, nec debere, suprà asseruimus. Qui verò sub Christiani Magistratûs ditione vivunt, omnibus quidem honestis & idoneis mediis ad fidem Christianam sunt alliciendi, sed per vim externam nunquam ad eam adigendi, neque ob solam rerum divinarum ignorantiam, ob quam commiseratione potiùs quàm pœnâ digni sunt, ex Christianorum ditionibus, multò verò minùs ex hâc rerum naturâ sunt exterminandi. Imprimis autem *Judæi*, quos ad æmulationem provocare debemus, inter Christianos non ignominiosè, aut crudeliter, sed benignè & humaniter sunt habendi, & de iis potiùs lucrifaciendis, quàm cruciandis aut exterminandis Magistratus Christiani cogitare debent. Coërcendi tamen sunt omnes certis legum repagulis,

Quotuplices sint alieni à verâ Religione Christianâ?

Quomodo Magistratus Christianus agere debeat cum Infidelibus?

Quomodo cum Judæis?

pagulis, ne Domino nostro Jesu Christo blasphemè maledicant, Religionem Christianam ludibrio afficiant, aut fidem Christianorum malis artibus labefactent.

III.

Qui, & quotuplices sint Hæretici?

Hæretici vocantur ab Hæresi, quæ latiore significatione etiam in bonam partem aliquando accipitur, pro qualibet doctrinæ seu disciplinæ formulâ, quam quis sibi elegit; sed strictiore significatione non nisi in vitio ponitur, & significat errorem, quem quis amplectitur & sectatur, non quemlibet leviorem, sed talem, qui fundamentum Religionis Christianæ labefactat, aut penitùs evertit. Ab hac significatione appellantur communiter Hæretici, non qui simpliciter errant in aliquo fidei articulo, quod fieri potest ex mera simplicitate atque ignorantia, sed qui à recepta sana doctrina ita aberrant, ut contempto Dei et Ecclesiæ ipsius judicio, in errore fundamentali ex Sacra Scriptura demonstrato pertinaciter persistunt. Horum alii leviùs, alii graviùs errant: alii minùs, alii plùs errorum habent: alii tantùm sibi errant, alii etiam alios in errorem inducunt, aut inducere conantur, cùm viva voce, tùm scriptis, atque introductione & disseminatione hæresium & sectarum exitialium Ecclesiarum pacem atque ædificationem violant & perturbant. Priores tantùm errones, posteriores etiam turbones appellari possunt. Illi privatim & sibi tantùm malè sentiunt, hi non sibi tantùm, sed & publico peccant, & noxii sunt. Diversimodè ergo cum utrisque Magistratui Christiano agendum erit.

IV.

IV.

Hæretici, qui introductione aut propagatione errorum fundamentalium adversus receptam sanam doctrinam Ecclesiæ concordiam violant, non tantùm debent coërceri censuris Ecclesiasticis, quibus ex Ecclesiis Orthodoxis, earumque ministeriis ejiciantur, sed quandoque etiam à Magistratu Christiano, ut publicæ pacis & Ecclesiarum benè constitutarum turbatores, pœnis corporalibus, puta, carceribus, mulctis, relegationibus, exiliis, vel similibus puniri possunt, & compesci debent. Nec tamen legitimæ, qua regnum Christi propagari debet, rationi, aut Christianæ lenitati convenire arbitramur, ut Magistratus Christianus propter solum hæreseos crimen quemquam afficiat supplicio capitali, nisi forte horrendæ atque intolerandæ in Deum blasphemiæ, vel manifestæ seditionis aut perduellionis crimen accedat. Scripta & libri, quibus hæreses suas propagant, ne passim temerè & impunè disseminentur Magistratus Christianus etiam præcavere debet. Non tamen eorum lectio promiscuè & planè debet interdici, cum illa etiam cum fructu institui possit ab iis, qui sensus in Scriptura exercitatos, & Spiritum discretionis habent, ut ita strophas & effugia hæreticorum noscant, veritatem tantò clariùs in lucem eruant, atque accuratiùs defendant, utque omnia probent, & quod bonum est retineant. Libri verò manifestè impii, blasphemi, & pestilentes ultricibus flammis omninò aboleri debent. Homines autem à sanâ doctrinâ aberrantes, & ab Hæreticis seductos, tametsi in hæresi

Quomodo Magistratus Christianus agere debeat cum Hæreticis seductoribus?

An sint occidendi?

Quomodo cum eorum libris?

Quomodo cum Hæreticis seductis?

resi deprehensi ab erroribus absistere nolint, modo justè & quietè in Republicâ vivant, non putamus vi aliquâ externâ, aut pœnis corporalibus, ad veram fidem adigendos, multo minus crudelibus suppliciis excruciandos aut extirpandos. Fides enim, quæ Dei donum est, suadenda est, non imperanda, & quicunque ab ea deviant, non verberibus sed verbis, non armis sed argumentis, non tortoribus sed doctoribus, non gladio externo colla hominum penetrante, sed gladio illo Spiritus, vivo & efficace Dei sermone, qui pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritus, non ignitis lignorum fascibus, sed igneâ linguarum persuasione ab erroribus in viam sunt revocandi.

V.

An Magistratus Christianus unam tantum Religionem debeat tueri?

An & quatenus pacem Religionis concedere possit?

Cum hodie in orbe Christiano (quod sanè vehementer deplorandum est) tot tamque multiplices reperiantur Sectæ, quæ veram quidem Religionem Christianam singulæ prætendunt, ab ejus tamen sinceritate, aliæ minùs, aliæ magis, abscedunt, Magistratûs Christiani officium postulat, ut ex omnibus illis eam tantum tueatur & publicè exerceri curet ac permittat Religionem, quæ recta, sincera, & secundum Divini Verbi normam optimè instituta est, & quam ipse pro tali agnoscit, & profitetur. Reliquas sectas, præsertim eas, quæ à sinceritate veræ Religionis haud longè absunt, non debet tamen tyrannicè persequi & insectari, sed ut omnibus subditis credendi libertatem permittere debet (solus enim DEUS mentium Rex est) ita etiam talibus sectis, publicæ pacis causâ, etiam privati aut clande-

stini

ctini exercitii libertatem indulgere potest, easque sub ditione sua pacificè se gerentes tolerare. Nunquam verò sub prætextu pacis mixturam erronearum Religionum cum vera admittere aut introducere debet, aut etiam tolerare in ditionibus suis exercitium, vel clandestinum, talis religionis, quæ exerceri non potest sine horrenda blasphemia, aut sine manifesta idololatria. Utramque enim Magistratus Christianus ex ditionibus suis quàm longissimè, & quàm severissimè exterminare tenetur, neque ad alterutram bona cum conscientia, ne quidem pacis publicæ causâ, unquam convenire potest.

VI.

An spes sit Pontificios unquam posse conciliari cum Protestantibus?

Quando Pontificiorum non tantum manifestam Idololatriam & superstitiones multiplices, sed etiam gravissimos & fundamentales errores circa præcipuos fidei Christianæ articulos, quibus à Protestantibus dissident, & simul obstinatam in iis defendendis pertinaciam consideramus, quotiescunque etiam efferatam illam & barbaram Pontificiorum adversus Protestantes crudelitatem, animorum acerbitatem, & odium plus quam Vatinianum intuemur? quamdiu etiam pontificii credunt Papam Romanum supremum esse Ecclesiæ visibilis Caput, cui omnia membra de necessitate salutis obedire tenentur, habere omnia jura divina in scrinio pectoris sui, decreta ejus esse a ἀναμάρτητα καὶ ἀνεξέταστα, Ecclesiam, seu concilia, non posse errare, & quamdiu nolunt ut controversiæ ex solo Dei verbo, unicâ fidei & dogmatum normâ, decidantur, vix apparet spes ulla futurum, ut aliqua inter

a *Infallibilia & indubitata.*

Pontificios & Protestantes conciliatio sententiarum institui aliquando possit. Debent tamen Principes Christiani de hoc negotio non planè desperare, sed operam dare utrinque ut omnia media adhibeantur, quibus idipsum aliqua saltem ratione paulatim præparari, & veritas magis magisque in apertum proferri possit. Atque imprimis, si sententiarum nondum potest, ut animorum saltem conciliatio inter utramque partem procuretur, pax externa & politica vigeat ac colatur, atque ut omissis illis acerbissimis persecutionibus, invectivis, criminationibus, & scriptionibus, quibus malum magis ac magis exexasperatur, amicis collationibus, & moderatis scriptionibus causa utrinque in posterum ventiletur, & tandem aliquando in libera & legitimâ Synodo Oecumenicâ ex verbo Dei terminetur, & decidatur.

DISPUTATIO XXXII.

De Purgatorio.

Thesis I.

An sit Ecclesia in Purgatorio?

Ecclesiæ Christi membra aut militant in his terris, contra diabolum, Mundum, & carnem suam; aut peractâ militiâ, in cœlis coronantur, & de hostibus devictis triumphant. In Inferno autem, seu loco reprobis cruciandis destinato, Christus nullum membrum habet: sicuti

ſicuti neque in ullo alio loco ſubterraneo, in quo tanquam in carcere animæ poſt hanc vitam purgentur, quæ in hac vita non plenè purgatæ fuerunt, quem locum Utopicum Pontificii confictó & Scripturis ignorato nomine *Purgatorium* indigitant.

II.

Animas hominum, quando ex corporibus ſuis excedunt, non interire, ſed in certa quædam & diverſa loca commigrare, apud omnes Chriſtianos extra omnem controverſiam ponitur. Quot autem ſint loca iſta, inter nos & Pontificios controvertitur. Nos in Sacra Scriptura duo tantùm loca invenimus, nimirum, *Cœlum*, quod etiam Paradiſus cœleſtis, Sinus Abrahæ, cœleſtis & nova Hieruſalem, Domus Patris, [b] in qua *μοναὶ πολλαὶ* ſunt, & Domus [c] *ἀχειροποίητος, αἰώνιος ἐν τοῖς οὐρανοῖς* appellatur, in quem locum animæ fidelium recipiuntur; & *Infernum*, in quem infidelium animæ æternis cruciatibus torquendæ detruduntur; & ex quo nulla unquam erit liberatio. Præter hæc duo loca Bellarminus nonnulla alia fabricatur & comminiſcitur, unum pro animabus juſtorum, qui ante Chriſti paſſionem defuncti fuerunt, in quo illæ fuerint aſſervatæ uſque ad Chriſti in cœlum aſcenſionem, qui proinde nunc ſit vacuus, & vocat eum *Limbum Patrum*: alterum pro animabus infantum, qui ſine Baptiſmo mortui ſunt, quos in eo loco pœnam non ſenſûs, ſed damni perpeti nugatur, & vocat *Limbum Puerorum*: tertium pro animabus fidelium qui cum peccatis venialibus hinc diſceſſerunt ſine ſatisfactione pro iis per pœnas

Quot ſint loca, in qua animæ hominum poſt mortē commigrant?

b *Joh.* 14. 2.
c 2. *Cor.* 5, 1.

corporales ab ipsis præstitâ, in quo loco animas illas ab istis peccatis atrocissimis corporei ignis pœnis purgari atque expiari fabulatur, & vocat hunc locum *Purgatorium*, cui adjungit quartum locum, *Pratum*, scilicet, florentissimum, lucidissimum, odoratum, amœnum, (Elysios designat campos) qui locus sit quasi carcer quidam senatorius atque honoratus, in quo animæ non solùm beatitudine careant, sed etiam ex dilatione beatitudinis affligantur, & torqueantur. Sed hæc omnia sunt impudentissima hominum superstitiosorum atque avarissimorum commenta ad turpem quæstum conficta, quæ non ex Dei verbo, cui directè adversantur, sed ex Poëtarum fabulis, & Philosophorum Ethnicorum figmentis, atque ipso denique Mahumeti Alcorano deprompta, & nullis unquam solidis argumentis, sed tantùm vanis insomniis, atque illusionibus Diabolicis confirmata sunt.

III.

Ubi sit Purgatorium?

Purgatorium itaque cum nullum tale uspiam existat, & non-entis nulla dari possint accidentia, non est mirum Pontificios certum Purgatorii locum non posse assignare. Alii enim statuunt animas purgari in illis locis, in quibus peccârunt, alii in corporibus suis, tanquam in carceribus, alii in balneis, alii sub foliis arborum, alii sub glacie, alii locum Purgatorii collocant in aëre, in quo Dæmones versantur, alii in valle Josaphat, alii in Sicilia in monte Ætna, alii in Hibernia in antro Patricii, alii in Islandia in monte Hecla, alii denique in visceribus terræ propè ipsam Gehennam. Hæc opinionum diversitas figmenti vanita-

vanitatem magis magisque arguit. In Utopia qui locum hunc quærunt, ibidem certissimè invenient. Ejusdem farinæ et momenti sunt reliquæ quæstiones, quæ de hoc non-ente frustrâ et ridiculè à Pontificiis disputantur, quales hæ sunt: An in Purgatorio etiam sit aqua? An et qualis ibi sit ignis? Quomodo ignis corporeus animas, quæ simplices et spirituales sunt substantiæ, urere, in easque agere possit? Qualis sit pœna, qua animæ ibi afficiuntur? An sit tam atrox, ut nulla pœna hujus vitæ cum illa sit comparanda? An hæc pœna animabus à Dæmonibus infligatur? Quamdiu hæ pœnæ sint duraturæ? Quibus mediis animæ ab istis pœnis liberari possint? An Animæ ex purgatorio possint exire, ædes amicorum aberrare, et in Purgatorium denuò redire? Quibus personis Purgatorium conveniat? An omnes boni et mali per hunc ignem sint purgandi? An verò soli illi qui quasi mediæ sortis sunt, non planè impii, neque etiam satis expiati? An sit aliquis ordo Monachorum, qui hoc privilegium habeant, ut aut nunquam in Purgatorium veniant, aut quàm certissimè ex eo liberentur? An animæ in Purgatorio possint benè et malè operari? An ibi de salute sua certæ sint? Hujusmodi quæstiones vanè, ineptè, ridiculè, et insigni cum impudentia de re, quæ in rerum naturâ nunquam extitit, neq; unquam existet, non tantum disceptantur, sed audaces etiam de plerisque assertiones tanquam de re cõpertissimâ temerè pro fidei articulis obtruduntur. Ad omnes autẽ has quæstiones *ἀσυντόμως* respondemus, cum Non-entis nullæ sint causę, operationes, affectiones, aut accidentia, omnes illas quęstiones non tantùm vanas esse, sed etiam

Quid sit sentiendum de reliquis quæstionibus Pontificiorum circa purgatorium?

d *Compendiosè.*

etiam stolidas, ad quarum nullam ex verbo Dei responderi possit, atque assertiones illas esse mera vigilantium somnia, ac deliria.

IV.

An peccata per ignem purgatorium expientur & purgentur?

Verùm enimverò cum Pontificii omninò atquè obstinatè ustulari velint, hæc ipsis stultitia permitti posset, ut terriculamentis istis propriam stoliditatem plectant, nisi causa ob quam hunc ignem purgatorium commenti sunt planè impia esset, crucem et beneficia Christi evacuaret, et fides Purgatorii fidem in Jesum Christum prorsus everteret. Cum enim Sacra Scriptura apertissimè doceat peccata nostra omnia purgari atque expiari solius Jesu Christi absolutissimâ satisfactione, perfectissimo *e* λύτρῳ, passione, morte, & sanguine: Deum Christum solum constituisse *f* ἱλαστήριον per fidem in sanguine ipsius; Christum seipsum exposuisse pro Ecclesia, ut eam sanctificaret *g* ab eo purgatam lavacro aquæ per verbum, ut sisteret eam sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, sed sanctam et inculpatam: et semetipsum pro nobis dedisse, ut redimeret *h* nos ab omni iniquitate, et purificaret sibi populum peculiarem: Deum nobis credentibus peccata omnia sive ante, sive post Baptismum commissa, eorumque non tantum culpam, sed et pœnam omnem temporalem atque æternam, non propter nostram ipsorum satisfactionem, sed nostri respectu omnino *i* δωρεὰν, τῇ αὐτοῦ χάριτι, per redemptionem factam in Christo Jesu, condonare, sequitur Christi merita everti atque abnegari, et non ferendam gratuitæ Dei misericordiæ contumeliam irrogari, cum docetur peccata

e *Redemptionis pretio.*
f *Propitiatorium.*
g *Ephes. 5. 26, 27.*
h *Tit. 2. 14.*
i *Gratis ipsius gratiâ.*

cata nostra per ignem aliquem corporeum purgari, eaque à Deo nobis non remitti, nisi pro iis ipsi perpessionibus acerbissimorum cruciatuum post hanc vitam satisfaciamus. Nec juvat Pontificios, sed blasphemias accumulant, cum purgationem peccatorum inter Christum & hunc fictitium ignem dividunt, & Christo purgationem culpæ, igni autem huic purgationem pœnæ attribuunt. Apertam enim injustitiam Deo ascribunt, cum hoc modo docent Deum punire eum, qui culpam non habeat, delicta peccatori remittere, & peccatorem nihilominus punire, pro uno peccato duplicem exigere satisfactionem, unam à Christo, alteram ab ipso peccatore. Quinetiam manifestè [l] *ἀσύστατα* ponunt. Pœna enim, quæ non est macula, quomodo potest pugnari? Et pœna si ibi purgatur, hoc est aufertur, quomodo potest simul inferri? Fatemur quidem nihil inquinatum in cœlum esse ingressurum, sed omnia fidelium inquinamenta non igne purgatorio post hanc vitam, sed sanguine Jesu Christi in hac vita perfectissimè eluuntur & perpurgantur; atque ita fideles lotis in sanguine Agni vestibus suis coram Deo immaculati comparent.

An Deus remissâ culpâ pœnam peccatori adhuc infligat?

[l] *Incompatibilia.*

V.

An fuerit purgatoriũ tempore Veteris Testamenti?

Fidelium sub V. Testamento animas non fuisse post mortem in ignem aliquem Purgatorium detrusas clarè testantur Prophetæ, cum docent, mortem [a] sanctorum pretiosam esse in conspectu Domini, piorum spiritum [b] ad Deum redire, Deum spiritum eorum suscipere, cum justi et benigni homines recipiuntur, eorum animas ingredi

[a] *Psalm.* 116. 15.
[b] *Eccles.* 12.7.

ingredi pacem, & corpora in cubilibus suis requiescere, quocunque in statu homines moriantur, in eodem semper esse futuros, & secundum eum judicandos. Ac propterea etiam Deus, cum tot diversa sacrificiorum & precationum genera in V. T. ad expiationem omnis generis peccatorum & pollutionum instituerit, nullum tamen sacrificium expiatorium, nullas satisfactiones, nec preces pro animabus defunctorum, ordinavit. Neq; in omnibus illis historiis, in quibus piorum obitus & sepulturæ describuntur, ulla vel levissima mentio fit de sacrificiis aut precibus pro mortuis institutis. Nullum etiam hujus Purgatorii indicium aut vestigium reperimus in Novo Testamento, in quo Apostoli atque Evangelistæ expressè docent, animas fidelium, quando ex corporibus excedunt, eo ipso die cum Christo esse in Paradiso, à Christo suscipi, in pace dimitti, in judicium non venire, ab angelis deferri in sinum Abrahæ, esse cum Christo, d ἀπάρτι esse beatas, repositam esse illis coronam gloriæ, & simulac terrestris hujus domûs tabernaculum e dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituras, domicilium non manu factum, æternum in cœlis. Docetque passim tota Sacra Scriptura cum V. tum N. Testamenti duo tantùm esse hominum genera, fidelium & infidelium, duplicem tantùm hominum mortuorum statum, beatum & miserum, duplex tantùm post mortem judicium, justificationis & condemnationis, duplex tantùm animarum separatarum receptaculum, cœlum & infernum, locum consolationis, & locum cruciatûs; & denique duplex tantùm esse tempus, in hac vita, in qua tempus est operandi, certandi, currendi, &

An sit Purgatorium nunc in Novo Testamento?

d *Statim.*

e 1 *Cor.* 5. 1.

& seminandi, & post hanc vitam, quando nox venit, in quâ nemo operari potest, & tempus tantum est præmiorum ac pœnarum. Quando istinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut acquiritur, aut amittitur.

VI.

An Purgatorii cõfessio sit dogma fidei Christianæ ad salutem creditu necessarium?

Purgatorium itaque Papisticum nullum in Sacra Scriptura fundamentum habet, sed purum putum humani cerebri figmentum est, quod toti Sacræ Scripturæ & beneficiis Domini nostri Jesu Christi directè adversatur, atque ab hominibus avarissimis non ad mortuorum animas à peccatis, sed ad vivorum crumenas à nummis perpurgandas est excogitatum. Fabricârunt autem hunc ardentem carcerem Papæ Romani, ut ipsi illius essent f δεσμοφύλακες, atque ex illo nullas animas nisi numeratâ pecuniâ emitterent. Ac proinde commentum hoc & vanum, impium, & blasphemum à Christianis omnibus meritò est rejiciendum atq; explodendum: tantùm abest, ut esse possit dogma fidei Christianæ creditu ad salutem ita necessarium, ut qui Purgatorium hoc non credat, in Gehennâ sempiterno igne sit cruciandus. Nisi fortè Pontificii dogmata fidei suæ extra & contra Scripturam, ex Homeri Odysseâ, Virgilii Æneide, Platonis Gorgia & Phædone, Ciceronis somnio Scipionis, Mahumeti Alcorano, atque ipsius Diaboli illusionibus, ex quibus omnibus Purgatorium hoc fabricatum est, extruere velint; quæ dogmata, talibus innixa fundamentis, ipsis Pontificiis credenda libenter relinquimus, atque unum hoc credimus Bel-

f carceris custodes.

larminum

larminum de Purgatorio verè tradidisse, cum docet, eum qui non credit Purgatorium esse, ad illud nunquam esse perventurum.

DISPUT. XXIII.

De Suffragiis seu Orationibus Vivorum pro Mortuis, ET *De mortuorum Sepultura.*

THESIS I.

An & quomodo animæ defunctorum à vivis juvari possint?

a Uno absurdo dato, inde sequuntur multa.

ERror mirè fœcundus est, unus plurimos parit & trahit: ἃ καὶ ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τὰ πολλὰ συμβαίνει. Confictâ Purgatorii fabricâ Pontificii videntur porrò admodum solliciti esse, quomodo misellæ animæ ex diris illis cruciatibus liberi, aut saltem in mediis flammis aliquo modo refocillari possint, cum reverâ solliciti tantùm sint, quomodo hoc figmento loculos viventium exhaurire, & sub prætextu precum pro mortuis, viduarum domos exedere queant: ac proinde confingunt animas ex Purgatorio liberari, aut saltem cruciatus illis mitigari, ordinariè per Missas, per preces viventium, & per opera pœnalia à viventibus mortuorum nomine præstita: & extraordinariè per Indulgentias Papales. Sed hæc omnia eodem, quo ipsum

ipsum Purgatorium, nituntur fundamento, & mera sunt ac vana superstitiosorum hominum figmenta, ad turpem quæstum adinventa, quæ animabus mortuorum nullo modo prodesse possunt. Si enim, quod confitetur ipse Bellarminus, non prosunt nec beatis, nec damnatis animabus, & tertius animarum post hanc vitam status non detur, uti superiori disputatione fuit demonstratum, necesse est, destructo & refutato Purgatorio, omnia hæc *b* Θεοκαπηλικὰ figmenta simul etiam corruere.

b *Quibus Deum cauponantur.*

II.

An per Missas?

Missæ vocabulo si Pontificii significare volunt Cœnam Dominicam, nihil ex Scripturis certius atque evidentius patet, quàm Cœnam hanc mysticam à Christo institutam esse tantùm pro fidelibus adhuc viventibus, & Sacramentum hoc legitimè usurpantibus, ad confirmationem fidei eorum per commemorationem mortis Domini, & per beneficiorum hac morte illis acquisitorum obsignationem. Mortui verò ut de pane hoc non possunt edere, neque de poculo hoc bibere, ita neque pro illis hoc Sacramentum institutum esse potuit. Neque necesse est illis beneficia obsignari, qui ea jam possident, aut fidem confirmari, postquam *c* τὸ τέλειον advenerit. Fingere autem Cœnæ Domini administrationem esse Sacrificium propitiatorium pro vivis & mortuis, est unicum & perfectissimum Sacrificium *d* ἱλαστικὸν Jesu Christi semel in ara Crucis peractum, quâ unicâ oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur, & cujus in cœna *e* ἀνάμνησις instituitur, blasphemè abnegare, & Sacramentum in

c *Quod perfectum est.* 1. *Cor.* 13. 10.
d *Propitiatorium.*
e *Recordatio.*

in Sacrificium convertere, cujus tantum est discrimen, quantum inter accipere & dare. Ludicris verò Sacrificii seu Missifici gesticulationibus à Christo non institutis, sed ab hominibus diversis temporibus excogitatis, affingere eam vim, ut ex opere operato etiam mortuis remissionem peccatorum impetrare atque applicare possint, sacrilega est audacia, qua meritum Christi evertitur, & Religio Christiana in ludibrium vertitur.

III.

An per preces viventium pro mortuis?

Mandatum DEI, Charitas, communio Sanctorum, & communicatio, quæ inter membra unius corporis intercedere debet, simul exigunt, ut fideles pro se mutuò apud DEUM precibus intercedant, sed idipsum tantum pro vivorum necessitatibus fieri debet. Pro mortuis autem intercedere non tantum DEUS non mandavit, sed etiam planè frustraneum est. Fidelium enim animæ è corporibus migrantes illicò ad Christum caput suum in cœlum assumuntur, ibidemque supremæ beatitudinis participes nihil boni in eo statu ampliùs egent aut desiderant, ita ut non necesse sit majorem pro illis beatitudinem postulare: Infidelium verò animæ illicò in infernum detruduntur, unde nulla in æternum dabitur liberatio, ita ut impossibile sit precibus nostris vel illas inde liberare, vel mitiora illis supplicia impetrare. Purgatorium autem quia nullum uspiam est, in eo etiam nec animæ, nec supplicia esse possunt, ac proinde vanum est ablationem vel mitigationem suppliciorum pro animabus in Purgatorio laborantibus petere. Quod autem nonnulli ex veteribus olim pro

Quare nonnulli

mortu

mortuos oràsse leguntur, provenit etiam ex errore, non quo crediderunt esse ignem aliquem purgatorium, quibus animæ fidelium post hanc vitam excrucientur, unde precibus liberari possint, sed quo statuerunt animas fidelium ante Resurrectionem nondum frui beatâ Dei visione, sed vel somno quodam detineri, vel in abditis terræ receptaculis, aut in cœlestis palatii quasi procœtone quodam contineri, ac proinde nihil aliud precibus suis postularunt, quàm ut Christus adventu suo, & beata corporum resuscitatione animarum istarum beatitudinem complere, eásque cum corporibus denuò unitas in plenariam cœlestis gaudii possessionem introducere vellet. Sed tales preces etsi diu in usu fuerint, tamen nec ab Apostolis institutæ aut usurpatæ, nec illis viventibus in Ecclesia usitatæ fuerunt. *veteres pro mortuis oraverint?*

IV.

Multò minus prosunt animabus defunctorum opera, ut vocant, pœnalia à vivis in gratiam mortuorum suscepta, & præstita, qualia sunt, jejunia, peregrinationes, humi-cubationes, corporum flagellationes, & similia. Nam *f* unusquisque suum onus portabit, *g* unusquisque suam mercedem accipiet secundum suum laborem, & *h* fratrem nullo modo quisquam redimere potest. Suntque hæc opera nihil aliud quàm vanæ, inutiles, & ridiculæ superstitiones, quibus cum affingitur vis pro peccatis aliorum satisfaciendi, sacrilegè homines isti munus soli Christo proprium sibi attribuunt, & doctrinam de meritis & satisfactione Christi turpissimè depravant, atque evertunt. Nec magis prosunt indulgentiæ quæ à Papa *An per opera pœnalia?* *An per Indulgentias Papales?*

f *Gal.6.5.*
g *Apoc.22.12.*
h *Ps.49.7.*

Papâ Romano ex Ecclesiæ quodam Thesauro eundem ad quæstum blasphemè confictо, pecuniam numerantibus eroganter, ut animæ vel eorum qui pecuniam numerant, cum in Purgatorium erunt venturæ, vel amicorum, quæ jam in Purgatorio torrentur & torquentur, citius ex illis cruciatibus per eas liberentur. Hanc potestatem cum Papæ Romano ascribunt Pontificii, nimirum posse illum indulgentiis suis quascunque voluerit animas, & quandocunque libuerit, ex Purgatorio liberare, non vident stolidi homines quantam, quàm barbaram, efferatam, & plus quàm Cyclopicam crudelitatem Patri suo ascribant, quòd patiatur filios suos immanissimis & durissimis tormentis non ad exiguum tempus, sed ad multas annorum centurias excruciari, si eos ex ejusmodi cruciatibus tam facilè liberare posset. Cæterum omnia hæc figmenta sunt istorum ⁱψευδοδιδασκάλων, qui homines ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ἐμπορεύονται, & turpes ac sacrilegæ imposturæ, quæ non defunctis hominibus, sed viventibus Sacrificulis vehementer prosunt; ac proinde non est mirum quòd pro hisce focis suis tam acriter dimicent.

i 2. Pet. 2, 3

V.

An & quatenus Sepultura mortuorũ sit necessaria?

Quamvis animabus fidelium defunctorum nihil prodesse aut obesse possit, sive cadavera eorum sepeliantur, sive inhumata relinquantur. (Nam capit omnia tellus, quæ genuit, cœlo tegitur, qui non habet urnam) atque ut pretiosa sepultura impiis non prodest, ita etiam piis obesse non possit aut vilis, aut nulla: Tamen non tantum ipsa naturalis honestas, & politica commoditas

ditas, sed imprimis etiam Christiana pietas & charitas postulant, ut corpora illa, *l* quæ templa & organa fuerint Spiritûs Sancti, & quæ Christiani credunt ad cœlestem gloriam resuscitanda, *m* ac glorioso corpori Christi conformanda, tanquam grana frumenti, honestâ & moderatâ funeratione terræ mandentur, in spem beatæ resurrectionis. Laudabile itaque charitatis & pietatis opus est cadavera fidelium sepulchris mandare, sed nulla est ratio quare meritum aliquod in isto opere collocari debeat. Quid enim possunt mereri creaturæ de Creatore, & servi de Domino, qui cum omnia fecerint, quæ edicta sunt, *n* confiteri debent se fecisse tantùm, quod facere debuerint? Hominum bonis operibus quicunque meritum ascribunt, illi gratiam Dei, & merita Christi planè evacuant, atque abnegant.

l 1. *Cor.* 6. 19.

m *Phil.* 3. 21.

An sit opus meritorium?

n *Luc.* 17. 10.

VI.

Populus Dei in V. Testam. mortuos solet sepelire extra civitates, in agris, hortis, speluncis, & aliis locis quibuslibet, quos omnes sepulturæ æquè idoneos semper crediderunt. Quod autem Patriarchæ non in Ægypto, sed in terrâ promissâ sepeliri voluerint, non est factum propter aliquam loci istius sanctitatem, quæ animabus ipsorum prodesset, sed ut hac publicâ testificatione ostenderent fidem suam de promissâ populi Dei ex Ægypto liberatione, nostrique per Messiam redemptione, cujus illa typus fuit. Veteres Christiani etiam extra civitates solent mortuos terræ mandare, prout expressis Imperatorum legibus erat statutum: sed crescente post modum atque invalescente superstitione,

Ubi corpora mortuorum sint sepelienda?

An tantum in locis consecratis?

Quomodo debeant sepeliri?

Templa, atque areæ templis vicinæ magicis quibusdam consecrationibus sepulturæ destinari cœperunt, & persuasum fuit credulo populo multum prodesse defunctorum animabus, si corpora in locis ejusmodi consecratis sepeliantur. Quæ sanè persuasio vana est, & superstitio populo noxia, sed Sacrificulis quæstuosa. Cujusmodi farinæ etiam sunt cæteri ritus in funerationibus à Pontificiis usitati, quales sunt Cereos in funere accendere, cruces præferre, aquam benedictam sepulchro inspergere, nænias funebres cantare, & si quæ aliæ superstitiosæ ceremoniæ adhibentur, quas defunctis animabus prodesse sibi persuadent. Sacrificia verò pro mortuis in ipso funere, vel statis diebus, vel anniversaria offerre, non tantum vanum & superstitiosum, sed & planè impium est, nec tantum in verbo Dei non præscriptum, sed eidem verbo, & Domini nostri Jesu Christi officio atque unico Sacrificio propitiatorio directè contrarium. Cadavera abluere, ungere, & aromatibus condire, etsi in V. Testam. à fidelibus usurpatum fuerit, ad fidem de beata Resurrectione his ceremoniis fovendam, hodie in N. Testam. in quo hic fidei articulus testatissimus est, & Christi capitis Resurrectione abundè confirmatus, non opus est eum in finem ceremonias istas adhibere. Modus funerationis pro diverso personarum & regionum statu variè observari potest. & in se planè adiaphorus est. Piam & frequentem funeris deductionem comitatis & charitatis opus esse agnoscimus, sed quod animæ mortui nequaquam prosit. Eleemosynas in funere pauperibus erogare eum in finem, ut pro anima defuncti orent, pauperibus quidem, sed nihil defunctorum

functorum animabus prodest, & superstitionem arguit, aut sapit. Conciones funebres in exequiis mortuorum habere non improbamus, quando illæ ita instituuntur, ut viventes hac occasione admoneantur mortalitatis suæ, ut cogitent eodem modo sibi aliquando esse excedendum, utque ad eum excessum maturè & seriò se preparent. Monumentorum verò constructio & titulorum in memoriam et honorem defunctorum erectio, sunt vivorum qualiacunque solatia, non mortuorum subsidia.

DE ECCLESIA TRIUMPHANTE.

DISPUTATIO XXXIV.

De Sanctorum mortuorum Beatitudine,

ET

Canonizatione.

THESIS I.

An animæ fidelium

SPIRITUS justorum, seu animæ fidelium, postquam ex corporibus excesserunt,

à corporibus separatæ statim cœlesti beatitudine fruantur?
a 2.Cor. 5. 1.

sunt, non asservantur in abdito quodam & incognito loco, in quo usque ad diem Resurrectionis detineantur, aut dormiant, sed illicò simulac a terrestris hujus domus Tabernaculum dissolutum fuerit, ad Christum caput suum, in domum Patris ejus, quæ est domus non manu facta, æterna in cœlis, in sinum Abrahæ, in Paradisum cœlestem, seu in cœlum Beatorum assumuntur, & innumerabilium Angelorum conventui aggregantur, ibidemque cœlesti beatitudine perfruuntur.

II.

Qualis & quanta sit illa beatitudo, qua animæ separatæ à corporibus fruuntur?
b *Angelis æquales, & Christo similes.*

Beatitudo hæc, qua fidelium animæ à corporibus separatæ in cœlis fruuntur, non quidem tam perfecta aut tanta est, quanta erit post beatam corporum resurrectionem, cum glorificatis corporibus iterum erunt unitæ; tum demum enim fideles erunt, b ἰσάγγελοι, ϗ Χριστῷ ὅμοιοι: est tamen perfectissima secundum eum modum, cujus animæ à corporibus separatæ capaces sunt, & consistit non tantùm in vacuitate ab omni dolore, sed etiam in præsenti fruitione claræ visionis Dei, sensûs divini favoris, gaudii, gloriæ, & cœlestis beatitudinis, in qua beatam corporum resurrectionem certò ac infallibiliter expectant.

III.

An beatæ animæ omnes nostras necessitates noverint, et iis subvenire possint?

Quamvis autem hæc beatitudo secundum eum modum, qui separatis à corpore animabus competere potest, sit absolutissima, atque ita eximia, ut in viventis hominis cogitationem non ascenderit, tamen beatis animabus non confert talem scientiam, ut omnia nostra hîc in terris nôrint

nôrint, neque talem potentiam, ut omnibus nostris necessitatibus subvenire possint. Hæc enim beatitudo soli Deo propria est, & sine manifesta blasphemia creaturis attribui non potest. Pontificii ergo cum tantam animabus fidelium defunctorum beatitudinem attribuunt, honorem Deo soli debitum sacrilegè & blasphemè ad creaturas transferunt, ut super hoc figmentum cultum Sanctorum religiosum, atque idololatricam eorundum invocationem superstruant.

IV.

Qui sint habendi pro Sanctis?

Quicunque fidem Christianam profitentur, & in pietate vocationi congruenter ambulant, ex usu Sacræ Scripturæ etiam in hac vita *Sancti* appellantur, & à nobis ex charitatis judicio pro Sanctis haberi debent, tamersi eorũ Sanctitas, quamdiu in hac carne versantur, imperfecta maneat, ac tum demum perficiatur, cùm Christus eos sibi in cœlo sistet gloriosos, non habentes maculam aut rugam. Iidem omnes postquam ex eâdem professione ex hac vita discesserunt, ex eodem charitatis judicio, à nobis sunt habendi pro *Beatis*. Sunt enim omnes beati, *c* qui in Domino moriuntur, & *d* mors justorum pretiosa est in oculis Dei. Tamen ut nemo in hac vita infallibilem ac firmam certitudinem habere potest de alterius fidei & pietatis sinceritate, quæ soli Deo *e* καρδιογνώστῃ nota est, ita neque talem certitudinem habere potest de ullius hominis mortui certissima beatitudine, nisi tantùm de quorum beato post hanc vitam statu expressa in Sacra Scriptura extant testimonia.

Qui sint habẽdi pro Beatis?

c *Apoc.* 14. 13.
d *Ps.* 116. 15.

An & quatenus de alicujus mortui beatitudine certi esse possimus?

e *Cordium scrutatori.*

V.

An Papa Romani judicium in Canonizatione sit infallibile?

Præter hosce igitur mortuos, de quorum beatitudine Scriptura testatur, non potest Ecclesia aut Papa Romanus ulli homini defuncto publicum atque infallibile dare testimonium de verâ ejus in hac vita sanctitate, aut certâ ejus post hanc vitam beatitudine. Neque hujus certitudinis miracula sunt testimonia sufficientia, cùm extremo illo die *f* Christus multis sit dicturus, Nunquam novi vos, discedite à me, qui tamen per nomen Christi multas virtutes ediderunt. Quare Papa Romanus referens aliquos in Catalogum Sanctorum seu Beatorum, non tantum errare potest, sed etiam sicut plurimos verè Sanctos viventes igni cum temporali tum æterno injustissimè adjudicavit, ita etiam Beatorum numero sæpiùs immeritò ascribit multos mortuos, de quorum beatitudine nullam planè habuit certitudinem, multos qui in rerum natura nunquam extiterunt, multos etiam, quos manifestè constat fuisse parricidas, rebelles, proditores, idololatras: multósque hìc in terris pro Sanctis coli mandavit, quorum animæ fortè in Gehenna torquentur.

f Matt. 7. 22, 23.

VI.

An Ecclesia possit Canonizare Sanctos?

Multò minus aut Ecclesiæ, aut Papæ Romano fas est quenquam viventem aut mortuum eum in finem in Sanctorum Catalogum referre, ut religiosus ei honor & cultus exhibeantur, aut mandare, ut quisquam vel in universa Ecclesia vel in una aliqua provincia, pro Sancto & Beato habeatur, & invocatione, votis, peregrinationibus ad ejus sepulchrum, asservatione reliquiarum ejus,

ejus, erectione templorum & statuarum in ejus honorem, observatione dierum festorum, publicè & religiosè colatur, atque hac ratione memoria ejus in Ecclesia celebretur. Agnoscimus quidem memoriam Sanctorum, de quorum verâ sanctitate, & certâ beatitudine, non ex fabulosis Legendis, sed ex verbo Dei constat, in Ecclesiâ semper benedictam & venerandam esse debere, eorumque virtutes, dotes, & laudes Ecclesiæ utiliter ad imitationem proponi posse, ac debere; sed isto modo memoriam eorum celebrare, nihil aliud est quàm Deo suum honorem, sacrilegè detrahere, eumque ad creaturas blasphemè transferre. Quare Pontificia hæc Sanctorum Canonizatio nec pia, nec licita, nec verbo Dei consentanea est, sed multis modis est impia, expressè vetita, idololatrica, verbo Dei & praxi Judaicæ, Apostolicæ, & primitivæ Ecclesiæ contraria, Deo injuria, Sanctis ignominiosa, & demùm post multa ab Apostolorum temporibus secula, fatente ipso Bellarmino, in Ecclesiam à Papis Romanis introducta.

DISPUT. XXXV.

De Cultu & Invocatione Sanctorum mortuorum.

THESIS I.

CUltus quo aliquis honoratur, duplex est, alius est quo Creatorem debemus venerari; *Quotuplex sit cultus?*

rati; & vocatur cultus religionis, seu Religiosus & divinus: alius quo Creaturas honoramus, & vocatur cultus civilis, seu humanus. Prior in Prima Legis divinæ tabulâ, posterior in secunda præscribitur. Cultus Religiosus soli Deo debetur, et ad creaturas quantumvis excellentes sine manifesta idololatria transferri non potest. Exprimitur autem in Sacra Scriptura promiscuè tam Δυλείας quam λατρείας nomine, quemadmodum etiam prophani autores Græci vocabulis δουλεύειν et λατρεύειν in una eademque significatione utuntur. Immò plus est δουλεύειν quàm λατρεύειν, si verborum proprietatem spectemus. Servimus enim propriè majoribus et Dominis, et colimus etiam pares. Neque in Sacra Scriptura cultus λατρείας major statuitur cultu δουλείας religiosæ: sed hæc ubique non minus quàm cultus λατρείας soli Deo, nullis verò uspiam creaturis, attribuitur. Cultus civilis est, qui creaturis exhibetur propter earum excellentiam. Estque vel Angelicus, qui præsentibus Angelis præstatur: vel humanus, qui hominibus exhibetur. Tertium genus cultûs, qui sit quasi intermedius, major civili et minor divino, et peculari δουλείας nomine à Pontificiis exprimitur, non agnoscit Scriptura. Omnis enim δουλεία aut est religiosa, quæ soli Deo competit, et rebus sacris Angelis aut hominibus quantumvis sanctissimis non potest sine sacrilegio attribui: Injustissimum enim est honorem Regi, aut Petri debitum, ad Servos, aut ad fratres transferre: Estque hæc eadem cum λατρείᾳ religiosa. Aut est civilis, quæ propriè majoribus, impropriè autem ac sæpè etiam minoribus ex charitatis lege præstatur. Quartum

An sit discrimen inter cultum λατρείας et δουλείας religiosa?

An cultus δουλείας possit Creaturis attribui?

tum genus cultûs, quem vocant ὑπερδουλείαν, & humanæ Christi naturæ, ac beatæ Matri ejus competere dicunt, Sacra Scriptura itidem ignorat.

II.

Angelos bonos ad ministerium nostrum emissos, cum præsentiam suam clarè nobis testantur, cùm propter naturæ, tùm propter officii & ministerii excellentiam licet nobis, immò nos decet, omni cultu civili venerari, verùm religiosam illorum a θρησκείαν non tantum b Scriptura expressè damnat, sed & ipsi Angeli nec appetunt, nec unquam sibi exhiberi passi sunt. Cultus humanus aut est merè civilis, qui verbis aut gestibus exhibetur, atque etiam exhiberi debet, hominibus viventibus propter singularem sanctitatem, aut alias dotes, aut propter officii, quod in Ecclesia, aut Republica gerunt, præstantiam excellentibus. Aut est cultus quasi civilis, qui hominibus sanctis jam mortuis impendi non tantùm potest, sed etiam suo modo debet. Modus autem hujus cultûs potissimum consistit in eo, ut honorificè de illis sentiamus & loquamur, ut, eorum dotes & virtutes, quibus ornati vixerunt, aliisque præluxerunt, privatim & publicè suspiciamus & deprædicemus, ut eorum exemplo alios ad virtutem excitemus, atque imprimis ut piâ imitatione virtutes eorum ipsi exprimamus. Hoc modo Sancti maximè honorantur, neque alium aut majorem honorem ipsi unquam expetiverunt, aut pii homines in V. & N. Testam. ipsis attribuerunt. Hoc modo eos in Ecclesiis nostris honoramus, & honorandos esse docemus. Quare nobis haud levem injuriam faciunt

Qualis cultus Angelis exhiberi debeat?

a *Adorationem.*

Qualis cultus debeat exhiberi hominibus viventibus?

b *Col.* 2. 18.

Qualis hominibus mortuis?

faciunt Pontificii, cum clamitant nos omnem honorem, reverentiam, & cultum sanctis Angelis, aliisque Dei servis, & Sanctis detrahere. Tribuimus enim illis cultum omnem, qui ipsis debetur, ita tamen ut Deo etiam suus cultus integer reservetur. Pontificii verò dum immodico, illegitimo, & indebito cultu Sanctos venerantur, Dei cultum multis modis violant, atque ita Deum, atque ipsos Sanctos maximâ afficiunt contumeliâ.

III.

An Sancti mortui noverint nostras necessitates & preces?

Sancti mortui quamvis cœlesti beatitudine & clarâ Dei visione in cœlis fruantur, non tamen præditi sunt eâ scientia, ut omnes nostras necessitates noverint, atque omnes gemitus & preces quovis loco & tempore exaudire possint. Solius enim Dei, qui solus est omniscius atque immensus, proprium est omnia dicta & facta quovis loco & tempore distinctè cognoscere. Quod autem nugantur eos in Deo tanquam in speculo omnia intueri, neque in Scriptura neq; in ratione ipsa fundamentum habet. Non enim qui Solis lucem intuetur, propterea omnia videt, quæ Sol perlustrat. Nec credibile est Angelos ipsis omnia illa revelare, cum Angeli non nisi uno in loco adsint, & ordinariè in cœlis sint, atque ad nos tantum extraordinariè emittantur, ut sint nuntii non hominum ad Deum, aut ad Sanctos, sed Dei ad homines. Quinimò Sacra Scriptura expressè testatur Sanctos mortuos ignorare ea, quæ hîc in terris fiunt, etiam liberorum suorum statum, & non tantum vulgares Sanctos, sed ipsos etiam [a] Patriarchas mortuos nos nescire. Frustraneum

a *Esa.* 63. 16.

ſtraneum itaque eſt atque inutile, illis preces fundere, eorumque opem in neceſſitatibus noſtris implorare.

IV.

An et quatenus Sancti mortui in cœlis pro nobis orent?

Veriſimile quidem eſt Sanctos mortuos in cœlis cum Chriſto nunc regnantes ac triumphantes, pro eâ charitate, quâ Eccleſiam in terris adhuc militantem proſecuti ſunt, atque etiam nunc proſequuntur, & pro communione, quæ inter Sanctos Militantis & Triumphantis Eccleſiæ intercedit, defenſionem ac liberationem Eccleſiæ Militantis deſiderare, & pro ea communiter vota facere, & in genere DEUM orare, ſed tamen hac de re nihil expreſſè S. Scriptura teſtatur. In particulari autem eos pro hoc vel iſto homine, pro hiſce vel iſtis neceſſitatibus orare, nuſquam Sacra Scriptura vel leviter innuit, aut ullo idoneo exemplo demonſtrari poteſt.

V.

An Sancti mortui piè & utiliter poſſint invocari?

Quare Sanctos mortuos religioſè adorare, & in neceſſitatibus ſive corporalibus, ſive ſpiritualibus invocare, vel ut autores beneficiorum, vel ut Interceſſores apud Deum, ut ſuffragiis & meritis ſuis beneficia hæc à DEO pro hominibus impetrent, nuſquam in tota Sacra Scriptura mandatur, ſed contrà diverſis in locis expreſſè & ſeverè interdicitur, quotieſcunque DEUS mandat ut eum ſolum adoremus, & vetat in neceſſitatibus noſtris ad Creaturas confugere. Nulli etiam pii unquam in V. aut N. Teſtamento mortuos invocaſſe leguntur, aut aliis hanc invocationem ſuaſiſſe. Honor enim invocationis, quæ ſine fide fieri non poteſt, ſoli DEO, ut omnipotenti, omni-

omnipræsenti, atq; omniscio b καρδιογνώςῃ proprius est, & nulli creaturæ licet excellentissimæ, nisi cum insigni sacrilegio, blasphemiâ, atque idololatriâ, tribui potest. Solus etiam Dominus noster Jesus Christus non tantum Redemptionis, sed etiam Intercessionis apud Deum, unicus est Mediator, atque Advocatus noster, per quem habemus libertatem & aditum cum fiducia ad Deum accedendi per fidem ipsius. Invocatio itaque mortuorum non tantum frustranea est, sed etiam impia, atque idololatrica, Deo gloriam suam eripit, Christi unicam intercessionem abolet, Dei verbo directè adversatur, & quicunque Sanctos mortuos in necessitatibus suis invocant, illi duo mala faciunt; Deum d perennium aquarum scaturiginem derelinquunt, & fodiunt sibi cisternas, quæ aquas non capiunt.

b *cordis scrutatori.*

d *Jer.* 2. 13.

VI.

An Papistæ mortuos Sanctos invocando committant Idololatriam?

Ac proinde Pontificii cum Sanctos demortuos religiosè adorant, atque ut intercessores apud Deum invocant, à manifesta & turpi Idololatria excusari nequeunt. Cultum enim religiosum soli Deo debitum creaturis impiè exhibent, iisque ascribunt eas proprietates, quæ soli Deo essentiales sunt, & creaturis communicari nequeunt. Atque hoc nihil aliud est quàm ex creatura sibi Idolum fabricari. Præsertim cum manifestè constet illos etiam invocare mera figmenta atque idola mentium, quæ in rerum natura nunquam extiterunt, cujusmodi sunt Georgius, Christophorus, Catharina, & similes in Romanum Martyrologium relati Tragelaphi. Atque imprimis cum sanctissimæ virgini & matri

matri Mariæ titulos & honores planè divinos attribuunt, eamque Domino Jesu Christo, unico Mediatori, & Redemptori nostro, non tantùm exæquant, sed etiam præferunt, & proprium Christi munus ad eam transferunt. Etenim quando eam appellant Dominam et Reginam, Reginam mundi et cœli, Januam Paradisi, Advocatam, Mediatricem, matrem misericordiæ, Salutem, vitam, et spem nostram: cum docent illam Serpentis caput conculcâsse, nostra scelera piare, jure matris Redemptori nostro imperare, et Deum regnum suum cum ipsa divisisse, ita ut retentâ sibi justitiæ procuratione, misericordiæ administrationem illi concesserit; ac proinde à foro justitiæ Patris, ad forum gratiæ Matris esse provocandum: cum se potius ad Matris ubera, quàm ad Filii vulnera convertunt: cum denique eam ut talem invocant, et non tantùm ejus intercessionem, sed et opem immediatam implorant, quo colore à manifesta Idololatria excusare se poterunt? Omnem autem impudentiam et blasphemiam superat, cùm ex Psalterio nomen Domini et Dei passim erasêrunt, et in ejus locum nomen Dominæ et Mariæ reposuerunt, atque ita quicquid Deo vel ipsius Christo Spiritus Sanctus attribuit, id omne ad humilem ejus ancillam blasphemè transferunt. Huc accedit Pontificios Ethnicorum Idololatriam planè imitari, ac quodam modo renovare. Nam ut olim Gentiles regionibus, urbibus, domibus, elementis, negotiis, et artibus singulis divos quosdam tutelares præficiebant, ita Pontificii divis istis tutelaribus Sanctos mortuos substituerunt. Junoni cœli Reginæ Mariam,

Junoni Lucinæ Margaritam, Marti Georgium, Herculi Christophorum, Castori & Polluci Nicholaum, Dianæ Eustochium, Minervæ Catharinam. Præfecerunt Galliæ Dionysium, Hispaniæ Jacobum, Venetiis Marcum. Apud eos Apollonia sanat dolores dentium, Otilia oculos læsos, Rochus pestem, Antonius ignem sacrum, Quirinus fistulas. Infinitam denique talium Divorum, Divarúmque multitudinem Pontificii pro necessitatum diversitate palam constituunt, habent, colunt, atque invocant, haud secus ut olim Judæi pro civitatum numero DEOS diversos habebant. Non est itaque dubitandum, quin hoc modo Sanctos mortuos colentes atque invocantes manifestæ Idololatriæ se reos faciant, & DEUM qui honorem suum alteri non dabit, gravissimè offendant.

DISPUTATIO XXXVI.

De Cultu Reliquiarum.

THESIS I.

Quomodo cadavera Sanctorum mortuorũ sint honoranda?

POntificii non tantum animas Sanctorum mortuorum religiosa invocatione adorant, sed etiam eorundem cadavera atque ossa, immo & vestes, ac supellectilem, religioso cultu venerantur, atque ita crassissimam Idololatriam coram toto mundo magis magísque palam manifestant. Fatemur quidem corpora Sanctorum de-

defunctorum, ac præsertim sanctorum Martyrum, quia viva Christi membra, & Spiritûs Sancti templa fuerunt, atque ad æternam gloriam sunt resuscitanda, non sordidè, nedum contumeliosè tractanda esse, sed honestè sepelienda, & ab omnibus contumeliis vindicanda, sed ea religioso aliquo cultu venerari, aut quocunque modo adorare fas esse pernegamus. Nullus enim cultus religiosus sine manifesta Idololatria rebus inanimatis exhiberi potest. Neque legimus usquam in V. aut N. Testamento præter honestam funerationem corporibus Sanctorum mortuorum, ne ipsius quidem Christi, Stephani protomartyris, aut aliorum sanctissimorum hominum, quicquam honoris fuisse habitum, multò minus religiosum honorem exhibitum.

II.

Quomodo Pontificii Reliquias Sanctorum colant?

Corpora verò Sanctorum mortuorum, vel quædam membra, sepulchris eruere, pretiosis capsis includere, byssino & holoserico involvere, publicè in templis sub altaribus asservare, vel supra altaria in locis conspicuis collocare, in processionibus seu gratiarum actionis seu rogationum causâ institutis cum pompâ circumgestare, candelis, lampadibus, & aliis anathematis venerari, cereos coram iis accendere, suppliciter ante ea procumbere, & religiosa veneratione ea deosculari, dies festos ad eorum cultum consecrare, templa et basilicas iis extruere, votivas peregrinationes ad loca, in quibus asservantur, instituere, thura iis adolere, juramenta super ea præstare, non tantùm superstitiosum, sed etiam manifestè Idololatricum est. Nullum ejusmodi cultûs in Sacra

An cultus ille sit Idololatricus?

Scriptura mandatum aut exemplum extat. Quin ipse Deus propterea corpus Mosis, ejusque sepulchrum, proculdubiò hanc præcipuè ob causam coram populo abscondidit, ne Judæi aliquando ad talem Idololatricum cultum abuterentur. Elisæi ossa etsi contactu suo ad confirmandam Prophetæ doctrinam mortuum resuscitarint, non tamen propterea è sepulchro fuerunt eruta, neque à populo Dei genibus flexis, osculis, aut sacrificiis venerata. Sudaria & semicinctia Apostolorum, etsi ægros sanaverint, non tamen ad cultum religiosum fuerunt asservata. Ipsi tamen Sancti vivi noluerunt eos admittere honores, qui à Pontificiis nunc eorum cadaveribus atque ossibus exhibentur.

III.

An Reliquiæ Sanctorum habeant virtutem aliquam Spiritualem?

Impietas longè major est, cum Pontificii sibi persuadent, Reliquias istas singulari aliquâ divinâ aut spirituali virtute esse præditas, quâ possint nos nostraque sanctificare, dæmones expellere vel arcere, morbos sanare, & cum hac opinione & fiduciâ freti ad obtinendam animæ sanctificationem, vel corporis sanitatem, religiosè coram iis se prosternunt, easque non tantum deosculantur, & salutant, sed etiam palam adorant, ab iisque petunt, ut piis justitiam augeant, & reis veniam donent. Quis enim hanc esse crassissimam Idololatriam vel dubitaverit, vel negaverit?

IV.

An omnia ossa quæ Pontificii

Impostura autem est pudenda, atque in orbe Christiano nequaquam toleranda, quam passim & quotidie Pontificii non tantum privatim, sed etiam

etiam publicè, lucri causâ impudentissimè exercent, cum credulo popello ossa quædam tanquam martyris aut Sancti cujusdam veneranda proponunt, de quibus non tantum nullam planè habent certitudinem, sed quæ fortè vel latronis cujusdam vel etiam asini aut canis fuerint. Et proculdubiò multorum corpora venerantur in terris, quorum animæ torquentur in Gehennâ. Atque hanc imposturam Pôtificii toti mundo manifestè detegunt, & agnoscere ipsi coguntur, cum multos Sanctos suos tricorpores, aut tricipites faciunt, atque unius alicujus Sancti corpus, aut vestes, aut supellectilem, aut singularia quædam membra multis diversis in locis ostentant, & in singulis locis suppositiitas hasce merces pro genuinis venditant.

veneran-tur, sint vera Reliquia Sanctorum?

V.

An Pontificii colant Reliquias confictas et supposititias?

Impudentia denique stupenda est, cum non verentur, in tanta præsertim Evangelii luce, palam pro Reliquiis Sanctorum venditare, non tantum ea quæ manifestè constat non potuisse esse asservata, qualia sunt sanguis, præputium, umbilicus, dentes, capilli, lintea, cunæ, subucula, calcei, & vestes Christi, lac, capilli, interula, cingulum, crepidæ, & pectines Mariæ, caligæ Josephi, lignum crucis, clavis, lancea, spongia, & similia sexcenta: sed quæ etiam in rerum natura extare non possunt, qualia sunt pennæ ex alis Angeli Gabrielis, sonitus campanarum templi Hierosolymitani, anhelitus Josephi ligna findentis, & similes fraudes tam crassæ, ut in densissimis Paganismi tenebris crassiores nunquam fuerint inventæ. Ita solet DEUS ignominiam

ſanctiſſimo nomini ſuo illatam ulciſci, incredulis ſenſum & mentem auferendo, atque eos efficacibus erroribus tradendo.

VI.

An Reliquiæ Sanctorum poſſint edere miracula?

Quamvis ad contactum corporis aut veſtium Chriſti & Sanctorum viventium, vel aliquando etiam mortuorum, miracula nonnulla fuerint edita, non tamen inde ſequitur eadem corpora, aut eaſdem veſtes, vel aliorum etiam Sanctorum jam mortuorum, eandem vim ſemper retinere, aut propterea religioſo cultu veneranda eſſe. Vis enim, qua miracula iſta fuerunt edita non proceſſit ab attactis corporibus aut veſtibus, ſed à ſolâ Dei virtute, qui inſtrumentis iſtis uti voluit tantùm ad confirmandam doctrinam, quam docebant aut docuerant iſti, quorum hæc corpora, aut hæ veſtes erant, non autem ad cultum aliquem talium corporum aut veſtium religioſum ſtabiliendum. Doctrina autem Propheticis & Apoſtolicis libris comprehenſa cum olim miraculis ſatis ſit confirmata, non eſt neceſſe, ut novis miraculis per reliquias Sanctorum confirmetur. Sunt verò miracula illa omnia, quæ hodie Pontificii à Sanctorum Reliquiis fieri aſſeverant, aut conficta, aut
2. Theſ. 2,9. σημεῖα καὶ τέρατα ψεύδους, κατ' ἐνέργειαν τῦ Σατανᾶ.

DISPUTATIO XXXVII.

De Cultu Imaginum, & De signo Crucis.

THESIS I.

IDololatria Pontificiorum nondum hîc subsistit. Neque enim sufficit illis Sanctorum mortuorum animas religiosè adorare, & corporum reliquias cultu religioso venerari, sed nec eos pudet mutas quoque, ac inanimes cum Dei tum Sanctorum Imagines religiosâ veneratione colere, atq; ita etiam secundum ipsam etymologiam manifestam Idololatriam committere. *Idolum* enim secundum Græcam vocis originem, significat omne id quod nobis rei alicujus vel fictæ vel veræ formam seu speciem repræsentat, sive internè in animo, sivè externè sensibus, ac præcipuè visui: atq; in hac significatione apud idoneos autores Græcos semper usurpatur. Secundùm Scripturâ atque Ecclesiasticos Scriptores. Idolum significat aut ipsum fictitium numen, quod homines religiosè colunt, aut simulachrum aliquod, quo numen sive verum sive fictitium exprimitur, & quod religioso & illicito cultu afficitur. Atque ita plerunque in malam partem accipitur. *Imago*, vox Latina, quâ εἴδωλον transfertur, secundum etymolo-

Quid sit Idolum?

Quid sit Imago?

mologiam ab Idolo vix differt. Secundum usum etiam vulgatæ versionis Latinæ, quam Pontificii pro authentica habent, quamlibet figuram tam illicitam quàm licitam, tam rerum non existentium quàm existentium significat, atque in utramque partem, tam malam quàm bonam, accipitur. Differunt itaque secundum communem loquendi usum Idolum et Imago, tantum in eo, quod illud ferè semper in malam partem et angustius, hæc etiam in bonam partem et latiùs sumatur: non autem in eo, ut Bellarminus contra sanam rationem, contra omnium bonorum autorum, etiam Pontificiorum judicium, & contra ipsas sacras literas audacter, atque imperitè asserit, quòd Idolum tantum significet simulachrum, quo res ficta atque in rerum natura non existens exprimitur, & imago qua res vera repræsentatur: ac propterea Imaginem rei veræ atque existentis, licet religiosè colatur, Idolum dici non posse. Sic enim illi, qui simulachra Solis, Lunæ, hominum, vitulorum, piscium, avium, & similium rerum existentium colunt, nullo Idololatriæ crimine tenerentur: cum tamen ejusmodi simulachra inter Idola in S. Scripturâ disertè referantur. Omnis autem Imago, sive rem veram sive rem fictam exprimat, quæ illicito & religioso cultu afficitur, rectè atque usitatè Idolum appellatur, ita ut Imago non quælibet, sed cultu religioso affecta, vel ei destinata, & Idolum æquipolleant. Quinetiam Imago quamvis in finem licitum aut etiam bonum primitùs efformata, si postmodùm religiosus ei accesserit cultus, transit in Idolum, quod Serpenti æneo olim Dei jussu & Mosis ministerio erecto accidisse

Quid sit discrimen inter Idolum & Imaginem?

accidisse Scriptura clarè testatur, atque hanc ob causam à Rege Ezechia, cujus munus erat idola tollere, meritò fuisse *a* sublatum. Quare imagines Dei, Christi, & Sanctorum, cultus gratia à Pontificiis erectæ, & veneratione religiosâ ab iis cultæ, rectè Idola appellantur, & cultores istarum imaginum Græcâ voce εἰδωλολάτραι propriè & justissimè vocantur.

a 1. *Reg.* 18. 4.

II.

Quotuplex sit usus imaginum?

Quis sit usus licitus?

Quis usus Ecclesiasticus?

Non tamen omnes promiscuè Imagines, illicitas, aut Idolorum nomine insigniendas esse dicimus, sed tantum eas, quæ ad cultum religiosum efformantur, atque habentur. Duplex enim est Imaginum usus, licitus & illicitus. Usus imaginum licitus est aut Ecclesiasticus, aut Politicus. Usus Ecclesiasticus fuit in V. Testamento imaginum, quæ jussu Dei expressæ, & in Tabernaculo & Templo Hierosolymitano collocatæ fuerunt, non ut religiosa veneratione colerentur, sed ut istis figuris atque umbris res in N. Testamento implendæ præfigurarentur, qui usus Typicus appellatur, & in N. Testamento, in quo omnes typi impleti, ac proinde etiam abrogati sunt, locum habere non potest. Fatemur quidem imagines sanctorum & præstantium hominum in N. Testamento privatim haberi posse non tantùm ad memoriam, sed etiam ad usum aliquem moralem, ut aspectu imaginis ad imitandas eorum virtutes subinde excitemur, sed imagines Sanctorum in Novo Testamento in Templis collocare, ut sint libri Laicorum, neque necessarium, neque utile, neque decorum existimamus. Primitiva enim Ecclesia sine ullâ pietatis atque institutionis jacturâ quingentis circiter

An in N. Testamento aliquis usus sit Imaginum Ecclesiasticus?

An Imagines ut libri Laicorũ in templis haberi possint?

citer annis, quibus magis adhuc florebat religio, et sincerior doctrina vigebat, imaginibus caruit, et sine iis universus Dei cultus in N. Testamento ritè peragi potest. Deus non mutis simulacris, sed vivâ prædicatione verbi sui Ecclesiam erudiri vult: neque nos Deo sapientiores esse decet. Quinetiam ad docendum in Religione populum imagines non sunt idoneæ. Est enim eruditio ligni, a eruditio vanitatum, et fusile doctor falsi. Quid quæso discet Laicus ab imaginibus Mariæ, qualis in Pontificiorum templis conspiciuntur, quam superbiam et luxum, cum videbit eas ita ornatas, ut lupanaria pudicius et modestius cultas meretrices ostendant? Quid imagines Dei aliud quàm crassas et erroneas de Deo conceptiones atque opiniones docere poterunt? Utri præceptores meliores sunt, vivi, an mortui? loquentes, an muti? Et cum illa pinguntur, quæ fabulosa sunt & conficta, quid docebunt, quàm mendacia? Unde ista inter Pontificios apud Laicos stupiditas, nisi quòd illi, qui Ecclesiis præsunt, docendi vices idolis resignarunt? Accedit evidens Idololatriæ periculum, & certum infirmorum offendiculum. Nec quicquam in Christianorum templis magis indecorum cerni potest, quàm si instar fanorum gentilium statuis atque idolis exornata conspiciantur: quemadmodum notum est Turcas hodie nullam aliam ob causam à Religione Christiana magis abhorrere, & alienos manere, quàm quòd Templa Pontificiorum imaginibus repleta videant. Politicus imaginum usus licitus est, cum imagines aut statuæ non in templis, sed in aliis locis exercitio Religionis non destinatis, publicè vel privatim habentur, vel ad amicorum

a *Jer. 10. 8.*

Quis sit usus Imaginum Politicus?

amicorum aut præstantium virorum memoriam, vel ad modestum ornatum, vel ad honestam recreationem, vel ad institutionem in humanioribus disciplinis, vel ad alium quemvis usum politicum, qui honestati, modestiæ Christianæ, & bonis moribus non sit contrarius.

III.

Quotuplices sint imagines?

Imagines sunt duplices, aliæ sunt quibus Deus, seu sancta Trinitas, corporea aliqua figura exprimitur, aliæ sunt imagines creaturarum visibilium aut invisibilium. Imagine aliquâ corporeâ naturam finitam ac compositam repræsentante, Deum & S. Trinitatem exprimere, non tantum impossibile est, cum sit essentia spiritualis, infinita, immensa, & incomprehensibilis, quæ corporea & finita effigie exprimi nequit, sed etiam Majestati Divinæ planè indignum est b τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν ἀλλάττειν. Ingenerent etiam tales imagines falsas, erroneas, & crassas de Dei natura in animis hominum conceptiones, & manifestum Idololatriæ periculum secum trahunt. Ac propterea Deus in verbo suo expressè interdixit, ne ulla imagine à quoquam exprimatur, & severè mandavit, ut ab hoc peccato imprimis & sollicitè nobis caveamus. Fideles etiam in V. & N. Testamento huic mandato Dei paruerunt, & nusquam leguntur tales imagines unquam fecisse aut habuisse. Quare imagines Pontificiorum, quibus exprimere volunt S. Trinitatem, cum pingunt vel unum virum cum tribus vultibus, vel virum bicipitem, aut bifrontem, additâ columbâ, vel

An Imagines Dei & S. Trinitatis fingi aut haberi debeant?

b Rom. 1. 23.

vel Patrem depingunt effigie viri senis, Filium juvenis, vel agni, & Spiritum Sanctum columbæ, non tantum ineptæ & monstrosæ, sed etiam Deo ignominiosæ sunt, et contra expressum Dei mandatum efformantur, atque habentur. Aliæ sunt imagines creaturarum, quas simpliciter non damnamus, sed ad honestum usum politicum efformari atque haberi posse agnoscimus: ad religiosum autem usum ac cultum effingere aut habere ullas imagines nefas existimamus.

IV.

An et quatenus imagines Sanctorum adorari & coli possint?

Sanctorum itaque vel etiam ipsius Dei et Christi imagines cultu religioso λατρείας vel δουλείας venerari, ante eas religionis ergò procumbere, genua flectere, preces fundere, cereos accendere, capita aperire, thura adolere, eas deosculari, cum pompa circumgestare, suppliciter adorare, iisque divinam aliquam virtutem ascribere, secundo Decalogi præcepto clarè interdicitur, cum Deus vetat ne nos incurvando honorem imaginibus ullis exhibeamus, neque eas colamus. Hoc præceptum perpetuum atque immutabile Dei ipsius ore promulgatum, et digito in tabulis lapideis scriptum, à Mose Ecclesiæ fideliter traditum, ab Ecclesia tum Judaicâ semper, tum Christianâ primis seculis purioribus retentum, & à Christo non abrogatum, Pontificii ad occultandam Idololatriam suam ex catalogo præceptorum Legis divinæ audaci cum impudentiâ eradentes sacrilegæ impietatis, & violatarum Dei tabularum manifestè convincuntur. Cumque isto modo imagines hodie publicè colant, nequaquam ambigendum est quin horribilem & crassam

An secundum præceptum de Imaginibus ex Decalogo auferri possit?

An pontificii cultu

crassam Idololatriam committant, à qua nequaquam eos excusat, quod prætendant se cultum hunc religiosum propriè, directè, & præcipuè imaginum prototypis exhibere; impropriè autem, indirectè, & per accidens ipsis imaginibus, atque honorem hunc non in imaginibus, sed in prototypis terminari. Deus enim per imagines coli nec vult, nec potest. Imaginum verò, quæ Sanctos repræsentant, prototypi ipsi cum religioso cultu sine idololatriâ affici nequeant, multò minus possunt eorum imagines. Atque ipsa Pontificiorum cum doctrina tum praxis evidenter testantur, imagines Dei & Sanctorum etiam propriè, directè & per se ab illis adorari & religiosè coli, atque imperitum vulgus subtiles hasce doctorum distinctiones neque intelligere, neque curare. Gentiles ipsi prudentiores sciebant statuas ipsas non esse numina, & quis dubitat tamen quin eas colendo, turpem commisetint Idololatriam? Judæi statuas & imagines colentes, tametsi etiam honorem hunc præcipuè ad Deum tanquam prototypum simulachris illis repræsentatum referrent, nihilominus tamen Idololatriæ simpliciter à Prophetis damnantur.

imaginum committant Idololatriam?

V.

Atque hinc etiam apparet in Templis Christianorum, aliisque locis cultus divini exercitio publico destinatis Imagines collocari non debere, non tantum propter Judæorum & Turcarum offendiculum, qui à Christianorum Templis imaginibus instructis, tanquam ab Idololatriæ officinis, abhorrent, sed inprimis propter ma-

An imagines in Tēplis ad cultum collocari debeant?

manifestum apud Christianos Idololatriæ periculum, quod circumstantia sacrorum istorum locorum plerumque secum trahit, ut ipsa experientia in Papatu plus satis docuit. Neque simulachris mutis, sed vivis Dei imaginibus ad audiendum Dei verbum, ad sacramentorum usurpationem, & ad preces publicas frequenti numero congregatis Templa Christianorum optimè exornantur. Templa Christianorum in Primitiva Ecclesia per multa secula ab imaginibus communiter vacua fuerunt, & rectè Patribus olim placuit in Templis non haberi picturas: ne quod colitur, vel adoratur in parietibus pingatur. Qui primi simulacra in Templa induxerunt, illi metum dempserunt, & errorem addiderunt. Ubicunque autem imagines contra Dei verbum introducta sunt, præsertim cum homines iis ad cultum Idololatricum abutuntur, quemadmodum olim sanctissimus Rex Ezechias serpentem æneum comminuit, & Moses vitulum conflatum fregit, multique olim pii Principes & Episcopi imagines ex templis ejecerunt, ita hodie autoritate Magistratûs Christiani, aut totius Ecclesiæ, si commodè fieri possit, imagines ex templis atque oculis Christianorum tolli debent. Quod cum pii Principes faciunt, non possunt sacrilegii aut violatæ Religionis accusari, sed opus muneri ipsorum conveniens, & in Scriptura laudatum præstant. Scriptura enim ut c εἰκονοπλάστας damnat, ita d εἰκονοκλάστας laudat, & Magistratibus mandat, non tantum ut ipsam Idololatriam, sed omnia etiam Idololatriæ instrumenta è medio tollant.

An et quomodo ex templis sint tollenda?

c Formatores imaginum.

d Effractores imaginum.

VI.

VI.

Lignum illud crucis, in quo D. N. Jesus Christus olim pependit, an verè sit olim ab Helena Constantini M. Imperatoris matre inventum nolumus contendere, cùm Religioni Christianæ nihil vel accedat vel decedat, sive illa vera fuerit crux Christi, sive suppositititia: præsertim cum rationes multæ sint, ob quas de veritate totius historiæ meritò quis dubitare possit. Illud certum est, hodie illud lignum ita multiplicatum esse inter Pontificios, ut vel maxima navis oneraria schidia omnia, quæ ab illis ostentantur, vix possit capere. Ac licet certò nobis constare possit, veram illam crucem hodie superesse, tamen neque divino, neque religioso cultu affici, aut adorari posset sine manifesta Idololatria, quam apertissimè Pontificii committunt, quando hanc crucem ita invocant: O crux ave, spes unica, Hoc passionis tempore: Auge piis justitiam, Reisque dona veniam, &c. Idem est sentiendum de lanceis, clavis, virgis, baculis, columna, spongia, spinis & cæteris instrumentis, quibus Christus ab hostibus crudeliter fuit excarnificatus. Imago autem crucis sive sculpta sive picta, tametsi verum illud crucis dominicæ lignum repræsentet, non potest tamen, ut neque imagines cæteræ, cultu aliquo religioso sine Idololatriæ crimine affici. Cruces istæ effictæ nihil pro sunt, sed sola crux seu passio Christi nobis utilis est. Signum deniq; Crucis manu vel digito in aëre vel aliquâ in re aliâ formatum, in se quidem res est adiaphora, quæ fortè olim à veteribus Christianis tanquam symbolū professionis Christianæ & mutuæ fratrum

An lignum Crucis sit adorandum.

An Imago Crucis sit religiosè veneranda?

An signum Crucis aliquam habeat efficaciam?

fratrum agnitionis non malè usurpata fuit, sed magicum & superstitiosum est huic signo tribuere efficaciam spiritualem ac divinam nos & res nostras sanctificandi, dæmones fugandi, & morbos curandi. Quare usus iste hujus signi, licet in se indifferens sit, propter hunc superstitiosum & verè magicum abusum meritò abrogari debet. Arma, quibus Diabolus profligatur, non sunt externa aut carnalia, sed merè spiritualia: ac tum demum probè muniti sumus contra potestatem Diaboli, non cum frons aut pectus signo crucis signantur, sed cum cor nostrum vera fide ipsum crucifixum amplectitur. Et Scriptura disertè docet, cibos nostros non externo crucis signo, sed *e* per verbum & preces sanctificari.

e 1. *Tim.* 4. 5.

DISPUT. XXXVIII.

De cultu rerum Consecratarum.

THESIS I.

An et quomodo creatura consecrari possint?

OMnes Creaturæ Dei, quamvis bonæ & in usus hominum primitùs sint creatæ, & sine discrimine nunc in Novo Testamento à mundis ut mundæ usurpari possint, tamen quia sine speciali Dei benedictione nobis nec obveniunt, nec prodesse possunt, si debitè & salutariter iis uti velimus, debeamus easdem non nisi cum gratiarum actione & precibus ad Deum

prius

prius sanctificatas, & consecratas usurpare. Personæ, quæ ad sacra Ecclesiæ ministeria ordinantur, precibus, admonitionibus, & ritibus impositionis manuum, aut similibus muneri huic sancto inaugurari, & quasi consecrari possunt, & debent. Loca etiam, in quibus publicus Dei cultus exercendus est, per solemnes preces & conciones inaugurales huic sancto usui quasi consecrari possunt. Elementa denique, quæ in Sacramentorum administratione adhibentur, per institutionis & promissionis divinæ verbum, & preces publicas, ab usu communi ad hunc sacrum transferri, eique destinari, atque ita consecrari posse & debere ultrò confitemur: atque his modis creaturas aliquas etiam in Ecclesiis nostris sanctè consecramus, sed nullas propterea religiosè veneramur, aut venerandas esse arbitramur.

II.

An Pontificii in cultu rerum consecratarum Idololatriam committant?

Pontificii verò non contenti ingenti illâ ac penè infinitâ Idolorum multitudine, quæ ex Sanctis ipsis, atque ex ipsorum Reliquiis, & Imaginibus, sibi fabricarunt, ex quibuslibet ferè creaturis innumera adhuc reliquis Idola adjungunt, cum demurmurationibus & ceremoniis quibusdam non à Deo mandatis aut institutis, sed ab hominibus superstitiosis inventis, & verè magicis, res diversas consecrant, iisque consecrationibus divinam quandam virtutem, qua Dæmones fugari, morbi curari, & homines expiari, sanctificari, ac servari queant, rebus illis inprimi docent & credunt, eásque res consecratas proinde religiosè venerantur, in iis fiduciam

duciam suam collocant, & beneficia, tum corporalia, tum etiam spiritualia ab iis expectant, & nonnunquam etiam pro istis beneficiis eas religiosè adorant. Cum enim Idololatria nihil aliud sit, quàm honorem soli Deo debitum, & virtutes Deo proprias creaturis attribuere, manifestum est omnes illos, quicunque creaturis, ac maximè rebus inanimis, proprietates divinas, & propria Dei aut Christi effecta ac beneficia ascribunt, manifestè ex illis Idola facere, & quicunque hæc beneficia ab illis expetunt aut expectant, Crassam Idololatriam committere. Quinetiam magicum est & superstitiosum quibusdam verborum demurmurationibus virtutem divinam & supernaturalem rebus inanimatis velle imprimere: quem in finem cùm verbum Dei adhibetur, fœda insuper nominis & verbi divini prophanatio committitur.

III.

An Pontificii Sacramenta consecrata in idola convertant?

Imprimis autem externa elementa, quæ Christus instituit, ut iis beneficia sua nobis significet atque obsignet, & Sacramenta in Ecclesia appellantur, in manifesta Idola à Pontificiis convertuntur. Panem enim Eucharisticum per consecrationem converti & transubstantiari docent in ipsum Christi corpus, atque ita consecratum ut Deum & Christum cultu merè divino suppliciter adorandum atque invocandum esse. Quod ipsum etiam palam faciunt, cum panem hunc consecratum in templis elevatum, aut per plateas delatum, genibus flexis, aut toto corpore in terram prostrato, adorant, invocant, & omni cultu divino afficiunt: cum festum in

in honorem hujus panis institutum quotannis celebrant, in quo panis hic solemniter cum pompâ splendidâ circumgestatur adhibitis luminibus, crucibus, vexillis, instrumentis musicis, aliisque publicæ lætitiæ signis, & palam ab omnibus obviis adoratur. Simile idolum fabricarunt ex consecratâ Baptismi aquâ, cum quâ manifestam etiam Idololatriam committunt, cum docent & credunt externæ huic elementari aquæ ritibus Pontificiis jam consecratæ, inesse virtutem divinam peccata omnia præcedentia expurgandi, hominem totum regenerandi, & Spiritûs Sancti gratiam in eum effundendi, idque etiam ex solo opere operato.

IV.

An Aqua Benedicta, Oleũ, Chrisma, Agnus Dei, &c. vim aliquam divinam habeant?

His addunt plures alias res non ex Christi aut Apostolorum, sed ex hominum superstitiosorum institutione consecratas, quibus Idolorum numerum magis magísque multiplicant. Nam ridiculis & superstitiosis quibusdam ritibus consecrant Aquam benedictam aut lustralem, oleum, sal, cineres, cereos Paschales, thura, ramos palmarum, imagunculas cereas, quas vocant Agnos Dei, & sexcenta alia, quibus post hanc consecrationem attribuunt virtutem planè divinam; & certâ animi fiduciâ credunt, has res consecratas, cum illis inunguntur, aut asperguntur, vel cum eas de collo suspensas gerunt, aut in ædibus asservant, omnia peccata saltem venialia delere, atque expiare, dæmones expellere, se suaque sanctificare, gratiam Spiritûs Sancti conferre & multiplicare, à tempestatibus, fulguribus, incendiis, naufragiis, & maleficiis immunes præservare,

bona multiplicare, insidias Diaboli & infortunia avertere, morbos curare, aut alia beneficia corporalia et spiritualia conferre. Hæc beneficia cum homines à rebus consecratis petunt atque expectant, non tantùm stultâ et superstitiosâ credulitate seipsos fallunt, sed etiam fœdissimâ se commaculant Idololatriâ. Nulla enim superstitiosis istis consecrationibus vis supernaturalis ad hæc beneficia conferenda rebus istis impressa est, aut imprimi potest. Et quicunque beneficia soli Christo propria, ad creaturas brutas atque inanimatas transferunt, eaque non à solo Christo, sed ab illis expectant, neque in solius Christi meritis, sed in istis rebus consecratis fiduciam collocant, eásque religiosè venerantur, eos omnes grande sacrilegium, et horribilem Idololatriam committere neutiquam est ambigendum.

V.

An liceat res aliquas consecrare?

Sine speciali Dei instituto et mandato non licet ullam creaturam ceremoniis quibusdam consecrare ad effectum aliquem supernaturalem nobis vel significandum, vel obsignandum. Quare nulli mortalium licet nova Sacramenta propriè dicta in Ecclesia instituere, quæ à Christo non sint instituta. Multò minus licet creaturas rituali aliqua benedictione ab hominibus superstitiosis inventa, sine Dei ordinatione, consecrare, ut effectus aliquis divinus aut supernaturalis per eas producatur. Hoc enim planè magicum est, et honori divino, qui ad creaturas hoc modo impiè transfertur, maximè injurium. Quare consecrationes Pontificiæ quæ hunc in finem fiunt, manifestam Idololatriam et magiam sapiunt, inventæ

ventæ sunt ab hominibus superstitiosis, & ex Gentilismo profectæ, iisque honor Dei & Christi fœdissimè commaculatur, & simplicitas ac puritas Religionis Christianæ, quæ à rituum multitudine abhorret, contra Dei voluntatem, cum maximo scandalo, & nominis Christiani dedecore, conspurcatur, & in superstitionem planè gentilem convertitur.

VI.

Quid sit sentiendum de Pontificiorum Pane benedicto?

Panem aliquem benedictum præter panem Eucharisticum in Ecclesia ad usus religiosos consecrare, consecratumque populo distribuere eum in finem, ut quicunque eum usurpaverint, illo præmuniantur adversus Diaboli insidias & corporis morbos, æquè superstitiosum est, & nec à Christo aut Apostolis institutum, nec in Ecclesia primitiva usitatum. Hominis itaque Christiani officium est, non tantum in rebus illis consecratis nullam fiduciam collocare, sed etiam ab illarum consecratione magica, & consecratarum usurpatione superstitiosa atque idololatrica prorsus abstinere, & beneficia ista corporalia ac spiritualia à solo Deo expetere atque expectare, eaque non rebus istis brutis & inanimis, sed solius Jesu Christi meritis, accepta ferre, ac denique contra Diaboli vim atque insidias non vanis istis amuletis, sed verâ ac constanti fide, atque ardentibus ac continuis ad Deum precibus, se præmunire.

DISPUTATIO XXXIX.
De Templis.

THESIS I.

An & quatenus Templa Christianis sint necessaria?

DEus non tantum privatim, sed etiam publicè coli debet in cœtibus & conventibus fidelium, qui in privatis ædibus, cœnaculis, horreis, atque etiam in sylvis, campis, cœmiteriis, & speluncis, aliisve locis quibuslibet non minùs religiosè quàm in Templis haberi possunt. Religio enim Christiana & vera Ecclesia sine Templis consistere potest. Præstat tamen, si Deus illorum usum concedat, & per Magistratum liceat, certa quædam ædificia publica huic fini peculiariter extrui & destinari, quæ haud incommodè Oratoria, Templa, ædes Κυριακαὶ, id est Dominicæ, & a καταχρηστικῶς etiam Ecclesiæ appellari possunt.

a abusivè

II.

quem in finem Tēpla erigi debeant?

Sacra hæc ædificia nunc in novo Testamento non debent erigi ad externum aliquod & propitiatorium Sacrificium Deo offerendum, cum in novo Testamento nullum habemus Sacrificium propitiatorium præter unicum illud D.N. Jesu Christi cruentum Sacrificium semel in cruce peractum. Neque eum etiam in finem ut Sanctorum Reliquiæ in iis asserventur cultûs gratia, aut ut in iis Sanctorum statuæ ad cultum

collocentur. Omnem enim ejusmodi cultum Idololatricum esse, & Christianis severè interdictum, superioribus disputationibus demonstratum fuit. Legitimus verò Templorum usus est, ut populus Christianus in iis conveniat ad audiendam divini verbi prædicationem, ad preces publicas, ad religiosam Sacramentorum perceptionem, & ad offerendum Deo oblationes tantum spirituales, eleemosynas scilicet, & vitulos labiorum.

III.

Quâ formâ Templa debeant extrui?

De forma externa, qua Templa extrui hodie in Novo Testamento debeant in Sacra Scriptura nihil omninò præscriptum est: quemadmodum neque de materia. Quare adiaphorum planè est, sive hac, sive ista forma extruantur, modo absit superstitio, & Judaica κακοζηλία. Præstat tamen ea forma Templa ædificare, quæ principali fini, id est, verbi divini prædicationi, est accommodatissima. Superstitiosum verò est & Judaicum cum Pontificii, ad similitudinem Templi Salomonis, ut dicunt, Templa sua in tres partes distinguunt, scilicet in πρόναον, ναὸν, & βῆμα, sive ἱερατεῖον, id est, vestibulum, navim, seu medium templum, & Sacrarium, seu chorum. Templi enim Salomonis structura fuit typus legalis, qui cum per Christum impletus sit, eum nunc cum reliquis abrogatum esse, & in Novo Testamento retineri non debere certum est. Ut ergo ratio, commoditas aut usus dari non potest, quare Templis Chori nunc adjungi debeant, ita neque ulla ratio est, quare chori semper spectare & ædificari debeant ad Orientem, seu orientale Templi latus. Mera enim superstitio est, quod Pontificii oraturi

b *Mala æmulatio.*

An Chorus semper debeat ad Orientem spectare.

& oraturi in Templis ad Chorum & ad Orientem se convertere?

facies convertant in Templis ad Chorum, & ad Orientem, quasi hic ritus preces Deo gratiores redderet. Scriptura enim Christianis hac de re nihil planè vel præscribit, vel consulit. Et Pontificii dum à Judæis, qui oraturi Legis mandato ad Occidentem se convertebant, differre volunt, non vident se Ethnicorum superstitionem iterum manifestè imitari, qui oraturi etiam ad Orientem spectabant, & nonnulli etiam Solem orientem adorabant. Æquè superstitiosum est, cum sibi persuadent Chorum reliquis Templi partibus longè sanctiorem esse, ac propterea locum illum cancellis à reliquis partibus seclusum Sacerdotibus & Cantoribus tantùm servant, exclusis Laicis, quibus in medio templi locum suum assignant peculiarem, ut minus sanctum, atque ita congregationem dirimunt. Aut cum credulo populo persuadetur, si quis in Choro sepeliatur, ac præcipuè sub altari, magnoperè hoc defuncti animæ ad peccatorum expiationem profuturum.

An Chorus sit locus reliquis Templi partibus sanctior?

IV.

Quibus Tēpla debeant dedicari?

An Sanctis mortuis?

Templa cum tantum ad divini cultus exercitium publicum ædificentur, in iisque Solus Deus coli atque invocari debeat, sequitur etiam soli Deo esse dedicanda. Quare Christiani Templa in honorem aut ad cultum Sanctorum extruere, aut ea Sanctis ut Patronis, & protectoribus dedicare, atque hanc ob causam à Sanctis denominare, sine manifesta impietate atque Idololatria non possunt. Veteres Christiani etiam Martyribus Templa non constituebant, quoniam non ipsi, sed Deus eorum illis Deus erat, et is solus ab illis in Templis colebatur. Recens extructa, aut

ab Idololatriæ sordibus repurgata Templa publicis gratiarum actionibus, solemnibus precibus, & concione inaugurali, Deo, ejusque vero cultui, consecrare, atque ita à profanis locis segregare, non inutile, neque inconveniens arbitramur. Modus autem, qui hodie à Pontificiis in Templorum consecratione adhibetur, nullo Dei mandato, aut promisso, & nullo Sanctorum exemplo nititur, neque quicquam ad ædificationem facit, cum peragatur linguâ ignotâ, & ceremoniis non tantum à superstitiosis hominibus inventis, sed etiam ludicris, ineptis, frivolis, partim Judaicis, partim Ethnicis, & populo Christiano neutiquam decoris. Magicum verò est cum ejusmodi ritus adhibent eum in finem, ut hac consecratione Dæmones ex templis expellant, aut locis istis consecratis peculiarem quandam & efficacem sanctitatem imprimant.

An, & quomodo debeant consecrari?

V.

Preces publicæ in Templis, aut aliis locis publicis, in quibus fideles convenerunt, institui debent, unde Templa etiam nostra * domus orationis haud incommodè appellari possunt. Privatæ etiam preces, cum domi fieri nequeunt, in Templis rectè possunt institui, modo adsit sincera veraque animi affectio, quæ in cordis arcano habitet, & facessat ostentatio, & humanæ gloriæ aucupium. Rectiùs tamen & commodiùs ex mandato & consilio Domini privatim in a cubiculis et conclavibus nostris, quàm in Templis aut aliis locis publicis concipiuntur. Cogitationes enim orantis iis in locis magis distrahuntur, & affectio animi interna aliorum interventu

An preces privatæ in Templis fieri debeant, & ibidem sint efficaciores?

** Esa. 56.7.*

a Mat. 6.6.

ventu aut præsentiâ, interturbatur. Sapit etiam hypocriticam Pharisæorum ambitionem, qui amabant in conventibus orare, ut apparerent hominibus. Hæc ambitio Christianos minimè decet, et à Christo expressè nobis interdicta est. Superstitiosum verò est credere preces privatas in consecratis Templis conceptas multò sanctiores, Deo gratiores, et efficaciores esse, quàm quæ aliis ex locis ad Deum funduntur, ac propterea in Templis eas concipere, quasi Deus in Templis * manufactis tantùm habitaret, atque illis magis esset præsens, quam alibi. Locus enim preces non commendat, sed precantis affectio. Neque locus preces, sed preces locum sanctificant. Quod autem in Vet. Testam. Deus promisit se exauditurum preces eorum, qui vel in Templo, vel versus locum hunc adorabant, typicum fuit, & in Christo cujus typus Templum erat, impletum est, ita ut veri adoratores nunc in Novo Testamento quovis in loco *b* Patrem in spiritu et veritate adorare, puras manus ad eum attollere, et preces Deo gratas offerre possunt.

* *Act.* 7.48. *Isa.* 66.1.2

b *Joh.* 4. 23.

VI.

An & quomodo Templa sint ornanda?

Templa, quia destinata sunt divino cultui, quem reverenter et decorè à Christianis exhiberi convenit, debent etiam sanctè et mundè haberi, neque profanis usibus aut sordibus contaminari, aut in domum mercatûs, aut latronum speluncam converti. Ornatus autem Templorum ut mundus, ita etiam simplex esse debet, qui neque luxum habeat, neque idololatriæ periculo obnoxius esse possit: et consistit in moderata parietum, pavimenti, et subselliorum munditia.

et

& præcipuè in magna populi Christiani frequentia ad publicum Dei cultum in iis honestè congregata. Imaginibus verò, statuis, picturis, altaribus, anthematis, lampadibus, aulæis, crucibus, vexillis, vasis ciboriis, & vestibus pretiosis, splendore et luxu planè theatrico, Templa exornare, uti in Papatu hodie fit, & conspicitur, simplicitati et modestiæ Christianæ adversatur, Idololatriæ causam præbet, eamque fovet, mentes hominum superstitione implet, à spiritualibus cogitationibus abstrahit, devotionem animi imminuit, vero Dei cultui inutile, & veræ pietati noxium est: ac proinde nec à Christo mandatum, nec ab Apostolis præceptum, neque à veteribus Christianis, quamdiu inter eos simplicitas et puritas cultus divini integra mansit, usitatum aut laudatum, sed gravissimè semper reprehensum. Sumptus illi immensi, quos Pontificii in hunc theatricum atque idololatricum Templorum ornatum expendunt, rectiùs in vivas Dei imagines, et viva Spiritus Sancti * Templa, collocantur. Christus enim in illo die non exprobrabit cuiquam, quod imagines in templis non vestiverit, aut bona sua in Templorum immodicum ornatum non profuderit, sed quod c ipsi in membris suis esurienti, sitienti, et vestibus nudato, cibum, potum, aut vestes non præbuerit.

* 1 *Cor.* 3. 16.

c *Mat.* 2. 44. 45.

DISP.

DISPUT. XL.

De Peregrinationibus, & De Processionibus.

THESIS I.

Quotuplices sint Peregrinationes.

Civiles Peregrinationes an sint licitæ?

PEregrinationes aliæ sunt Civiles, aliæ Religiosæ. Civiles sunt, quæ instituuntur, vel ad honestam animi recreationem, quæ ex contemplatione diversarum gentium, regionum, urbium, sylvarum, camporum, fluminum, & populorum existit, vel ad sanitatem corporis acquirendam, vel ad prudentiam civilem comparandam, vel ad negotiationem ac mercaturam exercendam, vel denique ad politica quædam negotia expedienda. Hasce peregrinationes Christianis non tantum utiles & licitas, sed aliquando etiam necessarias esse nemo dubitat.

II.

Religiosæ Peregrinationes an sint licitæ?

Religiosæ Peregrinationes sunt, quæ cultus divini, & Religionis causa instituuntur. Has omnes simpliciter non damnamus, sed quasdam fidelibus esse utiles, quasdam etiam illis aliquando necessarias esse arbitramur. Utiles sunt peregrinationes S. S. Theologiæ Studiosis, & S Ministerii candidatis, ut externas Ecclesias & Academias invisant, non tantum ad civilem prudentiam

prudentiam comparandam, ſed etiam ut vivos ſanctos, & cognitione divini verbi præſtantes viros audire, ab iis in eadem erudiri, & variarum Eccleſiarum conſtitutiones perſpicere, atque hac ratione ad Religionem Chriſtianam propagandam, & Miniſterium verbi majori cum dexteritate, ædificatione, & fructu obeundum, meliùs præparari poſſint. Neceſſariæ ſunt peregrinationes fidelibus, cum extra patriam Idololatricis cultibus prorſus deditam cum * Abrahamo proficiſci coguntur, ut alibi in pietate rectius inſtrui aut magis proficere, Deumque incontaminata conſcientiâ in Eccleſia ſua ſincere colere, & publicè ſine periculo invocare queant: imprimis etiam cum perſecutionis tempore, ne ſe idololatricis cultibus contaminent, aut periculis non neceſſariis temere objiciant, ex una urbe in aliam, aut ex una regione in aliam fugere coguntur. Neceſſaria quoque fuit olim Apoſtolis peregrinatio, cum ex mandato Domini in * univerſum orbem iverunt, omneſque orbis regiones ad Religionem Chriſtianam propagandam peragrarunt. Atque omnes hæ peregrinationes Religionis cauſa inſtitutæ, & Religioſæ appellari meritò poſſunt.

Gen. 12.1.

Mat. 28. 19.

III.

An liceat inviſere loca ſancta?

Neque etiam planè improbamus, ſi quis vel ex occaſione, vel etiam ex deſtinato, inviſit loca in quibus olim vel Patriarchæ, vel Prophetæ, vel ipſe Chriſtus, vel Apoſtoli, vel Martyres, vel alii ſancti homines verſati fuerunt, ut coràm ea contemplando, circumſtantias Sacræ Hiſtoriæ meliùs intelligere, atque eâ ratione in veritatis cognitione proficere, & ad pietatem aliquatenus

An loca in quibus Sancti olim versati sunt, aliis locis sunt sanctiora?

tenus excitari queat modo fiat sine superstitione. Neque enim existimandum est loca illa in quibus Christus, aut alii sancti homines olim versati sunt, aut in quibus eorum sepulchra habentur, præ aliis locis in quibus Deus colitur, peculiari quadam sanctitate esse prædita, quæ preces nostras illis in locis conceptas Deo gratiores, aut nos eum illis locis versamur, aut ad illa proficiscimur, Deo commendatiores reddat. Vocantur quidem loca quædam *sancta* quando & quamdiu iis in locis aut Deus præsentiæ suæ signa aliqua ostendit, aut cultus Dei verus exercetur, sed sanctitas illa perpetuò in illis locis propterea non continuatur. Fieri enim potest, & quotidie fieri videmus, ut locus qui hanc ob causam olim sanctus fuit, in locum maximè profanum propter Idololatricos, aut alios profanos & impios abusus, commutetur. Bethel in Bethaven, & mons Maschchæ, id est, unctionis, seu Oliveti in montem Maschchith, id est, corruptionis mutari potest. Religio vera, ejusque exercitium, commendant locum, non locus Religionem. Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis benè vixisse laudandum est, Tempus illud jamdudum advenit, in quo verbum Domini impletum est dicentis: Venit tempus, *a* quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem: sed veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.

a *Joh.* 4. 23.

IV.

Quid sit sentiendum de Peregrinationibus Pontificiis?

Peregrinationes itaque quæ hodie in Papatu religionis causâ instituuntur, cum Hierosolymam, Romam, Lauretum, Compostellam, Hallam, aut ad templa, & sepulchra Sanctorum mortuorum,

rum, aut alia quævis loca, profectiones suscipiunt, eo animo & fine, ut laborioso hoc tanquam pœnali aut pœnitiali opere pro commissis peccatis luant & satisfaciant, aut ut preces eorum illis in locis tanquam sanctioribus efficaciores sint & faciliùs exaudiantur, aut ut ibidem Sanctis mortuis cultum aliquem votivum & religiosum præstent, eorumque opem implorent, ab iis beneficia quædam corporalia miraculosè impetrent, aut anthemata illis suspendant, & gratias pro acceptis beneficiis agant, non tantùm vanum, inutile, superfluum, temerarium, & stultum est, sed etiam superstitiosum, & planè Idololatricum. Nam cum omnis Sanctorum cultus religiosus damnetur, non possunt etiam ejusmodi peregrinationes, quæ ut media ad talem finem adhibentur, ullo modo probari. Deus ubique adest nomen ejus rectè invocantibus, ita ut peregrina loca magno cum sumptu & periculo non necesse sit eum in finem adire: Nec devotio animi vagationibus illis augetur, sed potiùs extinguitur. Cœlum enim non animum mutant, qui trans mare currunt. Ubique carnem suam atque affectus circumferunt, ac sæpenumerò à longis peregrinationibus multò deteriores revertuntur. Ejusmodi itaque Peregrinationes Christianis inutiles, indecoræ, noxiæ, & illicitæ sunt: neque de iis ullum in Sacra Scriptura mandatum, aut promissum Dei aut ullum sanctorum hominum exemplum habemus.

V.

Quandocunque gravis aliqua nos premit necessitas, vel spiritualis vel corporalis, vel publica *An liceat Sanctis,*

mortuis Vota præstare?

lica vel privata, ad solum DEUM vindicem & protectorem nostrum, ex ejus mandato confugere debeamus precibus nostris, quibus vota de præstandâ pro liberatione gratitudine adjungere non tantùm possumus, sed etiam debemus. Ut autem hæc gratitudo DEO ritè & gratè non potest præstari suspensionibus anathematum, ambulationibus ad loca peregrina, spontaneis corporis afflictionibus, aut aliis ejusmodi nugis, sed tantum veræ pietatis & charitatis operibus, ita hæc tantum, non autem istæ nugæ DEO voveri debent. Et votum, cum sit actus religionis, qui soli DEO debetur, cumque præstetur ad testificandam gratitudinem pro acceptis beneficiis, quæ ad nos à solâ DEI benignitate promanant, apparet soli DEO, nullis autem creaturis præstari debere. Quare Pontificii cum Sanctis mortuis vota nuncupant, eum præsertim in finem, ut beneficia aliqua temporalia aut spiritualia ab ipsis vel ipsorum intercessione à DEO impetrent, atque ut hâc ratione cultum ipsis religiosum præstent, manifestam committunt Idololatriam. Ac quando Sanctis cereos, imagunculas, vestes pretiosas, aut alia anathemata vovent, Ethnicam superstitionem stultè, & ridiculè imitantur, quasi Sancti mortui iis nugis opus habeant, aut delectentur.

VI.

a 1. Cor. 11. 24.
Quid sit sentiendum de Processionibus Pontificiorum?

Panem Eucharisticum Christus mandavit in conventibus Ecclesiasticis à fidelibus manducari cum *a* gratiarum actione, non autem cum pompâ quadam theatricâ, per plateas circumgestari. Horribilis itaque institutionis divinæ est profanatio

natio conjuncta cum manifestâ Idololatriâ, cum Panis ille tanquam Idolum Ethnicum splendidâ cum solemnitate et publico jubilo in supplicationibus publicis circumfertur, atque ab obvio populo religiosè adoratur. Quotiescunque Ecclesiæ, aut Reipublicæ calamitas gravior & publica, puta, belli, pestis, famis, sterilitatis, inundationum, tempestatum, aut similis, à Deo immissa est, aut impendet, utile et necessarium judicamus, ut ad iram Dei avertandam aut mitigandam, et opem ejus impetrandum, publicæ instituantur ad Deum Supplicationes: quemadmodum etiam ut pro publicis et extraordinariis Dei erga Ecclesiam aut Rempubl. beneficiis et liberationibus, publicæ gratiarum actiones habeantur. Sed Supplicationes istæ aut gratiarum actiones non debent ad Sanctos mortuos, sed ad solum Deum viventem institui, neque peragi obambulationibus quibusdam per civitatem aut agros, in quibus panis eucharisticus, Imagines aut reliquiæ Sanctorum, funalia, aut similia quædam superstitiosè circumgestentur. Ejusmodi enim obambulationes, et circumgestationes, quas Pontificii *Processiones* vocant, nec anniversarias, nec extraordinarias Deus uspiam in N. Testamento mandavit, aut sibi gratas esse significavit, sed vanæ sunt, superstitiosæ, atque idololatricæ, quibus non tantùm Judaicæ ceremoniæ, sed ipsissima etiam Ethnicorum Sacra Amburbialia, et Ambarvalia, in Ecclesiam Christianam manifestè introducuntur. Quare non licet homini Christiano bonâ cum conscientiâ Processionibus illis Pontificiis interesse, aut eas comitatu suo celebrare. Publicæ autem

autem Supplicationes, aut Gratiarum actiones ut secundum Apostolicæ ac verè primitivæ Ecclesiæ institutum atque exemplum ritè peragantur, debet populus Christianus, cum publicis jejuniis, in sacris locis, in quibus cultus divinus exercetur, religiosè convenire, ut ibidem de veris publicarum calamitatum causis & remediis, aut de beneficiorum divinorum magnitudine & multitudine, & debitâ gratitudine nostrâ ex verbo Dei probè institui, et piis exhortationibus ad seriam ad Deum conversionem, aut ad gratitudinem excitari queat, ibidémque ut communibus votis publicæ ad solum Deum preces, deprecationes aut gratiarum actiones accipiantur, atque instituantur.

DISPUTATIO XLI.

De Festis Christianorum.

THESIS I.

An & quatenus dies festi sint necessarii?
a 1. Cor. 14. 33.

DEus cum non tantùm privatim, sed etiam publicè coli debeat in conventibus fidelium, in quibus omnia decenter & ordine fieri convenit, ut confusio omnis, cujus a Deus author non est, vitetur, non tantùm utile & decorum, sed etiam quodammodò necessarium est, ut certa ac stata sint in Ecclesia tempora publicis Ecclesiæ congressibus dicata, in quibus homines ab operibus servilibus feriantes, publico Dei cultui

cultui planè vacent, ad eumque legitimè celebrandum conveniant. Sunt autem hæc tempora vel hebdomadaria, vel menstrua, vel anniversaria: vel ordinaria: vel extraordinaria: vel V. vel. N. Testamenti. Postremus seu septimus hebdomadis dies à Deo huic fini, etiam in ipso mundi exordio statim post creationem, destinatus fuit, cui instituto postea in V. Testam. accessit ceremonialis & typica rerum spiritualium adumbratio: & superaddita ex institutione divinâ alia quædam festa menstrua & anniversaria, quæ cum umbra fuerint rerum futurarum, quæ in Christo sunt impletæ, ac propterea cum reliquis V. Test. ceremoniis typicis abrogatæ, Christiani dies & menses, & tempora, & annos observare, aut diem præ die æstimare non debent: neque quisquam b eos debet judicare in parte diei festi, aut novilunii, aut Sabbathorum. Mutato enim sacerdotio, legis hujus ceremonialis mutatio facta est. Quare fideles in Novo Testamento, neque ad circumstantiam diei septimi, neque ad quietem illam præcisam, neque ad reliquorum Mosaicorum seu Judaicorum festorum observationem obligantur: neque etiam festa illa Judaica in Ecclesiam Christianam revocare debent.

An & quatenus Festa V. T. sint abrogata?

b *Col.* 2, 16.

II.

Quidquid tamen in hac Festorum institutione ἀΐδιον, seu morale est, scilicet ut aliquod certum tempus cultui divino, concionibus, precibus, & liturgiis publicis tribuatur; ut familiæ ac jumentis certum à laboribus quietis & respirationis tempus concedatur, illud perpetuò durat, & conscientias fidelium ab initio mundi ad finem usque

An & quatenus in N. Testamento festa sint habenda et celebranda?

que, ac propterea etiam in Novo Testamento obligat. Publica enim Dei celebratio & sanctificatio perpetuò in Ecclesia vigere debet, quæ non potest fieri nisi in fidelium à laboribus quiescentium congressibus, qui haberi non possunt sine confusione nisi statis diebus. Ut autem fideles in Novo Testamento intelligerent se à jugo legis ceremonialis esse liberatos, & discrimen esset inter Christianos & Judæos infideles legi etiamnum frustrà addictos, Apostoli non septimum, sed primum hebdomadis diem celebrandis sacris congressibus destinarunt, eumque diem propter memoriam Resurrectionis Dominicæ vocarunt *Diem Dominicum*. Quod institutum vel ab ipso Christo profectum, vel saltem ab ipso approbatum esse non obscurè patet, cum Evangelica historia testatur eum post resurrectionem hoc die in Discipulorum conventibus sæpius comparuisse. Hunc itaque diem Christiani singulis hebdomadibus divino cultui destinare, atque impendere, non tantùm possunt, sed etiam debent, modò fiat sine superstitione, aut Judaicæ necessitatis opinione.

Quare Dies Dominicus debeat observari?

III.

An Ecclesia præter Diem Dominicum alia festa instituere possit, aut observare debeat?

Præter hunc diem Dominicum non est illicitum nec libertati Christianæ omninò repugnans, si de communi Ecclesiæ consensu alii adhuc stati quidam dies in Ecclesia Christiana observentur, vel extraordinariè, ut in iis solemnes in publicis calamitatibus Supplicationes instituantur: vel ordinariè, ut in iis quotannis solemniter commemorentur, & celebrentur insignia quædam Dei beneficia, sive temporalia populo alicui præstita

(quam

(quam ob causam institutum olim erat festum Purim) sive spiritualia in totam Ecclesiam collata à Domino nostro Jesu Christo. Utile enim est & Ecclesiæ ædificationi insigniter servit, præcipuas Dei patefactiones, & maximè insignia in Ecclesiam beneficia, ut in recenti semper sint memoria, populo quotannis stato tempore repetere, & solemniter inculcare. Hunc in finem cum jam inde ab Apostolorum temporibus primitiva Ecclesia memoriam Nativitatis, Mortis, Resurrectionis, & Ascensionis Domini, & Missionis Spiritus Sancti in die Pentecostes statis diebus anniversariè celebraverit, rectè faciunt qui in hac re non tantum adiaphorâ, sed etiam ad ædificationem valdè utili, praxin Ecclesiæ primitivæ imitantur & retinent: modo ne superstitiosè diebus illis aliquam per se sanctitatem affingant, aut contra libertatem Evangelicam absolutæ necessitatis laqueum animis Christianorum injiciant.

IV.

An & quatenus dies festi N. Testamenti necessarii sint, & aliis diebus Sanctiores?

Festi hi dies non sunt in Ecclesia Christiana ita præcisè necessarii, ut simpliciter illis Ecclesia carere non possit: aut ut mutari, & in alios dies transferri non queant ob graves causas: aut ut eorum observatio nunquam omitti possit sine læsione conscientiæ, etiam extra casum scandali. Neque etiam sunt aliis diebus profestis sanctiores in se, ita ut per se sint pars cultus divini, sed tantùm respectu usus, qui cum sit sanctus, dies illi etiam *Sancti* ab hoc usu appellantur, quia sanctis meditationibus, studiis, exercitiis, & actibus sunt destinati, & peragi debent. Neque debent institui aut celebrari ratione mysterii

alicujus, propter quod aliis diebus per se sint sacratiores, sed tantùm ordinis & politiæ causâ ad fines supradictos.

V.

An dies festi Sanctorum mortuorum cultui consecrari possint?

Sanctorum Apostolorum aut insignium Martyrum memoriam anniversariam in Ecclesia historicè & dogmaticè populo ex verbo Dei, & probatissimis historiis, non autem ex fabulosis Legendis, repetere, ut eorum exemplo in fide & pietate confirmentur, non illicitum, neque inutile judicamus. Cæterùm quod Patres nonnulli sanctorum Martyrum memoriam panegyricis anniversariis cum periculosis prosopopœiis, & apostrophis, aliisque rhetoricationibus olim celebrarint, etsi à Pontificiorum praxi longè abfuerint, tamen modum in eo excesserunt, & potius ex ethnicâ imitatione, quàm ex instituto divino hoc fecerunt. Ad cultum autem mortuis Sanctis religiosum præstandum, sive per invocationem, sive per theatricam statuatum exornationem aut circumgestationem, cum is sit planè idololatricus, nulli in Ecclesia Christiana, à quâ omnis Idololatria quàm longissimè exulare debet, dies festi institui aut celebrari debent. Festum autem quod Pontificii vocant *Corporis Christi*, cum à Papa Romano in gratiam superstitiosæ mulierculæ sit institutum, non tantùm ad monstrosum de Transsubstantiatione dogma stabiliendum, sed etiam ad horribilem in Ecclesiam Idololatriam in adoratione panis introducendam, manifestè impium est, atque abominandum.

An Festum Corporis Christi in Ecclesia possit celebrari?

VI

VI.

Memoria Resurrectionis Dominicæ ut certo anni die circa illud anni tempus, quo contigit, quotannis in Ecclesia celebretur, ædificationis & ordinis ratio postulat, sed nulla est solida ratio, quare vel hoc potius vel illo die, puta vel decimâ quartâ Lunâ post æquinoctium vernum, sive in ipso pleni-lunio verni æquinoctii, vel dominicâ primâ proximè sequente post illud plenilunium, præcisè & necessariò observari debeat. Quare Victor Episcopus Romanus ob hanc rem adiaphoram injustè olim Ecclesias Asiaticas excommunicavit, & Ecclesiam funesto, & minimè necessario schismate turbavit. Quartadecimani etiam, etsi circa hanc illius festi adiaphoram circumstantiam fuerint olim superstitiosiores, immeritò tamen propterea pro Hæreticis habiti fuerunt.

An Papa Romanus rectè olim Ecclesias Asiaticas excommunicaverit propter celebrationē diversam diei Paschatis?

DE SACRAMENTIS.

DISPUTATIO XLII.

De Sacramentorum Natura.

THESIS I.

Quid sint Sacramenta?

SAcramenta, quæ usitatâ in Ecclesia voce ita Latinè vocantur, sunt sacri & visibiles ritus externi à Deo in Ecclesia circa certa quædam externa elementa, seu res terrenas visibiles, præscripti, verbique ejus prædicationi annexi, ut secundum institutionem Dei à verbi divini Ministris legitimè administrati, & à fidelibus piè usurpati, Signa sint & Sigilla, quibus Deus promissiones gratuiti fœderis de remissione peccatorum in verbo revelatas fidelibus declarat & obsignat, ad fidei ipsorum confirmationem: ipsique vicissim ad fidem & pietatem suam testandam ac fovendam, se Deo ad fidei obedientiam obstringunt, atq; hac ratione à non fœderatis publicè discernuntur. Atque hæc definitio omnibus tam Veteris quàm Novi Testamenti Sacramentis est communis.

II.

Quoniam autem Sacramenta hæc, promissione

An solus Deus habeat potestatem instituendi Sacramenta?

ones Evangelii, quas solus Deus promittit & confert, significant & obsignant: & ad cultum divinum, cujus regulam præscribere solius Dei est, pertinent, à solo Deo tantùm possunt institui. In omni itaque Sacramento requiritur necessariò divina institutio, quæ continetur gemino verbo, Mandati, quo præscribitur legitima Sacramenti cum administratio per Ministrum, tum perceptio à fidelibus: & Promissionis rei signatæ in usu legitimo. Horum si primum desit, non erit fœderis Signum, si secundum, non erit fœderis Sigillum. Atque hæc institutio divina omnium Sacramentorum verbo Dei scripto, a quod hominem Dei, seu Ministrum Evangelii, ad omne opus bonum perfectè instituit, perspicuè continetur: adeò ut tantùm pro Sacramentis genuinis sint habenda, quæ Scriptura disertè testatur à Deo ipso & Domino nostro Jesu Christo esse instituta: ac quicquid ad doctrinam Sacramentariam spectat, ex sola Sacra Scriptura, non autem ex ullis non scriptis Traditionibus eruendum sit, & confirmandum.

An institutio divina omnium Sacramentorum in verbo Dei scripto contineatur?
a 2. *Tim.* 2. 17.

III.

Quæ & quotuplex sit materia Sacramentorum?

Materia Sacramenti est elementum externum, & tota illa externa ac mystica circa hoc elementum tum administrantis Ministri, tum percipientis fidelis actio: quod elementum & quæ actiones cum Signa sint rerum spiritualium, & signa omnia, ex naturâ b τῶν πρός τι, rerum signatarum vel significatarum sint signa, hinc fit ut in omni Sacramento duplices semper Res sint considerandæ: *Res terrena*, quæ est signum; & *Res Spiritualis* seu *Cœlestis*, quæ signatum. Hæ

b *Eorum quæ ad aliquid sunt.*

An Sacramenta sint tantùm nuda Signa?

autem duæ Res in usu legitimo ita sunt conjunctæ, ut fideles non nuda tantùm signa percipiant, sed utrumque & signum & signatum simul, tametsi non similiter. Hoc enim fide tantùm, illud verò corporeis organis & sensibus percipitur.

IV.

Quæ & quotuplex sit forma Sacramentorum?

Consecratio quomodo fieri debeat?

Quæ sit ejus efficacia?

ς Participationem.

Unde ejus dignitas, aut vis pendeat?

Forma Sacramentorum duplex est: externa & interna. Forma externa consistit in legitimâ eorundem, secundum institutionem Dei, administratione ac perceptione. Administratio legitima competit solis Verbi divini, cujus appendices sunt Sacramenta, Ministris, qui ut illa secundum institutionem Dei legitimè administrent, debent priùs symbola illa externa non conceptis quibusdam super elementa muta demurmurationibus, sed clarâ & intelligibili recitatione atque explicatione tum utriusque hujus verbi & Mandati & Promissionis, tum finis atque usûs legitimi, atque invocatione nominis divini, sacro huic usui destinare, ac quasi consecrare: atque ita consecrata fœderatis exhibere. Hac consecratione usus quidem naturalis externorum Symbolorum mutatur in supernaturalem & mysticum, sed nulla fit vel essentiæ illorum per *ε μετουσίας*, vel insitarum qualitatum per novæ qualitatis infusionem mutatio. Quare consecrationi huic vim ejusmodi occultam ac mirificam attribuere, atque eum in finem præscriptis quibusdam consecratoriis verbis, quæ nec mutare, nec quibus analoga substituere liceat, præcisè eam alligare, non tantùm superstitiosum, sed etiam magicum est. Dignitas autem atque efficacitas hujus consecratoinis non pendet à dignitate Ministri,

sed

ſed ab inſtitutione divina, ſi cum ea conveniat: etſi Miniſter fortè nec internam fidem & probitatem, nec etiam intentionem debitam habeat. Requiritur tamen ex inſtitutione divina in Miniſtro externa fidei profeſſio, & vita non omninò flagitioſa, ſine qua nec Miniſter Verbi eſſe poteſt, ac proinde nec Sacramenta adminiſtrare.

An ab intentione miniſtri?

V.

Quæ ſit forma Sacramentorum interna?

Forma interna Sacramentorum conſiſtit in relatione Signi ad rem ſignatam, ſeu in ordinatione ſigni externi ad gratiam fœderis divini tum convenienti analogiâ ſignificandam, tum certò obſignandam atque exhibendam. Quæ relatio cum ſignum & ſignatum tanquam duos terminos inſtar vinculi cujuſdam conjungat, hinc exiſtit Unio Sacramentalis, quæ non eſt *d οὐσιώδης*, phyſica, aut localis, ſed tantùm *e σχετική*. Ex qua unione iterum exiſtit Prædicatio Sacramentalis in Sacra Scriptura uſitata, qua nomina & attributa ſigni & Signati *f μετωνυμικῶς* inter ſe permutantur.

d *Eſſentialis.*
e *Figurativa?*
Quæ ſit unio Sacramentalis?
f *Per metonymiam.*

VI.

Quis ſit finis Sacramentorum?

Finis Sacramentorum non eſt ut ſint cauſæ efficientes, ſeu organa effectiva gratiæ regenerantis & juſtificantis, ſed ut ſint ejuſdem gratiæ illuſtris declaratio, & efficax obſignatio: noſtræque pietatis in Deum, charitatis in proximum, & profeſſionis publicæ teſtificatio. Quare ad promovendam ſalutem noſtram utilia eſſe media ultrò profitemur, quæ à nobis non debeant temerè negligi aut ſperni, ſed piè & legitimè, cum haberi poſſunt, uſurpari: non tamen ita ſimpliciter

An Sacramenta ſint præciſè ad ſalutem neceſſaria?

pliciter & præcisè ad salutem esse necessaria arbitramur, ut sine eorum, ac nominatim sine Baptismi usurpatione ad salutem æternam nemo pervenire possit. Non enim sola carentia, sed contemptus Sacramentorum damnat. Neque salus externis signis, sed Rei per ea significatæ attribui, aut alligari debet.

DISPUTATIO LXIII.

De Sacramentorum numero, Effectis, & Ceremoniis.

THESIS I.

Quotuplicia sint Sacramenta?

SAcramenta alia sunt initiationis seu receptionis in fœdus, alia continuationis in eodem.

Quod sit discrimen inter Sacramenta V. & N. Testamenti?

Utraque sunt aut Veteris aut Novi Testamenti. Sacramenta V. Testamenti propriè dicta sunt tantum duo, Circumcisio & Pascha. Hæc Sacramenta non tantum gratiam justificantem, ut typi adumbrarunt, sed etiam efficaciter, ut [a] σφραγῖδες justitiæ fidei obsignarunt: quare etsi à Sacramentis N. T. ritibus & signis externis, objecti amplitudine, & duratione, & modo significandi, qui in V. Testam. obscurior fuit, & typicis significationibus permixtus, aliisque circumstantiis differant; tamen quod ad substantiam, autorem, rem significatam, usum legitimum, & finem principalem, cum Sacramentis Novi Testa-

[a] Sigilla.

Testamenti, eadem sunt & conveniunt. Non enim nostrorum Sacramentorum, sed Christi, ejusque beneficiorum typi fuerunt. Fideles in V. Testam. *b* eandem nobiscum escam spiritualem ederunt, & potum spiritualem biberunt. Eundem itaque effectum habent utraque tam V. quam N. Testamenti Sacramenta, ejusdem fœderis signacula, eandemque rem significant, exhibent, atque obsignant.

b 1 *Cor.* 10. 3, 4.

II.

Quot sint Sacramenta N. Testamenti?

In Ecclesia Novi Testamenti à Domino nostro Jesu Christo, cui soli hoc jus competit, etiam duo tantum Sacramenta sunt instituta, scilicet Baptismus, quo fœderati in Ecclesiæ communionem cooptantur, & Cœna Dominica, quâ fideles in domo Dei quasi aluntur atque educantur. Illud insitionis & regenerationis, hoc spiritualis nutritionis symbolum est. Hæc duo ad spiritualis vitæ initium & progressum significandum sufficiunt. Atque his duobus etiam tantùm Sacrimenti definitio competere potest. Pœnitentiam à Deo mandatam, & omnibus Christianis ad salutem necessariam esse, Ordinem Ministrorum ad Ecclesiæ ædificationem in verbo Dei præscriptum, & Matrimonium sanctam Dei institutionem libenter agnoscimus: neque diffitemur Apostolos, aliosque illorum tempore sanationum dono præditos, cum illud in Ecclesiæ Novi Testamenti primordiis adhuc vigeret, in curandis corporum morbis Unctionem olei adhibuisse: existimamus etiam omninò requirere ædificationem Ecclesiæ, ut Baptizati in fide susceptâ piis institutionibus, admonitionibus

An Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, Unctio, & confirmatio sint Sacramenta?

bus, ac precibus confirmentur: Sed Pœnitentiam, Ordinem, Matrimonium, Unctionem extremam, & Confirmationem, Sacramenta esse Novi Testamenti à Christo instituta pernegamus.

III.

Quæ sit efficacia Sacramentorum?

An gratiã justificationis ex opere operato conferant?

Sacramenta, quia & Signa & Sigilla sunt gratiæ Evangelicæ, in usu legitimo magnam quidem & singularem habent efficaciam, tum evidenter significandi, tùm etiam firmiter obsignandi gratiam fœderis de remissione peccatorum: sed non sunt causæ efficientes, aut organa energetica hujus gratiæ, ita ut sua vi, & ex opere, ut loquuntur, operato virtutem habeant divinam à peccatis animam purgandi, & gratiam justificationis conferendi. Fideles enim ante usum Sacramentorum hanc gratiam omninò habent: neque ad Sacramentorum usum accedere debent, qui eam gratiam pro ætatis modo non habent, neque admittendi sunt, qui eam non habere meritò præsumuntur. Quare externæ actioni Sacramentali hanc vim divinam attribuere non tantum absurdum est, sed etiam planè impium. Sacramenta enim hâc ratione in Idola manifestè transformantur. Illud verò imprimis ac multò magis ab omni ratione & pietate alienum est, quod Pontificii addunt, Sacramenta ex opere vel operantis, vel operato hanc vim exerere, in omnibus illis, qui externam hanc actionem percipiunt, etiam in iis qui fide & pietate vacui sunt, modò in ipso actu mortalis peccati obicem non ponant, hoc est, non planè sint impii. Scriptura enim apertissimè testatur nos Christi ejusque gratiæ justificantis non nisi c sola fide participes fieri.

c Gal. 2. 16.

fieri, atque impossibile esse ut ulli homines eorumve actiones sine fide Deo placere possunt.

IV.

Legitimo Sacramentorum usu certitudinem divinæ gratiæ ita obsignari, ut illa quasi animis fidelium imprimatur, & fœderatos à reliqua hominum à fœdere alienorum multitudine secerni, ultrò concedimus: Sed nonnullis N. Testamenti Sacramentis præterea peculiarem adhuc quandam & indelebilem internam qualitatem animæ percipientis imprimi, quâ homo ad cultum Dei idoneus efficiatur, Christo cóformetur, & ab aliis discernatur, & quæ per apostasiam, hæresin, aut quodvis aliud peccatum deleri nequeat, quam vocant *Charecterem indelebilem*, commentum est hominum nugacium, ab errore superiore profectum, & Sacræ Scripturæ prorsus incognitum. Neque hæc est illa causa, quare Baptismus non iteretur, sed longè alia, quæ in sequentibus disputationibus explicabitur.

An quadam N. Testam. Sacramenta habeant vim imprimendi characterem aliquem indelebilem?

V.

Sacramenta omnia cùm ab eodem Deo, eundem in finem, sint instituta, eandem rem signatam significent & obsignent, eâdem mandati formâ & ejusdem generis hominibus, scilicet fœderatis, præscribantur, omnium iidem sint effectus, & omnium profanationes eâdem pœnâ à Deo vindicentur, sequitur omnia etiam in se paris esse dignitatis & excellentiæ. Quare Baptismus ordine quidem temporis, sed non dignitatis, Cœnam Dominicam antecedit, atque hæc vicissim nullas ob causas Baptismo dignior censeri potest. Hæc autem

An Sacramentum unum dignius sit altero?

autem duo, Ordinem, Matrimonium & reliqua Pontificiorum fictitia Sacramenta dignitate superare facilè concedimus, cum ista ne quidem pro Sacramentis agnoscamus.

VI.

Ceremoniæ Sacramentorum an sint necessariæ? Quotuplices sint?

Sacramenta sunt non tantùm externa illa visibilia elementa, sed etiam visibiles ritus circa illa elementa secundum institutionem Dei usurpati, quare absque ritibus & ceremoniis sacra hæc mysteria peragi non possunt. Ceremoniæ quibus Sacramenta administrari debent, aliæ sunt Essentiales, quæ ad Sacramenti essentiam pertinent, ut partes essentiales: aliæ sunt Accidentales, quæ tantùm decori atque *d* εὐταξίας causâ, circa administrationem Sacramentorum adhibentur.

d ordinis.

An Essentiales Ceremoniæ mutari possint?

Ceremonias essentiales non habemus ex ullis Traditionibus non scriptis, sed omnes eas Deus in verbo suo disertè expressit, easque præcisè usurpandas præcepit, adeò ut nulli mortalium liceat vel iis aliquid addere aut demere, vel eas immutare, aut pro libitu omittere, vel earum loco novas substituere.

An et quatenus Ecclesia potestatem habeat instituendi ritus Sacramentales?

Accidentales verò ceremoniæ, quæ tantum circumstantias aliquas spectant, & ordinis ac decori gratia observantur, planè sunt adiaphoræ, & ita liberæ, ut Ecclesia pro circumstantiarum varietate ad ædificationem eas possit accommodare, instituere, atque immutare, & fideles extra scandali & contemptûs casum liberè eas omittere possint.

An ritus illi sint adiaphori?

Cavendum itaque diligenter est ne cum Pontificiis affingamus hisce accidentalibus ritibus opinionem præcisæ necessitatis, aut meriti, aut virtutis alicujus spiritualis adversus peccata & Dæmones, aut ne nimiâ

nimiâ pompâ simplicitatem Sacramentorum in superstitiosam & theatricam actionem commutemus. Sacramenta quia sunt appendices Verbi. quod linguâ cognitâ prædicari debet, & non sunt nisi cum institutionis & promissionis divinæ recitatione atque explicatione administranda, ut populus rectum eorum usum intelligat, sequitur ædificationem omninò requirere ut linguâ populo cognitâ administrentur.

An Sacramenta linguâ incognitâ possint administrari?

DISPUTATIO XLIV.

De Baptismo.

Thesis I.

Baptismus est primum Novi Testamenti Sacramentum divinitus institutum, quô fœderati per Ministrum aqua abluuntur in nomen Patris, Filii, & Spiritus Sancti, ut hoc ritu gratia salutaris fœderis divini de remissione peccatorum, & regeneratione spirituali, à Deo ipsis significetur atque obsignetur; ipsisque in communionem fœderis cooptati, & ab infidelibus discreti, vicissim Deo ad cultum & obedientiam obstringantur.

Quid sit Baptismus?

II.

Baptismum ex institutione Dei tantùm debent administrare Ministri Ecclesiæ legitimè vocati ad Evangelii prædicationem, cui Baptismi ad-

Qui Baptismũ administrare debeant?

An poßint Laici, Obstetrices, aut infideles, in casu necessitatis?

administratio annexa est, tanquam pars propria ministerii illius. Laici itaque & merè privati homines hanc partem liturgiæ publicæ, ad quam vocati non sunt, obire non possunt ex ordinatione divina: multò minus mulieres, quibus sacrorum officiorum tractatio in Ecclesia speciatim interdicitur; aut infideles non baptizati, qui mysteria religionis nostræ non intelligunt, eoque nec dispensare possunt. Periculum autem damnationis, quod ex sola Baptismi carentia immineat, cum nullum sit, nulla etiam necessitas dari potest ordinationem Dei violandi, cui obedire magis est necessarium, quàm populari indulgere ignorantiæ.

III.

Qui sint Baptizandi?

An Paidobaptismus ex S. Scripturâ probari poßit?

An & quomodo Infantes fidem habeant?

An campana poßint baptizari?

Administrari debet Baptismus omnibus & solis Fœderatis, quorum alii sunt adulti, alii infantes ex parentibus fœderatis, aut saltem ex alterutro fœderato nati. Infantibus his Baptismum competere atque administrari debere, etiam sine Traditionibus non scriptis ex ipsâ Sacrâ Scripturâ abundè atque evidenter adversus Anabaptistas demonstrari potest. Infantes autem etsi habitu fidei agentis careant, ac fidem actualem non habeant, tamen inter positivè Infideles non debent censeri: idque non idcircò, quod fidem actualem in Baptismo accipiant, vel quod dici possint credere alienâ fide, scilicet Ecclesiæ vel Susceptorum: sed quia fidem habent actu primo, in radice & semine, atque interna Spiritûs Sancti virtute. Campanas verò, vel alias res inanimatas, baptizare, horribilis est & magica divinæ institutionis prophanatio.

IV.

An externus Aquæ Baptiſmus præciſè ad ſalutem ſit neceſſarius?

Præceptum de ſuſcipiendo Baptiſmo omnes et ſingulos fœderatos adeò obligare fatemur, ut Baptiſmus ab iis ſine gravi peccato contemni aut negligi non poſſit, ſed externum tamen Aquæ Baptiſmum non exiſtimamus tam abſolutè et ſimpliciter ad ſalutem reſpectu omnium et ſingulorum, eſſe neceſſarium, ut vel ſola ejus privatio aut carentia, nullâ ſuâ culpâ admiſſa, hominem damnet, ita ut omnes infantes non baptizati omninò æternâ morte ſint puniendi. Gratia enim Dei ſalutaris, quæ pendet à gratuito Dei beneplacito, non eſt alligata terrenis elementis, ſed eam Deus immediatâ atque extraordinariâ ratione conferre poteſt quando et quibus illi placuerit. Sicuti igitur in V. Teſtam. non omnes incircumciſi, quales erant omnes fidelium Infantes ante octavum diem morientes, fuerunt damnati, ita neque in Novo Teſtamento Infantes infidelium, quibus Chriſtus regnum cœlorum promiſit, ſine Baptiſmo diſcedentes ex hac vita, propterea damnationi æternæ obnoxii erunt. Hoc enim ut à bonitate Dei alienum eſt, ita promiſſioni ejus directè adverſatur. Quare ſtatuere peculiarem aliquem locum poſt hanc vitam infantibus fidelium ſine Baptiſmo morientibus deſtinatum, in quo pœnam æternam non ſenſus ſed damni ferant, purum putum eſt cerebri humani commentum, Sacræ Scripturæ non tantùm incognitum, ſed etiam contrarium.

An ſit Limbus aliquis infantum ſine Baptiſmo mortuorum?

V.

Præcipuus Baptiſmi effectus eſt ut in ani-

Quis sit effectus Baptismi?

mis fidelium gratia Dei salutaris in Evangelio revelata efficaciter obsignetur: quæ gratia duplex est, Remissionis, seu ablutionis peccatorum per sanguinem Christi, & Regenerationis inchoatæ, & ad finem continuandæ per spiritum ejus.

An Aqua Baptismi vim habeat peccata delendi.

Externo autem Aquæ lavacro ex sola vi operis operati, etiam sine fide, & bono motu utentis, ascribere virtutem & efficaciam, omnem peccatorum culpam & pœnam delendi, gratiam ac justitiam quâ homo verè et formaliter justificetur et sanctificetur conferendi, est divinam et propriam rei signatæ virtutem atque efficaciam externo signo attribuere, atque ita ex Signo merum Idolum fabricari.

An Baptismus etiam obsignet remissionem peccatorũ post Baptismum admittendorum?

Remissio autem peccatorum non tantùm ante Baptismum admissorum, sed etiam omnium totâ vitâ admittendorum, fidelibus in Baptismo obsignatur. Sicut enim a Sanguis Christi nos purgat ab omni peccato, ita Aqua Baptismi, quæ sanguinis hujus signum est, purgationem omnium peccatorum nobis obsignat. Ut à peccatis omnibus simul et semel justificamur, ita hoc sigillum justitiæ fidei semel collatum justificationem ab omnibus peccatis obsignat. Ad consequendam peccatorum post Baptismum admissorum remissionem gratiâ aliâ, quam quæ in Baptismo obsignatur, nec opus est, nec alia dari potest. Quare sanguinis et meritorum Christi vim evacuant Pontificii, cum docent iis qui post acceptum Baptismum moraliter peccaverint, gratiam in Baptismo obsignatam non prodesse, sed peccata graviora post Baptismum admissa non nisi per satisfactionem nostram pœnitentialem, quæ tanquam secunda post naufragium sit tabula, deleri. Regenerationis gratia, quæ in Baptismo obsignatur,

a 1. *Joh*, 1. 7.

obsignatur, fideles verè quidem regenerat, & tandem aliquando perfectè regenerabit, sed in hâc vitâ eos non reddit planè perfectos aut impeccabiles, sed regenerationem in hac vitâ in iis verè inchoat, eamque indies magis magisque perficit, ita ut Concupiscentiæ dominium in fidelibus quidem extinctum sit: ipsa tamen, licet enervata, in iis post Baptismum adhuc superstes maneat, & non tantum pœna & causa peccati, sed etiam peccatum propriè appellari possit. Alter Baptismi effectus est solemnis nostra ad fidem & pietatem Christianam obligatio, per quam non tantum à jugo Legis Mosaicæ, sed etiam humanarum Traditionum liberamur, & ad solius Dei obedientiam & cultum communi voto nos obstringimus.

An concupiscentia post Baptismum superstes sit peccatum?

Quam libertatem per Baptismum obtineamus?

VI.

Baptismus à Johanne Baptista administratus, quo etiam ipse Dominus noster Jesus Christus tingi voluit, & quo Apostoli proculdubio baptizati fuerunt, licet respectu certarum quarundam circumstantiarum aliquatenus à Baptismo Christi & Apostolorum possit distingui, tamen quoad substantiam nullum inter utrumque est discrimen. Fuit enim & ille divinitùs, b ἐξ οὐρανοῦ, institutus, habens eandem materiam & formam, & eundem in finem administratus. Nam & Joannes c baptizavit Baptismo resipiscentiæ, in remissionem peccatorum, dicens populo, ut in eum qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est, in Christum Jesum: & qui illum Joannem audierunt, baptizati fuerunt in nomen Domini Jesu. Quare Baptismus Joannis idem fuit cum

An Baptismus Joannis eandem efficaciam habuerit cum Baptismo Christi?

b *Cælitus.*

c *Act.* 19. 4.

Christi & Apostolorum Baptismo Novi Testamenti Sacramentum, eandemque habuit, licet non pari gradu, significationem atque efficaciam: adeò ut qui à Johanne baptizati fuerunt, neque à Christo, neque ab Apostolis sint rebaptizati, aut rebaptizari debuerint.

DISPUTAT. XLV.

De Baptismi Ceremoniis.

THESIS I.

Quæ in Baptismi administratione præcipuè sint consideranda?

CUm Sacramenta sint ritus sacri circa externa quædam elementa ex institutione divina usurpati, ut in cujuslibet Sacramenti, ita etiam in Baptismi administratione duo hæc præcipuè consideranda veniunt. Primum est, quænam Elementa sint usurpanda; Secundum, quibus Ceremoniis circa hæc elementa sit utendum.

II.

An pro Aqua aliud elementum substitui possit?

Elementum in Baptismo usurpandum est simplex & pura Aqua elementalis, pro quâ, ubi haberi potest, aliud externum signum substituere nobis non licet: tametsi in rarissimis & extraordinariis casibus, ubi aqua nulla haberi potest, alium aliquem liquorem, eundem cum aquâ usum habentem & aquæ maximè analogum, substitui posse non planè negemus. Oleum verò, Sal, &

Sputum

Sputum nec Christus mandavit in Baptismo adhiberi, nec ab Apostolis eorumque discipulis unquam adhibita fuerunt. Quare etiam ista ab hominibus superstitiosis inventa additamenta, cum divinam institutionem violent et profanent, in Baptismi administratione sunt omittenda. *An Oleum, Sal, et Sputũ in Baptismo adhibenda?*

III.

Ceremoniæ, seu actiones sacræ circa hoc elementum, sunt usurpandæ, vel à ministro Baptismum administrante, vel à Fœderato eundem recipiente: utræque sunt aut essentiales et necessariæ aut adiaphoræ quæ ordinis et decori causa adhibentur, et extra casum scandali sine conscientiæ scrupulo liberè observari aut omitti possunt. Actiones Ministri administrantis sunt præcipuæ atque essentiales hæ duæ: Sanctificatio Aquæ, et Ablutio externa corporis per aquam sanctificatam. Sanctificatio aquæ fieri debet per recitationem atque explicationem institutionis divinæ, et per nominis divini invocationem linguâ cognitâ, quibus Aqua ad sacrum hunc usum destinatur, et quasi consecratur. Consecratio autem hæc non est certis quibusdam et conceptis verbis præcisè alliganda, neque eum in finem adhibenda, ut consecratoriis hisce verbis divina quædam peccata delendi virtus elemento huic imprimatur. Quare, quæ hodie in Papatu fit consecratio aquę Baptismalis, illa nec à Christo est instituta, nec ab Apostolis usurpata, sed superstitiosa, atque etiam magica.

Quotuplices sint Ceremoniæ Baptismi?

Quæ sint Ceremoniæ à Ministro usurpãdæ? An et quomodo Aqua Baptismi debeat consecrari?

IV.

Ablutio corporis externa per Aquam, ceremonia

Quomodo Ablutio debeat fieri? An per Immersionē? An per Aspersionem? An trina immersio sit pracisè necessaria?

monia est Baptismo planè essentialis: sed modus ejus est adiaphorus. Fieri enim potest vel per immersionem in aquam, quæ olim, præsertim in Judæa, & aliis regionibus calidioribus, usitatior fuit, sed sub frigido hoc climate, præsertim in tenellis infantibus, vix sine valetudinis periculo fieri potest. Vel etiam per aspersionem aquæ, seu ῥάντισμον: In utroque enim ritu essentialis & propria Baptismi analogia servatur. Trina etiam vel unica Immersio vel Aspersio planè indifferens est, modo fiat sine scandalo, & superstitione. Minister cum Ablutionem instituit, debet etiam clarâ verborum aliquorum pronunciatione declarare, istum hominem, cujus nomen cum in finem proferri etiam convenit, ex institutione divina baptizari. Hæc declaratio non est certæ alicui verborum aut syllabarum formulæ præcisè astricta, ita ut nomina singularum Sanctæ Trinitatis personarum necessariò semper sint exprimenda; Christi enim institutio hoc præcisè non requirit, & Apostoli etiam in nomen Christi baptizâsse leguntur. Præferimus tamen & servamus, ut institutioni divinæ convenientissimam, usitatam in Ecclesiis formulam: *Ego te N. baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

An nomina singularum S. Trinitatis personarum in Baptismo necessariò sint exprimenda?

V.

Quæ caremonia à fæderatis Baptismum recipientibus sint usurpanda?

Fœderati Baptismum recipientes aut sunt Adulti, aut Infantes. Adulti antequam Baptismum recipiant, debent prius in Fide Christiana probè institui atque explorari, peccatorum & fidei confessionem edere, ac deinde Aquæ ablutionem in corpore suo admittere. Infantes autem ad recipiendam aquæ ablutionem vel à Parentibus,

rentibus, vel à Susceptoribus oblati infantis in Religione Christiana educationem promittentibus, offerri debent. Susceptores autem, seu, ut vocant, Patrimos ad Baptismum adhiberi etsi non inutile est, non tamen est necessarium. Ridiculum verò & stultum est, quod Pontificii faciunt, ab Infantibus aut eorum Susceptoribus quærere, an Infantes credant, & Satanæ abrenuntient.

An Patrimi necessario adhibendi?

VI.

Reliquæ Ceremoniæ, quas Pontificii magno numero addunt & quæ administrationem Baptismi vel antecedunt, vel comitantur, vel subsequuntur, quales sunt: Exorcismus & Exsufflatio, quibus Dæmones ex fidelium infantibus expellere, & bonum Spiritum iis afflare sibi persuadent, gustus salis, efformatio signi crucis in pectore, fronte & alibi, tactio aurium & narium cum saliva, unctio in pectore & scapulis, unctio Chrismatis in vertice, delibatio lactis & mellis, osculum pacis, cereus accensus, vestis candida, & si quæ sunt similia, non sunt ex institutione divina, neque ab Apostolis, eorumque discipulis usurpatæ, sed sunt superstitiosorum hominum inventa, quibus institutio divina violatur, & simplicitas Apostolica fœdè commaculatur: & nugæ, quæ nulla probabili ratione defendi possunt, sed multiplicem in animis hominum superstitionem ingenerant. Ac proinde in Baptismo adhiberi non debent, neque ut Ceremoniæ adiaphoræ cum ædificatione servari possunt.

Quid sit sentiendũ de Exorcismo, Exsufflatione, signo crucis, & cæteris ceremoniis Pontificiis?

DISPUTATIO XLVI.

De Confirmatione.

THESIS I.

Impositio manuum, quomodo, & quem in finem, ab Apostolis usurpata?

CEremonia Impositionis manuum in Novo Testamento ab Apostolis, eorumque discipulis, quamdiu donum miraculorum in Ecclesia viguit, usurpata sæpius fuit, ad visibilia illa atque admirabilia Spiritûs Sancti dona, quæ ad doctrinæ Apostolicæ confirmationem miraculosè in eos, quibus eum in finem manus imponebantur, fuerunt aliquandiu effusa, conferendum & distribuendum. Hæc dona quia ad tempus tantùm in Ecclesia viguerunt, hodiéque ut Ecclesiæ non amplius hoc modo necessaria cessarunt, etiam ritus ille eum in finem nec debet servari, nec potest adhiberi. Eâdem ceremoniâ Ministri verbi divini sancto Ecclesiæ Ministerio inaugurabantur: quem in finem ritum hunc in Ecclesia servare, licet adiaphorum, non tamen indecens aut inutile arbitramur.

II.

Quomodo & quem in finem in primitiva Ecclesia?

Laudabilis etiam fuit consuetudo in Ecclesia primitiva, ut Catechumeni & Christianorum liberi in fidei mysteriis jam probè instituti, sub finem pueritiæ, aut ineunte adolescentiâ, à parentibus suis repræsentarentur Ecclesiæ Pastoribus, ut secundum formulam Catechismi examinati, & fidem Christianam professi piis exhortationibus

onibus & precibus in suscepta fide *confirmarentur*. Cui actioni ut plus reverentiæ ac dignitatis accederet, puer ille, fide suâ approbatâ, plerumque cum manuum impositione, & solemni benedictione dimittebatur. Hanc consuetudinem non tantùm non improbamus, sed etiam ut laudatissimam & Ecclesiæ ædificationi utilissimam in purum usum restitutam optamus.

III.

An sit Sacramentū Novi Testamenti?

Hanc tamen Impositionis manuum ceremoniam, sive qua Ministri in functione sua, sive qua pueri in fide confirmantur, negamus esse Sacramentum Novi Testamenti propriè dictum. Non enim est à Christo Ecclesiæ præscripta, ut esset gratiæ de remissione peccatorum per sanguinem Christi sigillum, ad promissiones fœderis divini obsignandas: sed ritus est adiaphorus, symbolum quidem faustæ precationis, benedictionis, & assistentiæ divinæ, sed non sigillum justitiæ fidei. Hunc itaque ritum in Sacramentum Ecclesiæ perpetuum & ordinarium nulli mortalium licet commutare.

IV.

Qualis sit Pontificiorum Confirmatio?

Multò minus agnoscere possumus pro vero Novi Testamenti Sacramento Ceremoniam illam Pontificiorum, qua inflicta in faciem alapa, chrisma quoddam ex oleo & balsamo confectum, & ridiculis quibusdam ritibus ab hominibus excogitatis consecratum, frontibus catechumenorum illinunt, in formam crucis, cum hac verborum pronunciatione: *Consigno te signo*

sancta

sancta crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & frontem ita illitam fascia obligant: quam ceremoniam vocant *Confirmationem.* Nusquam enim Christus talem ceremoniam Ecclesiæ præscripsit, neque ullum ejus exemplum in historia sacra dari potest, sed tota hæc cum istius chrismatis consecratio, tum actio ludicra, inane est hominum superstitiosorum commentum superstitiosis, idololatricis, & magicis abusibus plenum, quo Satan Baptismum à Christo institutum, & genuinam puerorum catechizationem effectu suo spoliare conatur.

An sit Sacramentū Novi Testamenti?

V.

An virtutem habeat spiritualem gratiā conferendi?

Quare huic ludicro hominum invento tribuere efficaciam peccata remittendi, & multo majorem gratiam spiritualem, quàm quæ per Baptismum obsignetur, conferendi; adeò ut Spiritus Sanctus in Baptismo tantum detur ad innocentiam, in hoc verò ritu ad gratiæ augmentum; in Baptismo tantum regeneremur, in hoc ritu ad pugnam contra Diaboli insultus singulari fortitudine ac robore instruamur; atque ut denique Baptismus sine hoc ritu perfici non possit: non tantùm Scripturæ incognitum, & contrarium est, sed etiam blasphemum atque idololatricum, quia divinæ & propriæ Spiritus Sancti operationes ceremoniæ humanitus excogitatæ attribuuntur, quod sine atroci Spiritus Sancti injuria, & sine manifesta idololatria, aut grandi sacrilegio fieri non potest.

VI.

Hanc Confirmationis Ceremoniam cum Pontificii

tificii inter Novi Testamenti Sacramenta numerent, mirum est cur Presbyteros suos in verbo etiam laborantes, ab ejus administratione arceant, eamque solis Episcopis, qui ita vulgò vocantur, concedant. Deus enim omnibus, quibus verbi sui prædicationem commisit, iisdem etiam Sigillorum verbi administrationem concredidit. Quare nullum etiam potest esse Sacramentum Verbi prædicationi annexum, quod quilibet Verbi Minister legitimè ad prædicandum vocatus non possit administrare.

A quo sit administranda?

DISPUT. XLVII.

De Cœna Domini.

THESIS I.

Quid sit Cœna Domini?

COena Dominica est alterum Novi Testamenti Sacramentum à Domino nostro Jesu Christo in locum epuli Paschalis institutum, atque ad finem usque mundi imperatum, ac sæpius repetendum, quo panis & vinum à Ministro Evangelii, cum solemni benedictione ac gratiarum actione, adultis & Baptizatis fidelibus, ore & vitâ fidem ac pœnitentiam publicè profitentibus, in cœtu congregatis distribuitur, ad Christi omniumq; ejus beneficiorum communionem, ejusdemque continuationem illis significandam, atque obsignandam: ipsique porrectum panem & vinum sumentes,

sumentes, & panem manducantes, ac vinum bibentes, ad fidem & gratitudinem erga Deum, & ad fraternam ac mutuam dilectionem atque unionem se vicissim obstringunt.

II.

Quæ elementa in Cœna sint usurpanda?

In hujus Sacramenti natura & legitimo usu duo etiam præcipuè consideranda veniunt: Externa elementa, seu symbola à Christo præscripta, & Ceremoniæ seu actiones externæ circa illa elementa usurpandæ. ***Elementa*** externa duo sunt, ***Panis*** & ***Vinum***, quæ respondent cibo & potui, quibus corpora nostra sustentantur, tanquam Symbola alimoniæ nostræ spiritualis. ***Panis***, quo Christus in prima Cœnæ institutione usus est, quamvis azimus fuerit propter accidentariam temporis illius circumstantiam, quia per eos dies secundum Dei legem omne fermentum erat abolitum, nec fermentato pane vesci licebat, non tamen nos Christus pani azymo præcisè alligavit, aut eo tantùm utendi necessitatem imposuit. Ac proinde adiaphorum est, sive cum Græcis fermentato, sive cum Latinis azimo pane utamur, modò absit Judaica *a κακοζηλία*, et necessitatis opinio. Præstare autem ut usitato et communi pane, eoque non tenui et minutulo, qualem Pontificia superstitio tandem produxit, sed grandiusculo, qui multorum de uno pane participatione unitatem Ecclesiæ adumbrare possit, in Cœna utamur, ratio analogiæ docet. ***Vinum***, seu germen vitis purum potius propter analogiam, quam aqua mixtum aut dilutum est usurpandum. Quamvis et hoc adiaphorum atque in Ecclesiæ libertate positum fateamur, præsertim in regionibus in quibus

An necessariò panis azymus sit usurpandus?

a Mala affectatio?

An Vinum sit aqua diluendum?

bus vina crescunt fortia, quæ ut in communi potu aqua diluuntur, ita non illicitum planè est in usu Cœnæ eodem modo diluere, si valetudinis aut ædificationis ratio requirat. Mixtionem verò aquæ cum vino, ut traditionem Apostolicam, necessariò observandam, disertè inficiamur. In locis autem, ubi vinum planè nullum haberi potest, licebit hoc necessitatis & penuriæ casu, loco vini alium aliquem potum vino maximè analogum, & in illis locis vini loco usitatum substituere.

III.

Ceremoniæ, seu actiones externæ, quæ circa hæc duo elementa ex institutione Christi sunt usurpandæ, duplices sunt: Aliæ sunt Actiones Ministri hoc Sacramentum administrantis, aliæ fidelium seu convivarum Domini, hanc Cœnam usurpantium. Actiones Ministrorum potissimæ sunt hæ tres: Symbolorum Consecratio, eorundem Distributio, et post distributionem ac sumptionem solennis gratiarum Actio. Symbola hæc externa, ut in omnibus etiam aliis Sacramentis, non debent populo distribui, nisi prius à communi pane & vino, quod ad usum & finem, segregata, & sancto huic usui quasi consecrata. Hæc consecratio fieri debet, non submisso aliquo murmure, sed clara atque à populo intelligibili voce, qua mors Christi annuncietur, & populus de vero fructu & recto usu Cœnæ edoceatur. Neque vis Consecrationis sita est in recitatione quinque horum verborum, *Hoc est enim corpus meum.* Est enim planè magicam verborum syllabis occultam aliquam vim ascribere. Neque Christus iis tantum verbis in Consecratione usus fuit. Sed fieri debet hæc

Quæ ceremoniæ, seu actiones circa hæc elementa usurpanda?

Quæ Ministrorum?

Consecrationis quis sit modus?

An fieri debeat submisso murmure?

An fiat per quinque verba: Hoc est enim corpus meum?

hæc consecratio recitatione atque explicatione verbi tum institutionis, tum Promissionis, & invocatione nominis divini, cum gratiarum actione.

IV.

Quæ sit vis Consecrationis?

An per consecrationem Panis transsubstantietur in Corpus Christi?

Hac Consecratione usus quidem naturalis & communis horum Symbolorum in supernaturalem & sanctum commutatur, sed eorum substantiæ virtute verborum consecratoriorum in substantiam rei signatæ per *μετουσίαν*, seu *Transsubstantiationem* nequaquam permutantur. Magicum enim est pronuntiationi certorum verborum ejusmodi vim divinam ascribere. Et quomodo fieri potest ut aliquid mutetur in substantiam ipsam rei alicujus jam præexistentis, qualis est Corpus Christi? Substantia aquæ potuit mutari in vinum, sed non quod jam præexistebat, sed quod per hanc mutationem demum producebatur. Quomodo etiam potest manere Sacramentum, si substantia Signi in substantiam Rei signatæ convertitur? Natura enim Sacramentorum omnium requirit, ut utraque re constent, non tantùm cœlesti, sed & terrenâ, non tantùm Signato, sed & Signo, quod rem signatam nec repræsentare nec obsignare potest, si substantia ejus sit abolita. Quinetiam ipse sensus communis docet talem transubstantiationem nunquam fieri. Quantitas enim, figura, color, sapor, & reliqua panis & vini accidentia etiam post consecrationem sensibus externis evidentissimè percipiuntur, atque hæc accidentia sine proprio subjecto non posse existere, docet natura accidentium, quorum esse est inesse, seu in

subjecto hærere. Possunt etiam signa illa in seipsis corrumpi, vermiculos generare, à muribus arrodi et devorari, quæ corpori Christi jam glorificato attribui nequaquam possunt. Quare etiam ipsa Scriptura disertè testatur in Cœna etiam post consecrationem non corpus Christi, sed panem, frangi et distribui, et fideles non de corpore Christi, sed de pane, ore corporis edere. Panis itaque & vinum etiam post consecrationem seu benedictionem in vera sua ac propria substantia permanent: ac proinde dogma Transsubstantiationis papisticæ non tantùm falsum, sed etiam monstrosum est, naturæ communi, & rei, atque ipsi Sacræ Scripturæ directè contrarium, & sibi ipsi multis modis contradictorium. Atque hinc patet verba ista Christi: *Hoc est corpus meum*: cum in iis disparata, qualia sunt panis & corpus Christi, de disparatis prædicentur, quod propriè fieri nunquam potest, non esse propriè ὁ κατὰ τὸ ῥητὸν intelligenda, sed per metonymiam, quâ signo nomen rei signatæ tribuitur: quæ phraseologia de Sacramentis in Sacra Scriptura est usitatissima.

Verba illa: Hoc est corpus meum: an sint propriè intelligenda?

V.

Figmento hoc Transsubstantiationis sublato, sponte sua etiam corruunt cætera Pontificiorum monstrosa dogmata de Corporis Christi in Cœna Præsentia, & orali manducatione. Quid Deus per absolutam potentiam hic possit facere non opus est ut disputemus, cum apertissimè & libentissimè agnoscamus Deum omnia posse facere, quæcunque vult facere. Quæcunque verò non potest velle, qualia sunt contradictoria & naturæ

An Corpus Christi in Cœna semper & ubique possit esse præsens.

naturæ ejus contraria, ea etiam non potest facere. Constet itaque prius de Dei voluntate, & de ejus potentia non litigabimus. Sunt autem manifestè contradictoria, unum numero corpus posse esse eodem tempore in multis locis simul, sine corporum multiplicatione: posse esse unum et multa: posse esse sursum & deorsum: ab eodem loco remotum & non remotum: aut corpora posse se invicem penetrare. Est enim corpus omne necessariò circumscriptum, & à seipso indivisum, eóque divisis ac discontinuis locis simul adesse nou potest: neque corporis natura existere aut cogitari potest sine quantitate dimensivâ et partium extensione, quæ absque circumscriptivâ et locali præsentiâ non potest intelligi; ut neque hæc absque loci adæquati occupatione. Deus itaque salva veritate et ordinatione suâ neque velle, ac proinde neque facere potest, ut unum idémque Jesu Christi corpus, quod verè humanum et finitum est, et in æternum manet, uno et eodem tempore in omnibus illis locis ubi Cœna celebratur, realiter et corporaliter adsit. Ac propterea cum Christus etiam corpore suo, secundum quod nobis quoque per omnia, quod ad veritatem naturæ attinet, similis est, et manet, verè mundum reliquerit, et localiter in cœlum ascenderit, atque eo contineri ipsum oporteat usque ad tempora restitutionis omnium, sequitur corpus ejus ibi in cœlo, non autem in Cœna hîc in terra esse præsens, ac proinde etiam oraliter à communicantibus non manducari. Ipse enim Christus disertè nos docuit corporalem ejus in terris præsentiam nobis non esse utilem, et oralem carnis suæ manducationem ad salutem non prodesse,

An & quatenus Corpus Christi sit præsens in Cœna?

prodesse, sed carnem suam esse cibum cœlestem, non ventris sed animae: nostramque cum ipso communionem planè esse spiritualem: ipsumque non per corpus suum in corporibus nostris, sed per Spiritum suum, & per fidem in cordibus nostris habitare. Quare spiritualem, mysticam, & efficacem Christi in Cœna praesentiam statuimus, & libenter agnoscimus, corporalem verò praesentiam & manducationem corporis Christi in Cœna ut impossibilem, absurdam, inutilem, falsam, Christo ignominiosam, & verbo Dei contrariam meritò damnamus & rejicimus. Ex his etiam manifestè apparet infideles & hypocritas, etsi aliquando panem Domini cum fidelibus comedant, nunquam tamen panem Dominum, seu ipsum Christi corpus manducare. Omnis enim manducatio carnis Christi spiritualis est, & per solam fidem fit, qua cum isti careant, & in tenebris ambulent, nullam cum Christo communionem habere possunt.

An infideles & hypocritæ in cœna manducent corpus Christi?

VI.

Consecratum panem & vinum Minister non debet solus comedere & bibere, sed debet panem frangere, & non nisi fractum fidelibus congregatis edendum distribuere, & vinum in poculum effusum bibendum tradere. Ac proinde etiam Cœna semper in conventibus fidelium administrari debet. Christus enim expressè instituit ac mandavit, ut omnes accipiant, edant, & bibant, & poculum sibi ipsis partiantur. Et constat manifestissimè Apostolos non solos, sed una cum fidelibus, in eorum congregationibus panem fregisse, cum in finem eos in unum convenisse, &

Quomodo panis & vinum distribui debeant?

R multos

An privata Missæ sint licita?

multos fuisse, qui omnes ex uno pane participarunt. Quare evidens institutionis divinæ profanatio est, cum sacrificuli Pontificii soli cum puero in aliquo angulo Missas celebrant, & cum soli de pane edunt, & de poculo bibunt, populo vel absente, vel otiosè astante, aut humi provoluto, & tantùm inspectante.

An ægrotis privatim Cæna possit administrari?

Ad ægrotos autem & clinicos, qui per valetudinem cœtui fidelium interesse non possunt, panem & vinum eucharisticum transmittere, ut privatim Cœnam participent, etsi olim non fuerit inusitatum, abusus tamen est institutionis divinæ, cui potius parendum, quàm infirmitati humanæ indulgendum. Etsi non diffiteamur, si necessitas postulat, etiam in privatis ædibus, & in communicantium cœtu exiguo, Cœnam Dominicam administrari posse.

Quomodo gratiarum actio debeat institui?

Post distributionem Ministri & perceptionem fidelium, debet Minister suo & Ecclesiæ nomine sacram hanc actionem solenni ad Deum gratiarum actione finire, quæ ita necessaria est in legitima Cœnæ Dominicæ celebratione, ut ab eâ, tanquam parte aliqua principali & nunquam omittenda c εὐχαριστία rectè nominetur.

c *Gratiarum actio.*

DISPUT.

DISPUT. XLVIII.

De Cœnæ Dominicæ recto usu, & Effectis, ET *De Communicatione sub utraque specie.*

THESIS I.

COENA Dominica non tantùm à Ministris legitimè debet administrari, sed etiam à Fidelibus communicantibus debitè & legitimè usurpari. Quod ut fiat duo sunt illis præcipuè observanda. Primum est ut sese debitè ad Cœnæ communionem prius præparent. Alterum, ut legitimè signa externa participent. Præparatio aut est interna, aut externa. Interna consistit potissimùm in sui ipsius probatione atque exploratione, an sit in fide, an peccata seriò displiceant & doleant, & an firmum habeat propositum vitam emendandi, & secundum Dei voluntatem instituendi: In peccatorum coram Deo confessione; & in nostræ indignitatis & Christi mortis ac beneficiorum attentâ meditatione. Hæc imprimis requiritur, & sine illa panis manducari, aut poculum bibi dignè non potest. Neque enim Sacramenta sine fide & bono utentis motu usurpata, ex solo opere operato prosunt, sed obsunt

Quid requiratur in communicantibus?

Quomodo fideles ad usum Cœnæ se debeant præparare?

potius. Externa præparatio consistit in reconciliatione cum proximo, & confessione delictorum, si contentio aliqua cum proximo inciderit, aut scandalum admissum fuerit: in concionis præparatoriæ seriâ auscultatione, & in precatione pro remissione peccatorum, & pro digno cœnæ usu. Non est autem necessarium, ut fideles ante communionem omnia sua peccata in aurem Ministri confiteantur, atque ab eo absolutionem ab illis obtineant. Nusquam enim hoc in Scriptura præcipitur, aut Apostolorum tempore usitatum legitur. Non enim improbandum, ut fideles jejuni accedant ad Cœnam Domini, sed illud præcisè ad legitimam cœnæ participationem necessarium esse negamus. Est enim res planè adiaphora, quæ & fieri & omitti potest, pro ratione temporis & valetudinis: & Apostolus disertè consulit ac concedit, ut si quis esurit, a domi edat, antequam ad communionem cœnæ accedat.

An Confessio auricularis usum Cœnæ semper debeat præcedere? An Cœna necessariò à jejunis sit usurpanda?

a 1. Cor. 11. 34.

II.

Quomodo cœnam debeant participare?

Externa signa fideles ut in Cœnâ legitimè participent, debent adhibere omnes illas ceremonias seu actiones quas Christus illis præscripsit. Consistunt autem illæ potissimùm in eo, ut panem fractum & distributum à Ministro, manu accipiant, & ore non deglutiant, sed manducent, & poculum distributum accipiant, ac vinum in poculo effusum bibant. Non autem debent panem vino intinctum, atque ita cum vino conjunctim sumere, sed utrumque & panem & vinum seorsim. Neque solum panem debent edere, & à poculo abstinere, sed utrumque elementum simul ex institutione & mandato Christi participare.

Has

Has ceremonias dum peragunt, non debent necessariò in genua procumbere, sed liberum est atque adiaphorum, sive stando, sive procumbendo, sive accumbendo, sive assidendo de pane edant, & de poculo bibant. Præstat tamen ut ille situs corporis servetur, propter analogiam, qui secundum regionem & populorum consuetudinem in cœnis vulgaribus usitatus est, aut ædificationi quàm maximè accommodatus. Neque institutum fuit hoc Sacramentum, ut tantum semel quotannis à fidelibus perciperetur, sed ut frequenti hujus Symboli usu memoria passionis & mortis Christi repeteretur, atque ità fideles sæpius in fide roborentur, & ad mutuam charitatem excitentur atque obstringantur. Quod enim Pontificii semel tantum in anno, tempore Paschatis, communicant, & in reliquum anni tempus quasi pulchrè defuncti in utràmque aurem securi dormiunt, consuetudo est superstitiosa, fidei & pietati noxia, contra Christi institutionem, & Apostolicæ ac primitivæ Ecclesiæ praxin introducta.

Quo situ corporis?

An Laici tantum semel in anno debeant communicare?

II.

Imprimis autem in legitimo Cœnæ usu fidelibus est observandum, ut non tantum de Pane edant, sed etiam de poculo bibant. Christus enim, ut non sine gravi ratione geminum elementum panem & vinum, ut alimoniæ nostræ spiritualis symbola in Cœna instituit, ità etiam Discipulis & reliquis fidelibus omnibus expressè mandavit utrumque usurpare, & non tantùm de Pane edere, sed etiam de poculo bibere. Ex quo mandato divino cum fideles utrumque elementum integrè percipere debeant, sequitur omnibus fidelibus

An Laici etiam communicare debeant sub utraque specie Panis et Vini? b *Mat.* 26. 27.

utrumque etiam integrè à Ministris ex institutione Dei administrandum. Ac proinde Pontificii cum usum Calicis tantùm Clericis, ut vocant, consecrantibus concedunt, atque eum reliquis fidelibus, quos vocant Laicos, eripiunt, eosque ab eo arcent, atque abstinere jubent, sacrilegâ audaciâ separant quæ Deus conjunxit, Cœnam Dominicam mutilant, & Testamentum Jesu Christi corrumpunt, contra expressum Christi institutum & mandatum, & Ecclesiæ Apostolicæ, atque etiam primitivæ per mille annos, & amplius, constantissimam praxin. Adeo ut manifestissimum Antichristianismi indicium conspiciatur in horrendo illo Concilii Constantiensis decreto, in quo majore nescias cum impietate an cum impudentiâ disertè dicitur: *Licet Christus suis Discipulis administraverit sub utraque specie Panis & Vini venerabile hoc Sacramentum, &c: & licet in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, tamen* HOC NON OBSTANTE *Concilium sacrum Generale Constantiense, &c. declarat, discernit, & definit, Eucharistiam tantummodo sub specie Panis suscipiendam.*

Seß. 13. Can. 4.

IV.

An sanguis Christi etiam sit sub pane per concomitantiam?

Neque huic sacrilego decreto palliando quicquam serviunt rationes illæ frivolæ, quæ eum in finem à Pontificiis adducuntur. Cum enim Panis in ipsum corpus Christi post consecrationem nequaquam transubstantietur, ut superiori disputatione vidimus, ineptissimum est commentum, quod de quadam *Concomitantia* nugantur, per quam & sanguis Christi etiam in Pane sit jam transubstantiato, utpote cum Christo

corpus

corpus exangue non possit attribui, neque sanguis à Christi corpore divelli. Nam panis & vinum quia tantùm signa corporis & sanguinis Christi sunt & manent, non sequitur rem signatam dividi aut divelli, cum sub duobus diversis signis diversæ & tamen conjunctæ rei signatæ partes significantur: aut unico signo omnes rei signatæ partes designari posse, cum Christo institutori visum fuerit gravissimas ob causas, confirmandæ fidei nostræ, corpus suum à sanguine & verbis & signis distinguere, ut doceat se ad potum spiritualem non minùs quàm ad cibum sufficere. Neque etiam ulla sunt pericula aut incommoda, quæ ex usu Poculi Laicis concesso metuenda sint: hæc enim à Christo olim satis fuissent prævisa, neque tanti sunt momenti, ut propter ista violari divino instituto debeat: immò nullius sunt momenti, cum pleraque propter vanissimum Transubstantiationis vini in sanguinem Christi figmentum frustrà metuantur.

V.

Legitimus Cœnæ Dominicæ usus magnam quidem habet in animis fidelium efficaciam, sed non istam, ut ex opere operato animæ utentis peculiarem gratiam infundat, qua à peccatis præservetur, & charitas in eo augeatur: multò minus ut corporis sanitatem conferat & tueatur, ut annonæ proventum & matrimonium secundet, ut fœlicem navigationem, venationem, aut prælii eventum procuret, tempestates sedet, incendia restinguat, innocentiam in judicio forensi contestetur, aut animas ex purgatorio liberet: hæc enim sunt vana hominum figmenta, quibus fœ- *Quæ sint effecta Cœnæ Dominicæ?*

dus Cœnæ abusus committitur, & signum illud in Idolum apertè transformatur: ac propterea cum in finem etiam cœna, neque administranda, neque usurpanda est. Præcipuus autem Cœnæ Dominicæ effectus est, quod fidelibus in legitimo ejus usu mortis Christi memoriam celebrantibus gratia Dei de remissione peccatorum efficaciter obsignetur, atque ipsi ad gratitudinem erga Deum, & charitatem erga proximum efficacius excitentur, atque obstringantur. Signa verò seu elementa externa extra usum communionis nullam planè habent efficaciam spiritualem, aut Sacramenti rationem, cum eo usu tantùm à reliquis vulgaribus elementis distinguantur. Quare panis Eucharisticus, qui post communionem superstes manet, neque ad eam adhibetur, non est in capsellis aut ciboriis, tanquam Sacramentum corporis Christi, reponendus, sed pro pane iterum vulgari habendus: cui propterea nulla major quàm vulgari pani, efficacia aut sanctitas est ascribenda. Quod autem Pontificii consecratum panem in ciboriis ad cultum & theatricam pompam reponant, superstitio est ab Ethnicis profecta, & absurdissimo Transsubstantiationis figmento superstructa.

An elemẽta extra usum maneant Sacramenta, aut aliquam efficaciam habeant?

VI.

Sacramentum hoc Corporis & Sanguinis Domini à fidelibus magnâ cum religione & reverentiâ tractandum, atque usurpandum esse agnoscimus & docemus: sed cum honos adorationis soli Deo competat, & sine manifestâ Idololatriâ ad creaturas transferri non potest, Paterr Panem Eucharisticum, cum ejus substantia in usu Cœnę non mutetur

An Panis Eucharisticus adorari debeat?

mutetur, sine idololatria adorari non posse. Neque etiam Christus hunc panem adorari, sed tantum frangi, distribui, & manducari præcepit. Quare Pontificii cum hunc panem genibus flexis, & cultu λατρείας seu merè divino pro Christo, Deo, & Servatore suo palam adorant, horribilem & crassissimam hac c ἀρτολατρεία committunt Idololatriam: quæ tam fœda & crassa est, ut nunquā apud ullos Ethnicos similis visa fuerit. Quamvis enim crassissima sæpius apud multas barbaras gentes Idololatria conspecta atque admissa fuerit, nunquam tamen apud ullas gentes quantumvis maximè barbaras, & densissimis tenebris mentem offuscatam habentes, tanta stupiditas fuit reperta, ut illud, quod comederent, adorarint. Ac propterea etiam abominandum est illud Festum, quod vocant corporis Christi, à Pontifice Romano Urbano Quarto stabiliendæ huic Idololatriæ ante ducentos circiter annos institutum: in quo crustulum Panis tanquam Numen aliquod cum magno apparatu, & pompâ theatricâ planè ethnicâ, in publicis Processionibus per compita circumgestatur, & populo attonitis animis spectandum, & flexis genibus, ac prono corpore adorandum publicè ostentatur.

c *Panis adoratione.*

DISPUTATIO XLIX.

De Missa.

THESIS I.

ALterum hoc Novi Testamenti Sacramentum, nutritionis spiritualis & continuationis

An cœna Domini

rectè appelletur Missa?

a 1. *Cor.* 10, 11.

b 1. *Cor.* 10, 21.

c *Act.* 2. 42.

Quid Missa significet, & unde nomen habeat?

tinuationis fœderis gratiæ Symbolum, in Sacrâ Scripturâ vocatur *a* δεῖπνον κυριακὸν, *b* τράπεζα κυρίου, *c* κλάσις τοῦ ἄρτου, aliisque nominibus, sed nusquam ei nomen aliquod tribuitur, quod aliquam cum voce *Missa* affinitatem habet, aut quod per Latinam Missæ vocem, sive propriè, sive etiam barbarè acceptam, reddi possit. Nec ipsi Pontificii certam hujus vocabuli etymologiam hactenus assignare potuerunt: aliis vocem esse Hebræam contendentibus, aliis Latinam, quod probabilius est & verius. Horum iterum alii putant ita dictam à missione oblationum & precum ad Deum, alii à missione Angeli, qui astet sacrificio, alii à missione donariorum & eleemosynarum, alii à missione seu dimissione populi, aut chatecumenorum. Quicquid sit, ut vox nova est & barbara, quâ Cœna Domini commodè exprimi non potest, ita etiam rem novam, absurdam, barbaram, & idololatricam Pontificii per eam designant, quæ à Cœnâ Domini ut nomine, sic & re, quam maximè differt. Patres Latini, si qui hac voce barbarè usi fuerunt, eâque fortè nonnulli Cœnam Dominicam designare voluerunt, non tamen inde colligitur, ubicunque vox Missæ apud istos occurrit, ibi per eam designari totam illam actionem histrionicam & ludicram, quæ postea à Pontificibus Romanis extra Dei verbum excogitata, & diversis temporibus interpolata, hodie à Pontificiis peragitur, & Missæ nomine insignitur.

II.

An in N. Test. sint

Sacrificia externa propriè dicta, item Sacerdotes, & Altaria cum in Vet. Testam. typi fuerint

tint rerum à Christo in cruce peragendarum, quæ à Christo jam perfectissimè peractæ & impletæ sunt, cum reliquis Vet. Testam. umbris omninò sunt abrogata: neque hodie in N. Testamento, retineri possunt sine insigni Christi contumelia, manifestâ Christianismi abnegatione, & apertâ Judaismi professione. Unicus enim N. Testamenti sacerdos Dominus noster Jesus Christus, qui semel in altari Crucis Seipsum Victimam obtulit piacularem, atque hoc unico Sacrificio propitiatorio *a* in perpetuum consecravit eos, qui sanctificantur: quo in terris semel peracto, æternam redemptionem nactus nunc non amplius in terris, sed in cœlis, in sacrario non manufacto, munus suum Sacerdotale porrò exequitur. Neque Christus in munere Sacerdotali aut socio aut successore opus habet, sed hoc munus ipsi soli fuit impositum, solus fuit ad hoc idoneus, solus huic suffecit, & solus ut fidelissimè ita & perfectissimè exequutus est, in terris Sacrificium pro expiatione omnium peccatorum sufficientissimum offerendo, atque etiam nunc exequitur in cœlis pro nobis intercedendo. Quare sacrilegum est proprium hunc Christi honorem, & propriam hanc Sacrificii ejus unici efficaciam aliis personis aut actionibus attribuere. Ac proinde patet in Novo Testamento nullos alios esse Sacerdotes propriè dictos præter solum Jesum Christum, neque alia esse Sacrificia propitiatoria externa, præter unicum ejus semel in cruce oblatum. Sacerdotes itaque Missifici, cum se propterea Sacerdotes vocant, quòd verum, proprium, visibile, externum Sacrificium propitiatorium pro peccatis vivorum & mortuorum

externa Sacrificia propitiatoria, & Sacerdotes propriè dicti?

a Heb. 10. 14.

rum offerant, sacrilegâ audaciâ atque impudentiâ proprium & sanctissimum Jesu Christi munus ad se rapiunt. Nec tamen propterea Religio Christiana est sine Sacrificiis aut Sacerdotibus. Habemus enim præstantissimum illud æterni vigoris Sacrificium Christi *b* ἱλαςικὸν: omnesque fideles quotidie spirituales hostias Deo offerunt acceptas per Jesum Christum. Habemus etiam ipsum Dei Filium unicum Novi Testamenti Sacerdotem, qui in æternum manet, & perpetuum habet sacerdotium: & qui fideles omnes & singulos fecit *c* regale sacerdotium, seu *d* Reges & Sacerdotes Deo Patri suo.

b *Propitiatorium.*

c 1. *Pet.* 2. 9.

d *Apoc.* 1. 6.

III.

An et quatenus Cœna Domini Sacrificium appellari possit? e Gratiarũ actionis.

In legitimo itaque Cœnæ usu agnoscimus quidem unici illius Christi Sacrificii ἱλαςικοῦ solennem commemorationem, repræsentationem, & obsignationem institui, & à fidelibus communicantibus pro redemptionis beneficio Sacrificium *e* εὐχαριςικὸν Deo offerri, atque ob hanc causam à Patribus nonnullis Cœnam aliquando Sacrificium non omnino incommodè, etsi valdè impropriè, fuisse appellatam: sed Cœnam ipsam verè esse & propriè appellari posse externum Sacrificium propitiatorium planè negamus. Sacramentum enim cum sit, Sacrificium esse non potest, cum per Sacrificium propitiatorium Deo *f* λύτρον pro peccatis offeratur, & per Sacramentum remissio peccatorum à Deo accepta obsignetur: ac proinde inter utrumque tantum sit discrimen, quantum inter dare & accipere. Actio autem illa ludicra atque idololatrica, quæ in Papatu à Sacrifico aliquo vertice raso, vestibus superstitiosis

f *Redemptionis pretiũ.*

An Missa sit sacrificium propitiatorium?

tiosis induto, accensis cereis, variis gestibus, & ridiculis gesticulationibus, demurmurationibus, & cantillationibus, ad altare, circa crustulum panis peragitur, populo interea vel absente, vel actionem hanc solum modò inspectante, & crustulum illud tanquam Numen adorante, in quam actionem Cœnæ dominicæ celebrationem impiè transformarunt, eamque barbaro vocabulo Missam vocant, multò minus propitiatorium N. T. Sacrificium appellari potest. Idololatricum enim hominum superstitiosorum inventum, quomodo potest esse Deo gratum Sacrificium? Cum Christus semel unicâ oblatione nos Deo plenissimè reconciliaverit, quid necesse est, ut sæpius & quotidie offeratur eum in finem novum sacrificium? Et cum actio hæc sit incruenta, quomodo potest esse sacrificium propitiatorium, cum sine violentâ sanguinis effusione nulla peccatorum remissio, ac proinde nulla propitiatio esse possit: Quare cum Pontificii asserunt Missam suam esse sacrificium verè expiatorium, ejusdem cum sacrificio Christi in cruce peracti efficaciæ, quo ipse Filius Dei per Sacerdotem sub accidentibus panis & vini verè & propriè offeratur pro expiandis vivorum & mortuorum peccatis, adversus unicum Sacerdotem nostrum Iesum Christum, & perfectissimum ejus Sacrificium ἱλαστικὸν, quo unico semel pro nobis in cruce oblato cum effusione sanguinis, nos Deo plenissimè reconciliavit, horribilis committitur blasphemia, intolerabilis contumelia, & abominandum sacrilegium. Adeò ut missa hæc Pontificia revera nihil aliud sit quàm aperta unici Christi Sacrificii abnegatio, & multiplex Cœnæ Dominicæ depravatio ac profanatio, con-

juncta cum manifestâ idololatria: ac proinde ab omnibus piis & veris Christianis, quibus honor Dei & Domini nostri Jesu Christi cordi est, quique Deum purâ cum conscientiâ sincerè colere student, toto pectore sit execranda, & modis omnibus vitanda, ita sollicitè, ut non tantùm ab ipsa Missificatione abstineant, sed ne etiam vel per præsentiam suam, aut aliam assensus significationem, tam gravium scelerum se reos faciant.

IV.

An Missa habeat efficaciam impetrandi bona, & avertendi mala?

g Propitiatoriam.

Nec sufficit Pontificiis commentitio huic sacrificio suo blasphemè attribuere vim g ἱλαστικὴν peccata vivorum & mortuorum expiandi, sed ut blasphemiarum cumulum augeant, ascribunt etiam huic ludicræ & verè scenicæ actioni mirabilem ac planè divinam efficaciam, ex opere operato varia & insignia beneficia, atque adeo omnia bona, quæ vel ad animæ sanctitatem ac salutem vel ad corporis sanitatem, vel ad fœlicem rerum in Ecclesiâ, politiâ, œconomiâ, bello, itinere, venatione, aut mercaturâ gerendarum successum hominibus sunt necessaria, impetrandi & conferendi: & omnis generis mala, tam publica quam privata, avertendi atque averruncandi. Quinetiam hanc Missificationem tantæ esse virtutis fabulantur, Deoque ita gratam, & hominibus utilem ac necessariam, ut nisi Missa hæc quotidiè celebraretur, mundus hic singulis momentis rueret, & in antiquum chaos verteretur. Sed hæc sunt vanissima superstitiosarum mentium somnia & commenta, quibus hanc Thaïdem suam Pontifici exornare, & amasiis commendare student, non tantùm extra, sed

etiam

etiam directè contra Dei verbum conficta, quibus Deo suus honos sacrilegè eripitur; et ad nugamenta hominum blasphemè transfertur, hominésque stultè creduli ad hanc Idololatriam pelliciuntur, & miserè & fœdè decipiuntur.

V.

Quid sit sentiendũ de Missa Ceremoniis?

Ejusdem farinæ sunt omnes illæ Ceremoniæ quibus hæc Missæ sacra constant & peraguntur. Multiformes enim illi theatrici, et ridiculi gestus, vestes Missaticæ, demurmurationes, cantillationes, et similia nugamenta non sunt ex institutione divinâ, quæ nobis sufficere debet, sed ex inventione et ordinatione variorum superstitiosorum Paparum, qui extra Dei verbum diversis temporibus hasce Ceremonias excogitarunt, et ex iis paulatim consarcinatis tandem idolum hoc conflarunt. Neque excusat, quod singulæ hæ ceremoniæ commodam aliquam habeant analogiam ac significationem: sub isto enim prætextu infinitam Ceremoniarum multitudinem in Ecclesiam quis possit invehere. Nulli verò mortalium licet Ecclesiæ ullam ceremoniam præscribere, quæ sit N. Testamenti Sacramentum, et gratiæ Evangelicæ signum ac sigillum, sed solius Christi est, ut gratiam illam promittere verbo, ita et obsignare iis signis, quæ illi idonea et sufficientia videntur. Quæ autem ille sufficientia judicavit, debent etiam sufficere Ecclesiæ, quæ potestatem non habet Christi institutionem aut mutandi, aut interpolandi, sed eam sequi atque integram servare tenetur. Cœna Domini non tacitis demurmurationibus, sed clarà verborum, tum institutionis tum promissionis, pronun-

An Cœna Domini clarà vo.

ce, & linguâ populo cognitâ celebrari debeat?

pronunciatione, & declaratione, & mortis Dominicæ commemoratione administrari ex Christi institutione debet. Idque fieri postulat ædificatio in linguâ populo cognitâ, qui de recto Cœnæ usu erudiri debet, quod linguâ incognitâ fieri nequit. Nec vera in animis hominum reverentia, sed pecuinus potius stupor excitatur, cum linguâ populo incognitâ sacra peraguntur.

VI.

Quid sit sentiendū de Canone Missæ?

Horribilis autem ille Canon, quem Sacrificuli inter Missificandum superstitiosissimo cum silentio, horrore, & metu legunt, etsi quasdam Psalmorum, Evangelicorum, & Epistolarum particulas, sed malè collectas, & preculas etiam aliquas non planè contemnendas contineat, passim tamen idololatricis, & blasphemis precibus, gravibus atque abominandis erroribus, & manifestis contradictionibus est refertissimus. Non est itaque Canon hic Apostolicæ institutionis, neque sacrosanctus, aut cum Scripturis Sacris comparandus, sed diversis temporibus à superstitiosis Papis Romanis consutus & frustratim consarcinatus. Atque hinc apparet omnes ferè partes, ex quibus Missa hæc tandem conflata est, blasphema esse atque idololatrica hominum superstitiosorum inventa, ab institutione Christi non tantùm aliena, sed illi etiam directè contraria: adeò ut Missa hæc Papalis, quemadmodum nomine, sic etiam re cum Cœnâ Dominicâ nihil commune habeat.

DISPUTATIO L.

De Pœnitentia.

THESIS I.

VOx Hebræa ^a *Teschubah*, id est, conversio, Græcè dicitur μετάνοια, quæ vox Latinè *Resipiscentia* rectiùs quam *Pœnitentia* transfertur, sive vocum etymologiam, sive earum usum spectemus. *Resipiscentia* enim semper significat emendationem mentis: vox autem *Pœnitere* aliquando etiam in vitio ponitur. Sed de vocabulis non velimus cum Pontificiis contendere, si de ipsa re conveniret, et si voce Pœnitentiæ illi ad stabiliendas pro admissis peccatis, per opera pœnalia Satisfactiones humanas, et ad fabricandum aliquod fictitium Sacramentum, non abuterentur.

a תשובה An vox μετάνοια rectiùs per Resipiscentiam, an per Pœnitentiam transferatur?

II.

Pœnitentia, seu potius *Resipiscentia*, est actus hominis per Spiritum Sanctum in ipso effectus, quo internè mentem et voluntatem suam seriò emendat, et à Diabolo, et malo, ad Deum, et bonum convertit, idque externè fructibus et signis declarat. Estque duplex, *Interna & Externa*. *Interna* secundum duos terminos, tum à quo incipit, tum in quẽ desinit, constat duabus partibus; Carnis, seu veteris hominis, mortificatione, et Spiritus, seu novi hominis, vivificatione. Mortificatio Carnis consistit in interna peccati agnitione

Quid sit Pœnitentia?

Quotuplex sit?

Quæ sint

partes interna Pœnitentia?

et coram Deo confessione, ac salutari propter admissum peccatum contritione seu dolore et tristitiâ, quæ secundum Deum est, cum seriâ humiliatione et peccati detestatione, fugâ, atque odio. Vivificatio Spiritus consistit in conscientiæ peccatoris contriti refocillatione per fidem in Christum, et novæ obedientiæ serio amore ac studio. *Externa* pœnitentia est, quæ externè fructibus et signis declaratur, sive privatim, sive publicè, à tota Ecclesia, vel à singulari homine, vel ordinariè vel extraordinariè, vel sponte suscepta, vel alicui ad reparationem admissi scandali ab Ecclesia imposita, quæ *Pœnitentia Ecclesiastica* dicitur. Atque hæc externa Pœnitentia sæpe etiam in hypocritis invenitur.

Quæ sint partes externa Pœnitentia?

III.

An Pœnitentia sit Sacramentum?

Internam Pœnitentiam, cum illa tantùm sit in animo, nec in sensus incurrat, ac propterea non sit signum aliquod visibile, Sacramentum esse non posse, extra omnem ponendum est controversiam: idque Pontificii ultrò agnoscunt. Quæritur itaque de Pœnitentia externa, an illa sit N. Testam. propriè dictum Sacramentum? Pontificii affirmant & docent Sacramentum hoc constare Pœnitentia signis externis prodita, & ex verbo Absolutionis. Nos verò negamus verbum vel ritum Absolutionis Pœnitentiæ Sacramentum appellari posse, cum ne quidem Pœnitentiæ pars censeri possit. Pœnitentia enim est actus pœnitentis, Absolutio verò non pœnitentis, sed alterius est actio: & quia debet divinæ absolutioni respondere, Pœnitentiam sequitur. Negamus itidem Pœnitentiam externis signis declaratam

ratam, seu potius externa illa signa & opera quibus Pœnitentia declaratur, ordinarium esse & propriè dictum Sacramentum Novi Testamenti. Adhiberi quidem possunt, & sæpè etiam debent, ad internam pœnitentiam testificandam, externa quædam contriti & pœnitentis animi signa, qualia sunt, vultus tristis, habitus vilis, saccus, cineres, jejunia, gemitus, lacrymæ, & similia, sed ista non possunt esse signa verè Sacramentalia. Christus enim nusquam ista aut similia signa instituit ad Evangelii promissionem iis significandam & obsignandam. Neque in illis etiam peculiare est elementum quoddam externum, quod gratiam Evangelicam ex institutione Christi repræsentet. In V. Testam. fideles pœnitentiam istiusmodi signis etiam declararunt, sed illa nunquam pro fœderis divini Sacramentis fuerunt habita. Præcepta quidem est à Deo in utroque Testamento vera Pœnitentia, in neutro verò pro Sacramento instituta.

IV.

Quamvis aliud sit Baptismus, aliud Pœnitentia, tamen cum Baptismus sit Sacramentum, quo fidelibus remissio peccatorum omnium significatur atque obsignatur, ita ut hujus obsignationis virtus ad omnium totius vitæ peccatorum, etiam post Baptismum admissorum, condonationem se extendat; & quo ipsi vicissim fideles ad veram Pœnitentiam se Deo obstringunt, unde in Scripturis vocatur *b* *Βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*: sequitur Baptismum rectè posse appellari Sacramentum pœnitentiæ, utpote quod ad eam Baptizatum per totam vitam obliget, &

An Baptismus rectè appellari possit Sacramentum Pœnitentiæ?

b *Luc.* 3. 3.

perpetuò ejus commonefaciat. Relapsi itaque in graviora post Baptismum peccata opus quidem habent vera & seria Pœnitentia ad peccatorum remissionem consequendam, sed non est necesse, ut illa istorum peccatorum remissio per aliquod peculiare Pœnitentiæ Sacramentum ipsis obsignetur, cum jam per Baptismum fuerit obsignata, cujus virtus ad illa etiam peccata se extendit, non quoties Baptismi tantùm recordamur, sed quoties ex animo Pœnitentiam agimus, ad quam Baptismus nos obstringit, & rem signatam Baptismi verâ fide amplectimur. Quare fictitium illud Pontificiorum quod vocant Pœnitentiæ Sacramentum perperam *Secunda post naufragium tabula* appellatur.

V.

Contritio cordis an sit pars Pœnitentiæ?

An pars Sacramenti?

Quotuplex sit?

Interna Pœnitentiæ pars est *Contritio cordis*, seu dolor & tristitia animi ob commissum peccatum, cum detestatione peccati conjuncta. Hanc ad veram Pœnitentiam ut partem ejus integralem ac primariam unicè necessariam esse agnoscimus, sed cum sit internè in animo, & potius passio quàm actio, non posse Sacramenti alicujus, seu visibilis signi, partem esse meritò negamus. Est autem contritio cordis, seu tristitia ob peccatum duplex: Alia est imperfecta, seu inchoata Contritio, quæ ex solo metu pœnæ & damnationis procedit. Alia est perfectior, quæ procedit ex dilectione Dei, & ex odio ac detestatione peccati. Illa Servilis: hæc Filialis dicitur. Illa non secundum Deum, & mundi tristitia appellatur, quia non ex amore Dei procedit, & in infidelibus atque hypocritis etiam sæpè reperitur: hæc secundum Deum.

Deum, & resipiscentiam efficit ad salutem, ac regenitis est propria. Illa fidem & justificationem antecedit, hæc ex fide provenit & justificationem sequitur. Illa ex Legis, hæc insuper ex Evangelii prædicatione existit. Unde illa Legalis, & hæc Evangelica Pœnitentia haud incommodè appellatur. Illa sæpè ad desperationem præparatio est: Hæc semper salutarem resipiscentiam & vitæ emendationem operatur. Servilis illa Contritio, seu Attritio, etiamsi minimè ad salutem sufficiat, & sæpè nihil prosit, non tamen eam propterea planè noxiam aut malam judicamus, sed dicimus præparationem esse idoneam, quâ ad veram & salutarem Pœnitentiam homines ordinariè perducantur: & medium non inutile, quo etiam ipsi fideles, in quibus reliquiæ carnis adhuc supersunt, tanquam frœno aliquo sæpè in officio contineantur. Cæterùm in hoc servili timore non est subsistendum, sed paulatim per charitatem metus hic forâs ejiciendus est. Quod cum impii non faciunt, sed in hoc metu subsistunt, eoque tandem in desperationis barathrum præcipitantur, hoc demum est quod in hac contritione improbamus: & talem contritionem neque hominibus utilem, neque Deo gratam esse contendimus.

An et quatenus Contritio servilis sit dãnanda?

VI.

Contritio Filialis ut vera & salutaris sit, debet esse seria & sincera, sed non est necessarium, ut sit planè omnibus numeris perfecta, neque ut sit tanta, ut semper doloris magnitudo exactè respondeat magnitudini & gravitati delicti. Talis enim Contritio in nullo homine reperiri potest, & cum

Contritio Filialis qualis & quanta esse debeat?

eam Pontificii ut præcisè necessariam urgent, miseras hominum conscientias perpetuâ sufficientis pœnitentiæ incertitudine excarnificant, & tandem ad desperationem adigunt, dum vident se istam contritionis perfectionem & mensuram assequi non posse. Dolor hic non debet etiam omnem de gratia Dei & remissione peccatorum certitudinem abolere, sed ita animum propter admissum peccatum afficere, ut eum interim consolatione & fiducia de remissione peccatorum non spoliet. Nec tantum propter graviora peccata, sed etiam propter minora debemus seriò dolere & pœnitentiam agere. Vera & seria contritio ac peccatorum displicentia Deo non potest non esse quàm gratissima: eaque hominibus ad salutem ita est necessaria, ut sine ea remissio peccatorum haberi non possit, nec tamen est causa justificationis meritoria, neque ex condigno, neque ex congruo: nec pars satisfactionis pro peccatis nostris. Pro iis enim omnibus solus Dominus noster Jesus Christus plenissimè satisfecit, eaque nobis non propter contritionem nostram, sed propter solius Christi merita à Deo gratis remittuntur. Et contritio vera cum ex fide proveniat, sine qua Deo placere non possumus: fidem autem justificatio immediatè consequatur: patet eam esse fidei ac justificationis non causam aut meritum, sed effectum & signum.

An contritio sit causa meritoria Justificationis?

DISP.

DISPUTATIO LI.
De Confessione auriculari, & De Satisfactione.

THESIS I.

POEnitentia vera non tantùm debet esse interna in animo contritio, quamvis eam Deus præcipuè respiciat, sed requirit etiam gloria Dei, & ædificatio Ecclesiæ, ut ista externè per fructus et signa ostendatur et declaretur. Hanc declarationem Pontificii docent fieri debere per Confessionem, et Satisfactionem: ità ut hæc tria secundum eos veram Pœnitentiam tanquam partes essentiales constituant, Contritio cordis, Confessio oris, et Satisfactio operis. Prima pars quomodò ad internam Pœnitentiam referenda sit superiori disputatione demonstravimus. Duæ reliquæ partes quomodo ad externam Pœnitentiam pertineant, jam porrò videndum erit.

Externa Pœnitentia qua in re consistat?

II.

Ad externam Pœnitentiam omnino requiri peccatorum Confessionem libenter agnoscimus. Est autem duplex Confessio peccatorum: alia quæ fit coram Deo, alia quæ fit coram hominibus. Deo imprimis peccata sunt confitenda, non quod illum ista lateant, sed ut ostendamus nobis

Confessio peccati quotuplex sit? Confessio coram Deo quid & quotuplex?

etiam cognita esse, ac displicere. Remissio enim peccatorum non potest sine eorum agnitione & confessione à Deo peti aut obtineri. Vulnera hæc nostra, si sananda sint, medico huic detegi debent, Atque hæc confessio imprimis est necessaria, et sæpè etiam sufficit, cum peccata non sunt manifesta. Estque instituenda vel privatim, vel etiam publicè totius Ecclesiæ nomine: idque vel ordinariè, vel extraordinariè. Sæpè etiam coram hominibus necessaria est peccatorum Confessio, quæ itidem aut est publica, aut privata. Publicè, coram Ecclesiâ ut peccata sua confiteantur, quicunque eam publicis peccatis & gravibus scandalis offenderunt, ut hac ratione resipiscentiam publicè testentur & promittant, antequam ad communionem Ecclesiæ recipiantur, ædificatio Ecclesiæ exigit. Nec pudere debet seriò resipiscentes, si publicè lapsi fuerint, publicè etiam resurgere, & Pœnitentiâ suâ dato scandalo mederi. Privatim proximo peccatum suum confiteri debet, qui eum aliquâ injuriâ affecerit, ut confessione & deprecatione culpæ in gratiam cum proximo redire, eique reconciliari possit. Necessarium quoque est aliquando, cum quis peccatorum sensu ita affligatur, ut seipsum sine alterius consilio explicare nequeat, ut privatim proximo suo, sive Pastori, sive alii amico idoneo, peccata sua confiteatur, eum in finem, ut ejus consolatione, instructione, & precibus juvari possit. Hujusmodi confessiones peccatorum pias, utiles, necessarias, ac in verbo Dei præceptas esse palam docemus et profitemur.

Confessio coram hominibus quid & quotuplex?

III.

Quod verò Pontificii docent ad veram & salutarem

ſalutarem Pœnitentiam neceſſariò etiam requiri, ut ſinguli fideles exactam omnium peccatorum, quorum meminiſſe poſſunt, confeſſionem inſtituant privatim ad aurem Paſtoris, quem illi Sacerdotem vocant, eum in finem ut factâ hac confeſſione à Paſtore obtineant à peccatis illis Abſolutionem, nuſquam in Scriptura V. aut N. Teſtamenti à Deo præſcriptum legitur. Neq; Chriſtus aut Apoſtoli unquam talem ſecretam & ſpecialem peccatorum profeſſionem à quoquam exegerunt, aut exigendam mandarunt. Quare auricularis illa Pontificiorum confeſſio non eſt juris divini, aut ordinationis Apoſtolicæ, ſeu inſtitutionis humanæ. Originem quidem non omninò improbandam habuit, ſed progreſſu temporis in fœdum abuſum degeneravit. Antiquitus enim confeſſiones peccatorum publicæ ſeu ἐξομολογήσεις, quibus lapſi cum Eccleſia reconciliabantur, quæ prius coram tota Eccleſia, tandem coram Presbyterio tantùm fiebant, ac tandem ut pudori parceretur, coram delecto aliquo Presbytero. Hic ritus in Eccleſia Conſtantinopolitana etiam fuit obſervatus, donec matrona quædam ſub hujus confeſſionis ſpecie conſuetudinem cum Diacono habuiſſe deprehenſa fuit: ob quod facinus Nectarius illius Eccleſiæ Epiſcopus, ritum hunc iterum abrogavit: quod neutiquam ei licuiſſet, ſi juris divini fuiſſet. Pontificiorum verò hodierna Confeſſio auricularis etiam cum iſto ritu vix aliquid commune habet. Præcipiunt enim hanc Confeſſionem omnibus & ſingulis fidelibus, omnium & ſingulorum quæ meminiſſe poſſunt etiam privatorum peccatorum, ſemel ad minimum quotannis neceſſariò coram Sacerdote edendam, &

Quid ſit Auricularis Confeſſio?

Unde originem habeat?

An ſit utilis & neceſſaria?

& docens nullum peccatum, cujus quis meminisse potest, condonari, nisi cum omnibus circumstantiis expressè agnitum & ore professum. Hæc itaque confessio auricularis, quæ hodie apud Pontificios usitatur & imperatur, nec à Deo est mandata, nec ab Apostolicâ aut primitivâ Ecclesiâ usurpata: acproinde nec Christianis necessaria. Quinetiam nec Christianis possibilis est: Quis *a* enim errores suos intelligit, & in voraginem demersus guttas numerare possit? Nec utilis, quia carnalem securitatem & peccandi licentiam fovet, & conscientias hominum non verè sedat, sed miserè excruciat: Et contra multis modis est gratiæ Dei & meritis Christi inimica, verbo Dei & libertati Christianæ contraria, ac veræ pietati noxia. Immò nihil aliud est quàm tyrannidis Antichristianæ fulchrum, crudelis animarum carnificina, & turpe pecuniarum aucupium.

a) *Psal.* 19. 12.

IV.

An et quatenus Ministri potestatem habeant Absolvendi à peccato?

Christus Evangelii Ministris claves regni cœlorum tradens, omnibus quidem potestatem concessit, ut per prædicationem Evangelii, tanquam internuncii & præcones, verè pœnitentibus & credentibus remissionem peccatorum in nomine Christi annunciarent, atque hoc modo peccata ipsis remitterent: promisitque se remissionem illam legitimè factam in cœlo ratam habiturum: sed nulli mortalium eam dedit potestatem, ut ipsi tanquam judices & arbitri spirituales peccata hominibus remittere, & ab illis pro arbitrio suo, & potestate quadam judiciariâ, homines absolvere possint. Hæc enim potestas soli Deo competit, atque ita illi est propria, ut cum eam

eam sibi Christus ipse attribuerit, Pharisæi rectè colligerent, eum sibi divinam attribuere autoritatem. Quis enim potest remittere peccata nisi solus Deus? Data autem est omnibus Evangelii Ministris hac in causa æqualis potestas: ita ut ob defectum potestatis non sit necessarium certos quosdam casus Episcopis, quos vocant, aut Pontifici Romano reservari. Neque enim tam delictorum gravitas, quam resipiscentiæ sinceritas, in hac absolutione est spectanda. Nimis autem stultè creduli sunt miseri homines in Papatu, cum sibi persuadent, modò à Sacerdote Absolutionem quocunque modo obtinuerint, egregiè se à peccatis esse purgatos, quantumvis sæpè nec fidem habeant, nec pœnitentiam veram declarent.

V.

Agnoscimus etiam pœnitentiam veram non tantùm per peccatorum omissionem, sed etiam per operum pietatis erga Deum, & charitatis erga proximum, (inter quæ orationem, jejunia, eleemosynas, & similia nos quoque recensemus) diligens exercitium externè esse declarandam. Superstitiosis verò illis corporis castigationibus, aut flagellationibus, peregrinationibus, abstinentiis, & similibus b ἐθελοθρησκείαις, sive sponte susceptis, sive à Sacerdote imperatis, Pœnitentia nec verè, nec ritè, nec debitè, nec Deo gratè declarari potest. Quis enim c ista ab illorum manibus requisivit? Opera autem omnia, quibus Pœnitentia externè ostenditur, sunt fructus tantùm & signa veræ Pænitentiæ, quibus Deo pro gratia remissionis peccatorum gratitudo præstatur, non autem compensationes pro peccatis admissis, aut Satisfactiones, quibus remissio peccatorum

An et quomodo Pœnitentia externè per opera declarari debeat?

b *Cultibus voluntariis.*

c *Isa* 1.12.

An opera illa sint Satisfactoria pro peccatis?

catorum à Deo impetratur. Deus enim nobis peccata condonat gratis. Gratuita autem Condonatio nobis facta non potest cùm nostra satisfactione ullo modo consistere. Remittit etiam plenariè non tantùm culpam, sed & pœnam, inter quæ duo ex ordine justitiæ tam arcta est unio, ut sublatâ culpâ omnem quoque pœnam propriè dictam, non tantùm æternam, sed etiam temporalem, auferri sit necesse. Temporales verò afflictiones non immittuntur à Deo verè pœnitentibus, ut pœnæ propriè dictæ, id est, pro peccatis satisfactoriæ, sed ut paternæ castigationes, quibus ad salutem erudiuntur. Deinde solus Christus, unicus d λυτρωτὴς noster non tantum pro culpâ nostrâ, sed etiam pro omni pœnâ plenissimè satisfecit: castigatio pacis nostræ ei imposita fuit e, & tumice ejus nos curati sumus. Deus fecit, ut in eum incurrerit pœna omnium nostrûm. Et quis denique obedientiâ suâ poterit satisfacere pro peccatis præteritis, qui ad præsentem obedientiam singulis momentis obligatus est? Quare multis modis impium est Pontificiorum commentum de satisfactionibus hominis, quo manifestè Deus injustitiæ insimulatur, proprius Jesu Christi honor sacrilegè ad homines, eorumque superstitiosas ineptias, transfertur, conscientiæ hominum aut ad desperationem adiguntur, dum perpetuò dubii hærent, an satis perfectè peccata compensare possint, aut ad securitatem carnalem & hypocrisin prolabuntur, dum levibus satisfactiunculis peccata expiari posse sibi persuadent, in iisque securi acquiescunt.

An remissa culpa pro pœna adhuc sit satisfaciendum?

An temporales afflictiones sint pœna satisfactoria?

d *Redemtor.*

e *Isai.* 53. 5. 6.

VI.

Fatemur quidem verè pœnitentem, si vel publicè

licè gravi scandalo Ecclesiam offenderit, vel privatim proximi famam vel bona læserit, debere publicâ peccati coram Ecclesiâ Confessione, & Pœnitentiæ per fructus declaratione, pro dato scandalo Ecclesiæ, & agnitione culpæ, reparatione famæ, & restitutione ejus quod injustè ablatum erat, proximo satisfacere. Quem in finem etiam in primitivâ Ecclesiâ ejusmodi Satisfactionum modi & tempora Pœnitentibus præscribebantur, ut ipsi tanto melius peccata sua agnoscerent, & Ecclesiæ de seriâ eorum resipiscentiâ tanto evidentiùs constaret. Atque hæc Pœnitentiæ testificatio vocari solet Pœnitentia Ecclesiastica. Sed istis Satisfactionibus hominibus tantùm pro scandalo aut injuriâ, non autem Deo pro peccatis satisfiebat. Nostræ Ecclesiæ easdem hodieque in usu habent, licet eam non adhibeant severitatem, quæ olim in veteribus Ecclesiis fuit usurpata, in qua nonnunquam eas modum excessisse negari non potest.

Quales satisfactiones à Pœnitentibus in primitivâ Ecclesiâ exigi soleant?

DISPUTAT. LII.

De Indulgentiis,
ET
De Iubilæo.

THESIS I.

POenitentia Ecclesiastica olim in primitivâ

Indulgentia in primitivâ Ecclesia quales olim fuerint?

vâ Ecclesiâ quemadmodum pro delicti vel offendiculi ratione certis temporum spatiis, & præscriptis per canones Ecclesiasticos exercitamentis quibusdam quasi pœnalibus definiebatur, ita licebat Ecclesiarum Ministris animadverso lapsi & ligati peccatoris studio in approbandâ Ecclesiæ resipiscentiâ suâ, mitiùs cum eo agere, & tum pœnarum canonicarum asperitatem nonnihil emollire, tum etiam tempus a δοκιμασίας contrahere, quæ mitigatio, seu relaxatio, vulgò *Indulgentia* dicta fuit. Hujusmodi Indulgentiarum usui in Ecclesia semper locum esse debere, non tantùm ex Ecclesiæ primitivæ praxi, sed etiam ex Apostolico mandato agnoscimus. Debet enim Ecclesia tali pœnitenti b χαρίζεσθαι, eum consolari, ne quo modo hujusmodi vir abundanti tristitia absorbeatur.

a *probationis.*

b *aliquid largari* vel condonari. 2. *Cor.* 2. 7.

II.

Indulgentiæ in Ecclesiâ Romanâ quales sint?

Hodiè verò Pontificii Indulgentias vocant remissiones seu relaxationes pœnarum temporalium, peccatis commeritarum, & tum in hac vita, tum præcipuè in Purgatorio luendarum, ad quas post remissionem culpæ homines nihilominus obstringantur: docentque Pontificem Romanum, & Episcopos ac Metropolitanos, habere eam potestatem, ut vel per se, vel per legatos suos, ille omnibus hominibus, hi verò suis tantùm subjectis, non tantùm viventibus, sed etiam mortuis, & in Purgatorio existentibus, ex quodam Thesauro Ecclesiastico dispensare possit remissiones pœnarum temporalium vel in aliquot dierum & annorum centurias, vel omninò & in perpetuum, quibus remissionibus liberentur homines à pœnis peccato-

peccatorum non tantùm commissorum, sed etiam committendorum, nec tantùm in Ecclesiæ, sed etiam in ipsius Dei judicio.

III.

Hujusmodi Indulgentias non tantùm Apostolica & primitiva Ecclesia ignoravit, sed etiam Sacra Scriptura apertè damnat. Docet enim culpam peccatorum à Deo resipiscentibus ita condonari, ut simul etiam omnes pœnæ non tantùm æternæ, sed & temporales remittantur: Idque fieri tantùm in hac vita, post quam nulla fidelibus pœna maneat fictitii Purgatorii ignibus expianda, neque infidelibus ulla pœna remittatur: temporales piorum in hac vita afflictiones non esse pœnas propriè dictas, sed tantùm paternas castigationes & salutares probationes: Deum non tantùm partem aliquam pœnarum commeritarum, sed omnem omninò & culpam & pœnam resipiscenti peccatori plenissimè remittere: Solius Dei esse, ut supremi Judicis, peccata remittere aut retinere, homines verò remissionem peccatorum ministerialiter tantùm annuntiare: Judicia Ecclesiastica tantùm erga vivos exercenda, & ab iis mortuos omninò exemptos esse: Statum mortuorum aut esse beatum, in quo nullis indulgentiis opus habent, aut damnatum, in quo nullis indulgentiis juvari possunt, & tantùm rigidis justísque pœnis locus est. Quare Indulgentiæ Pontificiæ verbo Dei directè sunt contrariæ, plenæ sunt superstitionibus et erroribus gravissimis, cum Dei justitiâ, cum gratuitâ ac plenariâ peccatorum remissione pugnant, Christi plenissimam pro peccatis nostris satisfactionem evacuant,

Quid sit sentiendũ de Indulgentiis Põtificiis?

evacuant, hominibus peccandi licentiam, & securitatem carnalem pariunt: ac propterea nec piæ, nec utiles, nec necessariæ sunt. sed multis modis sunt impiæ, & gloriæ Christi ac veræ pietati noxiæ, et nihil aliud quàm sacrilega & abominanda hominum inventa, et Papalis avaritiæ ac rapinæ instrumenta, quibus homines stultè creduli multipliciter emunguntur, et turpiter deluduntur.

IV.

An & qualis sit Thesaurus Ecclesiasticus?

Nec minùs impium, blasphemum, et sacrilegum figmentum est Thesaurus ille Ecclesiasticus, cui tanquam fundamento Indulgentiæ Pontificiæ innituntur. Docent enim non tantùm Dominum nostrum Jesum Christum multas habuisse superfluas perpessiones, sed etiàm beatam Mariam Virginem, Joannem Baptistam, Prophetas, Apostolos, aliósque Sanctos multa habuisse superflua merita, quæ simul in unum Thesaurum Ecclesiasticum sint congesta, cujus dispensatio sit Pontifici Romano concredita, qui hæc merita, ut sint satisfactiones pro peccatis, applicare possit pro libitu suo quibuscunque ipsi visum fuerit, sive viventibus, sive mortuis. Quid verò magis blasphemum esse potest, quam pretiosissimum Domini nostri Christi Agni illius immaculati sanguinem cum hominum peccatorum sanguine commiscere? Quid magis sacrilegum quam perfectissimæ Christi Satisfactioni, & perpessionibus ejus infiniti valoris adjungere opera hominum peccatorum tanquam satisfactoria, non tantùm pro se, sed etiam pro aliis? Quid hoc aliud est, quam apertissimè sufficientiam meriti Christi abnegare?

negare? Perfectissima Christi Satisfactio Thesaurus est Ecclesiæ inexhaustus, qui unus ad consequendam à Deo peccatorum omnium indulgentiam seu remissionem abundantissimè sufficit, cujus dispensationem solus habet is, qui claves habet inferorum & mortis. Passiones Christi infiniti quidem valoris agnoscimus, sed aliquas fuisse superfluas nec Scriptura docet, nec justitia Dei patitur. Reliqui autem sancti homines, quicunque tandem illi fuerint, ne ipsa quidem sanctissima Matre Domini exceptâ, cum omnes in peccatis sint concepti & nati, & proculdubiò peccatis etiam actualibus commaculati, nihil unquam passi fuerunt, quod secundum Dei justitiam non erant commeriti, tametsi per gratiam Dei passiones eorum non ex justitia puniente, tanquam pœnæ pro peccatis satisfactoriæ, sed ex misericordia, ut paternæ castigationes & probationes fuerint immissæ: & quicquid unquam fecerunt, illud omne ex debito eorum, ad quod multis rationibus obligati erant, profectum fuit. Quare nulli Sancti operibus vel perpessionibus suis Deo pro peccatis suis satisfacere, vel coram Deo mereri possunt, tantum abest, ut aliqui superflua habuerint merita, quibus etiam pro aliorum peccatis possit satisfieri. Hac enim ratione ex Sanctis Redemptores suos, saltem ex parte, faciunt: qui tamen ipsi nullum unquam in operibus aut perpessionibus suis meritum, aut vim satisfactoriam, vel per se, vel pro aliis, collocarunt, sed omnes sese indignos peccatores damnationi in se obnoxios agnoverunt, & ad consequendam salutem non ad sua, sed ad unius Christi merita confugerunt. Qui igitur meritis suis ne suas quidem ipsorum

An Christus habuerit superflua merita?

An Sancti habuerint superflua merita?

animas potuerunt, illi multò minus aliorum animas redimere potuerunt. Qui sibi damnationem erant meriti, aliis absolutionem à peccatis mereri non possunt.

V.

An Papa Romanus summam potestatem habeat Indulgentias dispensandi?

Pastoribus Ecclesiarum omnibus, pari jure, non tantùm datum est ut possint, sed etiam mandatum est ut debeant, lapso & ligato peccatori, cum pœnitentiam suam Ecclesiæ seriò probaverit, veniam indulgere, & in Ecclesiæ communionem recipere: item omnibus verè pœnitentibus & in Christum credentibus absolutam omnium peccatorum remissionem in nomine Christi annunciare, atque ita peccatores solvere: sed nusquam in Scriptura legimus Episcopo Romano datam esse in terris summam autoritatem, hominibus tùm vivis tùm mortuis, pœnas temporales peccatis commeritas relaxandi seu remittendi, & merita tùm Christi tùm Sanctorum per Indulgentias applicandi. Nusquam etiam docet S. Scriptura Sanctos habere aliqua merita, quæ vel sibi vel aliis in remissionem peccatorum applicari possint: remissâ culpâ pœnam à Deo retineri: mortuis post hanc vitam pœnas irrogari temporales, quibus pro peccatis eorum satisfiat, & à quibus tandem liberari possint: mortuos suffragiis aut operibus pœnalibus viventium juvari posse: esse ignem aliquem Purgatorium, in quo tanquam in carcere quodam, post hanc vitam peccata pœnis temporalibus expientur: Papam Romanum hujus carceris habere claves, & ex eo posse emittere animas, quascunque libuerit. Mortuos ad jurisdictionem Papæ pertinere: Papam Romanum posse

posse Deo Judici præscribere dies & annos, quibus peccator puniri debeat. Mera itaque sunt hominum commenta, quæcunque Pontificii de Indulgentiis suis, Thesauro Ecclesiastico, & Papæ Romani potestate dispensativâ nugantur, conficta ad turpem quæstum, ut hujusmodi imposturis thesauros mundi sibi acquirant, quibus meritum & satisfactio Christi, & Dei gratuita peccatorum remissio planè evertuntur.

VI.

Nec minus fœda, blasphema, & sacrilega est nundinatio illa harum Indulgentiarum, quæ in Papatu eundem in finem ordinariè omnibus annis exercetur, & quarum certis quibusdam annis, puta singulis centenis, quinquagesimis, aut vigesimis quintis, quos Judaïzantes vocant annos Jubilæos, solemnis quasi mercatus instituitur. Annus enim Jubilæus, qui potius à *Jobel*, id est, buccinâ, quâ proclamari solet, quàm à *Jebul*, id est, germinatione, dictus videtur, à Deo in V. Testam. fuit institutus, ut esset Christi ejusque beneficiorum typus, qui propterea cum denuò in Ecclesiam hodie introducitur, apertè Judaïsmus reducitur, & ad ἀσθενῆ & πτωχὰ στοιχεῖα retrorsum reditur. Neque olim in V. Testam. eum in finem à Deo annus ille fuit institutus, ut in eo turpis hujusmodi Indulgentiarum nundinatio institueretur. Neque fideles unquam in V. Testam. eum aut similem in finem hunc annum celebrarunt. Apostoli nos docent metuendum esse ne illis, qui *d* annos & tempora observant, Christus frustra sit prædicatus: & post adventum Christi, qui corpus est, umbras illas

Quid sit sentiendum de anno Jubilæo?

c *Gal.* 4. 9.

d *Gal.* 4. 10.

T 2

illas omnes debere cessare. Judaica itaque superstitio est inter Christianos nequaquam ferenda, anni Jubilæi observatio in N. Testamento: estque recentius Paparum Romanorum institutum, Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ per multa secula incognitum. Modus etiam, quo eum Pontificii celebrant, non tantùm superstitiosus est & ridiculus, sed & planè idololatricus & blasphemus, cum remissionem peccatorum plenariam, quæ per solum Christi sanguinem quovis in loco obtinetur, promittunt omnibus, qui personaliter, ut vocant, hoc tempore Romæ basilicas Apostolorum Petri & Pauli visitant, imagines Christi & Sanctorum ibidem religiosè venerantur, aut ceremoniis illis ridiculis assistunt, easve eminùs aspectant. Hæc igitur omnia, præterquam quod in Sacra Scriptura nullum omninò fundamentum habeant, tam crassa, turpia, & abominanda sunt hominum figmenta ad turpem quæstum inventa, ut non minus mirandum quàm dolendum sit, stuporem tam pecuinum hominum mentes ita occupare potuisse, ut credant talibus nugis peccatorum remissionem coram Deo obtineri posse: & ipsos Pontifices Romanos non pudere tandem in tanta Evangelii luce mundum Christianum tam crassis & ridiculis ineptiis ludificari.

DISPUTATIO LIII.

De Unctione extrema, ET *De Ordine.*

THESIS I.

Qualis unctio tempore Apostolorum fuerit usitata, & quem in finem?

QUamdiu ſanationum miraculoſarum dona in Eccleſiâ Apoſtolicâ, & primitivæ exordiis viguerunt, Apoſtoli, eorumque Diſcipuli his *a ἰαμάτων* donis præditi, in ſanandis corporalibus morbis præter alia ſigna externa, ſæpè etiam adhibere ſolent *Unctionem olei*, cujus frequens in illis regionibus uſus erat, ut hoc externo & viſibili ſigno teſtarentur ex arcanâ Dei virtute provenire ſanitatem, cujus illi tantùm miniſtri erant. Uſitatum enim erat ſub Lege, Spiritus Sancti gratiam oleo ſignificari. Sed hoc Signum non fuit Sacramentum propriè dictum, ſeu à Deo inſtitutum & perpetuò Eccleſiæ mandatum, ad promiſſionem gratiæ Evangelicæ de remiſſione peccatorum ſignificandam atq; obſignandam; ſed fuit tantùm uſurpatum extraordinariè ad morbos corporis miraculoſè profligandos. Poſtquam autem dona miraculoſa, quale & hoc ſanationum fuit, in Eccleſia ceſſarunt, ſignum etiam hoc ceſſare debuit: nec retineri aut uſurpari nunc poteſt, niſi ex ſtulta & inani *c κακοζηλίᾳ*, & magna cum ſuperſtitione.

An fuerit N.T. Sacramentū?

a *Sanationum.*

c *Æmulatione.*

II.

Quali unctione hodie Pontificii utantur?

Unctio autem olei extrema, quam hodie Pontificii usurpant, est actio Episcopi aut sacerdotis Pontificii, quâ post recitatas quasdem Letanias oleo olivæ certâ verborum formulâ ab Episcopo solemniter exorcizato, & consecrato, ægrotorum in vitæ exitu constitutorum septem corporis partes, scilicet oculi, aures, nares, os, & manus, ut quinque sensuum organa, & simul renes & pedes inunguntur, cum pronuntiatione horum verborum: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi* Deus *quicquid deliquisti per visum, &c.* Hunc potissimum in finem, ut hæc unctio animæ ægrotantis conferat invisibiliter gratiam Spiritus Sancti, & per eandem delicta peccatorum, si quæ adhuc sint expianda, & reliquiæ peccatorum abstergantur, & anima ægrotantis adversus tentationes Diaboli confirmetur.

III.

An unctio hac Pontificia aliquid commune habeat cum unctione Apostolicâ?

Hic unctionis ritus, nec à Christo, nec ab Apostolis institutus aut usurpatus fuit: nihilque habet commune cum unctione ab Apostolis usitata. Apostoli enim & qui Apostolorum tempore hac unctione usi fuerunt, præditi erant omnes dono sanationum miraculoso, quod Sacrificuli Pontificii non habent. Illi unxerunt ægrotos eum in finem, ut sanitati miraculosè restituerentur, hi ungunt tantùm eos ægrotos, qui jam animam agunt, & quorum sanitas planè desperata est, neque ullum hominem per hanc unctionem sanitati restituunt. Illi utebantur oleo simplici

sine

sine aliquâ solenni verborum formulâ: Hi non utuntur, nisi oleo multis ritibus, & conjurationibus solenniter & operosè ab Episcopo consecrato, & certâ ac blasphemâ verborum formulâ. Illi non adhibebant aliquas peculiares ceremonias præter hanc unctionem, hi tùm in olei consecratione, tùm in ejusdem inunctione adhibent multas, variásque ridiculas ceremonias à superstitiosis hominibus excogitatas, de quibus in verbo Dei nullum planè apparet mandati vestigium. Illi unctionem hanc adhibebant, ut per miraculosam sanitatis adhibito hoc symbolo restitutionem, Doctrinæ Evangelicæ veritatem confirmarent, hi ut animam ægroti à peccatorum reliquiis purgent, & contra Diaboli tentationes muniant. Unde manifestissimè apparet cum illo temporario ritu Apostolico, hunc Pontificium unctionis ritum nullam planè habere communionem, nec Apostolicam unctionem hujus figuram fuisse: ac proinde exemplo Apostolico extremam illam ægrotarum unctionem hodie ab illis usitatam non posse stabiliri.

IV.

Hæc itaque extrema unctio cum à Christo non sit instituta, neque adjunctam habeat gratiæ justificantis promissionem, sed stultum, inutile, & inane sit hominum inventum, multiplici superstitione & blasphemiâ plenum, nullo jure Sacramentum N. Testamenti appellari potest. Et cum huic ludicræ actioni efficaciam ascribunt non tantùm corpori sanitatem restituendi, sed etiam animam à peccati reliquiis purgandi, & contra Diaboli tentationes in agone roborandi, non

An unctio Pontificia sit Sacramentum Novi Testamenti?

An unctio hæc possit corpus sa-

nare, & animam à peccatis purgaret.

tantùm stultè effectum comminiscuntur, cujus nullum unquam specimen apparuit, sed etiam blasphemè externis & terrenis elementis attribuunt vim illam, quæ Christi sanguini & Spiritui propria est. Quare unctio ista meritò ex Christiana Ecclesia est exterminanda, ne homines fiduciam in rebus illis ludicris collocantes Deum graviter offendant, & ineptiis talibus porrò ludificentur. Nec propterea tamen ægroti sine præsidio contra Diaboli tentationes relinquuntur, cum alia sint remedia & efficaciora & à Deo ordinata, externa scilicet Ministrorum Ecclesiæ, & interna Spiritûs Sancti consolatio, & piæ tùm ægrotantis, tùm fidelium pro ægrotante preces.

V.

An Ministri aliquâ ceremoniâ ordinari debeant?

Ministros legitimè ad Ecclesiæ Ministerium vocatos convenit, exemplo Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ, non tantùm precibus, sed solemni actione, ac ritibus quibusdam, ordinis & decori causa, publicè inaugurare, ac Deo atque Ecclesiæ quasi consecrare, ut hac ratione Ministerii Ecclesiastici dignitas populo commendetur, & ordinati admoneantur se jam Christo ejusque Ecclesiæ in servitutem addictos. Hæc consecratio, seu ordinatio, non competit solis Episcopis, qui ita in Papatu vocantur, sed quibuslibet Ecclesiæ Ministris, quibus Presbyterium has partes demandaverit. Ritus, qui tempore Apostolorum in hac Ministrorum ordinatione adhibebatur, erat *Impositio manuum*, qui etsi satis commodus & decens est, non tamen præcisè est à Christo aut Apostolis imperatus, ac proinde est ritus adiaphorus, ordinis tantùm & decori causâ usur-

A quibus illa sit administranda?

An impositio manuum sit ritus adiaphorus?

usurpandus. Ceremoniæ autem, quibus hodie utuntur Pontificii in ordinatione Ministrorum, quales sunt unctio, rasura in vertice, porrectio libri, patinæ, baculi pastoralis, præcisa verborum formula, linteæ vestes, cerei, cruces, & similes non sunt ab Apostolis neque institutæ, neque usurpatæ, sed plenæ sunt Judaicâ ἀ ζηλοζηλία, & superstitione.

An ceremonia Pontificiorum in Ordinatione sint ab Apostolis instituta?
d Æmulatione.

VI.

Ritus autem, quibus Ministri inaugurentur, quicunque tandem illi sint, multò minus ritus illi Pontificii ab hominibus superstitiosis excogitati, non possunt esse Sacramentum Novi Testamenti, cum non sint omnibus fidelibus communes, nec à Christo instituti, ut sint gratiæ Justificantis signa & sigilla. Nam etsi in V. Testam. ordinatio Ministrorum multis etiam ceremoniis perageretur, nunquam tamen illa ordinatio pro Sacramento propriè dicto habita fuit. Adjunctam quidem habent symbola ista assistentiæ divinæ in Ministerio significationem & promissionem, sed non Evangelicæ de remissione peccatorum gratiæ obsignationem. Admonent etiam tùm populum tùm Ministrum ordinatum, officii sui, & dignitatis Ministerii, sed non habent efficaciam ullam, ut Ministros ad munus suum obeundum reddant magis idoneos & habiles, multò minus ut illis conferant gratiam justificantem, aut imprimant characterem aliquem indelebilem, qui nec per apostasiam nec per hæresin deleri possit. Ordines Ministrorum Ecclesiæ Novi Testamenti non esse septem, sed tres tantùm, superioribus disputationibus fuit demonstratum: inter

An ritus illi sint Sacramenta N. Testamenti?

Quæ sit efficacia horum rituum?

Quot sint ordines Ministrorum N. Test.?

inter quos non habent locum) Sacerdotes propriè dicti. Potestas enim offerendi Sacrificium propitiatorium in Novo Testamento non potest conferri ulli homini mortali, sine magno sacrilegio, & manifestissimâ ac blasphemâ Domini nostri Jesu Christi unici Sacerdotis nostri, qui in æternum manet, & perpetuum habet Sacerdotium contumeliâ.

An sint Sacerdotes in N. Testam.

DISPUT. LIV.

De Matrimonio.

THESIS I.

Quid sit Matrimonium?

MAtrimonium est sancta Dei institutio, secundum quam duo homines, unus mas & una fœmina, ex mutuo & legitimo consensu, in individuam vitæ societatem, & corporum ac bonorum communionem conjunguntur ad Dei gloriam, & ipsorum bonum. In tali Matrimonio omnes fideles ei idonei, cujuscunque tandem sint ordinis, non minùs sanctè & castè possunt vivere, quàm in cœlibatu, aut statu virginali: adeò ut status cœlebs seu virginalis, quamvis suas habeat commoditates, & plerumq; minus curarum ac molestiarum secum ferat, non sit tamen statu conjugali in se perfectior, aut sanctior, aut Deo gratior. Conjunctio hæc unius maris et unius fœminæ in carnem unam, spiritualis illius conjunctionis, quæ inter Christum Sponsum

An status virginalis conjugali sit sanctior?

An Matrimonium sit Sacra-

Sponſum & Eccleſiam Sponſam ejus intercedit, eſt quidem illuſtris quædam imago, quamobrem etiam ᵃ *μυστήριον μέγα* in Scriptura vocatur, ſed pro Sacramento Novi Teſtamenti propriè dicto cenſeri nequit. Deus enim Matrimonium non inſtituit, ut eſſet gratiæ Evangelicæ de peccatorum remiſſione per Chriſtum Mediatorem obtinendæ ſigillum: nam etiam ante peccatum in ipſo innocentiæ ſtatu fuit inſtitutum. Eſtque infidelibus commune, quibus tamen Sacramenta non ſunt inſtituta. Si omnia Myſteria, aut Spiritualis Chriſti cum Eccleſia conjunctionis ſigna, qualia etiam ſunt conjunctio membrorum cum capite, palmitum cum vite, & ſimilia alia Sacramentis propriè dictis eſſent habenda, infinitus Sacramentorum numerus produceretur. Si Matrimonium eſt Sacramentum à Deo fidelibus inſtitutum, ut Pontificii volunt, quo jure Miniſtros Eccleſiarum ſuarum ab eo arcent. Sin propterea, quod ſit ſtatus impurus, in quo non liceat ſanctè vivere, & quod ſit carnis inquinamentum, quomodo poterit eſſe gratiæ juſtificationis Sacramentum? Cum Ordinem etiam inter Sacramenta numerent, cujus prophanatio ſit Matrimonium, an Sacramenta fingenda erunt, quæ ſe mutuò polluant & deſtruant? Matrimonium itaque rectè quidem ſacræ cujuſdam rei ſignum, & myſterium appellari, ſed pro Sacramento propriè dicto haberi nullo jure poteſt, neque aut à fidelibus V. Teſtamento, qui etiam in Matrimonio vixerunt, aut in Novo Teſtamento ab Apoſtolis pro Sacramento unquam fuit habitum.

mentum propriè dictum?

ᵃ *Magnum myſterium. Eph.* 5.32.

II.

Quomodo Matrimonium legitimè contrahatur?

In doctrinâ de Matrimonio duo præcipuè veniunt Consideranda. Primum est, Quomodo legitimè contrahatur. Secundum, Quomodo contractum dissolvatur. In matrimonio contrahendo considerari debent Personæ contrahentes, & Forma contractûs. In personis contrahentibus, earum Numerus, & Qualitates. Numerus personarum contrahentium tantùm binarius esse debet, unius maris & unius fœminæ. Deus enim fecit ab initio masculum & fœminam, & ordinavit ut illi Duo essent in carnem unam. Unusquisque *b* vir uxorem habebit propriam, & fœmina ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα. Polygamia itaque vera, cum quis simul plures uxores habet, semper fuit institutionis divinæ transgressio, aut saltem ab eadem digressio, & in Patriarchis etsi respectu necessitatis quasi tolerata, nunquam tamen fuit licita: in Gentibus autem nec licita unquam fuit, nec tolerabilis. Polygamia verò seu Digamia successiva, cum quis mortuâ priore conjuge ad secundas aut alias deinceps nuptias transit, nec Lege Dei est prohibita, nec inhonesta. Quare Ministris Ecclesiarum licet etiam secundis nuptiis in Ecclesiâ publicè benedicere, quia secundum hoc Matrimonium non minus est verum & sanctum, quàm primum Nec reddit hæc digamia aliquem inidoneum, quo minus ad sacrum Ecclesiæ Ministerium promoveri possit.

b 1 *Cor.* 2. 2.

An Polygamia unquam fuerit licita?

An Digamia sit licita & honesta?

III.

Quales persona

In Personarum contrahentium qualitate imprimis considerandum est, ut sint idoneæ, tùm ad

ad Matrimonium in genere, tùm ad tale Matrimonium in specie, seu cum tali personâ, contrahendum. In genere Matrimonium contrahere prohibentur alii propter ætatem impuberem, alii propter naturæ ἀδυναμίαν. In specie non possunt simul Matrimonium contrahere personæ, quæ prohibito Lege Dei Consanguinitatis aut Affinitatis gradu sibi invicem sunt conjunctæ. Gradus Consanguinitatis & Affinitatis prohibiti omnes in verbo Dei, atq; imprimis Levit. XVIII. vel expressè, vel per analogiam & necessariam consequentiam continentur. Neque habet Ecclesia potestatem alios Consanguinitatis aut Affinitatis gradus prohibitos constituendi, præter eos, qui ita Lege Dei prohibiti sunt. Quare Pontificii impiè fecerunt, cum hanc sibi autoritatem divinam arrogarunt, & olim usque ad septimum, nunc verò usque ad quartum Consanguinitatis & Affinitatis gradum conjugia prohibuerunt: hunc proculdubiò in finem, ut hac ratione tanto plures dispensationum occasiones, & per consequens etiam lucri, sese offerrent. Nulli enim mortali licet conscientias hominum legibus suis ligare, ubi eas Deus non ligat: nec iis libertatem eripere, quam Deus concessit. Sunt autem leges illæ divinæ, quibus gradus prohibiti præscribuntur Levit. XVIII. & alibi, tam in V. quam in N. Testam: non solùm constitutiones Legis judicialis, sed etiam pertinent ad Legem Moralem, atque adeò ad ipsam Naturæ legem. Quare nulli mortalium licet illas leges aut abrogare, aut mutare, aut contra eas dispensare. Ac proinde Papa Romanus cum sibi arrogat potestatem dispensandi in omnibus gradibus à Deo

possint contrahere?

a Impotentiam.

Qui Gradus Consanguinitatis & Affinitatis sint prohibiti?

An Ecclesia possit prohibere gradus in verbo Dei non prohibitos?

An Leges Levit. 18. sint perpetua?

An Papa Romanus possit dis-

pensare in gradibus à Deo prohibitis?

d 2. *Theſſ.* 2. 4.

An Cognatio Spiritualis impediat Matrimonium?

Quæ ratio ſupputandi gradus ſit exactior, juris Civilis, an Canonici?

Quomodo Matrimonium contrahatur?

Deo prohibitis, excepto primo, manifeſtiſſimè oſtendit, ſe eſſe verum illum Antichriſtum, d qui ſe effert ſupra Deum. Cognatio verò omnis, quæ Matrimonium impedit, carnalis eſt, nulla autem ſpiritualis. Hæc enim ſi conjugium impediret, nulla poſſent inter Chriſtianos conjugia contrahi, cum ad omnes Chriſtianos ſe extendat, qui fratres & ſorores Spirituales inter ſe omnes ſunt in Chriſto. Quod ergo Pontificii nugantur inter Baptizatos, commentitioque Confirmationis Sacramento initiatos, & eorum ἀναδόχυς ſeu Suſceptores intercedere peculiarem aliquam cognationem Spiritualem, quæ impediat, ut ipſi aut eorum liberi Matrimonio inter ſe conjungi non poſſint, figmentum eſt, Scripturæ & priſcæ Eccleſiæ incognitum, atque ab omni ratione alienum. Ratio ſupputandi gradus Conſanguinitatis & Affinitatis, quæ uſitata eſt in jure civili, in quo quot ſunt generationes tot ſupputantur gradus, multò exactior, & naturæ ac Scripturæ convenientior eſt ſupputatione illâ, quæ fit in jure Canonico.

IV.

Forma contractus Matrimonialis conſiſtit in mutuâ ſtipulatione partium contrahentium, ex utriuſque libero conſenſu citra errorem factâ, & verbis fidei conjugalis promiſſionem diſertè continentibus utrinque expreſſâ. Conſenſus hic mutuus partium contrahentium eſt præcipua Matrimonii cauſa, atque ita ad legitimum Matrimonium neceſſaria, ut ſine eo nullum Matrimonium ſit ratum, ac proinde ſponſalia nomine impuberum à parentibus contracta, non ſunt

rata,

rata antequam accedat mutuus hic partium consensus, cum jam ad annos pubertatis pervenerint. Consensus hic etiam liber & voluntarius esse debet, non vi, aut metu, aut minis, aut autoritate, ne parentum quidem extortus. Ut autem parentes liberos sine ipsorum consensu ad Matrimonium non possunt cogere: ita etiam liberi sine parentum consensu non tantùm non debent, sed nec possunt conjugia contrahere. Liberi enim parentibus sunt subjecti, neque potestatem habent seipsos in Matrimonium collocandi, sed parentum est liberos suos elocare. Quare parentum consensus in liberorum nuptiis non tantùm de honestate, sed etiam de necessitate requiritur. Matrimonium legitimè contractum ut solemni e ἱερολογίᾳ & inaugurali benedictione coram Ecclesiâ publicè confirmetur, decorum, utile, & pietati Christianæ conveniens existimamus, sed hanc benedictionem propriè ad Matrimonii substantiam pertinere non arbitramur. Ritus autem in hac benedictione usurpandi sunt, qui à superstitione quam maximè alieni sint, atque ad ædificationem quam maximè idonei: quales sunt institutiones atque admonitiones de fine & usu conjugii, deque conjugum officiis mutuis: & preces ad Deum pro felici conjugii successu, quæ omnes ut linguâ conjugatis atque Ecclesiæ cognitâ fiant, omninò requirit ædificatio. Quare Benedictio, quæ in Papatu fit linguâ incognitâ meritò ut ridicula & superstitiosa est improbanda, præsertim cum adjunctos habeat multos ritus superstitiosos, & non levem Cœnæ Dominicæ profanationem.

An parentum consensus in liberorum nuptiis necessariò requiratur?

e Sacerdotis administratione.

Benedictio Matrimonii an pertineat ad substantiam Matrimonii?

An debeat fieri linguâ cognitâ?

V.

An alia sit Divortii causa præter Adulterium?

Conjugii legitimè contracti & consummati vinculum tam arctum est, atque *f* ἀδιαλύτον, ut, quamdiu uterque conjux in vivis est, ne quidem per mutuum consensum, dissolvi nunquam possit, *g* παρεκτὸς λόγου πορνείας. Unica enim & sola Divortii causa legitima est Adulterium, quod directè pugnat cum naturâ Matrimonii, utpote quo non tantùm mutua fides violetur, sed & individua conjugum societas solvatur. Si quis *h* uxorem suam demiserit extra rationem scortationis, facit ut ea mœchetur, atque ipse etiam si aliam duxerit, mœchatur. Huic affinis est malitiosa desertio, quæ etiam pro adulterio censetur. Ob Religionis autem disparitatem, vel ob alterius conjugis infidelitatem, aut hæresin, conjugium dirimi non potest, ne quidem quoad thorum: etiam ne tunc quidem, si fortè conjunx hæreticus conjugem ad hæresin suam sollicitet, quamdiu conjunx infidelis aut hæreticus assentitur ut cohabitet. Quod si verò infidelis cohabitare nolit, in hujusmodi casu frater aut soror *i* οὐ δεδούλωται. Nec potest conjugium semel legitimè contractum, & ratum, etsi nondum consummatum, solvi per votum continentiæ, seu Monachatus, vel ab alterâ, vel ab utrâque parte præstitum, ne quidem ex mutuo utriusque partis consensu. Quod enim Deus semel legitimè conjunxit, nulli homines, ne ipsi quidem contrahentes, separare possunt.

f Indissolubile.

g Mat. 5. 32.

h Mat. 5. 32.

An Disparitas in Religione, Infidelitas, aut Hæresis?

i 1. Cor. 7. 15.

An votum Monachatus?

VI.

Facto divortio an

Quando conjugium propter Adulterium legitimè dissolvitur, non tantùm fit separatio mensæ

&

& thori, sed ipsum etiam conjugii vinculum planè est dissolutum. Quare parti innocenti, si cum eâ reconciliatio non potest institui, ad quam nemo cogi potest, ad alias nuptias licet transire. Non debet enim pars innocens puniri propter alterius delictum, sed si continere non potest, habet præceptum Apostolicum, ut Matrimonium contrahat. Nam cum l melius est Matrimonium contrahere, quàm uri: et ad vitandam fornicationem, suam quisque uxorem, et suum quæque virum habebit. Cæterum hæc quæstio locum non haberet, si Magistratus officio suo rectè fungeretur, & partem nocentem pœnâ in verbo Dei præscriptâ, quæ capitalis est, afficeret. Controversiæ et causæ Matrimoniales, quæ super Matrimonii contractum, impedimentis, divortijs, aliisque ejusmodi rebus incidunt, præsertim quæ facti sunt, à Magistratu politico rectè judicantur, modò Leges civiles, secundum quas judicium illud instituitur, Legibus divinis sint conformes. Quid autem in talibus causis juris sit divini, Ministrorum Ecclesiæ est ex verbo Dei Magistratum docere, si forte in legibus Matrimonialibus à Magistratu sancitis, secundum quas judicat, quid desideretur verbo divino minus consentaneum. Casus autem Conscientiæ pertinent ad forum Ecclesiasticum, in quo indecens est litigiosos processus institui, et illicitum potestatem coactivam exercere. Matrimonia denique contrahi, et celebrari, et benedici possunt quovis anni tempore, nisi fortè cum in calamitatibus publicis, aut luctu privato supplicationes et jejunia instituuntur. Nec enim putandum est dies ullos esse in se tam sanctos, qui Matrimonii celebratione polluantur,

dissolvatur vinculum?

An parti innocenti liceat trâsire ad alias nuptias?

l 1. Cor. 7. 9

An Causa Matrimoniales judicari debeant à Magistratu?

An Matrimonia omni anni tempore celebrari possint?

cum Matrimonium non sit res impura, sed honorabilis, & sancta, quæ hominem etiam in statu innocentiæ non contaminabat: & dierum ac temporum in Novo Testamento per se sit m ἐξισωτικά. Quare quod Pontificii vetant Matrimonia certis anni temporibus celebrari & benedici, superstitio est neutiquam probanda, & jugum Antichristianum.

m *Æqualis honor*, vel respectus.

DE HOMINE, ET EIUS TRIPLICI STATU INNOCENTIÆ, MISERIÆ, ET GRATIÆ.

DISPUTATIO LV.

De Statu Hominis ante Lapsum, & De Paradiso.

THESIS I.

PRæstantissimum Dei a δημιούργημα est HOMO, quem DEUS in principio b condidit ad imaginem seu similitudinem suam, in verâ Dei

a *Opus. Quid sit justitia originalis?*
b *Gen.* 1.27

Dei agnitione, sapientiâ, justitiâ, & sanctitate: quæ dona vocantur *Justitia originalis*, quia in ipsa sui origine eam per creationem accepit. Hæc Justitia originalis ad imaginem Dei se habet, ut pars ad totum. Imago enim Dei præter veram in mente sapientiam, in voluntate conformitatem cum voluntate Dei & justitiam, in corde affectionum & appetitionum omnium cum recta ratione harmoniam & sanctitatem, quæ tantùm nomine justitiæ originalis exprimuntur, complectitur etiam spiritualem, intelligentem, volentem, & immortalem hominis naturam, secundum animam, & imperium ejus in omnes creaturas. Dona hæc justitiæ originalis possunt quidem supernaturalia appellari, si respicias naturam nunc corruptam, ex qua non apta sunt fluere. Homines enim corrupti à naturâ hæc dona nunc non habent. Aut si physicè consideres essentialia humanæ naturæ principia, animam scilicet, potentias, & corpus. Ex illis enim hæc dona etiam physicè non fluunt, & potuisset Deus, si ita visum ei fuisset, hominis naturam etsi integram, condidisse, tamen dotibus illis tam excellentibus non ornatam. Sed quia Theologi naturam hominis considerant non Physicè tantùm, sed vestitam aut nativis integritatis donis ex creatione ante peccatum, ut integram, vel cum nativis defectibus corruptionis ex lapsu post peccatum, ut corruptam, malè hæc dona Supernaturalia vocantur respectu principiorum & donorum naturæ integræ, quia non fuerunt supra, aut præter principia & dotes naturæ integræ, sed ex iis immediatè fluxerunt. Et quemadmodum rectè dicitur aliquid homini corrupto naturale, quod fluit ex

An sit donum naturale, an supernaturale?

principiis & defectibus naturæ corruptæ, vel quod homini inest ab ipsa nativitate, ita etiam rectè dona hæc possunt appellari Naturalia homini integro, quia ex nativis dotibus hominis integri fluxerunt, & quia homini integro ab ipsa creatione, quæ illi nativitas fuit, adfuerunt, & naturæ constitutæ ex creatione per se adjacebant.

II.

An in naturâ integrâ fuerit propensio ad malum?

Atque hinc consequitur quæ Adamo Naturalia fuerunt in statu integro, ea nobis non esse naturalia in statu corrupto. Ac proinde rebellionem carnis adversus spiritum, seu propensionem ad malum, & pronitatem ad voluptates carnales, quæ in naturâ corruptâ conspicitur, non fuisse in naturâ integrâ ante lapsum, in quâ homo ordinatè absque ulla rebellione ad bonum ferebatur. Si enim hæc rebellio ante lapsum à naturâ, ut à Deo creata est, in homine fuit, ita ut opus habuerit frœno aliquo doni supernaturalis, quo illa coërceretur, manifestè patet Deum naturæ autorem hujus vitiositatis quoque autorem constitui.

III.

An homo integer sine speciali Dei gratiâ in bono potuerit perseverare?

Homo ad imaginem Dei in justitia originali conditus sufficientem quidem gratiam in creatione acceperat, quâ bonum operari, & peccata vitare poterat, ita ut in hoc statu præditus fuerit arbitrio libero, quo tam bonum quam malum eligere, ac proinde in bono perseverare, si vellet, poterat. Sed, ut experientia maximo cum malo nostro docuit, quemadmodum non habuit ut peccare nunquam vellet, ita constanter bonum velle sine

ſine ſpeciali Dei gratia, præſertim in gravioribus tentationibus, etiam non potuit. Erat quidem in ipſo facultatum omnium, ſine rebellione, inſignis harmonia, ſed quia illa à voluntate turbari poterat, opus habebat ſpeciali Dei gratiâ hanc harmoniam & bonam voluntatem conſervante, dirigente, & confirmante, quam ſi ſemper habuiſſet, nunquam fuiſſet lapſus. Cum itaque ſana ratio, dictet aliquem eo indigere ſine quo, ſi non habet, bonum aſſequi non poteſt, ſequitur rectè dici hominem in ſtatu integritatis opus habuiſſe ſpeciali Dei auxilio & gratiâ, ut in bono perſeveraret, & proinde etiam ſine ea in bono non potuiſſe omninò perſeverare.

IV.

An et quatenus corpus hominis ante lapſũ fuerit mortale?

Nec Deus tantùm animam hominis in primævâ creatione juſtitiâ hac originali atque immortalitate exornaverat, ſed homini etiam tale corpus adoptavit, quod licet in ſe compoſitum ſit ex diverſis elementis & humoribus, ac proinde corruptioni obnoxium eſſe poſſit, præditum tamen erat optima humorum & ſpirituum harmonia, in qua vi animæ originaliter perfectæ & immortalis ab omni morborum intemperie, atque ab ipſa morte corporali perpetuo erat immune conſervandum, niſi interveniſſet peccatum, cujus c ſtipendium mors eſt, quæ non per naturam, ſed per peccatum introiit in mundum. Corpus itaque hominis ante lapſum, etſi non habuit abſolutam moriendi impotentiam, qualis eſt animarum, & erit glorificatorum corporum: ſic enim mori, etiam poſt peccatum, nunquam potuiſſet, habuit tamen potentiam non moriendi, quæ, conditione

c Rom. 6. 23.

 peccati

An potentia nō moriendi fuerit homini naturalis, an supernaturalis?

Peccati non existente, à corpore separari non poterat. Nulla enim erat causa, nec interna, ut morbus aut senium; neque externa, ut vis aut fames, quæ ante peccatum homini mortem inferre potuisset: ita ut non nisi per peccatum in hanc moriendi necessitatem inciderit. Atque hæc potentia non moriendi, cum etiam sit pars imaginis Dei, rectè dicitur ei fuisse naturalis in natura integra, quia non tantum naturæ ejus integræ erat consentanea, eamque perficiebat, atque ornabat, sed etiam quia ex principiis naturæ integræ fluit, cui mortalitas planè est contraria, cum anima purissima vitam perennem in corpus sibi unitum transpiret. Quare Pontificii cum docent mortalitatem homini in natura integra fuisse naturalem, immortalitatem autem ut donum supernaturale & accidentarium accessisse, statuunt mortem non peccati effectum, pœnam, aut stipendium, sed naturæ integræ sequelam, neque ex peccato, sed ex natura provenire: atque ita ad Pelagianorum errorem manifestè prolabuntur.

V.

An sciri possit ubinam olim fuerit Paradisus?

Locus in quo Homo primitus conditus & collocatus fuit, vocatur Hortus Hedenis, seu Paradisus, qui non fuit locus aliquis allegoricus, sed verus, corporalis, & terrenus, in orbe habitabili. Locus hic ubinam fuerit situs, quia Moses accuratè describit, ex illa descriptione sciri haud difficulter potest, nisi velimus Mosen vel imperitiæ vel affectatæ obscuritatis accusare. Nam cum Moses disertè scribat hortum hunc fuisse in regione Heden, quæ Palestinæ & Arabiæ fuit orientalis: & fluvium procedere ex Hedene

ad

ad irrigandum hunc hortum: & inde sese dividere, ferrique in quatuor capita, quorum primi nomen est Pischon, secundi Gichon, tertii Chiddekel, qui labitur ad Orientem, Assyriam versus; & quarti Perath; & cum extra omnem controversiam habeatur fluvium Chiddekel esse Tigrim, & Perath Euphratem, non potest esse dubium, quin Paradisus hic olim extiterit in Mesopotamia circa Babyloniam, ubi fluvii isti reperiuntur: præsertim cum testibus historicis & experientia, etiam hodiè post peccatum & diluvium, partes istæ præ cunctis orbis regionibus reperiantur amœnissimæ. Hortus hic in terris hodiè amplius non extat, & nequaquam ambigendum est, quin fuerit olim aquis diluvii, quæ totum terrarum orbem sub cœlo, etiam altissimos montes quindecim cubitis sursum versus, tegebant, simul coopertus, vastatus, & destructus. Quare inanes sint fabulæ, quas Pontificii comminiscuntur de translatione Enochi & Eliæ cum corporibus in terrestrem hunc Paradisum, adhuc alicubi existentem: unde sint redituri ad certamen cum Antichristo, ab eodem trucidandi. Translati quidem sunt illi viventes in corporibus, non verò in terrestrem, sed cœlestem Paradisum, sedem maximè illis congruentem; neque ad tale certamen unquam erunt redituri. Christus enim disertè testatur prædictionem de adventu Eliæ illo tempore in Joanne Baptista fuisse adimpletam.

An Paradisus adhuc sit superstes?

VI.

In hoc horto duæ fuerunt memorabiles præ cæteris Arbores, à Deo, ut essent rerum spiritualium

 alium

alium symbola, constitutæ, quarum una vocabatur *d* Arbor Scientiæ boni & mali, altera Arbor Vitæ: Prima arbor fuit *Scientia boni & mali* appellata, non à formâ, quod ipsa rationalis sciret bonum & malum, nec ab effectu per se, quod in hominibus scientiam boni & mali posset efficere, sed ab eventu, quem Deus hoc arboris etymo præsignificavit, futurum scilicet, ut homo contra interdictum ex eâ comedens suo malo disceret & experiretur, quantum bonum amisisset, & quantum malum sibi conciliasset. Secunda arbor vocata fuit *Vitæ*, non quod semel gustata vim in se habuerit homini perfectam immortalitatem conferendi, aut temperamentum humidi radicalis & calidi nativi æquabile conservando senium arcendi, et vitam hominis in infinitum tempus prorogandi: non potest enim potentiæ finitæ infinita ascribi efficacia: sed ita fuit appellata à Sacramentali & mysticâ significatione, quod Adamo et Evæ esset Sacramentum, arrhabo, et symbolum, acceptæ et continuandæ immortalitatis, ut eam sibi securè promitterent, quamdiu obedientiam legi præstantes ederent ex illius fructu. Qui enim Dei præcepta præstant, illis *e* ἐξουσία est in lignum vitæ, *f* ut edant ex arbore illâ vitæ, quæ est in medio Paradisi Dei.

d Gen. 2.

Unde Arbor scientia boni & mali fuerit appellata?

An Arbor Vitæ habuerit virtutem in se hominem à morte conservandi?

e Potestas.

f Apoc. 2.7.

DE

DE STATU PECCATI ET MISERIÆ.

DISPUTATIO LVI.

De Peccato: & *Ejus Causa.*

THESIS I.

EX beatissimo hoc integritatis statu homo in extremam incidit miseriam per Peccatum, de cujus natura, & causa per quam producitur, prius in genere dispiciendum venit. Peccatum ut brevissimè, ita optimè atque exactissimè definitur ab Apostolo Johanne, cum dicit: *ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία.* Ἁμαρτία hic significat non quodlibet naturę aut artis erratum, sed morale tantùm, quod non incommodè etiam Vitium Latinè appellari posset, cum ex usu linguæ Latinæ Vitium tam actus quam habitus vitiosos significet; sed rectius & usitatius à Theologis Peccatum dicitur. Ἀνομία non benè transfertur Transgressio Legis, quæ soli peccato actuali competit, sed rectius Iniquitas, aut Defectio à Lege, vel quicquid pugnat cum Lege Dei, sive sit

Quid sit Peccatum?

a 1 *Joh.* 3.4.

sit vitiosus habitus, sive actio vitiosa facta, dicta, aut concupita adversus legem. Definitio autem Augustini, quam Pontificii magis probant & sequuntur, cum definit *Peccatum esse factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra legem aeternam*: non est proba, quia non est plena, sed Definito suo angustior: cum peccata omissionis & ignorantiæ, & defectus vitiosos non includat, quæ tamen inter peccata censeri debent.

II.

An vitiosi habitus etiam sint peccata?

Formale peccati est defectus ejus integritatis quæ in Lege Dei præscribitur: qui cum non tantùm in actionibus hominum, sed etiam in habitibus reperiantur, sequitur non tantùm actiones à Lege Dei discrepantes, sed etiam vitiosos habitus peccata esse. Alioquin enim peccatum originis, concupiscentia, omissiones boni, inclinationes inordinatæ, ignorantia & dubitatio de Deo in mente, dilectionis Dei & proximi, & ardentis studii Deo secundum omnia ejus præcepta obtemperandi in corde privatio, non essent peccata, quæ tamen omnia Lege Dei damnantur, in quâ bona his defectibus opposita in nobis expressè requiruntur. Unde peccatum aliud habituale, aliud actuale rectè appellatur.

An omne peccatum sit necessariò voluntarium?

Neque ad formam peccati necessariò requiritur ut sit voluntarium, cum ut nec justitiæ, ita nec peccati regula sit voluntas hominis, sed tantùm Lex Dei, à qua quicquid aberrat peccatum est, sive sit voluntarium, sive involuntarium: etsi fateamur voluntario peccati gravitatem augeri. Nam alioquin peccatum originis, & peccata ignorantiæ & infirmitatis non essent peccata, quia non

non sunt voluntaria. Nec in ratione peccati omne necessarium semper pugnat cum voluntario, sed tantùm illud quod est absolutè necessarium, & coactum ac violentum. Impii enim seu irregeniti, ex hypothesi corruptionis humanæ, necessario peccant, quia nihil aliud possunt facere quam peccare, & tamen sponte & volentes peccant.

III.

Quotuplicia sint peccata?

Peccata pro subjectorum, quæ peccant, vel in quibus peccatum inest, pro objectorum, in quæ peccatur, pro Legis præceptorum, pro originis & graduum varietate, multipliciter possunt dividi in peccata originalia & actualia, animæ & corporis: contra Deum immediatè, aut contra proximum: omissionis & commissionis: graviora & leviora. sed nullo modo probanda est aut admittenda in sensu Pontificio distinctio peccatorum in *Venialia & Mortalia*: cum per Venialia intelligunt peccata, quæ à Deo per se & sua natura non avertunt, sed ita levia sunt, ut non mortem, sed veniam apud Deum mereantur, neque opus habeant, ut per sanguinem Christi mundentur, sed quæ aut per pœnitentiam, aut per ignem Purgatorium facilè expientur. Scriptura enim expressè testatur peccati cujuslibet stipendium esse *b* mortem: maledictioni obnoxium esse *c* qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis: animam *d* quæ peccaverit, morituram: qui in uno offenderit, *e* reum esse omnium: qui solverit *f* unum de minimis istis mandatis, minimum vocandum in regno cælorum: homines etiam de *g* quocunque otioso verbo, quod locuti fuerint, redituros rationem

An peccata rectè possint dividi in Venialia & Mortalia?

b *Rom.* 6. 23.
c *Gal.* 3. 10.
d *Ezek.* 18. 4.
e *Iac.* 2. 10
f *Mat.* 5. 19.
g *Mat.* 12. 36.

tionem in die judicii. Quare cum omnia peccata etiam minima à lege Dei deficiant, & contra voluntatem Dei fiant, cum manifesta rebellione & legis prævaricatione, quæ iram Dei necessariò provocat, sequitur omnia etiam per se, & naturâ suâ mortem æternam, & maledictionem divinam mereri: ac proinde nulla esse naturâ suâ venalia. Ex accidenti autem fit ut peccata per se mortalia, seu mortem merentia, fiant per Dei gratiam & misericordiam resipiscentibus ac fidelibus venalia, quia illi per Christi pro iis satisfactionem fide apprehensam eorum veniam, seu remissionem, à Deo gratis consequuntur. Atque in hoc sensu distinctio illa posset admitti: aut prout Scriptura peccatum aliud vocat ἡ πρὸς θάνατον, aliud μὴ πρὸς θάνατον. Quodvis enim peccatum licet in se mortale existat, fit remissibile seu veniale per Dei gratiam, quando ejus agitur pœnitentia vera & seria: ac solum peccatum in Spiritum Sanctum est irremissibile, quia ejus nunquam agitur pœnitentia, eo quod Deus ita peccantes cæcitate puniat justo suo judicio, ut nunquam resipiscant, ac proinde nec remissionem peccatorum consequantur.

h 1. *Joh.* 5. 16.

IV.

An peccata omnia sint æqualia?

Nec tamen hinc sequitur, nos cum docemus sua natura omnia peccata esse mortalia, Stoicorum paradoxum de peccatorum æqualitate in Ecclesiam introducere, haud magis, quam si quis dicat Pontificios statuere omnia mortalia peccata esse æqualia, qui docent omnia illa mortem mereri. Agnoscimus enim alia peccata in se aliis esse graviora, & gradus esse gravitatis

peccato-

peccatorum, quæ propterea in leviora & graviora necessariò distinguenda esse arbitramur. Leviora enim sunt peccata ignorantiæ & infirmitatis, nec tamen propterea venialia in se, cum Deus peccata non ex hominum ignorantia aut infirmitate, sed ex Legis suæ regula metiatur. Atque ut in hac vita gravitatis peccatorum gradus sunt, ita secundum eos post hanc vitam etiam erunt gradus pœnarum, quæ etsi omnes erunt æternæ, & respectu temporalium pœnarum gravissimæ, pro peccatorum tamen gravitate intendentur, & aliæ aliis erunt tolerabiliores.

V.

Quæ sit causa efficiens peccati?

Causa efficiens Peccati non quidem propriè & per se statui aliqua potest, cum malum propriè non effectus sed potius defectus sit: unde non malè veteres peccato deficientem potius quàm efficientem causam assignandam esse tradiderunt: analogicè tamen efficiens causa appellari potest, ex qua hic defectus in habitu ex effectu aliquo existit. Causa autem hæc omnis quærenda est in creaturâ peccatrice & peccante.

An Deus sit autor peccati?

Deus verò, cum summum sit bonum, à quo nihil nisi bonum provenire potest, imò ipsissima Bonitas, cui cum malitiâ nullum omninò potest esse commercium, cum sit justissimus mundi judex, apud quem nulla iniquitas locum habere potest, qui peccata & injustitiam seriò prohibet, & severè punit, cum ejus voluntas omnis justitiæ sit regula, ac proinde non possit nisi recta & justa velle, tantùm abest ut alicujus vel minimi peccati autor vel causa esse aut dici possit, ut, cum apud ipsos Ethnicos idipsum extra omnem dubitationis aleam positum

positum fuerit, non tantum summè impium & horrendè blasphemum arbitremur, si quis Deum autorem peccati dixerit vel cogitaverit, sed etiam si quis Christianus in dubium aut controversiam vocaverit, an Deus peccati autor sit, aut esse possit? Si enim peccati autor esset, non esset Deus, quia non summè bonus: imò si peccati autor esse posset, seipsum abnegare, & Deus esse desinere posset, & sic neque Deus esset, quia non perfectissimus, nec immutabilis esset. Facessant ergo à Christianorum mentibus tam impiæ cogitationes, & à Christianorum Scholis tam blasphemæ Disputationes.

VI.

Quomodo Deo opera mala attribuantur?

Quando verò Sacra Scriptura Deo attribuit, quod decreverit, mandaverit, & fecerit opera quæ sine peccato non fuerunt à Creaturis facta: puta quod decreverit id quod fecerunt Judas, Pilatus, Judæi in Christo prodendo & crucifigendo: quod mandavit Simei ut malediceret Davidi, & Satanæ ut deciperet Prophetas Achabi: quod Josephum vendiderit, Jobi bona abstulerit, Pharaonem obduraverit, Prophetam pellexerit, corda Ægyptiorum mutaverit, ut odio haberent populum suum: quod Davidem incitaverit ad numerandum populum, & Medos excitaverit ad deprædandam Judæam: quod rebellio Jeroboami, & defectio tribuum à Deo fuerit, & similia alia, idipsum commodè & dextrè est intelligendum atque explicandam: Deo scilicet ista attribui, non quâ sunt peccata in se, sed quâ sunt justa sua judicia, pœnæ, ac probationes ex accidenti: atque hæc peccata à creaturis fieri, non inscio

Quæ sit efficacia providentia Dei circa malum?

inscio Deo, aut omninò invito, aut otiosè spectante, (nisi enim vellet permittere fieri peccata, nulla fierent) sed circa illa opera etiam Providentiam divinam concurrere, non malum ipsum efficiendo, sed justè & sapienter permittendo, seu non impediendo. Permissio autem hæc non est nuda omninò, qualis est eorum, qui rem aliquam impedire nequeunt, sed hoc modo efficax, ut non ipsum malum, quod tantùm à Deo permittitur, sed quicquid circa hoc malum boni est, à Deo efficiatur. Bonum autem hoc spectatur vel in principio, vel in medio, vel in fine actionum malarum. In principio Deus hominum voluntates non malas efficit, aut invitas ad malum cogit aut impellit, sed malas ex se existentes, & non nisi ad malum sponte sua ruentes, quasi inclinat & dirigit, quò voluerit, ad justa sua judicia exequenda. Huc faciunt immissio bonarum cogitationum, & oblatio occasionum, quibus homines mali malè abutuntur. In progressu seu medio, distinguenda sunt i ἀνομία actionis, quæ tantùm est à creaturâ, & actio ipsa, quâ actio tantùm est, quæ quia secundum entitatem suam bonum est naturale (malum enim non est nisi in bono, tanquam in subjecto) Deo etiam tanquam primæ causæ, sine qua nullæ creaturæ moveri possunt, ascribi potest. In fine Deus actiones creaturarum malas ita circumscribit, ut earum magnitudini & durationi terminum ponat, ne pro libidine sua creaturis liceat quodvis malum perpetrare, sed frœnum eorum maxillis, & annulum naribus indit, ac denique ita dirigit, ut ad justissimam judiciorum suorum contra impios executionem, aut salutarem piorum castigationem

i *Irregularitas.*

An Doctores Ecclesiarum Reformatarum Deum statuant autorem Peccati?

gationem & probationem cedant, atque ita ex hisce tenebris gloriæ suæ lucem eruit. Hoc in sensu superiora Sacræ Scripturæ loca à nostris explicantur. Potuissent quidem nonnulli Ecclesiarum Reformatarum Doctores concursum hunc Providentiæ divinæ et malarum hominum voluntatum in operibus illis malis, phrasibus & verbis paulò commodioribus explicasse, quam quæ in scriptis eorum alicubi reperiuntur, sed cum de sensu ipsorum vero et recto ex aliis locis abundè atque evidentèr constet, et hæresis non in verbis sed in sensu sit, candidè illa accipi debent, et excusari possunt. Quare Bellarminus palam ostendit se insignem esse Sophistam, impudentem calumniatorem, atque impium Sycophantam, cum ex quibusdam duriusculis Doctorum nostrorum phrasibus, iisque manifestè detortis et corruptis consequentiis, calumniosè, sophisticè, et per vim contortis, impingit præcipuis quibusdam Ecclesiarum nostrarum Doctorum horrendissimas blasphemias, quas nemo barbarus & l ἄθεος, immò ne ipse Satan quidem in Majestatem divinam evomere auderet: scilicet eos docere, Deum esse autorem peccati, Deum verè et propriè peccare, Deum solum peccare, et Peccatum nihil aliud esse, quàm falsam imaginationem. Illi enim ipsi Doctores blasphemas hasce opiniones apertissimè damnant atque execrantur, et nonnulli etiam easdem stertentibus Papistis doctissimè et solidissimè refutarunt. Nos contrà ex doctrinâ Bellarmini, quâ statuit Providentiæ divinæ concursum quendam indifferentem, seu influxum tantùm indifferenter concurrentem, ita ut semper penes homi-

l *Sine Deo*, impius.

hominem maneat indifferentem illum influxum pro libitu suo sic vel sic determinare, bonâ & evidenti consequentiâ colligimus eum hâc doctrinâ Specialem Dei Providentiam circa res humanas penitus tollere, Deum de throno Providentiæ suæ præcipitare, Deum hominibus subjicere, & homines supra Deum evehere, omnem Dei cultum et metum tollere, atque ita Epicuræismo, et Atheismo januam manifestè aperire.

DISPUTATIO LVII.

De Lapsu Adami.

Thesis I.

Quid sit Lapsus Adami?

Prima omnis miseriæ humanæ origo extitit ex illo tristissimo et humano generi perniciosissimo Lapsu primorum parentum, qui fuit voluntaria illa Adami et Evæ inobedientia, et transgressio Legis divinæ, de non comedendo fructu arboris Scientiæ boni et mali, facta in Paradiso, suasore Diabolo, qua justissimo Dei judicio integritatem et justitiam originalem, quam in deposito habuerant suis posteris communicandam, si perstarent, sibi et suis perdiderunt, et mortem temporalem ac æternam sibi et posteris omnibus attraxerunt, et se cum tota posteritate ex summo dignitatis fastigio in profundissimam miseriarum voraginem præcipitarunt.

II.

Quodnam fuerit primum Adami peccatũ: Superbia, an Infidelitas?

Peccatum hoc in genere quidem vocatur in Scriptura a παράβασις, b παράπτωμα, & c παρακοὴ, ſed quodnam in ſpecie primum & præcipuum in hoc lapſu peccatum fuerit, diſertè non exprimitur. Ex circumſtantiis tamen colligitur varia & multiplicia hìc peccata ſimul concurriſſe, inter quę primum aut maximum non Superbia, ſed potius Infidelitas eſt æſtimanda, quia minis à Deo veriſſimè & ſeveriſſimè pronuntiatis fidem homo abrogavit, quas ſi veras credidiſſet, nunquam in tam immane exitium ſe præcipitâſſet. Nulla in homine elatio eſſe potuit niſi prius fide ejus labefactatâ. Atque ut Fides omnis obedientiæ & juſtitiæ fons eſt, ita contrà, omnis quoque inobedientiæ fons & radix eſt Infidelitas, quæ ambitioni & ſuperbiæ januam aperit.

a Rom. 5. 14.
b Rom. 5. 15.
c Rom. 5. 19.

III.

An peccatum hoc Adami fuerit graviſſimum?

Nec fuit hoc peccatum leve aliquod delictum, putà violatio tantùm fructus vetiti ex gulæ intemperantia, in qua hìc non eſt hærendum, ſed præterquam quod fuerit Legis divinæ, qua Deus hominis obedientiam explorabat, voluntaria & quaſi univerſalis tranſgreſſio, ac proinde fœderis cum Deo initi & obedientiæ ex fœdere debitæ manifeſta ac totalis renunciatio, multa gravia & horrenda hìc ſimul peccata concurrerunt, qualia ſunt Infidelitas, Idololatria, Diffidentia, de veritate & bonitate Dei Dubitatio, Superbia, Ambitio, Appetitus inordinatus, Concupiſcentia prava rerum illicitarum, Concupiſcentia oculorum, Incontinentia manuum, Intemperantia gulæ,

gulæ, Prava voluntas, Furtum rei alienæ, Violatio Sacramenti, Ingratitudo erga Deum fœdissima, d Ἀστοργία erga proximos, Homicidium totius posteritatis, teterrima à Deo ad Diabolum e Ἀποστασία, multaque alia, quorum catalogum texere nimis foret prolixum. Ex quibus facilè apparet peccatum hoc Adami fuisse omnium peccatorum longè gravissimum: quod propterea etiam ex ordine justitiæ à Deo gravissimis pœnis fuit punitum, & non nisi gravissimo & summi valoris f λύτρῳ, morte scilicet Filii Dei, pro nobis expiari potuit. Utrum autem Adamus, an verò Heva gravius hîc peccaverit curiosa magis quam utilis est quæstio, ad quam tamen probabiliter responderi potest, cum vir muliere sit sapientior & fortior, & vir mulieris caput fuerit, quam non audire sed corrigere debuit, & cum Deus virum gravius reprehenderit, ejusque pœnam mortis directè irrogaverit, mulieri autem indirectè in viro, gravius virum hîc deliquisse, quam mulierem.

d defectus amoris naturalis?

e defectio.

f redemptionis pretio.

An Adamus gravius peccaverit, an verò Heva?

IV.

Primi parentes nostri horribili hoc lapsu exciderunt totaliter gratiâ illâ præclarâ justitiæ originalis, in qua fuerant conditi. Ex quo tamen exemplo non potest concludi Fideles regeneratos etiam totaliter gratiâ regenerationis posse excidere: quia utraque gratia diversa est. Adamus enim gratiam creationis non solum, quantum ad se, sed etiam quantum ad consilium Dei, mutabiliter habuit, ut eventus ostendit. Fideles verò regenerati gratiâ Christi habent quidem hanc regenerationis gratiam etiam mutabiliter

An primi parentes gratiâ totaliter exciderint?

quantum ad ſeſe: tamen non habent eam mutabiliter, quantum ad Dei conſilium, promiſſionem, certam conſervationem, & Chriſti interceſſionem. Conſervantur enim virtute Dei, ne toti corruant, ac fidem & Spiritum Sanctum penitùs excutiant, & à Lapſu ad pœnitentiam tandem certò reſuſcitantur.

V.

Quæ ſit pœna primi peccati?

Graviſſimum hunc Lapſum ex ordine juſtitiæ divinæ etiam graviſſima pœna fuit ſubſecuta: quæ ut ſub *Mortis* nomine fuerat interminata, ita ſub eodem nomine omnes pœnæ commeritæ comprehenduntur & exprimuntur. Quidquid enim mortis nomine comprehenditur per Lapſum hunc ſibi homo juſtiſſimè attraxit. Primò mortem corporalem cum omnibus hujus vitæ calamitatibus, quæ ad illam mortem quædam quaſi præparationes ſunt. Secundò, mortem ſpiritualem, quæ conſiſtit non tantùm in privatione juſtitiæ originalis, ſed etiam in corruptione totius naturæ, cæcitate in mente, averſione & rebellione adverſus Deum in voluntate, pravitate, contumaciâ, & horribili g ἀταξίᾳ, in cordis affectibus, inclinationibus, motibus, & actibus omnibus: quam ex immoto judicii divini ordine ſequuntur mala conſcientia, fuga & odium Dei peccantem deſtruentis. Tertiò, iram Dei, & maledictionem ac mortem æternam. Hiſce pœnis non tantùm ipſi primi parentes, ſed omnes eorum poſteri naturaliter ab ipſis propagandi obnoxii & involuti fuerunt, neque quiſquam ab illis niſi per meritum Chriſti liberatur. Quamvis autem primi parentes graviſſimum peccatum commiſerint, tamen

g *Inordinatione.*

An primi parentes

tamen cum promissionem Evangelii de Christo semine mulieris, *h* caput serpentis contrituro audiverint, confidimus ex regula charitatis, quæ in obscuris in meliorem partem inclinat, eos non periisse in peccato, sed audita promissione Evangelii resipuisse, & fide servatos esse per Adamum secundum, qui cum multos Adami posteros servet, ipsum Adamum primum prætereisse, nec Scriptura docet, nec charitas statuere permittit. Gratia tamen hæc restitutionis Adamo non fuit ita donata, uti antea gratia creationis collata fuerit, in omnes posteros per naturalem generationem propaganda. Deus enim gratiam hanc salutarem Adami posteris non communicat per carnalem generationem, sed per spiritualem regenerationem secundum beneplacitum suum.

ex Lapsu sint restituti & servati?

h *Gen.* 3.

VI.

In tristissimum hunc Lapsum inciderunt quidem primi parentes per suasionem & impulsum Diaboli, sed tamen sponte & liberè inclinante eò proprio voluntatis eorum motu: ita ut causa hujus Lapsus vera, propria, & proxima, extra hominis voluntatem nulla sit quærenda. Et cum prædita fuerit eorum voluntas ante lapsum libero arbitrio, quod non tantùm cogi non poterat, sed iis etiam viribus præditum erat, ut tam bonum quam malum eligere potuerit, sequitur, eos nullâ necessitate vel internâ vel externâ ad hunc Lapsum fuisse compulsos: atque hujus respectu lapsos esse liberrimè, & merè contingenter. Cæterum cum etiam dici non possit lapsum hunc accidisse Deo prorsus invito: hoc enim esset potentiam Dei destruere: nec Deo ignorante, hoc

Qua sit causa Lapsus?

An Adamus lapsus fuerit necessariò, an contingenter?

esset Sapientiam Dei negare: nec Deo otiosè tantùm spectante: hoc esset providentiam Dei tollere: Et cum credibile non sit hominem, nobilissimam creaturam, à Deo ambiguo fine conditum fuisse, aut de statu integritatis in peccatum & mortem sine Dei consilio cecidisse, cum ne i passerculus quidem aut pilus capitis sine voluntate Dei in terram cadat: cum etiam certum sit deum lapsus hujus remedium, Christi mediationem, ab æterno ordinâsse: sequitur lapsum hunc extra Dei consilium & Providentiam non esse ponendum, qua non tantùm eum providerit, sed etiam eundem, non quidem efficere, sed permittere, seu non efficaciter impedire decreverit, propter suam gloriam: ut hac ratione occasionem haberet declarandæ suæ tum justitiæ in puniendis propter peccata reprobis, tùm misericordiæ suæ in servandis gratis electis: non quod aliter decernere ex absoluta potestate non potuisset, sed quod hic modus misericordiam & justitiam suam declarandi sapientiæ divinæ placuerit, & maximè conveniens videretur. Respectu hujus decreti permissivi, & ex hypothesi ejusdem æternitatis, immutabilitatis, atque infallibilitatis, haud etiam incommodè dici potest lapsum hunc necessariò evenisse.

i *Luc.* 12. 6.

DISPUT. LVIII.
De Peccato Originali.
THESIS I.

QUemadmodum primus homo in Paradiso duplicem

duplicem gerebat personam, tùm suam ipsius, tùm totius posteritatis, cujus massam sustinebat, ita etiam peccatum ejus primum geminum habet respectum, tùm ad ipsum; & sic erat personalis atque actualis ipsius Adami transgressio: tùm ad totum posteritatis genus, quod in lumbis ejus latens unà peccabat. Sicut itaque Adamus personali sua transgressione commisit actualem culpam, in reatum condemnationis incidit, & imagine Dei privatus naturæ corruptionem sibi attraxit; ita etiam omnes ejus posteri, naturali propagatione ab ipso orti, in tria hæc lethifera mala, per lapsum Adami inciderunt, in culpam actualem ab omnibus jam tum in lumbis ejus existentibus patratam, in reatum condemnationis, & in privationem imaginis Dei ac pravitatem naturæ, quæ omnibus hominibus ingenita est, & propter quam non minus quam propter illam in Adamo factam transgressionem, omnes homines nascuntur filii iræ, & rei æternæ maledictionis. Tria hæc unico *Peccati Originalis* nomine communiter exprimuntur: quod ita vulgò vocatur, quia cum ipsa nostri origine per generationem & humanæ naturæ participationem in nobis originem trahit.

Quid per peccatum Originis Intelligatur?

II.

Primum malum quod Peccatum Originis complectitur, est participatio transgressionis primæ Adami, in quo uno homine, qui tanquam principium, stirps, & radix erat totius generis humani, nos omnes posteri in lumbis ejus, ut in massa, existentes, originaliter peccavimus: haud secus aut Levi nondum natus in Abrahami

An omnes homines in Adamo peccarint?

 lumbis

a *Heb.* 7. 9.

lumbis dicitur *a* decimatus. Fuit enim hæc Adami transgressio non personalis tantùm inobedientia, sed etiam universalis omnium hominum à Deo in ipsius lumbis defectio. Quare Peccatum Adami non est nobis omnino alienum, sed est & proprium cujusque peccatum, quod propter hanc naturæ cum Adamo communionem singulis hominibus non tantùm imputatur, sed à singulis etiam est perpetratum; ac propterea etiam non malè Peccatum Naturale vocatur. Hic Lapsus noster in Adami lumbis ad Peccatum nostrum Originale omninò pertinet, sed totam Peccati Originalis naturam non complectitur, aut absolvit.

III.

An tota humana natura sit corrupta?

Quot sint partes hujus corruptionis?

b 1. *Cor.* 2. 14.

An hæc corruptio sit tantùm carentia

Secundum malum, quod primum consequitur, est naturæ humanæ corruptio & pravitas, quâ non ipsa animæ hominis substantia, quæ nec per se, nec per accidens corrumpi potest, sed ejus facultates omnes corruptæ sunt, & vitiositate nativa infectæ. Hujus corruptionis duæ sunt partes: defectus justitiæ originalis debitæ inesse, & Successio mali contrarii in ejus locum. In mente Intellectus in naturalibus obscuratus, in supernaturalibus prorsus est extinctus, ita ut ne capax quidem sit *b* eorum quæ sunt Spiritus Dei. Voluntas rectitudine sua, justitia, & libertate ad bonum orbata est, Deo rebellis, & peccato mancipata. Affectus excusso rationis frœno tanquam equi indomiti ad omne malum præcipites feruntur. Est itaque hæc corruptio non sola omissio doni alicujus supernaturalis, aut sola carentia justitiæ originalis, sed etiam oppositi mali inhærens mala dispositio, qualitas positiva, peccatum

tum habituale, seu habitus vitiosus animam verè inficiens. Neque tantùm in anima, sed etiam in corpore hæc corruptio locum habet, quod à rectitudine sua in qua creatum, fuit etiam defecit. Totum enim hominem pravitas hæc pervasit atque occupavit: anima tamen ejus secundum omnes partes præcipuè infecta est, ita ut peccatum hoc præcipuè in anima sedem suam habere dici non immeritò possit.

boni, an verò etiam qualitas positiva?

IV.

Tertium malum, quod ex utroque præcedente, secundum justitiæ divinæ ordinem, fluit, est Reatus, seu obligatio ad pœnam, quæ duplex est: Temporalis, quæ comprehendit sub se omnes hujus vitæ calamitates ac miserias, atque ipsam denique mortem corporalem: & Æterna, quæ est separatio à Deo, mors & maledictio æterna. Reatus utriusque hujus pœnæ incumbit omnibus hominibus originaliter, etiam ipsis infantibus, qui nondum peccata actualia commiserunt. Κατάκριμα c venit in omnes homines δι' ἑνὸς παραπτώματος, etiam in eos, d qui non peccarunt ad similitudinem transgressionis Adami. Quare omnes homines naturâ sunt filii iræ divinæ, & obnoxii æternæ damnationi, quam duplici jure Deus illis infligere potest, tùm propter transgressionem in Adamo factam, tùm propter inhærentem naturalem pravitatem. Utraque enim etiam seorsim sumpta secundum rigidum Dei judicium justa & sufficiens condemnationis est causa, multò magis utraque simul conjuncta.

An omnes homines rei nascuntur æternæ maledictionis?

c *Rom*: 5. 16.

An etiam Infantes?

d *Rom*. 5. 14.

V.

V.

Quomodo peccatum Originis propagetur?

Peccatum Originis, quod tria hæc mala simul complectitur, ab Adamo in omnes ejus posteros naturali propagatione descendentes, & à parentibus in liberos propagatur, per modum generationis. Quia generans dat generato talem naturam qualem habet, & simile generat sibi simile secundum naturam. Quis verò edat mundum ex immundo? Neque hîc attinet de Animæ origine disputare, an illa etiam à parentibus per traducem existat & generetur, an verò à Deo creetur, & corporibus infundatur. Peccatum enim hoc non est alterius partis, hoc est, neque in anima seorsim considerata, neque in corpore solo, sed est totius compositi, vel suppositi: & transit, neque per corpus, neque per animam, sed per culpam parentum, propter quam Deus animas, dum creat secundum naturam, non ornat originalibus donis, sed iisdem justissimè privat: quandoquidem ea lege parentibus primis ea dederat, ut non sibi solis, sed et posteris servarent, vel amitterent. Orbata verò anima rectitudine non potest non sequi temperamentum vitiosi corporis, & mox totus homo vitiosus existere. Anima inficitur peccato in conjunctione cum corpore, & corpus in conjunctione cum anima: quod non fit actione unius in alterum, sed naturæ ordine & Dei ordinatione. An verò peccatum hoc ab Adamo solo, an etiam ab Hevâ trahatur, etsi Heva sola peccâsset, Adamo in innocentia permanente, an peccatum Hevæ ad posteros esset traducendum, stultæ sunt & ineruditæ quæstiones; cum certum sit peccatum non propagari nisi per

An trahatur à solo Adamo?

per generationem, quæ non fit nisi ab utroque parente: & per æternum Dei consilium hæc aliter evenire, nec debuisse, nec potuisse. Propagatur autem hoc peccatum in omnes & singulos homines secundum naturæ ordinem ab Adamo descendentes, tam illi qui à fidelibus parentibus, quàm qui ab infidelibus nascuntur. Ipsa sanctissima Domini nostri Mater Maria, quia communi lege naturæ concepta & nata est, & Christum Filium suum etiam Servatorem suum agnoscit, qui tantùm Peccatorum Servator est, hic non potest excipi. Scriptura enim disertè testatur omnes homines in Adamo *a* peccâsse: ne unum quidem ex immundo dari posse: omnes naturâ *b* esse filios iræ: Solus Dominus noster Jesus Christus excipitur, quia non ex virili semine, sed Spiritus Sancti virtute, in utero Virginis sine peccato conceptus fuit. Ille solus non novit Peccatum, & à Peccatoribus fuit *c* segregatus. Privilegium hoc non potest ulli alii homini, vel sanctissimo sine insigni Christi contumeliâ ascribi, nec gaudet Mater Domini falsis titulis, aut cum contumelia Filii honorari.

An Virgo Maria concepta fuerit sine Peccato.

a *Rom.* 5. 12.
b *Eph.* 2. 3.
c *Heb.* 7. 26.

VI.

Quomodo Peccatum Originis tollatur?

Quemadmodum peccatum hoc Originale per primum Adamum in omnes ejus posteros per naturalem generationem ab ipso descendentes propagatur, ita idem per secundum Adamum Jesum Christum tollitur ab omnibus qui per spiritualem regenerationem ipsi sunt conjuncti. Tollit autem Christus hoc peccatum non per externam aquæ ablutionem, quæ tantùm hujus sublationis est symbolum, sed ipsius pretiosum

sanguinem,

ſanguinem, quo omnia noſtra peccata purgantur, & per internam Spiritus Sancti regenerationem. Per ſanguinem ejus tollitur Reatus, per Spiritum Corruptio. Duplici huic malo duplex in Chriſto remedium, & duplex opponitur Chriſti beneficium, Reatui Juſtificatio, Corruptioni Regeneratio ſeu Sanctificatio. Juſtificatio autem, quia in hac vita perfecta eſt, perfectè etiam Reatum tollit in hac vita ab omnibus juſtificatis, ita ut illis qui in Chriſto Jeſu ſunt, *d* nulla amplius ſit condemnatio. Inter quos cum non tantùm Fideles adulti, ſed etiam eorum Infantes, ut vi fœderis, & promiſſionis divinæ, ſint cenſendi, nullo modo dubitandum eſt, quin omnes fidelium infantes ſine peccatis actualibus ex hâc vitâ diſcedentes, ab hoc originali reatu per Chriſtum abſoluti æternæ beatitudinis participes fiant, à cujus fruitione propter ſolam Baptiſmi externi carentiam nequaquam excludi poſſunt. Reatus enim peccati originalis non per externam Aquæ in Baptiſmo ablutionem, ſed per Rem baptiſmo ſignificatam, quæ eſt ſanguis Chriſti, propriè tollitur. Baptizantur autem infantes non ut reatus per baptiſmum externum tollatur, ſed ut ejus per ſanguinem Chriſti ſublatio Sacramentaliter ſignificetur atque obſignetur. Baptiſmus itaque propriè non eſt cauſa ſublationis reatus, ſed ſublatio cauſa eſt, quare infantes baptizari debeant. Non ſola Baptiſmi carentia, ſed contemptus damnat, qui in infantibus locum habere non poteſt. Quod verò ad infidelium, qui extra Dei fœdus ſunt, infantes attinet ſine actualibus peccatis morientes, an illi omnes propter ſolum Originale Peccatum ſint condemnandi,

Quomodo tollatur Reatus?

d *Rom.* 8. 1.

Quomodo & quatenus ab Infantibus?

An Infantes ſine baptiſmo morientes à reatu non abſolvantur?

an verò contrà reatus hic etiam ab omnibus illis per Christum sit sublatus, cum in Scriptura nihil sit definitum, nec nos quicquam hîc definire debemus: quamvis interim secundum charitatem, quæ in obscuris partem mitiorem sequitur, benè sperare liceat: præsertim cum gratia Electionis divinæ sit libertima, nullis natalium privilegiis adstricta. Docet quidem Sacra Scriptura disertè hæc duo: omnes infantes naturâ filios iræ, æternam damnationem commeritos, & ad fœderatorum infantes regnum cœlorum pertinere: sed nullibi in Scripturâ ejusmodi promissio etiam infidelium liberis facta legitur, sed illi passim à fidelium liberis distinguuntur, & impuri vocantur: condemnandos verò esse illos omnes nusquam etiam dicitur. Quare sententia Pontificiorum, quâ omnes omninò Infantes sine Baptismo morientes absolutè damnant, & in commentitium quendam limbum deportant, ubi sine sensu puniantur, non tantum crudelis, temeraria, & sibi ipsi contradictoria est, sed etiam respectu infantium fœderatorum divinis promissionibus directè contraria. Regeneratio verò per quam naturæ pravitas tollitur, quemadmodum in hâc vitâ nunquam perfecta est, licet in regeneratis indies magis magisque perficiatur, ita etiam hæc pravitas in regenitis quidem paulatim magis magisque corrigitur, nunquam tamen perfectè secundum omnes gradus & partes in hâc vitâ tollitur. Dominium quidem hujus innatæ pravitatis in omnibus verè regenitis aufertur, sed reliquiæ ejusdem semper manent, quæ adversus Spiritum concupiscunt, & cum quibus semper luctandum est fidelibus, donec tandem ex *Quomodo tollatur Corruptio?*

isto

isto corpore mortis erepti, easdem omninò deponent, & ab omni pravitate perfectissimè liberati, in cœlis sancti, & vitii expertes sistentur, non habentes rugam aut maculam. Hæc corruptio post regenerationem & baptismum superstes, quæ vulgò *Concupiscentia* nomine Synecdochicè appellatur, etsi in verè renatis & justificatis non amplius regnet, & indies magis magisque enervetur, est tamen non tantùm fomes, causa, aut pœna peccati, unde metonymicè Peccatum appelletur, sed etiam propriè & verè Peccatum, seu malus & vitiosus habitus, per se & suâ naturâ damnabilis, etiamsi plenus voluntatis consensus nondum accesserit. Cum enim Apostoli disertè doceant, se ex Lege agnovisse hanc Concupiscentiam *e* esse Peccatum, eam rebellare Legi Dei Mentibus sanctorum insculptæ, in Lege prohiberi, malam esse, & malos fructus ex se producere, non esse ex Patre, & cum sæpius expressè Peccatum appellent, sequitur eam etiam non metonymicè, sed verè & συνωνύμως, Peccatum dici, quod proinde sicut reliqua omnia Peccata, per se sit damnabile.

An Concupiscentia in renatis post Baptismum superstes sit peccatum?

e *Rom*, 7. 23.

DE

DE STATU GRATIÆ, SEU DE REPARATIONE GENERIS HUMANI PER CHRISTUM.

DISPUTATIO LIX.

De Gratia Dei.

THESIS I.

Quomodo Homo ex statu peccati & miseria liberetur?

HOmo quemadmodum sponte & voluntariâ transgressione in Peccatum, & justissimo Dei judicio per Peccatum, in extremam hanc Miseriam temporalem et æternam incidit, ita ex hoc Peccati et Miseriæ statu non potest liberari, et in Beatitudinis statum restitui, nisi ex solâ Dei Gratiâ, ex quâ Deus homini misero et æternæ damnationi obnoxio Filium suum Mediatorem et Redemptorem ordinavit, donavit, misit, & pro ipso in mortem tradidit, hominem ut Redemptoris beneficia amplectatur et sibi applicet, gratis fide donat, fidelem gratis justificat, et justificatum ex eâdem gratiâ tandem æternâ gloriâ coronat. Gratia enim a sumus servati per fidem, &

a Eph. 2. 8. 9.

et hoc non est in nobis, sed Dei illud donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur. Hæc duo, ut præcipua, et indubitata Religionis Christianæ principia, ex Verbo Dei semper retinenda sunt: Non damnari quenquam nisi justissimè propter sua ipsius merita et peccata: et non servari quenquam nisi ex solâ Dei gratiâ. Hujus itaque Gratiæ salutaris b τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος convenit ad Dei gloriam et nostri consolationem ex verbo Dei paulò penitius perscrutari.

b Latitudo & longitudo & profunditas & altitudo.

II.

Quotupliciter vox Gratia Dei accipiatur?

Gratia Dei, Hebraicè *Ratzon*, Græcè Χάρις, c ὁμωνύμως dicitur, aut Propriè, aut Metonymicè: Propriè significat indebitum Dei favorem et benevolentiam gratuitam erga creaturas suas, ac maximè erga Hominem. Metonymicè aliquando nomen Causæ Effecto tribuitur, et tum significat beneficium et donum Dei ex illo favore promanans, quod in Scriptura Græcè non tantùm χάρις, sed etiam, ad effectum è causâ suâ distinguendum, χάρισμα significantius appellatur. Illa in Deo residet: hæc à Deo creaturis confertur. Illa fons est inexhaustus, ex quo omnis generis beneficia & dona gratuita profluunt: hæc est rivus ex illo fonte derivatus. Illa salutis nostræ unica & sola est causa d προηγουμένη: hæc omnia ad salutem necessaria complectitur media. Illa *Gratis dans*: hæc *Gratis data* rectè appellari potest. Favor Dei erga homines (de illis enim hic tantùm agimus) duplex est: *Generalis*, qui se extendit ad omnes & singulos homines, & quo ita diligit singulos, ut velit

c Æquivocè.

d Intus movens.

Quotuplex sit Gratia Dei?

velit eos non tantùm existere, sed & in natura sua conservare, & multis beneficiis temporalibus afficere. *Specialis*, quo singulariter electos diligit, iisque non tantùm benefacere vult, sed etiam salutem æternam, atque omnia ad eam necessaria media conferre. Dona etiam & beneficia ex favore Dei promanantia sunt duplicia: Alia sunt quæ tantùm spectant hanc temporalem vitam, & naturæ conservationem, quæ proinde etiam *Naturalia* appellari possunt: Alia sunt quæ ordinantur & requiruntur ad salutem æternam consequendam, & *Spiritualia* ac *Supernaturalia* appellantur. Potest quidem ille favor Dei Generalis *Gratia* appellari, quemadmodum etiam quodvis Dei beneficium hominibus collatum, quia Deus nemini quicquam debet: sed quando Natura & Gratia opponuntur, quod fit cum agitur de restitutione hominis in statum Gratiæ & salutis, tum per Gratiam Dei intelligi debent, non favor ille generalis, aut dona naturalia & communia, ut olim Pelagiani sub hâc æquivocatione Gratiæ latitare conabantur, sed tantùm Favor Dei specialis, & dona supernaturalia. Utraque meritò appellantur *Gratia*, quia merè sunt gratuita, nec aliunde ortum habent, quàm à Dei bonitate & libera voluntate: & meritis nostris provocari aut acquiri nequeunt. Atque hæc Gratia Dei propriissimè debito, merito, viribus, & operibus hominum opponitur. De hâc autem salutari Gratiâ nos hic tantùm disputamus.

III.

Hæc Gratia Dei fons & causa unica est totius salutis nostræ, non tantùm quoad principium,

sed etiam quoad medium, & consummationem illius: sic ut nulla pars sit, quæ huic Gratiæ Dei ascribi atque accepta ferri non debeat, sive ipsa salus in se et per se spectetur, sive media ad illam ducentia. Cum autem, juxta Apostolum, ad salutem seu Glorificationem tribus quasi gradibus perducamur, Prædestinatione, Vocatione, et Justificatione, secundum illos gradus Gratiam Dei salutarem triplicem statuimus, et in Gratiam Prædestinationis, Vocationis, et Justificationis dividimus, ut controversiæ, quæ inter nos et Pontificios Pelagianizantes de salutari hâc Dei Gratiâ agitantur, distinctius proponantur, rectius intelligantur, et dilucidius explicentur.

Quotuplex sit Gratia Dei salutaris?

Gratia Prædestinationis seu *Electionis* est specialis Dei favor seu amor, quo Deus ab æterno non omnes, sed certos quosdam et singulares homines ab æterno complexus est, quos in Christo elegit ante jactum mundi fundamentum, et decrevit suo tempore efficaciter vocare, justificare, et glorificare. Meritò hic Dei favor Gratia appellatur, tum quia hujus Electionis causa nulla fuit in homine prævisa, sed unica et sola est Dei Gratia, seu benevolus affectus voluntatis ejus: tum quia facta est ad laudem gloriosæ suæ gratiæ. Estque hæc Dei Gratia *Æterna*, quâ Deus electos dilexit *πρὸ χρόνων αἰωνίων*, fons et initium omnis gratiæ, quæ in tempore nobis confertur, et quæ inde *Temporalis* vocatur.

Quæ sit Gratia Prædestinationis?

Quæ sit Gratia Dei æternis? e 2. *Tim*, 1, 9.

IV.

Quos Deus ex Gratiâ suâ ad salutem ab æterno prædestinavit, eos etiam ex eâdem Gratia,

tia, & per eandem suo tempore ad salutem vocat, & per vocationem media dat, quibus ad salutem perducantur. *Gratia Vocationis* dupliciter potest considerari: vel propriè accepta, & sic nulla alia. Vocationis causa f προηγουμένη dari potest præter gratuitam Dei benevolentiam & g πρόθεσιν, per quam solam ut Deus ab æterno motus est ad suos eligendum, ita etiam per eam solam in tempore movetur ad eosdem efficaciter vocandum. Vel Metonymicè accepta pro donis & beneficiis ad Vocationem necessariis. In hac significatione hic potissimum accipimus. Prout itaque Vocatio duplex est, Externa & Interna, ita duplicem statuimus Gratiam Vocationis: Alia est Externa, alia Interna. *Externa* est beneficium Dei, quo homines tùm per librum naturæ & creaturæ, tùm maximè & præcipuè per librum Scripturæ & per externa Verbi, Sacramentorum & aliquando etiam miraculorum media vocat ad sui cognitionem. *Interna* Vocationis Gratia est, vel Motio Dei transiens, vel Habitus permanens à Deo in homine per hanc motionem effectus: unde illa *Gratia Movens*, hæc *Gratia Habitualis* appellari potest. Gratia movens duos habet gradus, primus est *Illuminationis*, quâ hominum mentes cœcæ per Spiritum Sanctum luce cognitionis Dei illustrantur, & voluntatem Dei ac viam salutis agnoscere & intelligere docentur: Secundus gradus est *Renovationis* seu *Regenerationis*, quâ Deus per Spiritum Sanctum Voluntatem & cor hominis immutat, renovat, flectit, trahit, convertit, & hâc motione conversionem & fidem in homine efficaciter operatur. Estque hæc Gratia movens

Qua & quotuplex sit Gratia Vocationis?

f *Intus movens.*

g *Propositum.*

aut Prima, aut Secunda. *Prima* est, quâ è statu peccati efficaciter vocamur, & in statum Gratiæ transferimur. Hæc dicitur nova Creatio, suscitatio ex morte peccati, & regeneratio. De hac præcipua est quæstio in loco de libero arbitrio, in quo potissimum de hujus Gratiæ Dei cum libero hominis arbitrio concursu quæritur. Potest hæc Gratia in sensu commodo *Præveniens*, *Excitans*, & *Operans* appellari. *Secunda* est, quâ jam regenerati in statu Gratiæ corroboramur, dirigimur, servamur, ut ad finem usque perseveremus. Hæc etiam in sensu commodo *Subsequens*, *Adjuvans*, & *Cooperans* posset apppellari: tametsi in sensu Pontificio appellatio hæc admitti non possit. *Gratia Habitualis* aut est Ordinaria, aut Extraordinaria. *Ordinaria* Gratiæ sunt Fides, Spes, Charitas, Timor Dei, Resipiscentia, Patientia, Lætitia in Deo, & reliquæ virtutes Christianæ, quæ per primam Gratiam in Electis effectæ, in regeneratis durabiliter permanent. *Extraordinaria* Gratiæ seu *h* χαρίσματα sunt dona miraculosa linguarum, prophetiæ, sanationum, & similia Prophetis, Apostolis, Evangelistis, & præcipuis Ecclesiæ membris olim ad Ecclesiæ ædificationem collata.

h *Dona gratuita.*

V.

An Gratia Vocationis sit Universalis?

Circa hanc Vocationis Gratiam, duæ inter nos & Pontificios præcipuæ sunt controversiæ. Prima est, An Gratia hæc sit Universalis? Altera, quæ ex priore fluit, An detur aliqua Gratia ad conversionem Sufficiens, quæ simul non sit Efficax? Ad primam respondemus: Externam Vocationis Gratiam quæ fit per librum naturæ & creaturæ omnium hominum esse universalē: eam

verò

verò quæ fit per librum Scripturæ, non esse omnium, sed aliquorum. Comprobat enim experientia, quod docet Scriptura, Deum aliquando uni populo dare verbum & leges suas, alteri non ita facere, sed sinere aliquando ut gentes nonnullæ eant in viis suis. Internam verò Vocationis Gratiam ne quidem omnibus externè vocatis esse communem. Nam ne quidem omnes, qui verbum Dei audiunt, Gratiam Illuminationis consequuntur, sed multi sunt qui aures suas obturant, & aggravant, & audiendo non audiunt, ac videndo non vident, ut intelligant. Gratia item Renovationis seu Regenerationis non est motio indifferenter se habens ad omnes, qui verbum audiunt, ac proinde non est Gratia illa communis omnibus externè vocatis, sed tantùm illis confertur qui reipsâ & efficaciter per eam convertuntur & regenerantur. Denique, multi reprobi Gratiam Illuminationis cum electis sæpè communem habent: Gratia verò Regenerationis solis electis est propria. Habent etiam reprobi aliquando habitualia quædam dona, cum ordinaria tum extraordinaria, cum electis communia, sed seria conversio, vera fides, sincera pietas, & similia dona sunt electis propria, quorum larvam aliquando hypocritæ ostentant, veritatem autem non habent. Ad secundam quæstionem respondemus: Gratiam Vocationis externæ solam non sufficere ad conversionem hominis, si Gratia interna non accedat, sufficere tamen ad ἀναπολογίαν, hoc est, ad omnem excusationis colorem iis adimendum. Fatemur quidem externam Vocationis Gratiam per Verbum & Sacramenta sufficientem esse ad conversionem secundum quid, hoc est, in or-

An Gratia Vocationis aliqua sit sufficiens, quæ non sit Efficax?
Rom. 1, 20

 dine

dine causarum secundarum, seu mediorum, quatenus nulla alia externa conversionis media præter illa requiruntur: non tamen sufficiens est simpliciter, id est, sine interna motionis seu tractionis Gratiâ. Immò ne quidem interna illuminationis gratia, etsi ad ἀναπολογίαν, ad conversionem tamen non sufficit sine altero internæ Gratiæ gradu.
l Joh. 6. 44. Nemo enim *l* potest ad Christum venire, nisi Pater eum traxerit. Ut homo ad Deum convertatur, non tantum cæca mens est
m Ezech. 11. 19. illuminanda, sed cor saxeum *m* auferendum, & carneum dandum, cor ejus est circumcidendum, innovandum, aperiendum, suscitandus est homo ex morte peccati, regenerandus, denuò creandus. Deus in hominis conversione operatur non tantùm ipsum posse credere, sed etiam *n* τὸ θέλειν,
n Phil. 2. 13. καὶ τὸ ἐνεργεῖν: dat timorem suum *o* in corda eorum, ut ab eo non recedant, &
o Jer. 32. 40. efficit ut in præceptis ejus ambulent. Unde sequitur nullam esse gratiam ad conversionem sufficientem, nisi hæc efficax tractio Patris accesserit,
p Joh. 6. 45. ac proinde omnem Gratiam ad conversionem sufficientem, esse etiam simul efficacem, id est,
q Joh. 6. 37. nullam ad conversionem sufficere, nisi eandem etiam efficiat. Quos Deus vult convertere eos
r Rom. 8. 30. movet non tantùm sufficienter, sed etiam efficaciter. Omnis enim *p* qui audivit & didicit à Patre venit ad Christum: quicquid Pater Christo dat, *q* veniet ad eum: quoscumque Deus secundum propositum vocavit, *r* eos omnes etiam justificavit.
Unde pendeat efficacia Gratiæ? Efficacia hujus Gratiæ non pendet à cooperatione humanæ voluntatis, ita ut ab eventu dicatur efficax, cum per cooperationem illam sortitur effectum. Hinc enim sequeretur,

Voluntati nondum regenitæ inesse aptitudinem, ut possit ex se assentiri & cooperare: ab assensu humano suspendi gratiæ divinæ dispensationem & efficaciam: hominem seipsum discernere: & hominis voluntatem posse efficacem Dei motionem superare atque impedire, ita ut Deus intus & foris omnia faciendo nihil posset proficere, si homines non velint. Neque pendet ab humani ingenii aptitudine, ut inde sit ejus efficacia, quod Deus eam Gratiam adhibeat, quomodò novit congruere cujusque ingenio, ita ut efficacia proveniat ex dispositione voluntatis, quam Deus prævidet. Eadem enim hinc incommoda sequuntur, & sic quoque voluntati non renatæ aptitudo ad bonum attribuitur. Sed pendet à potenti & vividâ Dei actione & motione, per quam efficaciter mala hominis voluntas in bonam mutatur, & homo ex nolente fit volens. Est autem Gratia hæc efficax non actio aliqua physica, quâ Deus hominis voluntatem aut cogat, aut sine propriâ deliberatione physicè determinet: effectum enim supernaturale non potest per operationem physicam produci: & sic homo nolens converteretur & crederet, quod implicat contradictionem. Neque est tantùm moralis suasio per se indifferens, cui penes hominem sit assentiri, vel repugnare: sic enim Deus non operaretur efficacius in homine convertendo, quàm Diabolus & Seductores in avertendo, et Gratiæ efficacia non consisteret in Dei motione, sed in vi argumentorum: & sic iterum poneretur in hominis nondum renati ingenio aptitudo suasioni obtemperandi et se convertendi. Sed Gratia efficax est operatio Dei supernaturalis, quâ foris per

An à cooperatione humanæ voluntatis?

An ab aptitudine humani ingenii?

Quid sit Gratia efficax?

An sit motio physica?

An tantùm moralis suasio?

per Verbum & alia media ordinata, intus per Spiritûs sui efficaciam, non physicâ actione, sed divinâ, arcanâ, & ineffabili motione cœcam hominis mentem illuminat, voluntatem hominis perversam immutat, innovat & convertit, ut voluntas renovata spontanea f [illegible] incipiat velle & eligere bonum à mente illuminatâ monstratum. Per hanc Gratiam efficacem Deus ita operatur in hominis voluntatem, ut voluntas ejus non velit amplius Gratiæ Dei resistere. Homo quidem irregenitus ex se non modo potest resistere, sed etiam nihil potest nisi resistere Gratiæ Dei: sed à Deo hac efficaci motione ita afficitur, ut voluntas illa resistendi per eam efficaciter auferatur: ita ut à parte hominis Gratia hæc nimis sit resistibilis, ex parte Dei efficaciter operantis minimè. Quare statuere Gratiam efficacem quæ sit resistibilis, est negare efficacem, ac proinde sibi ipsi contradicere, & Dei voluntatem cum efficace Gratiâ suâ hominum voluntati, et resistentiæ blasphemè subjicere. Est itaque Gratia Dei efficax ita irresistibilis, ut nemo, qui eam habet, ei resistere velit aut velle possit, eo quod Deus voluntates efficaciter movet, ad hoc volendum & non aliud, non obstante libertate, qua ex se in contrarium flexibiles esse possunt. Quicunque à Deo sic moventur, illi irrefragabiliter convertuntur, non tamen sine propriæ voluntatis spontaneo motu, quem Gratia hæc infallibiliter in illis operatur.

(Praelectione. An sit resistibilis?

VI.

Gratia Dei, quâ homo justificatur, seu quæ hominem Deo gratum facit, atque inde à Pontificiis *Gratum faciens* appellatur, non Metonymicè, sed

Qua sit Gratia Iustificationis?

ſed propriè eſt accipienda. Non enim ſignificat qualitatem ſeu habitum in homine permanentem, ſeu juſtitiam homini ſubjectivè inhærentem; neque activam charitatem noſtram, ſed gratuitum favorem, benignitatem, miſericordiam, & benevolentiam Dei, per quam ſolam Deus motus Filium ſuum pro nobis in mortem dedit, etiam cum ipſius adhuc eſſemus inimici, & antequam nos ullo modo Deum diligeremus. Deus enim prius dilexit nos, *t* non nos prius Deum. Gratiâ ſuâ glorioſâ gratos nos fecit in illo dilecto Filio, & per Miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit. Charitas noſtra, qua nos Deum diligimus, hujus gratiæ gratum facientis effectum eſt, eoque illa eſt poſterior, & toto genere ab illa differt. Gratia itaque juſtificationis, non eſt gratia aliqua gratis data nobis, inhærens, ſed Gratia gratis dans, quæ operibus & meritis hominum in Sacra Scriptura ſemper opponitur. Sed hæ quæſtiones, & ſiquæ præterea circa hanc de Gratia Dei doctrinam controvertuntur, in proximè ſequentibus diſputationibus fuſiùs ſuis locis excutientur.

An ſit habitus nobis inhærens?

t Joh. 4, 10.

DISPUTATIO LX.

De Prædeſtinatione.

THESIS *I.*

HOmo peccator, & propter peccatum æternæ maledictioni obnoxius, à merita condemnatione non poteſt liberari, neque gloriæ

Quomodo Deus gratiam effi-

cacem communicet?

gloriæ cœlestis particeps fieri nisi per Redemptionem, beneficia, & merita unici Servatoris nostri Jesu Christi. Horum beneficiorum homo etiam non potest fieri particeps, nisi per fidem in Christum, sine qua impossibile est Deo placuisse. Fidem homo ex se nec habet, nec habere potest, sed est purum putum Dei donum, quod Deus in hominibus operatur per Gratiam Vocationis efficacem. Hanc gratiam efficacem Deus non communicat omnibus hominibus, sic enim omnes converterentur, crederent, & salvi fierent; neque dispensat secundum hominum merita aut dignitatem, sic enim non esset gratia: sed Deus, qui omnia facit secundum consilium voluntatis suæ, dispensat hanc gratiam secundum beneplacitum suum. hoc est, secundum æternum Prædestinationis decretum.

II.

Quid sit Prædestinatio?

Prædestinatio divina est æternum & immutabile decretum Dei, quo apud se statuit certis quibusdam hominibus (de hominum enim Prædestinatione hic tantùm agimus) ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, per efficacia media, vitam æternam donare, & reliquos præterire, atque ad laudem suæ justitiæ ob peccatum justè condemnare. In hujus decreti executione hic ordo est spectandus, qui in eventu cernitur. Quo enim modo & ordine Deus gloriam suam in tempore declarat, eodem etiam modo & ordine eam declarare ab æterno decrevit. Executio consilio respondet. Sed cum consilium hoc Dei ex ipsius infinita Sapientia promanet, quemadmodum omnis sapienter agens prius decernit finem, antequam

tequam deliberet de mediis, quibus finem assequatur, ita hîc etiam omninò statuendum est, Deum sapientissimum finem illum, quem Scriptura & experientia testantur, cum consequi prius decrevisse, antequam de mediis, quæ finem hunc antecedunt, quicquam statuerit.

III.

Partes Prædestinationis duæ sunt, Electio, & Reprobatio. Electio est æternum Dei decretum, quo Deus ex universâ hominum multitudine certos quosdam singulares homines, quorum numerus definitus, certus, & ipsi cognitus est, ad vitam æternam ordinavit, per Christum & fidem in illum certò & infallibiliter perducendos, ad laudem gloriosæ suæ gratiæ. Duæ ejus sunt partes prior est destinatio certorum hominum ad salutem. Posterior præparatio mediorum ad salutem homines illos perducentium. Prior Electio ad gloriam, posterior ad gratiam vulgò dicitur. Reprobatio est decretum Dei, quo Deus statuit reliquos homines præterire, in condemnatione merita relinquere, & justo suo judicio ob peccatum condemnare. Duo in hoc decreto sunt actus: Alter est negativus, qui est propositum non miserendi, eos non vocandi efficaciter, & non servando. Alter positivus, qui est propositum justè eos condemnandi.

Quid sit Electio?

Quid sit Reprobatio?

IV.

Potissima, & momenti maximi controversia, quæ circa hanc de Prædestinatione doctrinam hodie agitatur, est de causa tùm Electionis, tùm Repro-

Reprobationis. Non autem quæritur præcipuè quare Deus elegerit, aut quare reprobaverit, sed cum Electio & reprobatio sibi invicem contradictoriè opponantur, ita ut qui non eligitur, ille reprobetur, & qui non reprobatur, ille eligatur, quæritur potissimum: Quare Deus hunc hominem potius quam illum elegerit, puta Jacobum potius quàm Esavum, Petrum potius quàm Judam? Bellarminus Augustini vestigiis hîc insistens secundum Scripturam, rectè docet nullam ejus rationem ex parte nostra assignari posse, ac proinde causam Electionis non esse prævisionem fidei aut boni gratiæ divinæ usus, sed solam & unicam causam esse liberam & misericordem Dei voluntatem & gratuitam *a* εὐδοκίαν, seu propositum voluntatis suæ. Quare ineptè hac in parte Bellarmino, atque ipsi Scripturæ contradicunt recentiores Jesuitæ Pelagianorum vestigiis insistentes, cæterique omnes qui statuunt fidem & perseverantiam prævisam, vel bonum seu liberi arbitrii, seu gratiæ Dei usum prævisum causam esse, quare Deus hunc præ illo elegerit. Quomodo enim Deus aliquem eliget propter aliquid, quod ipse in eo debet efficere, ac quod proinde ex electione fluit? An effectus suæ causæ causa esse potest? Elegit nos Deus ut *b* essemus sancti, non propter sanctitatem nostram prævisam. Electio non est *c* volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Quos Deus *d* ordinavit ad vitam æternam, illi suo tempore credunt: non autem propterea ad vitam ab æterno ordinat, quia prævidit credituros. Quos *e* prædestinavit ad vitam, illos efficaciter ita vocat, ut etiam justificet: non autem propterea ad vitam prædestinat, quia prævi dit

Quæ sit causa Electionis?

a *Beneplacitum.*

An Fides & Perseverantia prævisa?

b *Ephes.* 1. 4.
c *Rom.* 9. 16.
d *Act.* 13. 48.
e *Rom.* 8. 30.

dit vocationi responsuros. *f* Vocat secundum propositum electionis: non elegit secundum prævisam vocationis obedientiam. Sed Bellarminus sibi ipsi turpiter iterum contradicit, cum docet omnibus sufficientem gratiam à Deo conferri, quâ possent converti, credere, & salvari, si velint: & efficaciam hujus gratiæ pendere à voluntatis humanæ aptitudine ac cooperatione: præcipuè autem cum docet Deum neminem ad gloriam destinâsse, nisi ex prævisione bonorum operum & meritorum. f *Rom.* 8. 28.

V.

Quæ sit causa Reprobationis?

Causa reprobationis dupliciter potest considerari, prout duo sunt ejus actus, secundum quos Reprobatio alia negativa, alia positiva appellatur. Illa, quia Electioni opponitur, propriè Reprobatio dicitur: hæc potius Reprobationis est consequens, & non nisi impropriè, aut καταχρηστικῶς, Reprobatio vocatur. Causa Reprobationis negativæ, seu Reprobationis comparativæ, hoc est, quare Deus Esavum reprobaverit, sed non tam illum quam Jacobum elegerit, solum est Dei beneplacitum & voluntas. Docet hoc ratio contrariorum. Ut enim eligit quos vult, ita præterit, seu non eligit, quos vult: ut *g* quorum vult miseretur, ita quos vult indurat: ut vocat ad gratiam, quos vult, dat media salutis Verbum & Sacramenta quibus vult, ita etiam non vocat, quos non vult vocare, non dat, quibus non vult dare. Nonnullis revelat mysteria regni cœlorum, aliis non revelat, sed abscondit; utrobique eadem hæc causa in Scriptura assignatur, quia ita *h* Patri placuit. Quare etiam hîc Bellarminus rectè negat g *Rom.* 9. 18. h *Luc.* 10. 21.

An peccatum prævisum?

d *Rom.* 9. 11.

negat contra recentiores Jesuitas Reprobationis hujus causam esse prævisum peccatum. Deus enim ut Jacobum dilexit, id est, elegit, sic Esavum odio habuit, id est, reprobavit, cum d pueri nondum essent nati, & nihil boni vel mali fecissent. Cum autem omnes homines naturâ sint filii iræ & mortui in peccatis, non potest Deus homines prævidere nisi pariter in se pravos, incredulos, & impœnitentes, ac proinde si prævisio pravitatis, infidelitatis, aut impœnitentiæ causa statuatur Reprobationis, cum illa similiter in omnibus reperiatur, sequeretur omnes homines fuisse reprobandos. Causa enim universalis in actu posita producit effectum universalem.

VI.

e *Impropriè.*

An Deus hominem ordinaverit ad damnationem sine respectu peccati?

Cum verò Reprobatio positivè & e καταχρηστικῶς accipitur, opposita, non Electionis, sed Justificationis decreto, ita ut per Reprobationem intelligatur consequens illud Dei decretum, quo Deus statuit hominem damnare, seu quo hominem æterno exitio destinavit, quod distinctionis causa Prædamnatio non incommodè appellatur, causa hujusce Reprobationis peccatum hominis omninò est statuendum. Cum enim æternum exitium sit pœna, quæ ex ordine justitiæ divinæ non possit infligi, nisi habenti culpam, quæ ante pœnam justam semper debet antecedere, sequitur justissimum Deum non destinare quenquam æterno exitio sine respectu peccati. Et cum decretum executioni respondeat, certissimum est quemadmodum Deus ab æterno neminem damnat, seu æterno exitio punit

nit, nisi ob peccatum, ita etiam ab æterno non decrevisse quenquam damnare nisi ob peccatum. Damnatio est actus non tam dominii, quam judicii. Judex autem, qui innocentem damnat, cum sit Deo abominabilis, an justissimo Deo, qui totius mundi Judex est, ascribemus injustitiam quam in aliis abominatur? Num injustus est Deus? f Absit: alioquin quomodo Judex erit mundi? Agnoscimus quidem Deum habere absolutum jus, quo ut res omnes nunquam creare poterat absque injuriâ, ita etiam creatas quales quales sint destruere, aut in nihilum redigere posset absque injuriâ, sed quia etiam seipsum seu proprietates suas essentiales negare non potest, justitia autem Deo sit essentialis, sequitur jus hoc pugnare non posse cum ejus justitiâ, cujus laudem in merita reproborum condemnatione manifestare decrevit. Si quis ergo doceret Deum decrevisse sine ullo peccati respectu ex absolutâ voluntate homines damnare, & æternis cruciatibus punire, ille procul dubiò Deo manifestam injustitiam blasphemè attribueret: quod ipsum nonnullis Ecclesiarum Reformatarum Doctoribus à Pontificiis, aliisque, injustè & per calumniam exprobratur. Non diffitemur nonnullos paulò durius & incautiùs hic aliquando loqui, sed cum hæresis non in verbis sed in sensu sit, postulat candor Christianus, ut verba non in alienum sensum torqueantur, sed ex dicentis mente, de qua satis ex circumstantiis aut aliis locis constare potest, dextrè accipiantur. Patet enim satis manifestè illos sæpè impropriè loqui, synecdochicè consequens unà cum antecedente accipientes. Quod autem non sentiant illud

f Rom. 9. 14.

illud, quod Adversarii ex verbis eorum aut malè intellectis, aut per sycophantiam contortis, perperam colligunt, satis manifestè patet, cum ipsi disertis verbis palam & passim docent justitiam Dei ab ejus imperio non esse separandam; Deum neminem destinasse exitio nisi justo: Deum in damnatione Reproborum velle suam justitiam declarare: nec quenquam damnationi addixisse nisi propter peccatum: & cum palam protestantur se non tantùm repudiare, sed etiam detestari, quæ Scholastici justitiam Dei ab ejus dominio separantes de absolutâ potestate nugantur; et cum conqueruntur atrocem doctrinæ illorum impingi calumniam, cum Adversarii fingunt, eos docere Deum nudâ et absolutâ sua voluntate et decreto aliquos ad damnationem ordinasse, sine respectu peccati.

DISPUTATIO LXI.

De Libero hominis Arbitrio.

THESIS I.

GRatiam Prædestinationis Gratia Vocationis, Æternam Temporalis, Gratis dantem Gratis data, ut effectum causam sequitur, et ex illa hæc ut rivus ex fonte promanat. Quos enim Deus ab æterno ex gratia ad gloriam prædestinavit, eos etiam suo tempore ex eadem gratia, secundum illud voluntatis suæ pro-

propositum, efficaciter vocat. Qualis & quotuplex sit hæc gratia Vocationis, & quæ circa illam præcipuæ inter nos & Pontificios sint controversiæ superiori, de Gratia Dei, disputatione vidimus. Hujus gratiæ subjectum recipiens quia Homo est, creatura rationalis, quæ intellectu & voluntate, seu ut in Theologorum Scholis vulgò dicitur, Libero Arbitrio est prædita, gravissima semper & difficillima extitit controversia de Gratiæ hujus divinæ cum Libero Arbitrio humano concursu, in hominis conversione. Quæstio enim hæc, ut ipsi Patres conqueruntur, ubi de Libero Arbitrio voluntatis humanæ & Dei Gratia disputatur, ita ad discernendum est difficilis, ut quando defenditur Liberum Arbitrium, negari Gratia Dei videatur, quando autem asseritur Gratia, Liberum Arbitrium putetur auferri. Difficultatem hanc auxerunt spinosissimæ, intricatissimæ, & infinitæ penè Scholasticorum circa hanc quæstionem disputationes & controversiæ, quæ cum pleræque sint Philosophicæ, & in sacra Theologia vix usum aliquem habeant, non libet, neque operæpretium est, omnes attingere. Tantùm illas quæ alicujus sunt momenti & usus, & quæ ad vindicandam Gratiæ divinæ gloriam maximè faciunt, excutiemus.

Doctrina de Gratia Dei, quomodo cohæreat cum doctrina de Libero Arbitrio?

II.

Controversiæ quæ inter nos et Pontificios de Libero Arbitrio agitantur, aut sunt de ejus Natura, aut de ejus Viribus. Nomen Liberi Arbitrii quo Latini Theologi utuntur, et quo Græcorum αὐτεξούσιον, quod nimis arrogans est, (proprium enim est soli Deo, qui solus independenter agit,

a *Ex se* (sive libera & independens) *potestas.*

Nomen Liberi Arbitrii quatenus retinendum?

agit, & actionum suarum absolutus est Dominus) exprimere solent, quamvis magnâ & periculosâ laboret *b* ὁμωνυμίᾳ, nec minorem præ se ferat arrogantiam; præsertim cum homini corrupto attribuitur, non tamen omninò repudiamus, modò commodè secundum Dei verbum explicetur, & duo imprimis errores caveantur: ne cum homini Liberum Arbitrium attribuitur, homo statuatur absolutus actionum suarum Dominus, ut voluntas ejus Dei imperio non subsit: & cum homini corrupto tribuitur, ne eo significetur hominem in statu peccati se ad bonum & ad gratiam indifferenter habere. Est autem Liberum Arbitrium potentia naturæ rationalis intelligendi, volendi, aut nolendi, seu objectum aliquod ab intellectu monstratum spontaneo ac prædeliberato motu citra coactionem vel eligendi, vel repudiandi. *Arbitrium* dictum esse volunt respectu intellectus monstrantis voluntati objectum eligendum aut repudiandum: *Liberum* verò respectu voluntatis monstratum objectum vel eligentis vel repudiantis. Attribuitur Liberum Arbitrium Deo, Angelis, & Hominibus, sed magno cum discrimine. Deus ut perfectissimæ est intelligentiæ in mente, ita etiam solius perfectissimæ est Libertatis in voluntate, & solus verè *c* αὐτοδέσποτος est, à nulla alia superiore causa pendens. Angelorum & hominum Voluntates ita sunt Liberæ, & actionum suarum causæ, ut nihilominus etiam subsint voluntati Dei, à cujus nutu dependent, reguntur, & flectuntur. Deus ex perfectione naturæ suæ intelligendo, volendo, & eligendo à vero bono aberrare non potest, ac proinde voluntas ejus immutabiliter sese

b *Nominis ambiguitate.*

Quid sit Liberum Arbitrium?

An & quatenus homini possit attribui?

c *Ex se dominium* aut potestatem *habens, absolutus dominus.*

sese ipsa determinat semper ad unum genere, hoc est, ad bonum tantùm. Angeli boni ex perfectione gratiæ, in quâ à Deo sunt confirmati immutabiliter, etiam voluntates suas determinant ad bonum tantùm. Angeli mali ex perfectione malitiæ ad malum tantùm. Homines verò pro diverso statu voluntates suas tùm ad bonum tantùm, tùm ad malum tantùm, tùm ad utrumque vel bonum vel malum determinant. Quocunque tandem modo agant semper ex Libero Arbitrio, hoc est, ex præeunte mentis judicio, & spontaneo ac deliberato voluntatis motu agunt. Tantùm itaque abest ut homini Liberum Arbitrium detrahamus, ut contrà existimemus sine Libero Arbitrio hominem ne quidem hominem, hoc est, animal rationale esse posse.

III.

De judicio mentis seu intellectus si quæ sint controversiæ, quia vix sunt alicujus momenti, eas non attingimus. De Libertate Voluntatis præcipuè quæritur, quam Pontificii mirum in modum deprædicant, ut hac ratione hominis corrupti vires ad bonum attollendo, & gratiæ divinæ magnitudinem extenuando, ad bonorum operum merita stabilienda viam præsternant. Multas hic etiam movent quæstiones, quas quia usum vix aliquem habent, transilimus. Præcipua autem hîc est quæstio, quam predictum in finem, magna cum contentione, nec minori cum imperitia, operosè disputant, an Libertas Voluntatis consistere possit cum Necessitate? Ad quam respondemus multas esse necessitatis species, qua-

An voluntatis Libertas consistere possit cum Necessitate?

rum duæ tantùm sunt, cum quibus Libertas voluntatis non possit consistere. Prima est necessitas Physica, quæ est determinatio naturæ brutæ ad unum semper eodem modo agendum, vel ex ordinatione Creatoris, vel ex naturali instinctu. Altera est necessitas Coactionis, quæ est determinatio naturæ rationalis ad unum, præter & contra voluntatem, à violento externo principio. Hæc ita pugnat cum libertate voluntatis, ut nulla sit planè nec libertas nec voluntas, ubi coactio est. Cogi enim est adigi ad faciendum quod nolis. Voluntatem ergo cogi posse implicat contradictionem: nam voluntas coacta simul esset & Voluntas & Noluntas. Neque sola hæc necessitas libertati naturæ opponitur, sed etiam illa physica, alioquin bruta, quæ etiam sponte & instinctu naturali eligunt, dicerentur etiam esse prædita Libero Arbitrio, ad quod requiritur non tantùm electio, quæ fit sponte, sed quæ insuper etiam fiat d ἐκ προαιρέσεως, quæ in bruta non cadit. Reliquæ autem Necessitatis species cum voluntatis libertate optimè possunt consistere, qualis inter alias est necessitas Immutabilitatis, seu Determinationis ad unum genere, quæ est aut à perfectione naturæ, qualis est in voluntate Dei; aut à perfectione gratiæ, qualis est in bonis Angelis; aut à perfectione malitiæ, qualis est in malis Angelis; aut ab innatâ quadam peccandi & malè agendi propensione & benè agendi impotentiâ, qualis est in corruptis & irregenitis hominibus. Ex hypothesi enim hujus immutabilitatis & determinationis, cum hi necessariò malè, illi necessariò benè agant, etiam Deus ipse & Angeli spoliandi essent Libero Arbitrio, si hæc necessitas libertatē volun-

d *Ex praelectione.*

An cum voluntatis Libertate consistat necessitas Immutabilitatis?

voluntatis tolleret. Quare etiam ad Liberum Arbitrium non requiritur necessariò libertas, quæ dicitur contrarietatis, seu specificationis, cum & illa nec in Deo, nec in Angelis locum habeat. Consistit etiam cum libertate voluntatis necessitas Dependentiæ, cui omnium creaturarum voluntates subjacent, quæ necessariò à Deo ut à causa superiore dependent. Statuere enim hominem ita absolutum actionum suarum dominum, ut voluntas ejus à Dei nutu non dependeat, & falsum est, & blasphemum. Falsum est, quia Scriptura disertè testatur cor Regis esse in manu Domini, & tanquam rivos aquarum inclinare illud, quo voluerit: cor hominis excogitare viam suam, Jehovam autem dirigere gressum ejus. Blasphemum est, quia Deus ita de Providentiæ suæ throno impiè dejicitur, & creaturarum suarum voluntatibus indignè subjicitur.

An necessitas Dependentiæ?

IV.

De Liberi Arbitrii Viribus maximè controvertitur, quibus ut olim Pelagiani totam hominis conversionem tribuebant, ita hodie Pontificii, etsi errores Pelagianos damnare & refutare videantur, eosdem tamen sub aliis phrasibus & verbis occultant & tuentur. Linguam tantùm non mentem Pelagianorum mutarunt. De Dei & Angelorum Liberi Arbitrii viribus hîc non disputamus. Quæritur tantùm, quid boni possit Liberum Hominis Arbitrium. Ad hanc quæstionem responderi non potest, nisi prius diversos hominis status distinguamus, qui sunt quatuor: Integritatis, Corruptionis, Rege-

Quæ sint vires Liberi Arbitrii in homine?

nerationis, & gloriæ. De viribus humani Arbitrii in statu Integritatis, cum de hoc disputavimus, actum fuit. In statu Gloriæ, quas vires sit habiturum disputare non est necesse, cum certum sit homines in eo statu fore ἰσαγγέλους. De homine jam regenito, quid & quantum boni possit, docebitur, cum disputaturi sumus de Perfectione hominis in hâc vitâ. Hoc itaque loco tantùm agimus de viribus hominis corrupti & nondum regeniti, quid boni in hoc statu præstare possit. Hæc præcipua est controversia, quæ de Libero Hominis Arbitrio in Theologia disputatur: quæ nisi rectè explicetur, non potest Gratiæ divinæ necessitas, efficacia, & gloria in salutis nostræ negotio elucescere, neque indignitas & pravitas nostra rectè agnosci, neque conversionis nostræ gloria Deo in solidum debitè adscribi. Prius videndum de corrupti hominis Intellectus, deinde de Voluntatis viribus, illius circa verum, hujus circa bonum. Quæ ut rectè intelligantur, cum tam verum quam bonum sit triplex, Naturale, Civile, et Spirituale, quid in singulis possit intelligere et velle, distinctè erit considerandum: quamvis præcipua sit quæstio de Viribus hominis circa verum et bonum Spirituale.

a Angelis æquales.

V.

An & quatenus homo corruptus & non regenitus possit intelligere verū Naturale?

Intellectus hominis post lapsum non est planè extinctus; nam ne sic quidem homo mansisset, sed retinuit lucem aliquam, quâ comprehendere potest, sine speciali illuminationis gratiâ, omne verum Naturale, cujus cognitio omnium hominum mentibus naturâ insita et quasi connata est,

et

& cui sine aliquâ institutione assentimur. Potest etiam hominis non renati intellectus comprehendere verum omne Civile, quod ad hujus vitæ usum facit, quales sunt omnes humanæ scientiæ cum Theoreticæ, quales sunt Logicæ, Physicæ, Mathematicæ, & similes; tum Practicæ, quæ docent quid sit agendum aut faciendum in iis, quæ ad civilem hominum societatem, & ad externam disciplinam faciunt: & quales sunt artes humano generi necessariæ, cum mechanicæ tum aliæ. In quibus scientiis & artibus tamen nemo excellere potuit, sine speciali auxilio Spiritûs Dei, qui peritiam, intelligentiam, & notitiam in omni arte specialiter confert. Et quamvis multi irregeniti singulari aliquando ingenii acumine & scientiâ præditi fuerint, omnes tamen *f* ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν. Quàm verò obtusum sit ingenium irregenitum, etiam in illis rebus, sapientissimorum Legislatorum et Philosophorum inter Ethnicos statuta et placita ab omni honestate et ratione alienâ abundè docent. Verum autem Supernaturale, cujus cognitio ad consequendam vitam æternam requiritur, homo *g* ψυχικὸς non capit, nec potest cognoscere, sed stultitia ei videtur: nemo principum *h* hujus sæculi, id est, qui præstantissimo etiam ingenio præditi fuerunt, cognovit: mundus *i* per sapientiam suam non cognovit: caro et sanguis *l* non detegunt. Nam quod ad cognitionem attinet rerum spiritualium et supernaturalium, quæ ad salutem sunt necessariæ, mens hominis non tantùm obscurata est, sed etiam *m* σκοτία: adeò ut hæc salutaris cognitio haberi non possit, nisi per specialem illuminationis gratiam cor

f *Rom.* 1. 21.

An verum Supernaturale?

g *Animalis* 1. *Cor.* 2. 14.

h 1. *Cor.* 2. 8

i 1. *Cor.* 1. 21.

l *Mat.* 16. 17.

m *Tenebra.*

aperiatur, & nisi Pater, qui in cœlis est, detegat, revelet, doceat, & donet nosse mysteria hæc regni cœlorum. Omnibus hominibus naturaliter quidem est ingenita persuasio & notitia esse Deum, adeò ut nulla gens tam sit efferata, nulla natio tam barbara, quæ lumine Naturæ non sciat Deum esse, sed cognitio hæc admodum est confusa, quam in varias species illi transformarunt. Noverunt quidem aliquid Dei, sed verum Deum, quis & qualis fuerit, ignorarunt: Cognitio enim veri Dei non hauritur ex axiomatibus Philosophorum, sed ex articulis fidei, qui non ex natura, aut creaturis, sed ex solâ S. Scripturâ discuntur. Confusè quidem Philosophi aliquid de Deo cognoverunt, sed specificâ illâ cognitione caruerunt, quæ in Scripturâ revelatur, scilicet quòd Deus essentiâ sit unus, quæ consistit in tribus Personis, quæ sunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Quin etiam Deum esse cœli & terræ Creatorem non ex naturâ cognoscitur, sed fide intelligitur: multò minus naturâ cognosci potest Deum esse Redemptorem. Hæc enim cognitio à sæculis fuit gentibus abscondita, donec per Evangelii prædicationem, & specialem illuminationis gratiam fuerit revelata.

An & quatenus Deus naturaliter cognosci possit?

VI.

An & quatenus Voluntas hominis sit Libera?

Voluntas hominis irregeniti licet libera sit à coactione & necessitate merè naturali, seu determinatione merè Physicâ, per peccatum incidit tamen in miseram peccandi necessitatem, per quam amisit libertatem contrarietatis, quâ ante lapsum prædita fuit hominis voluntas, ita ut quamdiu homo est irregenitus, nihil aliud possit velle & eligere

gere quàm quod malum est. Homo enim ex carne genitus, & necdum à Spiritu & aquâ regenitus, nihil aliud quàm caro est, in quâ bonum non habitat: mortuus est in peccato: nihil ei mundum est, sed mens & conscientia ejus polluta: est arbor mala, quæ bonos fructus ferre non potest. Ac proinde respectu hujus peccandi necessitatis Voluntas hominis irregeniti etiam secundum Sacræ Scripturæ phrasin potius Serva, quàm Libera est dicenda. Qui enim operam dat peccato, quod facit omnis irregenitus, Servus est peccati: atq; ibi demum Libertas est, ubi Spiritus Domini est, quem irregeniti non habent. Bonum Naturale, quod ad naturæ & vitæ hujus sustentationem spectat, cujusmodi est edere, bibere, sedere, ambulare, & simile, in quo per se nec bonitas nec malitia moralis est, ita quidem est in voluntatis humanæ potestate, ut tamen illa subsit etiam Gubernationi Dei, in quo vivimus, movemur, & sumus. Deus enim, quoties ipsi libet, inhibere potest ne quis extensam manum possit ad se retrahere, & sæpè etiam voluntatem in hisce actionibus salva Libertate ad unum objectivè determinat. Bonum Civile, quod circa externam disciplinam versatur, & virtus moralis æquivocè appellari potest, quia in Lege naturâ nota traditur & requiritur, potest quidem homo viribus naturæ citra specialem regenerationis gratiam velle: sed in eo tamen nemo potest excellere, nisi ex dono auxilii specialis à Deo acceperit. Bonum autem quod verè & propriè Morale appellatur, prout in Lege Dei illud præscribitur, homo irregenitus, nec velle nec præstare potest. Exigit enim Lex Dei in omni opere moraliter bono non tantùm operis

An rectè dicatur Serva?

Quid Voluntas possit circa bonum Naturale?

Quid circa Bonum Civile?

Quid circa Bonum Morale?

operis materiam, quæ in operibus irregenitorum aliquando conspicitur, sed etiam ejus formam, quæ in hoc consistit, ut proveniat ex vera in Deum fide, quâ irregeniti destituuntur, & referatur tantùm ad Dei gloriam, quod etiam irregeniti non faciunt. Quare bonum Morale, quod verè bonum & Deo placens sit, homines irregeniti ex se nullum præstare valent: ac proinde virtutes Ethnicorum, quales in Aristide, Socrate, Scipione, & aliis celebrantur, virtutes quidem civiles appellari possunt, & quia hominum societati fuerunt utiles, laudari etiam merentur; simulacra tamen virtutum potius, quàm veræ & morales virtutes sunt dicendæ, cum præcipuæ, quæ in veris virtutibus in Lege Dei requiruntur, conditiones in iis deficiant; ob quem defectum licet per se & materialiter non sint actiones malæ, per accidens tamen Peccata rectè appellantur. Atque hinc patet, quàm falsæ sint Pontificiorum assertiones, quibus docent hominem irregenitum, cum nulla tentatio urgeat, posse sine fide aliquod opus bonum præstare absque ullo peccato: item hominem irregenitum posse etiam se moralibus virtutibus præparare ad gratiam supernaturalem per eas consequendam. In hoc Civili bono eligendo, etsi libertate sit præditus homo irregenitus, non tamen ita libera est ejus voluntas, quin semper etiam subjecta maneat necessitati dependentiæ à causa prima, sine cujus nutu & gubernatione speciali, ne in civilibus quidem actionibus, homines quicquam possunt velle, eligere, aut exequi. Non enim est hominis via ejus, nec viri, ut dirigat gressus suos. Cor hominis cogitat viam suam, & Dominus dirigit gressus ejus. Penes homi-

An virtutes Ethnicorum sint peccata?

An Voluntas sit libera à necessitate dependentiæ?

hominem sunt acies cogitationum, sed à Jehovâ est sermo linguæ. Dominus inclinat cor quocunque voluerit. Flexit corda Ægyptiorum ut Israëlitis commodarent vasa aurea & argentea, Saulis ut ad bellum se accingeret, Absolonis ut consilium Achitophelis non sequeretur, Roboami ut sequeretur consilia juvenum. Bonum autem Spirituale, seu supernaturale quod ad salutem æternam consequendam, & ad Deum ritè colendum pertinet ac necessarium est, quale est se convertere ad Deum, & credere in Christum, quamvis ab intellectu gratiâ Illuminationis prædito monstratum, homo irregenitus, qui in peccatis mortuus, ac peccati servus est, & cujus omne figmentum cordis tantummodò malum est omni die, non potest ex se ullo modo velle aut præstare sine efficaci Renovationis gratiâ, per quam cor lapideum auferatur, & carneum indatur, hoc est prava voluntas tollatur, & bona creetur. Nemo enim ad Christum venire, hoc est in eum credere potest, nisi Pater eum traxerit, & nisi ei à Patre datum fuerit. Cum homo convertitur, Deus eum convertit, Deus resipiscentiam ei dat: cum credit, Deus fidem donat, ejusque mensuram unicuique distribuit. Hæc autem Dei gratia non est suasio tantùm moralis aut influxus quidam indifferens, cui in potestate hominis sit vel assentiri, vel non assentiri; nec est tanquam hospes aliquis extus veniens ad fores nostras, quem præsentem penes nos sit vel intromittere vel excludere: talis enim gratia ad conversionem non sufficit, & sic conversionis nostræ gloria cum magnâ gratiæ divinæ contumeliâ magis hominum voluntati, quàm Dei

Quid voluntas hominis possit circa bonum Spirituale?

An sit in hominis Arbitrio gratia Dei assentiri, aut non assentiri?

Dei gratiæ adscriberetur, ac gratia Dei potestati & libidini humanæ indignè subjiceretur: sed est motio efficax, quâ Deus pro efficacitate fortis roboris ipsius, quam exeruit in Christo cum ex mortuis eum excitavit, hominem in peccatis mortuum vivificat, novam creaturam facit, bonum opus in eo non tantùm inchoat, sed etiam perficit, & non tantùm potentiam volendi, sed etiam ipsum velle & efficere in eo operatur, cor ejus ad statuta sua inclinat, & efficit ut in illis ambulet. Non itaque est talis motio, quæ si duobus eadem adhibeatur, unus credat, alter non credat, aut ut ejus efficacia pendeat à voluntatis humanæ cooperatione, aut ut operatio gratiæ divinæ, & cooperatio voluntatis humanæ conversionem hominis simul efficiant, aut ut efficacia gratiæ impediri possit, si homo nolit cooperari: sed est motio talis, quæ quando præsens est & in actu posita, voluntatem ita afficit, ut eam infallibiliter flectat, & ut licet illa ex naturæ defectu possit nolle, & ex se sit flexibilis ad oppositum, atque à carne etiam ad dissentiendum revocetur, tamen ex gratiæ hujus efficacis præsentiâ non possit non velle, seu non velit non assentiri Deo vocanti, imò ut etiam non possit non velle assentiri, & ut sic voluntariè quidem, sed & necessariò, hoc est, infallibiliter assentiatur. Nec tamen hinc sequitur, Deum cum hominibus in ipsorum conversione agere, ut cum truncis, stipitibus, vel brutis instrumentis, aut hanc Dei motionem tollere voluntatis humanæ Libertatem: Deus enim voluntatem hominis non violenter torquet, nec invitam cogit, nec physicè ad unum determinat, sed modo hyperphysico, occulto,

An homo in sua conversione sit instar trunci aut stipitis?

occulto, mirabili, & nobis inexplicabili suaviter flectit, ut voluntas præeunte pleno rationis judicio, ac mentis deliberatione, propriâ & spontaneâ electione, ac proinde salvâ libertate, infallibiliter assentiatur, & sic homo ex nolente volens efficiatur.

DISPUT. LXII.

De Fide Iustificante.

Thesis I.

Præcipuum Gratiæ Vocationis effectum est Fides Justificans, quæ est habitus per prædicationem Evangelii à Spiritu Sancto in animis hominum effectus, quo veritatem divinam ad salutem cognitu necessariam intellectu percipiunt, eamque certâ animi assentione amplectuntur, ac promissiones gratiæ Dei in Christo certâ cordis fiduciâ sibi applicant, ad Dei gloriam & salutem suam. Ad hujus fidei constitutionem requiruntur tres partes essentiales, quarum duæ priores consistunt in Intellectu, tertia in Voluntate. Subjectum enim Fidei non tantùm est Mens Veritatem divinam cognoscens & intelligens, ut veram ac certam, sed etiam Voluntas eandem sibi applicans. Utrique animæ facultati Fides inest, licet non eodem modo: Intellectui primò, per se, & propriè; Voluntati secundariò & respectu operationis, quia hæc elicit & imperat actiones, quas ratio dictat.

Quid sit Fides Justificans?

Quæ ejus partes?

Quod ejus Subjectum?

An etiam Voluntas?

II.

II.

An Fides sit Notitia?

In Intellectu requiruntur duo, *Notitia*, & *Assensus*. Notitia, quæ in Fide requiritur, non est scientia conclusionum acquisita per medium demonstrationis, ex principiis naturâ notis: objectum enim Fidei supernaturale rationis naturalis lumine assequi non potest: sed est explicata cognitio omnium Fidei articulorum in Verbo Dei revelatorum, & ad salutem cognitu necessariorum. Hæc Notitia in Fide necessariò requiritur, quæ propter illam Sapientia in Scriptura sæpè appellatur, & ignorantiæ passim opponitur. Nam disertè Christus sui cognitione multos justificaturus dicitur, atque ipse docet ad vitam æternam consequendam omninò requiri, ut cognoscamus Patrem esse illum solum verum Deum, & quem ille misit Jesum Christum.

An Fides implicita Pontificiorum sit vera Fides?

Quare implicita illa & carbonaria Pontificiorum Fides, quæ consistit in ignorantia, & simplici assensu rerum non cognitarum, quo profitentur miseri homines se credere, quod & quomodo Ecclesia credit, atque interim planè ignorant, an illud album an atrum sit, stulti, bruti, & pecuini potius stuporis, quàm Fidei nomine est insignienda. Nemo enim, nisi stolidus, rei planè ignotæ assensum potest præbere.

III.

An Fides sit Assensus?

Quid sit Fides Historica?

Alterum quod in intellectu requiritur est Assensus, quo pro veris habemus omnia illa quæ in Lege & Evangelio sunt revelata, etiam ea quæ captum humani ingenii superant. Hæc duo constituunt Fidem quæ vocatur Historica, & ad Fidem

dem

dem justificantem, etiam necessariò requiruntur, sed non sufficiunt. Utrumque enim etiam in Diabolis, et multis sæpè impiis reperitur, qui tamen in numerum verorum Fidelium referri non possunt, neque per hanc notitiam, et nudum hunc assensum justificantur. Imò etsi ad notitiam et assensum accedat aliquis cordis affectus lévis et momentaneus, vel ex cognitionis jucunditate, vel ex spe commodorum terrenorum proveniens, qui persecutionis tempore iterum evanescat, qualis Fides πρόσκαιρος, seu Temporalis vocatur. Aut si etiam præterea accedat certa persuasio de futuro aliquo effectu miraculoso, ex promissione divinâ et revelatione speciali conceptâ, quæ Fides Miraculorum dicitur. Magna itaque differentia est inter hasce Fidei species, et veram Fidem Justificantem, non tantùm respectu effectorum, sed etiam ipsius formæ. Fidem enim Historicam ipsi Dæmones habent, sed illa, sicut et Temporaria, non habet radicem, hoc est, vivam illam animi fiduciam de remissione peccatorum, quæ ad justificationem præcipuè requiritur. Et quamvis totam quis Miraculorum Fidem habeat, ita ut montes transferat, non autem Fidem illam habeat, quæ per charitatem efficax est, nihil est. Christus enim in illo die multis, qui hanc historicam etiam miraculorum Fidem habuerunt, qui in nomine ejus prophetaverunt, Dæmonia ejecerunt, et multas virtutes ediderunt, dicet: Certè nunquam novi vos.

Quid sit Fides temporaria?

Quid Fides Miraculorum?

An sit differentia inter Fidem justificantem & reliquas Fidei species?

IV.

Ad constitutionem Fidei Justificantis præter

Notitiam

An ad Fidem necessariò requiratur Fiducia?

Notitiam & Assensum insuper atque inprimis in Voluntate requiritur *Fiducia*, quæ non tantùm est plena & dubitationis ac disceptationis expers persuasio, de veracitate, fidelitate, potentia, & misericordia Dei in genere, sed etiam certa & singularis persuasio, quâ unusquisque fidelis certò confidit Filium Dei se dilexisse, & semetipsum pro se tradidisse, & se per Christum cum Deo reconciliatum, & peccata sua omnia propter Christum à Deo sibi gratis esse condonata, atque ita omnia Christi beneficia amplectens & sibi applicans, in Dei misericordia planè acquiescit. Hæc fiducia ad Fidem Justificantem, sive ut adjunctum ejus & consequens necessarium, sive ut pars ejus integralis, ita necessariò requiritur, ut nulla Fides sit vera aut justificans, quæ hâc fiduciâ careat. Atque hinc Fides ab Apostolo vocatur *b πληροφορία*, *c πεποίθησις*, & *d ὑπόστασις τῶν ἐλπιζομένων*. Quare cum vera Fide Justificante consistere non possunt non tantùm diffidentia & desperatio, sed etiam perpetuæ de gratiâ & misericordiâ Dei dubitationes. Neque est hæc Fiducia specialis misericordiæ arrogans & superba præsumptio peccati noxia, sed grata Deo, & ab ipso præscripta ac postulata obedientia Fidei. *e* Ἐποχὴ autem illa Pontificia, quâ pios de certitudine misericordiæ Dei & salutis semper dubios faciunt, nec à damnationis metu unquam liberos esse volunt, Deum mendacii & inconstantiæ insimulat, consolationem omnem Christianorum tollit, Fidem in vagam quandam opinionem transformat, ac proinde nihil aliud est quàm desperationis officina, conscientiarum carnificina, & inferni

b *Heb.* 10. 22.
c *Eph.* 3.12
d *Heb.* 11.1.

An cum Fide consistere possit perpetua dubitatio de misericordia Dei?

e *Inhibitio.*

ferni vestibulum ac barathrum, in quod miseræ animæ præcipitantur.

V.

Pro diversis hisce Fidei partibus objectum Fidei Justificantis diversimodè considerari potest. Objectum Notitiæ & Assensus non sunt Traditiones hominum, aut quævis Ecclesiæ mandata, sed omne & solum Dei Verbum Prophetarum & Apostolorum scriptis revelatum: & metonymicè etiam Ministri Verbi Dei, qui Verbum illud Fidei annunciant. Fiduciæ autem Objectum non sunt nostra merita, aut opera, aut satisfactiones nostræ, vel aliorum hominum pro nobis, sed est Promissio Evangelica de remissione peccatorum propter Christi merita & satisfactionem à Deo gratis obtinendâ. Ut enim mandata Dei objectum sunt obedientiæ nostræ, ita Dei promissiones objectum sunt Fiduciæ. Ab hoc proprio & singulari objecto Fides dicitur Justificans, quæ non tantùm credit articulos Fidei esse veros, puta, Christum esse Servatorem fidelium, natum ex virgine, mortuum, & resuscitatum, esse peccatorum remissionem, & vitam æternam, sed etiam hosce articulos, & generales Dei promissiones speciatim applicat, ut verè fidelis certò confidat Christum etiam suum esse Servatorem, pro se natum; mortuum, resuscitatum: sibi quoque peccata esse remissa, & se vitæ æternæ hæredem esse, & post hanc vitam ejus participem fore.

Quid sit objectum Fidei?

An Promissiones Evangelicæ?

VI.

Fides hæc Justificans tanquam fœcunda mater Charitatem ejusque opera producit, & per eam

An Charitas sit forma Fidei?

efficax est: sed cum Fides Charitatem, ut causa effectum, praecedat, et Fidei effecta tribuantur, quae Charitati non competunt: cum Charitatis mensura sit Fides, quae Charitatem moderatur, et cui Charitas obtemperare debet: cum Charitas et Fides diversae sint virtutes ejusdem generis, quarum una alterius forma esse nequit; denique, cum Charitas actionum Fidei non sit principium, sequitur etiam Charitatem Fidei formam nec esse, nec dici posse. Quamvis autem Fides justificans virtus sit, quae secundum naturam, proprietates, et definitionem à Charitate sit diversa, ita tamen inseparabiliter Charitatem sibi conjunctam habet, ut vera et viva Fides sine Charitate esse non possit, et ubicunque vera et sincera Charitas est, certum hoc sit indicium ibi veram Fidem esse praesentem. Nam quisquis diligit, ex Deo natus est, et novit Deum: qui non diligit non novit Deum: nam Deus est Charitas, et qui manet in Charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Fides absque operibus Charitatis mortua est, et illa Fides hominem non potest servare.

An Fides à Charitate possit separari?

DISPUTATIO LXIII.

De Iustificatione.

THESIS I.

QUos Deus ab aeterno secundum gratuitam suam benevolentiam, quam praestituerat in

in sese, pro benevolo affectu voluntatis suæ, ad vitam & gloriam æternam prædestinavit, eos etiam, secundum illud propositum suum, efficaciter vocat: & quos ita vocavit, eos justificat, & justificatos glorificat. Vocationis itaque beneficium, de quo superiori disputatione actum fuit, beneficium Justificationis immediatè consequitur, de quo jam porrò agendum. *Justificare*, ut etiam vox Hebræa *Hitsdick*, & Græca *Δικαιοῦν*, cum agitur de Justificatione hominis coram Deo, nunquam in Sacra Scriptura significat alicui justitiæ habitum infundere, seu justum facere, sed propriè & ordinariè significat aliquem in judicio absolvere, justum declarare, seu pro justo habere. Estque forense verbum, & in foro significat aliquem *δίκαιον ἀποφαίνειν*, justum & insontem pronunciare, sive is revera justus sit, sive injustus, sive jure id fiat, sive injuria. Injusti enim judices sæpè justificant improbum, & condemnant justum, quod abominatio est Jehovæ. A foro autem humano vox hæc translata est ad divinum, & semper ei opponitur vox *κατακρίνειν*, hoc est, *condemnare*. In hâc forensi significatione Apostolum, cum disputat de Justificatione hominis coram Deo, vocem hanc accipere manifestè patet, cum Justificationi disertè condemnationem opponit, cum docet justitiam nobis non infundi, sed imputari, nos justificari absque operibus legis, quod ipsum per justitiæ, quæ legis opus est, infusionem fieri nequit.

Quid vox Justificare significet?

II.

Cum autem judicium Dei, coram cujus tribunali nos omnes sistemur, sit justum & secun-

dum veritatem, ac propterea, quod in hominibus abominatur, ipse non facit, ut scilicet justum declaret & absolvat eum, qui nullo modo justitiam habet, imprimis hic quæritur: Quænam sit illa Justitia, quam nos habere debemus, ut coram Dei tribunali comparentes in ejus judicio absolvamur, & non condemnemur? Quæstionem hanc esse omninò fundamentalem ac maximi momenti facile omnes vident, qui intelligunt, judicium hoc esse peremptorium, in quo aut Vita æterna, aut Mors æterna homini adjudicabitur: Vitam autem nemini ibi adjudicandam, nisi habeat justitiam, cujus corona est Vita æterna: & æternæ ibi condemnationis sententiam pronunciandam adversus omnes eos, qui coram Deo comparebunt, aut planè vacui ab omni justitiâ, aut non habentes eam justitiam, quæ in Dei judicio possit consistere. In hâc quæstione ut totius salutis nostræ cardo versatur, ita etiam hujus nostræ disputationis maximè versabitur. Præcipua autem inter nos & Pontificios circa hanc justitiam controversia est, an justitia illa, per quam in Dei judicio consistemus, & quæ Formalis vulgò appellatur, sit in nobis subjectivè vel inhæsivè, ut habitus, aut qualitas aliqua nobis inhærens: An verò justitia illa sit subjectivè extra nos in Jesu Christo, & nostra fiat per gratuitam Dei imputationem? Prius statuunt Pontificii; Nos posterius affirmamus.

Quæ sit illa justitia, quâ coram Deo justificamur?

Quis sit præcipuus status Controversiæ?

III.

Agnoscimus quidem in hominibus renatis per efficacem Spiritus Sancti operationem inchoari justitiam aliquam inhærentem, quæ consistat

An justificemur coram Deo

consistat in habitibus fidei, spei, charitatis, & aliarum Christianarum virtutum, sed constanter atque omninò negamus hanc justitiam esse justitiam illam, quæ in divino judicio consistet, & propter quam Deus hominem sit justificaturus, hoc est, à reatu meritæ condemnationis absoluturus, & vitam æternam ei adjudicaturus. Justitia enim, quæ in Dei judicio consistere poterit, debet omnibus numeris, secundum omnes gradus & partes esse perfectissima, & omnis vitii admixtione carere: qualem in nullo homine, ne sanctissimo quidem (Christum excipi docet oppositio) in hac vita reperiri Scriptura & experientia clarè contestantur. Nec à reatu meritæ condemnationis præcedentibus peccatis contracto quenquam potest absolvere præstatio justitiæ præsentis, ad quam singulis momentis ex debito obligatur. Neque ulla etiam proportio dari potest inter compensationem æternæ pœnæ commeritæ, aut prœmium vitæ æternæ, & inter temporalis alicujus & imperfectæ justitiæ aut obedientiæ præstationem. Deinde nulla est in homine renato justitia inchoata, sanctitas aut virtus, quæ non sit fidei & justificationis effectum, ac proinde non præcedit hominem justificandum, sed sequitur hominem justificatum. Si verò homo per propriam & inhærentem justitiam in judicio Dei posset consistere, Christus frustra esset mortuus: hæreditas non esset ex gratia; & homo gloriandi haberet materiam. Quare Scriptura pluribus in locis expressissimè testatur hominem coram Deo non justificari ex operibus Legis, nec operibus justis, quæ fecerit, hoc est, per justitiam aliquam ipsi inhærentem, sed eos qui propriam, hoc est,

per justitiam nobis inhærentem?

inhærentem justitiam studene constituere: justitiæ Dei non esse subjectos. Ac propterea etiam veri fideles abnegatâ justitiâ propriâ ad Christi merita semper confugerunt, ut comperirentur in eo non habentes suam justitiam, quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, id est, justitiam quæ est ex Deo per fidem.

IV.

An omnia opera excludantur ex causis Justificationis?

Justitia itaque illa, quâ coram Deo justificamur; non consistit in habitibus, aut virtutibus nobis inhærentibus, neque in ullis operibus aut actionibus nostris ex illis provenientibus; sed disertè in Scriptura à Justificatione excluduntur omnia omninò opera nostra, non solum ceremonialia, aut ea quæ ex liberi arbitrii viribus naturalibus proficiscuntur, aut quæ cum opinione meriti præstantur; sed in universum omnia tam consequentia, quam antecedentia, etiam illa, quæ à renatis fiunt post conversionem, & ex fide proveniunt. Confirmat id ipsum Apostolus, luculentissimè exemplo Abrahami, quem disertè testatur non fuisse justificatum operibus, non tantùm illis quæ ante conversionem, sed etiam quæ jam conversus fecerat, ne haberet materiam gloriandi apud Deum, ne quidem præstantissimâ illâ, quam Deo paratus erat præstare, obedientiâ in filii sui immolatione. Quo autem modo Abrahamus coram Deo fuit justificatus, qui pater fuit omnium credentium, eodem planè modo justificantur & omnes ejus filii spirituales. Et cum nemo nisi per gratiam Deo reconciliatus ac justificatus bene operari possit, insanum est effectum ponere ante causam, aut hanc ab effectu

An etiam opera renatorum?

effectu suspendere. Omnes autem tenatorum justitiæ, hoc est, præstantissima opera, cum sint peccatis inquinata, & sicut panniculus remotionum, quomodo in Dei judicio poterunt consistere, qui secundum veritatem judicat, & justitiam suam abnegare non potest? Quare opera nostra, quæcunque tandem illa sint, non tantùm non possunt esse tota nostra justitia, quâ coram Deo consistimus, sed etiam ne pars quidem ejus justitiæ. Si enim pars essent justitiæ, Christus non foret perfectus Salvator noster, & indignè ac blasphemè ejus sanctissima merita sordibus nostrorum operum permiscerentur, atque ita etiam justificatio nostra nullo modo esset gratuita. Gratia enim si non est omni modo, ne quidem ullo modo est gratia. Si per gratiam, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.

An justificemur partim per opera, partim per gratiam?

V.

Sed justitia illa, quâ coram Deo consistimus, est sola justitia Jesu Christi Mediatoris & Salvatoris nostri, qui nobis à Deo factus est justitia: & sicut per contumaciam *a* unius hominis Adami peccatores constituti sunt omnes homines, ita per unius Christi obedientiam justi constituentur omnes fideles. Nam propter impotentiam Legis à carne contractam, Deus misso Filio in carnem damnavit peccatum in carne, ut *b* δικαίωμα illud Legis impleretur in nobis: & præstituit eum, ut esset *c* placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ. Ille factus est pro nobis *d* peccatum, ut nos fieremus justitia Dei in ipso. Prout autem Lex ab homine peccatore duo exigit, Maledi-

An Christi justitia sit illa justitia nostra quâ coram Deo justificamur?

a *Rom.* 8. 3

b *Rom.* 8. 4

c *Rom.* 3. 25.

d 2. *Cor.* 5. 21.

Quae sint partes hujus justitiae.

ledictionem propter factam transgressionem, et totius Legis praestationem, si velit ingredi ad vitam, ita justitia Christi, qui nostro loco factus est sub Lege, etsi numero sit unica, partes tamen duas habet. Prima est voluntaria poenae propter inobedientiam nostram debitae persolutio, quâ à reatu condemnationis meritae in judicio Dei absolvimur: Secunda est sanctitas ejus, seu perfectissima cum naturae tum actionum illius cum Lege Dei conformitas, et exactissima omnium Legis mandatorum externa et interna observatio, quâ nobis jus vitae aeternae acquisivit. Hinc Scriptura passim dicit nos justificari per redemptionem e factam in Christo, f per sanguinem Christi, Christum pro nobis factum esse g execrationem, Christum esse finem Legis, et per ejus obedientiam nos justos constitui. Atque haec Christi justitia cum subjectivè extra nos sit in Christo, nostra fit justitia per imputationem divinam. Quemadmodum enim Christus, qui peccatum non novit, factus est pro nobis peccatum, seu nostra peccata ipsi sunt imputata, ita ut pro illis ipsi fuerit satisfaciendum, tanquam si ipse ea commisisset; ita per similem imputationem nos simus justitia Dei in ipso, hoc est, Deus vi communionis et nexus illius spiritualis, qui inter Christum caput, et nos corpus ejus mysticum intercedit, Christi justitiam gratis nobis suis membris imputat, ac si illam ipsi praestitissemus. Ab hac gratuitâ imputatione Dei passim vocatur in Scriptura Dei justitia, quae propriae et nostrae justitiae inhaerenti semper opponitur. Justitia itaque qua justificamur, non est inhaerens nobis, sed imputata nobis, et per imputationem nostra facta:

e Eph. 1. 7.
f Coloss. 1. 14.
g Gal. 3. 13.

Quomodo justitia Christi fiat nostra?

facta: & quia fideles cum Christo capite unum corpus mysticum constituunt, hoc respectu justitia illa non planè ipsis externa, sed quodammodo etiam interna vocari potest. Imputativa autem hæc justitia non est putativa aut commentitia, quæ consistat in inani tantùm opinione aut imaginatione, sed non minus verè est justitia nostra, cum nobis à Deo gratis imputata est, quàm si nobis ipsis subjectivè inhæreret. Hanc Christi justitiam cum Deus non imputet nisi fidelibus, & nos ejus participes fieri nequeamus nisi per fidem, qua Christi merita apprehendimus, & hanc justitiam nobis applicamus, hinc fit ut Scriptura hanc justitiam vocet [h] justitiam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo per fidem, & justitiam fidei, quæ semper in negotio Justificationis justitiæ Legis, ex operibus, per legem, & justitiæ propriæ opponitur: ut Scriptura etiam Justificationem fidei metonymicè attribuit, cum dicitur nos justificari ex fide, per fidem, & Fidem imputari ad justitiam. Non hoc sensu quod Fides nostra sit illa ipsa justitia formalis, quâ coram Deo justificemur; est enim imperfecta, & sic justitia Christi excluderetur, & homo per propriam justitiam & per opera sua justificaretur, cui disertè tota Scriptura contradicit: sed Fides in negotio Justificationis tantùm consideratur, ut instrumentum spirituale, quo justitiam Christi, seu [i] τὴν δωρεὰν τῆς δικαιοσύνης apprehendimus, cui instrumento metonymicè attribuitur quod causæ est principalis. Et quia nulla alia virtus aut actio Christiana est, præter hanc fidem, per quam justitia hæc apprehendi potest, rectè dicitur nos justificari per solam Fidem, præsertim cum

Quæ sit justitia fidei?
h *Rom.* 3. 22.

Quomodo dicamur Fide justificari?

i *Rom.* 5. 17.

An justificemur per solam fidem?

cum fidei opera nostra, ut justitia imputata & propria opponuntur. Sola enim instrumentum est per quod Christi justitia apprehenditur, & sola agit in opere justificationis, licet non sit, nec esse possit sola, hoc est, separata ab operibus bonis, ut oculus solus videre dicitur, etsi non solus existat, & solus seu separatus à reliquis corporis membris videre non possit. Docemus itaque nos justificari non per fidem, quæ sola sit, hoc est, inanis & vacua ab operibus bonis, sed per fidem vivam, & per opera Charitatis efficacem; solam tamen Fidem justificare, opposité ad bona opera, non quatenus illa separantur à Fide, sed quatenus excluduntur ab actu Justificationis.

VI.

Quid sit Justificatio hominis coram Deo?

Justificatio itaque hominis coram Deo est actus Dei judicialis, quo hominem in se peccatorem, sed credentem in Christum, fide verâ Christi justitiam apprehendentem, declarat per Christi justitiam sibi imputatam absolutum esse à reatu mortis æternæ, & jus habere ad vitam æternam. Duæ sunt hujus Justificationis partes.

Quæ sint partes Justificationis?

Prima est Imputatio Justitiæ Christi, quam Deus omnibus fidelibus gratis donat & ascribit, ac si ab ipsis præstita esset. Secunda consistit in duplici actu, pro duabus illis justitiæ Christi partibus. Primò propter perfectam Christi pro peccatis nostris satisfactionem seu pœnæ persolutionem, Deus fidelibus peccata remittit, seu à reatu meritæ condemnationis absolvit. Secundò propter perfectissimam, quam etiam nostri loco Christus præstitit, præceptis Legis obedientiam, fidelibus adjudicat vitam æternam. Partes hæ simul in

actu

actu Justificationis concurrunt, ita ut una sine altera existere non possit, & ut unâ positâ, altera necessariò etiam ponatur. Atque hinc fit, ut una pars, puta Remissio peccatorum, pro tota Justificatione Synecdochicè in Scriptura sæpius accipiatur, Nulla tamen esse potest peccatorum Remissio, nisi præcedat justitiæ Christi Imputatio, propter quam solam peccata fidelibus gratis remittuntur. Et quibuscunque peccata remittuntur, illi non manent in statu neutro, sed simul etiam propter eandem Christi justitiam ipsis imputatam jus vitæ æternæ consequuntur. Atque hinc etiam apparet, cum Deus non aliqua tantùm sed omnia omninò peccata credentibus remittat, nec partem vitæ æternæ, sed totam vitam adjudicet, quamvis in fidei magnitudine graduum inæqualitas reperiatur, nullam tamen in Justificatione esse inæqualitatem, sed omnes, quicunque justificantur, eodem modo & perfectè à Deo justificari. *An Justificatio sit inæqualis?*

DISPUTATIO LXIV.

De certitudine Salutis.

THESIS I.

Fidei Justificantis, & Justificationis per fidem effectum seu consequens est *Certitudo Salutis*, seu certa animi persuasio, quâ homo fidelis certò statuit se coram Deo plenè esse justificatum, & cum Deo reconciliatum: non amplius esse *Quid sit certitudo Salutis?*

esse sub Legis execratione, sed sub Dei gratiâ ac benevolentiâ, in eaque se perpetuò esse mansurum, ac tandem æternæ in Cœlis beatitudinis participem futurum. Hinc opponuntur Diffidentia, & perpetuæ de Gratia Dei, & de salute Dubitationes, quæ fidem infirmorum subinde quidem oppugnant & quatiunt, hanc tamen verè fidelium certitudinem nunquam oppugnant, aut penitus evertunt.

II.

Quotuplex est hac certitudo?

Est autem duplex hæc Certitudo: Una est de præsenti statu gratiæ: altera de certa in eodem perseverantia ad finem usque vitæ. Utraque simul conjuncta veræ animi tranquillitatis, pacis, & consolationis Christianæ fundamentum est, & certitudinem Salutis ac beatitudinis æternæ firmam in animis fidelium generat. Pontificii utramque certitudinem negant, homines de gratia Dei & salute sua perpetuò dubitare jubent, & docent neminem in hac vita sine speciali & extraordinaria revelatione certum esse posse, aut de præsenti Dei Gratia, aut de certa perseverantia. Nos autem utramque certitudinem verè fidelibus secundùm Dei verbum in hac vita attribuimus, tanquam singulare Filiorum Dei privilegium, & firmum in mediis tentationibus atque afflictionibus præsidium.

III.

An fideles in hac vita certi esse possint de præsenti Dei gratia?

Deus veracissimus cum in Evangelio etiam interposito juramento, certò promiserit se credentibus & resipiscentibus peccata omnia esse gratis remissurum: cum Christus promissiones illas

illas Evangelicas sanguine suo obsignaverit, eædemque Sacramentorum usu fidelibus confirmentur: Et cum fideli cuilibet infallibilibus testimoniis de fidei & conversionis suæ veritate & sinceritate constare possit, sequitur quemlibet fidelem de remissione peccatorum & gratia Dei præsenti certum esse posse, nec ullam esse rationem, quare de ea dubitare debeat, aut possit. Sic enim colligit fidelis: Quicunque in Christum verè credunt, illis peccata omnia sunt remissa, omnesque illi cum Deo sunt reconciliati. Ego autem verè credo in Christum. Ergo mihi peccata omnia sunt remissa, & cum Deo ego quoque sum reconciliatus. De hujus Conclusionis, quâ fideles certitudinem suam de gratia Dei præsente exprimunt, necessitate ac firmitudine ut constet, veritas Præmissarum, ex quibus conclusio hæc sequitur, imprimis examinanda erit. Majorem propositionem confirmant omnes promissiones Evangelicæ, quarum illa quasi summa est quam proinde Pontificii non possunt negare, nisi Deum mendacem faciant, & totum simul Evangelium abnegent. De Minoris itaque veritate præcipuè controvertitur, an quis de ea in hac vitâ certitudinem habere possit? Ex certa autem de hujus veritatis persuasione pendet tota salutis certitudo: nemo enim certus esse potest de Salute, nisi prius certus sit de suâ fide sincera, cum nullis nisi fidelibus promissio Salutis sit facta.

IV.

Quod in Christum verè credant, de eo certitudinem habere possunt, & habent, omnes verè fideles, non ex frivolis aut fallacibus conjecturis, *An & unde quis certus esse pos.*

sit se habere veram fidem? 1. ctutis, sed ex firmis & indubitatis testimoniis, quorum alia sunt interna, alia externa. Internum testimonium duplex est: primum est testimonium spiritus nostri, & propriæ conscientiæ. Ut enim qui oculis corporeis videt, scit se videre; ita etiam qui credit, scit se credere, & scit cui crediderit, ac quomodo à morte ad vitam certò sit translatus: & quia cor ipsius eum non condemnat, scit etiam fidem & conversionem suam, etsi aliquando sit infirmior, & languidior, esse tamen a ἀνυπόκριτον, & sinceram. Alterum est testimonium Spiritus Sancti unà testantis cum spiritu nostro nos in nomen Christi credere, ac proinde nos esse filios Dei. Hujus Spiritus, qui Spiritus est veritatis, testimonio, tanquam arrhabone & sigillo, certitudo hæc in cordibus credentium obsignatur. 2. Externa testimonia sunt fructus fidei, quibus magis magisque certi redduntur credentes se esse bonas arbores, & Christo per Spiritum ejus insitos, cum in ipso fructus ferant, à quo separati, nihil boni possunt facere. Operibus itaque bonis, non ex hypocrisi, sed ex vera fide & serio pietatis studio profectis, vocatio nostra nobis magis magisque firma efficitur. Hæc testimonia simul conjuncta omni exceptione sunt majora, atque in animis fidelium firmam ingenerant de fidei & conversionis suæ veritate ac sinceritate certitudinem: quamvis non sint in omnibus fidelibus, atque etiam in uno eodemque, omni tempore, æquè manifesta atque evidentia.

a *Sine dissimulatione*, vel hypocrisi.

V.

Quamvis autem quis ex fide sua de præsenti

Dei

Dei gratia planè persuasus sit, nondum tamen potest de Salute sua omninò certus esse, nisi simul etiam sit certus, se in illa fide ad finem usque vitæ perseveraturum, atque ita in statu gratiæ perpetuò mansurum. Hanc certitudinem imprimis negant Pontificii, docentque verè fideles et regeneratos singulis momentis fide posse excidere, ac proinde de perservantia in fide et gratia Dei, atque ita de Salute sua nunquam certos esse posse, quamdiu sunt in hac vita. Nos contrà docemus verè fideles etiam certos esse posse ac debere, non tantùm de præsenti gratiæ statu, sed etiam de certa in eodem perseverantia ad finem vitæ: ac proinde etiam de Salute æternâ post hanc vitam certò obtinendâ. Qui enim ad finem usque perseveraverit, *b* is salvus erit. Hanc certitudinem etiam hoc modo colligunt. Quicunque in Jesum Christum verè credunt, illi in hac fide ad vitæ usque finem certò perseverabunt. Ego in Christum verè credo: Ergo ad finem usque vitæ in fide certò perseverabo; et per consequens, post hanc vitam æternæ beatitudinis certò et infallibiliter particeps ero. De veritate Minoris unde certò fideli constare possit, jam suprà dictum est. Hic potissimùm erit probanda Majoris veritas, quam Pontificii, aliique, expressè negant. De illa nequaquam dubitasse verè fideles satis ex Scriptura apparet, cum profiteantur se certò persuasos esse *c* nullam rem conditam esse, quæ illos possit separare à Charitate Dei, quæ est in Christo Jesu: omnes justificatos certò etiam esse glorificandos: et se certò scire cum terrestris hujus domus tabernaculum dissolutum fuerit, *d* ædificium

An verè fideles certi esse possint de perseverantia in fide & gratia Dei?

b *Marc.* 13. 13.

c *Rom.* 8. 39.

d 2. *Cor.* 5, 1.

ficium se ex Deo habituros, domicilium non manufactum, æternum in cœlis: se Christo, cum manifestabitur, similes futuros: & per eum ad gloriam esse resuscitandos. Hanc certitudinem sine firma de veritate hujus Majoris persuasione habere non potuerunt. Sed ejus probatio sequenti Disputatione fusiùs instituetur.

VI.

Cum itaque Deus Salutem æternam omnibus credentibus, & in fide perseverantibus certissimè promiserit, omnésque veri fideles de veritate fidei suæ & de certa in eadem perseverantia firmissimis testimoniis persuasi esse possint, sequitur etiam omnes eos de Salute sua æterna firmam certitudinem habere non tantùm posse, sed etiam debere. Credere enim non est dubitare; & vera Fides non est opinio, hæsitatio, dubitatio, aut tantùm conjectura quædam, sed firma *e* ὑπόστασις rerum sperandarum, & certa *f* πεποίθησις, quæ *g* παῤῥησίαν, πληροφορίαν, & spem parit, quæ *h* οὐ καταισχύνει. Non attribuimus tamen fidelibus ejusmodi certitudinem, quæ nullis unquam dubitationibus oppugnetur, aut concutiatur, sed quæ cum dubitationibus & diffidentia ita luctetur, ut semper victrix emergat. Nec ejusmodi certitudinem, quæ omnem piam sollicitudinem, & filialem Dei timorem, in quo salutem nostram operari debemus, penitùs excutiat, (hæc enim non spiritualis, sed carnalis esset securitas) sed quâ Fidelis de æterno atque immutabili Dei erga se amore, cujus sensus in corde ejus per Spiritum Sanctum effusus est, plenè persuasus, ad Deum redamandum, & debitam

e *Heb.* 11, 1.
f *persuasio.*
g *Confidentiam* firmam persuasionem.
h *Rom.* 5. 5
Qualis certitudo veris fidelibus attribuatur?

bitam et gratitudinem omnibus pietatis & charitatis officiis ex animo præstandam, magis magísque excitetur. Quare Pontificii non tantùm injustè, sed & impiè calumniantur omnem hanc verè fidelium de gratia Dei & salute sua certitudinem esse superbam præsumptionem, quæ humilitatem Christianam non deceat, esse vanam & fallacem opinionem, quæ sæpius fallat, ac denique esse securitatem, quæ pietati sit noxia, & salutarem omnem Dei timorem planè extinguat. Illi verò cum Christianos quantumvis promissionibus divinis & meritis Christi verâ fide innitentes de gratiâ Dei et Salute suâ nihilominus semper dubitare jubent, non tantùm omnem fidem, spem, pacem, et consolationem Christianorum evertunt, miseras hominum conscientias perpetua inquietudine excruciant, ac tandem in desperationis barathrum præcipitant; sed etiam Deum ipsum infidelitatis et inconstantiæ satis manifestè insimulant. Et cum eos interim, qui à Pontifice Romano omnium peccatorum suorum indulgentias pecunia obtinuerunt, qui bona sua in Monasteriorum structuram aut reditus collocarunt, aut alio quodam modo superstitionibus Pontificiis operam impenderunt, de Salute sua certos et securos esse jubent, apertè ostendunt se mendacis hominis verbis majorem fidem quàm divinis promissionibus habere, et superstitiones atque *l* ἐθελοθρησκείας suas perfectissimis Christi meritis blasphemè præferre.

An Certitudo Salutis sit præsumptio fallax & noxia?

l *Cultus voluntarios?*

DISPUTATIO LXV.

De Perseverantia Sanctorum.

THESIS I.

Quod sit fundamentum certitudinis salutis?

CErtitudo Salutis, quam verè fideles in hac vita habent, præcipuè pendet à certitudine Perseverantiæ in vera fide ad finem usque vitæ. Quamvis enim quis certus sit se hoc tempore veram & vivam habere fidem, quâ Christo verè sit insitus, & divinæ gratiæ particeps factus, nondum tamen de æterna salute planè persuasus esse potest, nisi etiam certus sit se in hac fide ad finem usque vitæ perseveraturum: a Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. Pontificii, ut omnem salutis certitudinem tollant, & miseras hominum conscientias in perpetua dubitatione & inquietudine detineant, etiam hanc Perseverantiæ in vera fide certitudinem planè negant. Nos contra ex verbo Dei docemus fideles non tantùm certos esse posse de veritate fidei suæ, & per eam de præsenti gratia, sed etiam se in illa vera fide ac gratia Dei perseveraturos ad finem vitæ, & consequenter se post hanc vitam salutis æternæ certò fore participes. De hujus itaque in fide Perseverantiæ certitudine, ejusque veritate jam porrò erit despiciendum.

a Marc. 13. 13.

II.

Hoc autem ut commodè fiat, atque omnis tùm cavillandi, tùm calumniandi, tùm etiam doctrinâ hâc

hàc ad securitatem carnalem abutendi ansa præcidatur, imprimis observanda sunt hæc duo: Primum est, de quâ fide loquamur, cui certam Perseverantiam attribuimus. Secundum, qualem verè fidelibus Perseverantiam attribuamus. Non diffitemur, quod Scriptura expressè testatur, esse nonnullos qui fidem habeant *b* πρόσκαιρον, & tempore persecutionis *c* deficiunt, quia radicem non habent in sese: aut qui à professione fidei seu doctrinæ Christianæ desciscunt, & spiritibus deceptoribus attendunt: sæpè etiam evenire, ut qui pro verè fidelibus aliquandiu habiti fuerunt, hypocrisin suam tandem prodant, & tanquam *d* canes ad vomitum, & sues lotæ ad volutabrum cœni revertuntur: sed negamus tales unquam verâ & vivâ fide fuisse præditos. Si enim ex verè fidelibus fuissent, mansissent utique cum illis: cum verò deficiunt, manifestum fit non omnes esse verè fideles, qui pro talibus seipsos venditant, aut ab aliis habiti fuerunt. Temporaria illa fides & doctrinæ professio communis etiam est hypocritis & reprobis, sed vera fides tantùm est electorum. Qui verò in Christi sermone non manent, & spem illam, de qua gloriantur, ad finem usque firmam non retinent, illi nunquam fuerunt verè discipuli Christi, aut ejus consortes facti. Loquimur autem de verâ & vivâ fide, quâ Christo verè tanquam viva membra capiti, & fructiferi palmites viti inserimur, & per quam omnium ejus beneficiorum participes simus. Huic fidei soli certitudinem Perseverantiæ ascribimus, ac proinde quæstio est de Perseverantia non Hypocritarum, sed verorum fidelium, non hominum carnalium, sed Sanctorum, seu sanguine & Spi-

Quali fides perseverantia attribuatur?

b *Temporariam.*

c *Mat.* 13. 21.

d 2. *Pet.* 2. 22.

ritu Christi verè sanctificatorum.

III.

Qualis Perseverantia veris fidelibus adscribatur?

Perseverantia etiam, quam hisce verè fidelibus adscribimus, accuratè distinguenda est. Non enim docemus ita eos in fide semper perseverare, ut in nulla unquam peccata possint incidere, aut ut nulla unquam fidei effecta possint amittere, sed agnoscimus & docemus, quod Scriptura & experientia contestantur, omnes verè fideles, quamdiu in hac vita sunt, nondum ita perfectè regenitos esse, quin semper circumgestent superstites carnis reliquias, cum quibus perpetuò illis sit luctandum, atque in hac lucta sæpè illos periculosis carnis tentationibus succumbere, & non tantùm in leviora, sed nonnunquam etiam in gravia peccata incidere, quibus ipsorum fides haud leviter infirmetur & concutiatur. Fatemur etiam verè fideles aliquando insignia nonnulla Spiritus Sancti dona, quæ ad ipsorum consolationem, & pietatis promotionem admodum sunt utilia, ad tempus amittere, & subinde tam gravibus oppugnari tentationibus, ut efficaci illo gratiæ divinæ sensu ad tempus destituantur: sed negamus eorum fidem planè deleri & extingui, aut eos Spiritum regenerantem omninò amittere: & asserimus omnes verè fideles & regenitos à Dei gratia ita efficaciter & potenter in omnibus tentationibus confirmari, & à plenariâ Apostasiâ conservari, ut veram fidem nunquam totaliter, aut finaliter, uti loquuntur, sint amissuri, sed in eâdem perpetuò, & ad finem usque vitæ sint perseveraturi. Hujus assertionis veritas imprimis hîc est inquirenda, cui omnis de salute certitudo nostra innititur.

IV.

IV.

Duo sunt assertionis nostræ membra, quæ singulatim sunt probanda. Primum est, Fideles in hac vita fidem veram nunquam penitùs seu totaliter amittere. 1. Alterum, eos neque finaliter à fide & gratiâ Dei excidere. 2. Primo membro confirmato elucescit etiam veritas secundi, quam nonnulli quidem agnoscunt, qui tamen prioris veritati non omninò assentiuntur. 1. Veritas primi membri potissimùm innititur & comprobatur promissionibus divinis, quæ extant in formula fœderis gratuiti. Ut enim Mediatoris Christi duo sunt præcipua beneficia, Justificatio, & Sanctificatio, seu Regeneratio, ita Deus fœderatis utrumque promittit: beneficium Justificationis, cum promittit *e* se condonaturum iniquitatem ipsorum, & peccata ipsorum non recordaturum: Beneficium regenerationis, cum promittit *f* se inditurum legem suam menti eorum, & cordi eorum inscripturum: nec tantùm promittit se regenerationem hanc tantùm esse inchoaturum, aut semel effecturum, sed etiam se eos in hoc beneficio semper conservaturum, nam in eâdem fœderis formulâ expressè addit, se inditurum tale cor, ut revereantur eum omnibus diebus, se pangere ipsis fœdus perpetuum, fore ut non avertat se à prosequendis ipsis, & reverentiam sui inditurum animo ipsorum, ut non recedant à Deo. Hæc beneficia Christus fœderis hujus Mediator fideliter etiam nobis præstat. Nam quâ Rex noster potenter fideles conservat & confirmat, eorumque corda stabilit, ne unquam à vera fide penitùs excidant, ne è manu ipsius eripiantur, aut portæ

An fideles veram fidem totaliter aliquando amittant?

e *Heb.* 8. 12.

f *Heb.* 8. 10.

inferorum adversus ipsos prævaleat, nec sinit eos tentari supra id quod possint, *g* sed unà cum tentatione præstat etiam exitum, ut possint eam sufferre: quâ Sacerdos noster pro omnibus, qui in nomen ejus credunt, & credituri sunt, orat, ne fides eorum deficiat, sed ut ab improbo illo conserventur: & in hisce precibus suis semper exauditur. Atque hujus promissionis divinæ & fidelis Christi conservationis certitudo in cordibus fidelium per Spiritum Sanctum promissionis, qui in æternum cum illis manet, tanquam per arrhabonem & sigillum obsignatur in diem redemptionis. Quare Apostoli evidenter testantur verè fideles & regenitos peccato non dare operam, *h* quoniam semen Dei, quo regeniti sunt, in ipsis manet, nec posse peccatis operam dare, quia ex Deo sunt nati: seipsos conservare per Dei gratiam, & improbum illum non attingere eos: semel peccato mortuos, non iterum vivere in eo; per Spiritum semel verè liberatos, dominio peccati non iterum subjici, qui in prima à peccatis resurrectione partem habent, in eos secundam mortem non habere potestatem: regenitos omnes in spem vivam virtutis Dei præsidio custodiri per fidem ad salutem paratam revelari præstituto tempore. Et disertè profitentur, se persuasos esse, fore ut qui bonum opus in fidelibus incepit, *i* perficiat usque ad diem Jesu Christi. Atque hanc ob causam verè fideles comparantur *l* arbori plantatæ ad rivos aquarum, quæ fructum suum edit in tempore suo, & cujus folia non decidunt: monti Zionis, qui non demovetur, sed in seculum permanet: & domui, quam vir prudens ædificavit super petram; decidit nimbus, vene-

g 1 *Cor.* 10. 13.

h 1 *Joh.* 3. 9.

i *Phil.* 1. 6.

l *Psal.* 1. 3.

venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi, sed non cecidit, quia supra Petram fundata erat.

V.

Ex his etiam constare potest de veritate secundi assertionis nostræ membri, quo statuitur verè fideles à fide & gratia Dei nunquam finaliter excidere. Qui enim nunquam fide totaliter excidit, ille semper et finaliter etiam in eadem perseverat. Vera autem fides cum non sit omnium, sed tantùm electorum, et certissimum sit ex verbo Dei æternum electionis divinæ decretum esse immutabile, non esse possibile ut electi seducantur, electos vitam æternam certò assequi, prædestinatos non tantùm vocari, et justificari, sed etiam glorificari, vocationem Dei esse *m ἀμεταμέλητον*, sequitur verè fideles ex fide suâ certos esse posse ad vitam æternam se esse ordinatos seu electos, ac proinde quia vita æterna non confertur nisi fidelibus in fide Perseverantibus, se etiam certò ad finem usque vitæ in fide Perseveraturos. Alioquin æternum electionis decretum aut prorsus esset negandum, aut mutabile statuendum: quod utrumque manifestè falsum est. Hinc est quod Christus expressè testatur hanc esse voluntatem Patris, ut quicquid ipsi *n* dederit, non perdat ex eo, sed suscitet illud in ultimo illo die: se eos omnes, quos Pater illi dedit, *o* custodivisse, et neminem ex iis periisse: se ad finem usque suos diligere: et fideles omnes non tantùm habituros esse, sed jam omninò habere vitam æternam, quod ad proprietatem, certitudinem et initium ejus attinet. Ex quibus apparet, etiamsi daretur

2. An verè fideles à fide & gratia Dei finaliter nonnunquam excidant?

m *Rom.* 11. 29.

n *Joh.* 6. 39.

o *Joh.* 17. 12.

 fideles

fideles in hac vita fide totaliter excidere, (quod tamen nunquam fieri supra probatum est) certum tamen esse eos nunquam finaliter excidere: atque ita semper immotam stare ac firmam verè fidelium de salute sua certitudinem tot firmamentis subnixam.

VI.

An doctrinâ de certa fidelium perseverantia pariat securitatē carnalem?

Ne tamen quis hac doctrinâ abutatur ad securitatem carnalem, aut illa huic pulvinar substerni calumnietur, diligenter observandum est, nos hîc non disputare, an veri fideles simpliciter non possint à fide excidere: agnoscimus enim ultrò omnes verè fideles, quamdiu in hac vita sunt, illis fidei infirmitatibus & tentationum periculis esse obnoxios, uti si sibi relinquerentur, singulis momentis fidem possent amittere; ac propterea debere semper illos suæ infirmitatis conscios omnem piam sollicitudinem adhibere, ut pericula illa præcaveri possint: Sed hoc est quod quæritur, an unquam sit futurum, ut verè fidelis totali & finali apostasiâ fidem planè excutiat atque amittat. Docemus autem nos, quamvis hoc fieri possit, respectu infirmitatis, quæ est in verè fidelibus, nunquam tamen hoc esse futurum, quia Deus, secundum promissiones suas, per Spiritum suum eos ab apostasia conservat, & præsidio virtutis suæ in fide stabilit, confirmat, & custodit ad salutem. Cum fidelis *p* cadit non dejicitur, sed Jehovah sustentat manum ejus. Officium fidelium est omnia adhibere media, quibus in fide stabiliantur, & apostasia præcaveatur, sed interim nihilominus certi sunt Deum per gratiam suam ad officium hoc semper ipsos esse excitaturum,

p *Psal.* 37.

turum, & per media illa in fide eos conservaturum. Media enim qualia sunt à parte Dei, exhortationes, commonefactiones, minæ, pollicitationes, & à parte fidelium, preces, vigiliæ, periculorum fuga, & similia, quibus in fide conservantur, & ipsa certitudo Perseverantiæ, cum sint sibi invicem subordinata, non se mutuò tollunt, sed ponunt. Certæ Dei promissiones ut in ordinariis Dei operibus non excludunt media, ita nec media, si quæ Deus adhibet aut adhiberi mandat, certitudinem promissionum tollunt, sed stabiliunt. Perseverantiæ autem hujus fundamentum non consistit in humanæ voluntatis incerta determinatione, sic enim nulla ejus, nec salutis, esset certitudo, & salus à mutabili hominum voluntate penderet, ac in hominis manu sita esset, sed pendet à Dei immutabili consilio, firmis & infallibilibus promissionibus, ac potenti & fideli conservatione, quam ut promisit benignè, ita præstat efficaciter omnibus electis & vera fide Christo semel insitis: ita ut non tantùm possint, si velint, in fide perseverare, sed etiam ut semper velint, & certò ad finem usque vitæ perseverent.

An certitudo Perseverantiæ pendeat à voluntate hominis?

DISPUT. LXVI.

De perfectione hominis in hac vita.

THESIS I.

DUo sunt Jesu Christi Mediatoris præcipua

An & quomodo fideles in Christo perfectè Legem impleverint?

pua & semper conjuncta beneficia, Justificatio, & Sanctificatio seu Regeneratio. In Justificatione verè fidelibus à Deo gratis imputatur perfectissima Christi justitia et obedientia, quam nostro loco legi divinæ præstitit, quæ consistit, tùm in persolutione pœnæ à nobis commeritæ, tùm etiam in mandatorum Legis exactissima observatione, ita ut in Christo censeantur omnes verè fideles, tùm quod ad pœnam, tùm quod ad obedientiam absolutissimè et perfectissimè Legem Dei implevisse. Per beneficium Regenerationis in verè regenitis inchoatur quidem in hac vita seria, sincera, et minimè fucata obedientia Legis, etiam secundum omnes ejus partes, sed quæritur an in hac vita ita perfectè regenerentur, ut nullæ amplius reliquiæ carnis in regenitis superstites maneant, seu an regeniti in hac vita omnibus numeris et gradibus absolutè perfectam Legis divinæ internam ex externam observationem præstare possint? Pontificii ut stabiliant operum merita et justitiam propriam, affirmant. Nos verò negamus.

II.

An ullus Sanctus unquam extiterit, qui Legem Dei perfectè impleverit?

Duo autem contra sententiam Pontificiorum ex Scriptura asserimus: Primum est, nullum unquam extitisse hominem, quantumvis sanctissimum (Christum excipi patet) quem Legem Dei in hac vita perfectè implevisse constet. Quamvis enim nonnullis sanctis hominibus illustria in Scriptura testimonia sanctitatis attribuantur, utpote quod justi, integri, recti timentes Dei, recedentes à malo, viri secundum cor Dei, et vasa electionis vocentur, quod secundum Deum indefinenter

sinenter ambulaverint, incedentes in omnibus præceptis & ritibus Domini inculpatè, tamen & eorum ipsorum lapsus & infirmitates etiam describuntur, ut constet sinceritatem quidem obedientiæ, non autem absolutissimam graduum perfectionem in ipsis fuisse. Hinc est quod illi ipsi peccata sua coram Deo etiam confiteantur, deprecantes severum Dei judicium, & agnoscentes nec se, nec ullam carnem, a coram Deo consistere posse, si Deus judicio congredi cum ipsis, & iniquitates observare velit. Quinetiam Prophetæ & Apostoli disertè testantur non esse ullum hominem, sive regenitum sive irregenitum, qui non peccet, neminem posse dicere, b purificavi animum meum, mundus sum à peccato meo: neminem c errores & peccata sua posse intelligere: nos omnes etiam regenitos in multis labi, bonum quod volumus, d non facere, & malum, quod nolumus, hoc agere: ac propterea nos ipsos fallere e & veritatem in nobis non esse, si dixerimus nos peccatum non habere. Quare etiam Christus mandat omnibus regenitis, etiam sanctissimis, ut quotidiè Deum orent, remitte nobis debita nostra: quod necessum non foret, si quotidie nova debita non contraherent.

a *Psalm.* 143.2.
b *Prov.* 20. 9.
c *Psal.* 19. 13.
d *Rom.* 7. 19.
e 1 *Joh.* 1. 8.

III.

Secundum est, non etiam posse quenquam in in hac vita, etiam excellentissimis regenerationis donis, quæ Deus in hac vita conferre solet, præditum, perfectè legem Dei implere. Quemadmodum enim Deus olim fecit ut manerent gentes aliquæ ad probandum eis Israelitas, ut docerent eos bellum, ita quoque Deo pro infinita

An regeniti perfectè possint Legem Dei implere?

sapientia

ſapientia ſua viſum eſt, per gratiam regenerationis non omnes omninò carnis reliquias ex homine auferre, quamdiu hîc vivit, ut ſub perpetuo certaminis & luctæ cum carne exercitio, in infirmitatis ſuæ agnitione, pietate, & fide proficere, & ad liberationem ex iſto corpore mortis aſpirare magis magiſque addiſcat. Placet ſapientiæ divinæ, ut ordo inſtaurationis noſtræ ſit ſucceſſivus, donec ad metam Perfectionis in gloria veniamus, depoſita peccati carne. f Ἰσαγγέλους demum nos efficere decrevit poſt hanc vitam. Quamdiu autem reliquiæ peccati in homine manent, tamdiu impoſſibile eſt, ut ſit ſine peccato, aut ut Legem Dei perfectè implere poſſit. Et cum ex parte tantùm hîc cognoſcamus, non autem perfectè, & obedientia noſtra ex fide provenire debeat, ſequitur ex imperfecta fide imperfectam tantùm obedientiam præſtari poſſe. Quare Apoſtoli perfectam Legis præſtationem vocant g τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου, idque propterea ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός: item jugum, quod neque Patres noſtri, neque nos portare voluimus. Ipſi enim de ſe profeſſi ſunt, quamvis jam eouſque in regeneratione progreſſi, ut nullius mali ſibi conſcii eſſent, non tamen propter hoc ſe eſſe juſtificatos, nec ſe arbitrari, quod jam metam apprehenderint, aut conſummati ſint, ſed contendere ſemper ſcopum & metam verſus, ad prœmium h ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu. Quamvis itaque regeniti per gratiam Spiritus Sancti idonei efficiantur, ut mandata Dei alacriter, promptè, & ſincerè poſſint obſervare, tamen, quia quamdiu in hac vita ſunt, rebellantis carnis reliquias circumferunt, impoſſibile eſt eos ita perfectè Legem Dei ſecundum

f *Angelis æquales.*

g *Rom.* 8. 3.

h *Phil.* 3. 14.

cundum omnes partes & gradus implere, eamque vitæ integritatem ita perpetuò & perfectè præstare, ut nusquam vel cogitationibus, vel verbis, vel factis impingant.

IV.

Atque hinc etiam apparet alius multo crassior Pontificiorum error, cui perfectionem Monasticam, Indulgentiarum Thesaurum, Missas pro defunctis, aliasque blasphemas superstitiones superstruunt, cum docent hominem regenitum non tantùm Legem Dei perfectè posse implere, sed etiam plus boni posse præstare, quàm Lex Dei à nobis exigat. Errorem hunc quia superioribus disputationibus refutavimus, hîc non persequemur. Tantùm hoc addimus, ei refutando unicum hoc Christi dictum abundè sufficere, cum disertè docet: cum omnia, quæ edicta sunt vobis feceritis, dicite, *i* Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus. Est itaque hæc opinio non tantùm vana & temeraria, sed etiam plena intolerabilis arrogantiæ, & manifestæ in Deum impietatis, quasi Lex ipsius non esset perfecta omnis bonitatis regula.

An regeniti plus boni possint præstare, quàm Lex exigat?

i Luc. 17. 10.

V.

Tantùm verò abest ut regeniti in hac vita omnia Dei præcepta perpetuò & perfectè servare possint, ut quamvis per efficacem Spiritus Sancti gratiam opera præstare possint, quæ Deo propter Christum grata sunt, quia ex fide profecta, sine qua impossibile est Deo placere, tamen ne unum quidem opus bonum possunt præstare, quod ita

An regeniti ullum opus bonum possint præstare, quod non sit imperfectum, & inquinatum?

ita purum & perfectum sit, si in rigido Dei judicio examinetur ad exactissimam illam, quam Lex postulat, l ἀκρίβειαν, quod non imperfectum & carnis nævo deforme atque impurum deprehendatur. Omnia enim Renatorum opera bona quamvis à Spiritu Sancto promanent, tamen quia proxima eorum principia sunt mens, & voluntas hominis, quæ multum ingenitæ vitiositatis etiam in regenitis retinent, sapiunt etiam proximarum causarum naturam, ac proinde semper aliquam imperfectionem admixtam habent, & carnis nævis atque infirmitate sunt inquinata. Quare etiam pii rotundè confitentur omnes ipsorum justitias esse instar panniculi remotiorum. Et quia Lex Dei non tantùm manifestos transgressores, sed etiam eos qui ab ejus m ἀκριβοδικαίῳ vel tantillum deflectunt, qui in omnibus n non manserint, qui in uno tantùm impegerint, æternam maledictionem meritos esse pronunciat, sequitur etiam præstantissima renatorum opera, si Deus ea secundum Legis rigorem, exclusa omni misericordia, judicare vellet, propter imperfectiones & nævos æternam mortem mereri. Atque hinc apparet quam sit ab omni veritate alienum, cum Pontificii renatorum operibus vim merendi vitam, & justificandi coram Deo, adscribunt.

l *Examen.*

An omnia opera renatorum mortem mereantur?

m *Exacto jure.*
n *Deut.* 27. 26. *Gal.* 3. 10.

VI.

Nec tamen propterea docemus omnia regenitorum bona opera propriè & simpliciter esse peccata aut impura. Non enim quod simpliciter & absolutè purum esse negatur, mox etiam simpliciter & absolutè impurum est appellandum. Alia enim est operis impuritas per se, cum directè sit

An bona renatorum opera propriè et simpliciter sint peccata?

fit quod Lex Dei fieri vetat, alia per accidens, cum fit quidem quod Deus mandat, sed non tam perfecto modo, prout lex exigit. Renati faciunt quidem quod Dei Lex præscribit animo sincero, sed non omninò toto, quod ipsum etiam Lex postulat: atque hæc eorum opera quatenus secundum Legem Dei, ex fide, ad Dei honorem fiunt, bona sunt opera per se, sed propter imperfectionem et carnis infirmitatem admixta fiunt impura, ita ut simpliciter et absolutè justa appellari non possint: et hoc respectu per accidens etiam peccata dici non est absurdum, cum omnis perfectionis in Lege requisitæ defectus sit o ἀνομία, ac proinde etiam p ἁμαρτία. Imperfectiones autem illæ gratuitò ipsis propter Christum à Deo condonantur, et perfectissima Christi justitia teguntur, ne unquam in judicium Dei veniant.

o *Legis transgressio.*
p *Peccatũ.*

DE BONIS OPERIBVS.

DISPUTAT. LXVII.

De Bonis Operibus, in genere.

Thesis I.

Fides, quâ coram Deo justificamur, tanquam bona et fertilis arbor fructus suos semper profert, qui sunt Opera Bona, per quæ sem-

per

per est *a* ἐνεργουμένη. Fides, *b* si opera non habeat, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν, nec potest fides illa hominem servare. Conjuncta sunt semper Justificationis & Sanctificationis beneficia. Christus *c* dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi populum peculiarem accensum studio bonorum operum. Servati quidem sumus gratiâ per fidem; non ex operibus, ne quis glorietur: sumus nihilominus opus Dei conditi in Christo Jesu ad opera bona, quæ præparavit Deus, *d* ut in iis ambulemus. Sunt autem bona opera actiones à Deo in lege ipsius nobis præscriptæ, & mandatæ, & secundum illud legis præscriptum per gratiam Christi à regeneratis ex vera fide ad solius Dei gloriam & proximi ædificationem præstitæ. Nec tantùm ejusmodi actiones, sive internæ sive externæ, sed etiam habitus animi, per quos actiones bonæ fiunt, sed virtutes Christianæ, loquendi consuetudine in Scripturis recepta, Bona Opera appellantur, ut hac appellatione significetur non tantùm in corde virtutes esse possidendas, sed etiam opere exercendas. De hisce tùm habitibus, tùm actionibus bonis, nec leves nec paucæ inter nos & Pontificios intercedunt controversiæ, quarum nonnullæ in præcedentibus disputationibus per occasiones expositæ fuerunt, reliquæ jam porrò à nobis excutientur.

a *Operans.*
b *Jacob.* 2. 17.
c *Tit.* 2. 14.
d *Eph.* 2. 10
Quid sint Bona Opera?

II.

Quæ sint causæ Bonorum Operum? Quæ efficiens?

Bonorum Operum causæ imprimis sunt considerandæ, ut eorum natura, & controversiarum fontes evidentiùs perspiciantur. Causa efficiens principalis est gratia Spiritûs Sancti regenerantis,

tis, sine qua nullum bonum opus inchoari, nedum perfici potest. Deus ponit spiritum suum in medio hominum, quo facit, ut in statutis ejus ambulent, & jura ejus observent facientes ea. Ille compingit nos ad omne opus bonum ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in nobis quod gratum sit in conspectu suo. Ille Bonum Opus in nobis incipit & perficit, atque efficit ipsum velle & ipsum agere. Unde Opera Bona fructus Spiritus vocantur, eaque facientes Spiritu Dei agi dicuntur. Secundaria & proxima causa efficiens est hominis regeniti mens, vera Dei cognitione per Spiritum Sanctum illustrata, & voluntas renovata ac conversa. Materia Bonorum Operum est mandatum Dei expressum in Lege, quæ unica et perfecta regula est Operum verè Bonorum, et in qua perfectissimè expressum continetur, quidquid Deus à nobis fieri aut omitti velit. Neque Evangelium nova et perfectiora mandata nobis præscribit, aut nova perfectionis majoris consilia Legi superaddit. Forma est exacta cum præscripto Legis divinæ conformitas, in qua non tantùm res facienda, sed et modus faciendi præscribitur et finis. Finis primarius est, ut per obedientiam nostram Dei gloria illustretur, et ut ipsi debita pro beneficiis, tùm creationis et conservationis, tùm maximè redemptionis gratitudo præstetur. Secundarii fines aut nos ipsos respiciunt, aut proximum. Ut nos ipse ex hisce fructibus magis magisque certi reddamur nos esse bonas arbores, ut vocationem nostram iis exornemus, adversariis os obturemus, temporales et æternas pœnas evitemus, et prœmia benedictionis temporalis et æternæ gratuitò pro-

Quæ materialis?

Quæ formalis?

Quæ finalis?

 missa

missa consequamur. Ut proximo prosimus, exemplo pietatis præluciamus scandalo non noceamus, sed eum ædificemus & lucrifaciamus. Hæ omnes causæ ad constitutionem Boni Operis simul concurrere debent, adeò ut si vel una earum desit, Opus nec Bonum, nec Deo gratum censeri debeat.

III.

An irregeniti possint præstare Opera Bona? e Mat. 7. 17.

Atque ex his apparet homines irregenitos, qui hac Spiritûs Sancti gratiâ destituuntur, non posse præstare ulla opera verè bona. Arbor *e* enim mala non potest bonos fructus ferre. Præstant, aliquando opera, quæ quantum ad materiam, seu operis substantiam, bona sunt, sed quia nec proveniunt ex fide, sine qua impossibile est Deo quicquam placere, neque ad Dei gloriam fiunt, neque eo modo quo Deus præcepit præstantur, hoc est, quia in illis operibus causa tantùm est materialis, reliquæ autem tùm efficiens, tùm formalis, tùm finalis simul desunt, non possunt Bonorum Operum nomine insigniri, sed ob defectum reliquarum causarum meritò peccata appellantur: ut in superioribus disputationibus nuper fuit demonstratum. Ac propterea etiam Gratiam Regenerationis aut Justificationis mereri, ne ex congruo quidem, possunt. Neque hoc nomine venire etiam possunt opera, in quibus deest causa materialis, qualia sunt non tantùm ea, quæ directè pugnant cum Lege Dei, sed etiam omnia illa opera quæ præter vel extra Legem Dei, vel ab hominibus publicâ aut privatâ autoritate mandata, vel sponte suscepta sunt, & in Scriptura *f* διδασκαλίαι καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων.

An opera quæ ex bona intentione fiunt extra Dei Legem, sint bona? f Mat. 15. 9

θρησκεῖαι, & g ἐθελοθρησκείαι appellantur, etiamsi ex bonâ intentione præstentur ad Dei gloriam provehendam, aut ad cultum Deo præstandum. Solius enim Dei est nobis præscribere quibus operibus gloriam suam provehi velit. Non intentio nostra, sed sola voluntas Dei in Lege expressa bonitatis regula est, cui Deus omnes actiones nostras adstringit, & disertè mandat ut non faciat quisque quod rectum videtur in oculis ejus, sed tantùm quæ ipse præcepit, nec addant ad illud quicquam: & apertè testatur, se mandatis hominum frustra coli, & istas h ἐθελοθρησκείας à manibus hominum non requirere. Quinetiam severè reprehensi & graviter puniti leguntur, qui neglectis Dei mandatis, vel ex propria intentione, vel secundum Patrum traditiones, & hominum præcepta, Deum colere instituerunt.

g *Col.* 2, 23.

h *Cultus voluntarios.*

IV.

Imprimis autem hîc observandum est Opera Bona non esse præstanda in eum finem, ut per ea peccata nostra præcedentia expientur aut deleantur. Hæc enim expiatio solis Christi operibus pro nobis præstitis, & pretioso ejus sanguine pro nobis effuso, facta est, nec potest nisi horribili cum blasphemia hominum operibus attribui. Neque eum etiam in finem ut operibus nostris vitam æternam mereamur. Hanc enim operibus suis pro nobis præstitis solus Christus nobis meruit. Duo autem inter se diversi eandem rem verè & perfectè mereri non possunt. Quare si Christus eam nobis perfectè meruit, nos eam mereri, nec possumus, nec opus habemus. Nos si eam mereri possumus per opera nostra, Christus

An Opera Bona sint expiatoria?

An Opera Bona sint meritoria?

stus frustra mortuus est. Quæ enim mortis ejus fuit necessitas, si ipsi nos viam operibus nostris mereri possumus? Aut quæ utilitas, si ille per suam mortem nobis viam non meruit aut acquisivit? Quicunque ergo operum suorum merita jactant, illi merita Christi aut planè abnegant, aut saltem imperfectionis insimulant. Nec potest etiam operibus nostris ulla merendi vis attribui; Quæ enim est proportio inter opera nostra imperfecta, temporaria, finita, & vitæ æternæ infinitam ac perfectissimam mercedem? Inter mercedem tamen & meritum propriè dictum exacta debet esse & absoluta æqualitas condignitatis. Deinde meritum & debitum semper sibi invicem opponuntur, nec simul consistere possunt: opera autem nostra omnia sunt debita, cum enim omnia fecerimus, *h* fecimus tantùm quod debuimus facere: quare merita simul esse nequaquam possunt. Nec sunt etiam Opera Bona propriè nostra, sed in nobis à gratia Spiritus Sancti effecta. Quis ergo *i* prior dedit Domino, & retribuetur ei? Coronat Deus non merita nostra, sed sua dona. Sunt denique omnia opera nostra, etiam præstantissima, imperfecta & carnis nævis inquinata, quæ proinde si Deus ea secundum Legis suæ rigorem examinare vellet, non vitam, sed ex ordine justitiæ suæ, mortem æternam mererentur. Quare Scriptura vitam æternam non stipendium servorum, aut meritum operum nostrorum, sed donum Dei, & filiorum Dei hæreditatem appellat; & non per merita nostra, sed gratis, & per gratiam Dei acquiri passim inculcat. Gratia autem Dei, & merita nostra semper opponuntur, & se mutuò excludunt. Neque usquam in tota Sacra Scriptura vox

meriti

h *Luc.* 17. 10.

i *Rom.* 11. 35.

meriti vel explicitè vel implicitè continetur. Patres quidem hac voce humano more utuntur, sed per mereri nihil aliud quam consequi, aut impetrare intelligunt. Pii autem omnes non merita sua allegare, sed peccata agnoscere ac confiteri, & misericordiam Dei, meritis solius Christi innixi, implorare solent, est itaque plena summæ & arrogantiæ & blasphemiæ doctrina Pontificiorum, qua totius Christianæ religionis, & consolationis fundamenta non tantùm concutiuntur, sed etiam penitùs evertuntur, cum docent Opera bona regenitorum ex charitate facta non tantùm ex ratione pacti, sed etiam ex intrinseca sua dignitate, seu ex condigno, uti loquuntur, vitam æternam propriè mereri, per ea homines Deum sibi propriè & præcisè debitorem constituere, & jus acquirere, ut vitam æternam à Deo, ut mercedem promeritam, exigere possint.

V.

Ornantur quidem fidelium Opera Bona à Deo amplissimis prœmiis cum in hâc, tum imprimis in futura vita, sed ista non secundum aliquod meritum, aut aliquam operis dignitatem, sed ex liberalissima Dei misericordia, secundum gratuitam promissionem suam, qua filios suos ad pietatem excitare solet, conferuntur. Ad hæc præmia gratuitò promissa licet quidem verè fidelibus in curriculo pietatis respicere, ut illis socordiam suam in studio bonorum operum excitent, & miseriarum, quibus in hac vita obnoxii sunt, acerbitatem leniant: sed non licet illa intueri ut mercedem operibus nostris debitam. Hoc enim mercenariorum & servorum proprium est: nec de- *An liceat bona Opera facere ex intuitu mercedis?*

cet filios Dei, qui non tam ex spe remunerationis, quam præcipuè ex amore filiali, Patri obediunt, & æternam beatitudinem non tam ut mercedem, quam ut hæreditatem expectant. Causa diligendi Deum Deus est, modus sine modo diligere: non sine prœmio diligitur Deus, etsi absque prœmii intuitu diligendus. Fons veræ pietatis dilectio Dei est, quæ ad eam verè fidelibus stimulum addit acerrimum. Colunt Deum, quia amant, & se à Deo amari certò persuasi sunt. Qui verò Deum ideò colunt, ut mercedem reportent, non tam Deum, quam seipsos amant. Gloria Dei in omnibus operibus nostris præcipuè spectari debet, cui cum salus nostra arctissimè sit conjuncta: non omninò illicitum nec inutile est, post primarium hunc finem, etiam ad hunc secundarium, qui est gratuita æternæ beatitudinis remuneratio, respectum aliquem habere, modo absit opinio meriti, & obedientia servilis ac mercenaria. Opera verè bona certa quidem sunt electionis & vocationis nostræ testimonia, ex quibus tanquam fructibus, de fidei nostræ sinceritate magis magisque certi reddimur, fiducia tamen obtinendæ salutis non est collocanda in operibus nostris, quia licet præstantissima sint, rigidum tamen judicii divini examen sustinere non possunt: sed tantùm in solius Jesu Christi meritis perfectissimis, quibus justitiæ divinæ plenissimè satisfactum est, & aditus nobis est patefactus, ut liceat *l μετὰ παῤῥησίας* accedere ad thronum gratiæ, & misericordiæ divinæ, in qua solâ omnis de salute nostra fiducia collocari debet. Objectum fiduciæ sunt promissiones divinæ de gratuita peccatorum remissione per & propter satis-

An in operibus bonis aliqua fiducia sit collocanda?

l *Cum audacia?*

ſatisfactionem Chriſti, in quo omnes illæ ſunt Etiam & Amen. Quare non tantùm tutiſſimum, ſed & omninò eſt neceſſarium, totam fiduciam in ſola Dei miſericordia & benignitate collocare: idque propter juſtitiæ propriæ imperfectionem, ſeu potius propter injuſtitiæ noſtræ certitudinem. Fecerunt hoc pii omnes tùm in Veteri, tùm in Novo Teſtamento, qui nunquam in meritis aut operibus ſuis, ſed ſemper in ſola Dei miſericordia omnem fiduciam & ſpem ſuam repoſuiſſe leguntur.

VI.

An Reformati ſint hoſtes Bonorum Operum?

Opera itaque bona cum ideò non præſtanda docemus, ut aut per ea coram Deo juſtificemur, aut vitam æternam iis promereamur, aut ut in iis fiduciam ſalutis reponamus: ex eo nullâ ratione colligi poteſt, quod Pontificii per impiam calumniam nobis impingunt, nos eſſe hoſtes bonorum operum, aut hominum animos hac doctrina à ſtudio Bonorum Operum abducere, quaſi nullum aliud eſſet argumentum, quam ſpes propoſitæ mercedis, quo homines ad pietatem excitari poſſint, ut nullus alius finis vel uſus, propter quem opera bona præſtari debeant. Oſtendimus enim ſupra alios eſſe, eóſque maximi momenti fines & uſus, propter quos pii ſedulò Bonis Operibus ſtudere debeant, quibus ut longè acrioribus ſtimulis & vivacioribus argumentis quam ſpe mercedis, fideles ad ſinceram Dei & proximi dilectionem & ſerium pietatis ſtudium accenduntur. Hos fines & hæc argumenta quotidiè inculcamus, & ſeriis ac crebris ad pietatem exhortationibus homines extimulamus

mulamus multo efficacius, quam Pontificii argumento suo mercenario ab operum meritis desumpto. Comprobat hoc ipsum experientia, eos qui Bonis Operibus dant operam in eum finem, ut Deo pro gratuita peccatorum remissione gratitudinem præstent, longè studiosius & sincerius pietatem sectari, quam faciunt illi, qui operibus suis vitam mereri contendunt, atque ita pietatem suam Deo quasi locant, aut vendunt. Fideles per Christum non tantùm à jugo legum Ceremonialium & forensium Mosaicarum, sed etiam aliquo modo à Lege Morali sunt liberati. Lex Moralis duo postulat, Obedientiam perfectam si velimus ad vitam ingredi, & Maledictionem propter factam transgressionem. A Maledictione Christus nos perfectè liberavit, factus pro nobis *m* execratio, ita ut planè nulla sit condemnatio iis, qui sunt in Christo Jesu. Ab Obedientia Legis Moralis eatenus etiam nos liberavit, quod ad vitam ingredi nobis liceat, etiamsi illam perfectè ipsi non præstiterimus, modò eam à Christo perfectè pro nobis præstitam verâ fide apprehendamus; & quod ad ejus observationem non legalibus minis & spiritu servitutis compellamur, sed quod per spiritum *n* υἱοθεσίας idonei & volentes reddamur, ut non *o* ἀναγκαστῶς, sed ἑκουσίως, non tam *p* διὰ τὴν ὀργὴν, quam διὰ τ̃ συνείδησιν, spiritu libero & spontaneo, cum gaudio & delectatione, obedientiam præstemus. Atque hoc sensu *q* justo & fideli Lex non est posita. Sed à debito obedientiæ tantùm abest, ut Christus per beneficium redemptionis nos liberaverit, ut per illud magis magisque nos Deo ad obedientiam obstrinxerit. Obedientia itaque mandatorum Dei, & studium

An & quatenus fideles à Legis obedientiâ sint liberati?

m *Gal.* 3. 13.

n *Adoptionis?*

o *Coactè; sed sponte.*

p *Propter iram, sed propter conscientiam.*

q 1. *Tim.* 1. 9.

studium bonorum Operum, non est res libera aut indifferens, quæ à fidelibus tutò & liberè omitti possit, sed omninò necessaria, tum propter mandatum divinum, tum propter vocationis nostræ officium, quod non tantum in credendo, sed etiam in fidem Operibus Bonis declarando consistit. Quare Opera Bona, non quidem ut causæ efficientes aut meritoriæ, ad salutem necessaria sunt, ratione efficientiæ, sunt tamen necessaria ratione præsentiæ, ut viva fidei nostræ testimonia, sine quibus fides est mortua: & ad salutem requiruntur, non ut causa regnandi, sed ut via ad regnum.

An Opera Bona sint necessaria ad salutē?

DISPUTAT. LXVIII.

De Oratione.

Thesis *I.*

OPeribus bonis in genere consideratis, restat ut eam in specie examinemus illa Opera Bona, de quibus inter nos & Pontificios maximè controvertitur. Quemadmodum autem opera bona secundum Legis, in qua præscribuntur, tabulas, aut Deum, aut proximum spectant, ita duplicia etiam sunt opera bona maximè controversa: alia spectant Deum, ejusque cultum, alia proximum & ejus dilectionem. Quæ Deum spectant, duo sunt præcipua, *Oratio* & *Jejunium*; quæ proximi dilectionem, *Eleemosyna*. De his jam porrò singulatim erit despiciendum. Ac primum

Quid sit Oratio?

mum de Oratione, quæ est religiosa Dei invocatio, per quam mala depelli, & bona necessaria animæ & corpori à Deo, nobis & aliis, dari petimus. In superioribus disputationibus plerasque de Oratione controversias suis locis excussimus, quæ supersunt reliquæ nunc breviter sunt examinandæ, quæ versantur aut circa naturam Orationis, aut circa quasdam ejus circumstantias, aut denique circa ejus effecta.

II.

Circa Orationis naturam præcipuè duo consideranda veniunt, Res quæ petitur, & personæ, tùm quæ invocatur, tùm imprimis quæ invocat, ejusque tùm interna animi, tùm externa corporis constitutio. Res quæ petitur debet esse justa, necessaria, & honesta, quæ faciat tum ad Dei honorem, tum ad salutem nostram, æternam animæ, & temporalem corporis, quæ omnes optimâ methodo, & summatim comprehensæ sunt in illa Oratione, quæ à Domino nostro Jesu Christo in Evangelio præscripta est, & ab autore Dominica appellatur. Hæc absolutum omnium precum compendium & exemplar est, & constet tribus partibus, Exordio, Propositione petitionum, & Epilogo. In Exordio docemur solum Deum precibus nostris esse invocandum, & ad eum accedendum cum animo de paterno & benevolo ejus erga nos affectu persuaso, et Majestatem atque omnipotentiam Dei rectè agnoscente, atque ita firmiter credente Deum et velle et posse nos exaudire. Petitiones, quæ proponuntur sex sunt, quarum tres priores Dei gloriam, tres posteriores salutem seu necessitatem

Quæ res sint petendæ?

Quot sint partes Orationis Dominicæ?

An Oratio Dominica rectè divi-

tem nostram spectant. Quæ Dei gloriam spectant, aut ipsum summum finem directè petunt, quod fit in prima aut media quæ faciunt, ad eum consequendum, in secunda & tertia. Necessitas nostra duplex est, corporalis & spiritualis. Quæ ad corporis hujus sustentationem requiruntur, illa petuntur in quarta, in qua per panem a τὸν ἐπιούσιον, non panis Sacramentalis, nec panis spiritualis, sed præcipuè corporalis intelligitur, & synecdochicè quæcunq; ad sustentationem et protectionem hujus vitæ animalis sunt, necessaria. Hæc quoq; quia iis indigemus, & à Deo proveniunt, & piis etiam promissa sunt, non est nec illicitum nec indignum Christianis à Deo petere. Quę ad animæ salutem & spiritualem necessitatem pertinent reliquis duabus petitionibus continentur. In quinta petimus peccatorum nostrorum omnium tam originalis, quam actualium, tam omissionis, quam commissionis plenariam remissionem, cujus non causa meritoria, sed testimonium est sincerâ remissio nostra, qua ex animo offensas proximo condonamus. In sexta petimus, ut ne ad malum proclives feramur, nevè à malo vincamur, sed ut virtute Dei adversus omnes Satanæ insultus, tentationes, & insidiis invicti perstemus. Epilogus additur, non tam ut eo Deus ad beneficentiam, quam ut precantes ad fiduciam commoveantur, & consistit partim in illa clausula: *Quia tuum est regnum &c.* quæ nec superflua, nec irreptitia est, sed apud Matthæum disertè extat in codicibus Græcis, atque etiam in versione Syriacâ, & ex Psalmis à Christo desumptam esse manifestè patet: partim in precum signaculo, voce *Amen*, qua precantis & deside-

datur in sex petitiones.

a *Quotidianum.*

An per panem quotidianum intelligatur panis spiritualis?

An petamus omnimodã peccatorum remißionẽ?

An clausula, Quia tuum est regnum, pertineat ad Orat. Domin.?

desiderium & fiducia exauditionis exprimuntur. Hæc formula est perfectissima, ritè precandi regula, in qua summa continetur omnium eorum, quæ nobis sunt necessaria, Deo accepta, & quæ Deus à se peti, & nobis vult concedere. Ulterius ergo progredi votis nostris non debemus. Non tamen ita verbis hujus formulæ astringimur, ut nec verbum aut syllabam mutare liceat. Multæ enim passim in Scripturis leguntur Orationes, etiam Apostolorum, & multæ fidelibus assiduè suggeruntur, verbis ab ista longè diversæ, quæ tamen ab eodem Spiritu proficiscuntur. Id duntaxat docemus nihil esse quærendum aut postulandum, quod sensu ab hac formula variet, & in eadem summatim non sit comprehensum. Nec verbis hujus Orationis sive Græcè, sive Latinè, sive alia quacunque in lingua pronunciatis, peculiaris quædam inest efficacia spiritualis, propter quam sæpius ea repeti debeant. Quare superstitio planè magica est, cum Pontificii hanc formulam Latinis verbis, quæ plerique non intelligunt, ad certum sphærularum numerum demurmurant, atque hac *b βαττολογίᾳ* sua Deo beneficia quasi extorquere conantur, Deumque sibi tanquam debitorem constituere confidunt.

An Oratio Dominica ad certum sphærularũ numerum demurmurari debeat?

b *Loquacitate.*

III.

An et quatenus pro aliis sit orandum?

Has res ex formula hac præscriptas non tantùm pro nobis, sed etiam pro aliis hominibus viventibus petere non tantùm possumus, sed etiam ex mandato Dei, & charitatis præscripto debemus. Mortuorum autem status quia aut accessione boni, aut ablatione mali, in melius aut pejus mutari nequit, frustraneum & superstitiosum est,

pro

pro istis orare, aut quicquam petere. Precibus verò aliorum pro nobis non debemus ita contenti esse, ut ipsi interim securi, aut segnes ad precandum officium hoc nostrum aliis mercede conductis committamus. Nostras enim necessitates, quæ nos præcipuè tangunt, qui ipsi optimè novimus, ipsimet imprimis Deo offerre debemus. Quare improbandæ sunt & plenæ superstitione mercenariæ illæ Pontificiorum preces, ad quas Monachi, alique data mercede, & reditibus amplis conducuntur. Non enim merces, sed charitas nos excitare debet ad preces pro nobis invicem suscipiendas. Persona, ad quam in omnibus necessitatibus confugere precibus nostris debemus, non tantùm propensam juvandi voluntatem debet habere, sed etiam omnes omnium hominum necessitates, tam animi quam corporis, & omnia omnium desideria & suspiria exactè novisse, & simul prædita esse ista potentia, per quam à quibuscunque tam animi quam corporis malis liberare, & bona omnia ad utriusque conservationem & salutem necessaria conferre possit. Hæc omnia quia soli Deo competunt, non autem creaturis ullis, sive sint Angeli, sive Sancti defuncti, sequitur non ad illas, sed ad solum Deum invocationem esse dirigendam. Ad Deum autem accessus non patet, nisi per unicum illum intercessorem nostrum Jesum Christum, in cujus nomine quicquid Patrem petierimus dabitur nobis, uti superioribus disputationibus fusius fuit demonstratum.

Quis debeat invocari?

IV.

Imprimis autem in Oratione considerandum est,

Quæ dispositio requiratur in persona orante? Quæ secundum corpus?

est, si secundum Dei voluntatem orare, & Deo gratas preces offerre velimus, quomodo precantes ipsi debeant esse constituti, tùm secundum corpus, tùm præcipuè secundum animam. Quamvis Deus, qui Spiritus est, in spiritu & veritate velit invocari, tamen cum & nostro non tantùm spiritu, sed etiam corpore, quæ utraque Dei sunt, glorificari velit, idoneos aliquos inter precandum corporis gestus adhibere nec inutile nec incommodum est, tùm ad reverentiam nostram erga divinam Majestatem declarandum, tùm etiam ad nos ipsos ad devotionem animi magis excitandos. Varii à fidelibus in Vet. & in N. Testam. gestus in Orationibus adhibiti leguntur, alii in genua & faciem procumbebant, alii erecti stabant, alii manus expandebant, alii pectus percutiebant, alii aliis utebantur gestibus: sed nullâ certâ lege hi aut illi in Scriptura sunt præscripti. Quare usus illorum adiaphorus est, & pro locorum & personarum consuetudine ac ratione variari potest. Oratio duplex est, interna, seu mentalis, & externa, seu vocalis. Oratio mentalis etsi Deo optimè cognita sit, & nihil obstet quo minus ab eo exaudiri possit, tamen nobis etiam utile est, ad ardorem precandi excitandum, ut eam verbis & sermone etiam coram Deo exprimamus. Sermo hic præterquam quod gravis & patheticus esse debeat, qui Majestatem divinam deceat, imprimis debet esse oranti non ignotus, nec peregrinus. Deum enim lingua ignota compellare, quod faciunt Pontificii, est Deum manifesto ludibrio afficere, cum aliud plerumque mente cogitetur, aliud lingua proferatur, est superstitio planè magica, quâ verborum syllabis

An liceat Deum invocare linguâ ignotâ?

sanctitas

sanctitas aliqua & vis occulta attribuitur, & pugnat directè contra naturam Orationis, & expressum Apostoli Pauli interdictum: estque potius temulenti cerebri indicium, quam veræ pietatis exercitium. Sermo hic, præsertim in gratiarum actionibus, non incommodè aliquando temperatur musicis modulis, quem etiam in Orationibus adhiberi & posse & aliquando debere docent, tùm fidelium in Veteri Testamento, Christi ipsius, Apostolorum, & primitivæ Ecclesiæ exempla, tùm etiam Prophetarum & Apostolorum præcepta & exhortationes. Cantus hic non debet esse levis, aut tantùm ad inanem aurium oblectationem compositus, sed ad decentem gravitatem, & excitandam animorum devotionem temperatus. Boatus autem ille, qui in templis Pontificiis auditur, cum soli Monachi linguâ populo incognitâ, cantum suum Gregorianum reboant, auribus certè parum gratus, sed Deo longè ingratior est, cum nulli Ecclesiæ ædificationi servire possit, & plena sit superstitione magicâ. Instrumentorum verò musicorum, ac præsertim operosi illius machinamenti, quod vulgò Organum appellatur, in Ecclesia non est magnus usus, quare Ecclesia facilè sine pietatis dispendio illis carere potest. Permitti tamen usus ille potest tanquam adiaphorus, modò abusus sedulò caveatur. In animo precantis duæ imprimis virtutes requiruntur, quibus tanquam duabus alis preces subvehuntur in cœlum: Pœnitentia, & Fides. Pœnitenti animo ad Deum debemus accedere, quia impœnitentes peccatores Deus non exaudit. Manus ad Deum elevare debemus non plenas sanguine, sed puras.

An liceat cantu Deum invocare?

An Organa in templis sint habenda?

Quomodo precantes constituti esse debeant, secundum animam?

Necesse

Necesse itaque est ut inopiam, indignitatem & miseriam nostram tùm animi tùm corporis rectè agnoscamus, & ex verò ejus sensu seriò coram divina Majestate nos humiliemus, ex animo liberationem desideremus, ac cum attenta animi devotione opem divinam imploremus, addito sincero gratitudinis voto. Deinde præter pœnitentiam, & devotam animi humiliationem, requiritur in Oratione inprimis fides seu fiducia certa, qua persuasi sumus, Deum preces nostras propter Christum exauditurum, cumque non tantùm non posse juvare, & modum juvandi scire, sed etiam nos velle juvare. Hujus fiduciæ fundamentum sunt sola Domini nostri Jesu Christi merita, quibus innixi preces nostras ejus in nomine Deo offerrimus, cum certa exauditionis secundum promissionem ejus fiducia: non autem sunt opera nostra, quæ tametsi pii aliquando in precibus suis commemorent, non tamen ea ut merita sua, propter quæ exaudiri debeant, sed ut fructus adoptionis suæ, & ut justitiæ causæ suæ testimonia adducunt.

V.

An & quatenus utile ac licitum sit, ut certis quibusdam horis Canonicis habeantur?

Cum nos undique atque omni tempore infinita circundent mala & pericula, adeò ut singulis momentis divina ope & protectione indigeamus, semper & indefinenter orandum esse, & necessitates nostræ suadent, & Christus ac Apostoli non frequenter monent. Verum ea cum sit hac in re imbecillitas & segnities nostra, ut calcaribus excitari opus habeat, non improbandum, sed utile est et conveniens, ut quisque exercitationis causæ peculiares sibi horas constituat, quæ

totos animi affectus in Oratione penitùs occupatos habeant, ita tamen ne oblatis occasionibus cæteris horis planè abstineat, aut se omninò defunctum officio suo arbitretur. Requirit etiam ædificatio et ordo Ecclesiæ, ut ad preces publicas certis non tantùm diebus, sed et horis fideles conveniant, in quibus etiam nec illicitum nec inutile est, certam precum ordinariarum formulam usurpare, modo fiat absque superstitione. Sed cum opinione præcisæ necessitatis, aut cultus, aut meriti, preces alligare certis quibusdam horis, personis, aut formulis, omnino est superstitiosum, et libertati Christianæ, praxi Apostolicæ et primitivæ Ecclesiæ, et verbo Dei contrarium. Ejusmodi autem cum sit totum illud Pontificiorum Officium, quod perperam vocant Divinum, quod certis quibusdam horis, quas Canonicas vocant, peragitur demurmurationibus et cantillationibus quorundam hymnorum, quos dividunt in Hymnos Nocturnos, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, et Completorium, meritò improbandum, et propter multiplices quibus scatet, superstitiones abrogandum est. Huc accedit quod inter hymnos illos Pontificios multi reperiantur, qui manifestè sunt Idololatrici, qualis est imprimis illa Antiphona, ut vocant, non tam in honorem, quam in opprobrium Virginis Mariæ, decantata, quæ incipit *Salve Regina*. Nam præter manifestam idololatriam, quæ committitur in nudæ creaturæ religiosâ adoratione, continet etiam apertam adversus Dei unicum Regem et Mediatorem nostrum blasphemiam, cum illa in hymno isto *Mater Misericordiæ, Spes & Dulcedo nostra* appellatur, aliisque titulis soli

An Antiphona, Salve Regina, &c. sit Idololatrica?

soli Jesu Christo propriis insignitur. De loco precum tùm publicarum, tùm privatarum supra in Disputatione de Templis prolixè egimus.

VI.

An Preces habeant vim meritoriam & satisfactoriam pro peccatis?

Preces à fidelibus in nomine Christi legitimè conceptæ admodum sunt Deo gratæ, & magnam habent efficaciam tùm nobis tùm aliis, multa & insignia Dei beneficia impetrandi: súntque ordinaria media, quibus omnia à Deo beneficia spiritualia & corporalia obtinemus. Ac propterea quamvis inexhausta Dei liberalitas sæpè ingratissimis hominibus beneficia aliqua largiatur, qui eadem precibus suis non postulaverant, officium tamen nostrum est, si quicquam nobis desit, ut à Deo Patre luminum, à c quo solo omnis bona donatio, & omne integrum donum supernè venit, precibus nostris petamus, qui omnibus benignè dat nec exprobat. Preces itaque nobis tùm propter necessitatem nostram, tùm propter Dei mandatum & honorem debent nobis esse quam commendatissimæ: sed cavendum est imprimis ne cum gratuitæ benignitatis divinæ & meritorum Christi contumelia, cum Pontificiis ascribamus precibus nostris illam efficaciam, quod ex dignitate operis gratiam spiritualem, & beneficia Dei mereantur: aut quod precibus nostris ad certum numerum conceptis & demurmuratis pro commissis peccatis satisfacere possimus. Beneficia enim Dei tùm corporalia, tùm maximè spiritualia benignitatis divinæ gratuita sunt dona, non precum nostrarum aut operum merita: & solus Redemptor noster Jesus Christus suo sanguine perfectissimum pro peccatis d λύτρον persolvit, propter quam satisfa-

c *Jac.* 1. 17.

d *Redemptionis pretium.*

ctionem

ctionem nos peccatorum nostrorum remissionem precibus nostris à Deo gratis obtinemus.

DISPUT. LXIX.
De Iejunio.

THESIS I.

ORationes nostræ ut Deo sint gratæ, requiritur imprimis ut vera cum animi humilitate, attentione, ac devotione fiant, quæ quia à carnis nostræ lascivia sæpè impeditur, atque huic lasciviæ causam suppeditant, eamque fovent, lautiores epulæ & alimenta delicatiora, quæ non tantùm corpus, sed animum quoque ipsum prægravant & humi affigunt, ut ad Deum non possit erigi, & serio ardentique affectu in precationem ferri, quamvis tota piorum vita singulari frugalitate & sobrietate temperata esse debeat, tamen utile ac nonnunquam etiam necessarium est, ut ad tempus aliquod certum in victu nobis continentiam indicamus consuetâ vivendi ratione arctiorem ac severiorem, ut lasciviendi fomitem carni subtrahamus, atque hac ratione ad preces ac sanctas meditationes reddamur alacriores, magis expediti, & melius comparati. Hæc continentia communiter *Jejunium* appellatur, de quo paucis etiam excutiendæ sunt præcipuæ, quæ inter nos & Pontificios intercedunt, controversiæ. *Quid sit Jejunium?*

II.

Quotuplex sit Jejunium?

Jejunium Religiosum (de hoc enim tantùm agimus) quæ voluntaria est abstinentia à cibo & potu pietatis causa, duplex est, vel Privatum vel Publicum. Privatum est quod quisque aut sibi soli, aut familiæ suæ, ob causas privatas indicit, quod ipsum in extraordinariis cùm familiæ suæ, tùm etiam amicorum & proximi calamitatibus pii sæpè usurparunt: hodieque & utiliter usurpari potest, & nonnunquam etiam religiosè debet. Hoc Jejunium sponte sua pii sibi imperant, cum sibi necessarium animadvertunt, ac propterea uniuscujusque fidelis arbitrio & prudentiæ est permittendum. Jejunium publicum est, quod vel olim à Deo ipso in Vet. Testamento fuit institutum, vel hodie aut ab Ecclesia, aut à Magistratu Christiano in publicis Ecclesiæ necessitatibus aut calamitatibus indicitur, quoties de re aliqua magna Deo est supplicandum, ut animi fidelium ad supplicationes publicas tanto melius præparentur, & ardentius excitentur.

III.

An Papa Romanus potestatem habeat leges de Jejunii Ecclesiæ præscribendi?

Ecclesiæ præpositi, & Magistratus Christianus, possunt quidem in extraordinariis difficultatibus aut occasionibus, certum aliquem publicis supplicationibus & Jejuniis diem designare, quem ordinis causa fideles eum in finem etiam observare tenentur: sed cum nec Christus ipse, nec Apostoli de Jejuniorum, sive privatorum sive publicorum, circumstantiis, quo tempore, quo modo, vel quamdiu celebrari debeant, nihil præscripserint, sed eorundem usum pro occasionum, locorum, temporum, & personarum varietate

Ecclesiæ

Ecclesiæ liberum reliquerint, non licet ulli mortalium, ne ipsi quidem Ecclesiæ Repræsentativæ, nedum Papæ Romano, de tempore, modo, & similibus Jejuniorum circumstantiis perpetuas leges ut partem cultus divini, sub damnationis pœna, hominum præscribere. Cultum enim divinum nemo præter solum Deum instituere potest. Jejunium autem propriè divini cultus non est pars, sed tantùm adminiculum. Quare Leges illæ Pontificiæ de certis Jejuniorum temporibus & modis, quæ Ecclesiis cum opinione necessitatis, cultus divini, & meriti observandæ, sub damnationis pœna, præscribuntur, planè sunt tyrannicæ & Antichristianæ, quibus libertas Christiana fœdè opprimitur, pro cultu Dei hominum mandata frustra obtruduntur, & merita Christi planè evacuantur. In primitiva Ecclesia non fuisse leges perpetuas de statis Jejuniis, docet magna illa varietas temporum & modorum, quæ in observatione Jejuniorum ab historicis Ecclesiasticis disertè annotatur. Vinculis itaque & laqueis illis Christianorum conscientiæ nec illigari debent, nec constringi se patientur.

VI.

An jejunia Quadragesima, quatuor temporum, &c. ab Apostolis sint instituta?

Jejunia igitur illa ordinaria Pontificiorum vel anniversaria, quæ vocant *Quadragesima*, vel menstruæ, quæ *Quatuor temporum*, vel hebdomadaria, *quartæ & sextæ feriæ*, & *Sabbathi*, vel etiam Jejunia *vigiliarũ* seu *stationum*, et quæcunque alia hodie in Ecclesia Pontificia observantur, à quocunq; tandem illa sint instituta non est necesse disputare, cum certum sit nullum eorum esse à Christo aut Apostolis nec mandato, nec ex-

emplo præscriptum. Hodie autem cum Jejunia illa (nam quem in finem illorum quædam olim fuerint instituta aut observata, nihil etiam attinet hîc inquirere) plena sunt multiplice superstitione, & usus eorum tum libertati Christianæ, tum genuino Dei cultui, tum imprimis etiam meritis & beneficiis Christi sit contrarius, justè meritoque in Ecclesiis nostris sunt abrogata. Atque hæc abrogatio à nobis non est facta eam ob causam, ut tantò magis genio liceat indulgere, sed quia mandatis hominum atque ἐθελοθρησκείαις, inter quas Apostolus etiam disertè superstitiosam illam a corporis ἀφειδίαν recenset, Deum frustra coli, & solius Christi meritis perfectissimis vitam æternam obtineri, ex verbo Dei edocti, constanter credimus.

a *Coloss.* 2. 23.

V.

An Jejunium consistat in delectu ciborum?

Verum Jejunium requirit, ut Jejunans abstineat prorsus ad omni cibo & potu durante Jejunii tempore per unum pluresve dies. Errant itaque graviter Pontificii cum se egregiè jejunâsse persuadent, modò abstinuerint à carnibus, ovis, & lacticiniis, cum interim delicatis piscibus, libis, placentis, condimentis, & variis atque exquisitissimis lauticiis ventrem impleant. Nusquam enim nec in Veteri, nec in Novo Testamento Sancti tempore jejunii delectum ciborum observasse leguntur. In Vet. Testam. Deus ordinarium ciborum delectum præscripserat non Jejunii tantùm, sed omni tempore, ut populus ipsius à reliquis gentibus hac ceremoniâ distingueretur: sed ille delectus simul cum intergerino illo pariete sublatus, & cum reliquis typis in Nov. Testamento abrogatus fuit. Apostoli quidem

quidem prudenter monuerunt ut fideles in Ecclesiæ Christianæ primordiis, cum Judæi de ceremoniarum abrogatione nondum plenè edocti essent, in gratiam infirmorum aliquibus cibis abstinerent, nec intempestivo rei tunc temporis adiaphoræ usu scandalum infirmioribus præberent, sed interim etiam docent extra casum scandali liberè quibusvis cibis bona cum conscientia uti licere: & apertissimè testantur se novisse & persuasum *b* habere nihil esse impurum per se: regnum Dei non esse escam & potum: edendum esse quicquid in macello venditur, nihil discriminandum propter conscientiam: non esse quemquam damnandum ob cibum vel potum: eos qui *c* jubent abstinere à cibis, quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, spiritus esse impostores, qui tradant doctrinam dæmoniorum. Quinetiam ipse Christus disertè docet, illud quod in os ingreditur, non polluere hominem. Quocirca Pontificii ciborum certorum usum certis diebus prohibentes, & delectum ciborum, cum opinione necessitatis, cultus, & meriti, præscribentes, manifestè ostendunt, se esse illos, de quibus Apostolus prædixit, qui doctrinæ dæmoniorum adhærent: atque à veteribus Tatianis, Encratitis, & Manichæis hac in causa haud multum differre.

An delectus ciborum in Novo Test. observari debeat?

b 1. Cor. 10.

c 1. Tim. 4.

VI.

Inprimis autem damnanda sunt Pontificiorum Jejunia propter fines, ob quos & præcipiuntur & observantur. Fines ob quos jejunandum est fidelibus, præcipui sunt, ut subtrahendo naturæ nostræ aliquid ex ordinaria & consueta victûs ratione, carnis lasciviam retundamus

An Jejunium sit opus meritorium & satisfactorium?

mus & ſubigamus, atque ita vigorem ſpiritus ad preces ardentiores excitemus, & animi noſtri coram Deo humiliationem ac demiſſionẽ teſtemur, aliiſque exemplo reſipiſcentiæ præluceamus. Per ſe itaque Jejunium non eſt cultus divinus, ſed per ſe eſt res adiaphora, quæ non propter ſe, ſed alterius cauſa uſurpatur, nimirum ut ſit externum adminiculum, quo ad cultus divini exercitium paratiores & expeditiores reddamur. Quam ob cauſam Jejunia etiam à Chriſtianis in pretio haberi, non negligi, ſed frequenter uſurpari debent. Sunt etiam Deo admodum grata, cum debitè et ad legitimos fines adhibentur. Sed Pontificii cum jejunant cum opinione cultus divini, cum in finem, ut Jejuniis et corporis macerationibus pro peccatis tùm ſuis, tùm aliorum, ſatisfaciant, aut ut vitam æternam et prœmium cœleſte iis promereantur, non tantùm fruſtra ſe fatigant, cum hæc non Jejuniis noſtris, ſed ſolius Chriſti meritis obtineri queant; ſed etiam Deum graviter ſuis illis Jejuniis offendunt, quando magna cum Domini noſtri Jeſu Chriſti contumelia, ſanguinis ipſius pretioſi effecta propria ſuis e ἐθελοθρησκείαις impiè et blaſphemè aſcribunt.

e Superſtitionibus.

DISPUTATIO LXX.

De Eleemoſyna.

THESIS I.

Opera bona, quæ proximum ſpectant, in ſecunda Legis divinæ tabula præſcribuntur,

buntur, & multa ac multiplicia sunt, inter quæ maximè excellunt Opera quæ peculiariter *Charitatis* seu *Misericordiæ* appellantur. Opera misericordiæ sunt, quæ erga homines miseros, seu in peculiari aliqua miseria constitutos, exercentur. Miseriæ, quibus homines in hac vita affliguntur, duplices sunt: aliæ spectant animum, aliæ corpus. Miseriæ animæ sunt ignorantia, tristitia, infidelitas, impœnitentia, errores, dubitationes, anxietates, metus, tentationes, & similes internæ animi, aut malæ dispositiones aut afflictiones, quibus succurritur fideli institutione, consolatione, correptione, admonitione, oratione, & similibus charitatis operibus. Miseriæ, quibus secundum corpus homines affliguntur, sunt fames, sitis, nuditas, morbus, exilium, captivitas, & similes sexcentæ, quibus pro ratione singularum diversis operibus Charitatis succurri debet. Quare operum Charitatis seu Misericordiæ non sunt tantum quatuordecim species, sed totidem, quot sunt genera miseriarum, quibus proximus in hac vita affligi potest, tam secundum animam, quam secundum corpus.

Quotuplicia sunt opera Misericordiæ?

An sint tantum quatuordecim species?

II.

Inter omnes autem corporales afflictiones, quibus homines in hac vita exercentur, communissima est Paupertas, cui succurritur opere charitatis, quod peculiariter vocatur *Eleemosyna*. Vox hæc secundum etymologiam omnibus misericordiæ operibus quidem posset attribui, sed ex usu tum Scripturæ, tum communi, tantùm significat peculiare illud opus, quo pauperum inopiæ succurritur. Est autem Eleemosyna opus bonum & pium ex amore & cōmiseratione proximi propter

Quid sit Eleemosyna?

propter Deum præstitum, ad proximi inopiam, famem, sitim, nuditatem & similes afflictiones ex paupertate provenientes sublevandum, vel gratuitò & liberaliter donando, vel mutuò dando absque usura.

III.

An sit necessario pauperibus eroganda?

Pauperibus Eleemosynam erogare non est res adiaphora, quæ arbitrio nostro sit permissa, aut in libertate nostra posita, ut eam, cum proximi necessitas postulat, sine peccato omittere possimus, sed nobis à Deo, & Domino nostro Jesu Christo, per Prophetas & Apostolos strictè mandata & severè imperata. Fideles igitur, quia semper pauperes secum habituri sunt, obligantur necessariò, tum mandato divino, tum etiam charitatis officio, ad dandas Eleemosynas: quas proinde in proximi necessitatibus omittere non possunt, si facultas iis suppetat, quin Deum graviter offendant, & charitatem, ac communionem Sanctorum violent. Nos itaque, quamvis doceamus non ideò præstandas esse Eleemosynas, ut per eas pro peccatis satisfaciamus, aut vitam æternam mereamur, non tamen propterea homines à dandis Eleemosynis dehortamur, sed longè veriores & efficaciores rationes quotidiè hominibus suggerimus, quibus ad hoc charitatis opus voluntariæ, & liberaliter præstandum excitantur: & quotidie inculcamus fidem veram per hæc & similia opera charitatis efficacem esse debere, & fructibus ac testimoniis illis ex Dei mandato declarandum. Præcipitur autem Eleemosyna in Lege Dei non tam primo quam secundo & quarto secundæ tabulæ præcepto.

IV.

IV.

Unde Eleemosyna sint danda?

Eleemosynas legitimas si quis erogabit, eas largiri debet ex bonis, quorum Dominium & proprietatem justè possidet. Quare Eleemosynæ datæ ex bonis, quæ furto, iniquo fœnore, aut turpi lucro partæ sunt, Deo gratæ esse non possunt. Nec propriè possunt dici dare Eleemosynam, qui ex injustè partis pauperibus aliquid erogant, quia non dant de suo, sed de alieno. Injustè autem parta, si fieri ullo modo possit, debent restitui justis possessoribus, aut eorum hæredibus: Quod si fieri non possit, præstat pauperibus illa erogari, quam injustè retineri. Eleemosynæ autem hæ omnibus verè pauperibus, pro ratione necessitatum erogari debent, sine discrimine nationis, cognationis, religionis, aut aliarum conditionum: ita tamen, ut [a] *μάλιστα τοῖς οἰκείοις τῆς πίστεως.*

An ex injustè partis?

Quibus Eleemosyna sint dandæ?

[a] *Gal.* 6.10

V.

Quo modo, seu mensura, Eleemosyna sint danda?

Modus Eleemosynas largiendi in Sacra Scriptura non est præcisè determinatus, sed pro necessitatibus pauperum, & facultatibus divitum ex charitatis & prudentiæ regula temperari debet. Necessitates enim pauperum aliquando tam exiguæ sunt, ut divites non opus habeant nec obligētur elargiri omnia vel naturæ vel statui ipsorū superflua: aliquando etiam tam magnæ esse possunt, ut tantùm superflua erogare non sufficiat, sed debeant etiam esse [b] *ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι*. Optima autem Eleemosynas largiendi moderatrix est pia charitas conjuncta cum vera prudentia.

[b] 2 *Cor.* 8. 3.

VI.

Quatenus Eleemosyna danda

Eleemosynas Dei nomine pauperibus ex charitate erogatas promisit Deus tum temporalibus, tum æternis benedictionibus amplissimè remunera-

Sub spe remunerationis?

neratuum, qua remunerationis spe ad liberalitatem erga pauperes excitari quidem possumus & debemus, ad eam tamen non ex solo remunerationis istius intuitu, (hoc enim est mercenariorum) sed præcipuè ex amore Dei qui mandavit, & proximi, qui indiget, excitari debemus. Estque Eleemosyna opus insigniter quidem laudabile, & Deo admodum gratum, qui c τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται, sed quod supra de omnibus Operibus bonis in genere probatum fuit, id etiam de hoc opere misericordiæ quantumvis præstanti verum est, illud nequaquam habere vim illam, quam Pontificii blasphemè illi ascribunt, scilicet hominem ad gratiam justificationis disponendi, peccata delendi, pro iis satisfaciendi, aut vitam æternam promerendi. Hæc autem non Eleemosynarum nostrarum meritum, sed Dei liberalissimum & gratuitum est donum. Datur quidem vita æterna secundum opera Misericordiæ, tanquam fidei testimonia, sed non propter illa. Redempti sumus d non caducis rebus argento vel auro, sed pretioso sanguine Agni immaculati Christi, sine cujus contumelia horribili meritum vitæ æternæ, aut satisfactio pro peccatis, operibus nostris ascribi nequit. Eleemosynæ itaque eum in finem præstitæ pauperibus quidem prosunt, sed non erogantibus: nec Deo gratæ, sed quia gratiæ & gloriæ ejus inimicæ, abominabiles sunt. Debemus autem tum Eleemosynas, tum omnia opera nostra præstare ex Dei amore, & ad Dei honorem, qui ut omnium actionum nostrarum, ita & harum sit Disputationum

An Eleemosynæ sint meritoria, & satisfactoria?

c Heb. 13. 16.

d 1 Pet. 1. 18.

FINIS.

LEGES COLLEGII hujus Anti-Bellarminiani.

Lex I.

Gloria Dei, & profectus in veritate ac studio Sacrarum Literarum suprema Lex esto.

II.

Nemo in hoc Collegium adsciscitor, nisi de cujus pietate, modestiâ, diligentiâ, & profectu in SS. Theologiæ studio, Præsidi & toti Collegio probè constiterit, & qui ad harum Legum observationem subjectâ manu se obstrinxerit, Numerus admittendorum in Præsidis & Collegii arbitrio esto.

III.

Exercitia hæc Disputationum bis in Septimanâ habentor, diebus Mercurii & Saturni, quibus Professores à Lectionibus vacant, horâ pro ratione temporis à Præside designandâ.

IV.

Ad horam designatam punctum omnes Collegæ adsunto. Si quis actione jam inchoatâ seriùs advenerit, tarditatem asse luito.

V.

Si quis Disputationi non interfuit, & absentiæ causam Collegio probare non possit, singulis vicibus duos asses pendito.

VI.

Respondendi provincia unus fungitor, in eamque singuli ex ordine Catalogi succedunto.

VII.

Ad opponendum itidem ex ordine Catalogi terni benè præparati accedunto.

VIII.

Si quis responsurus post horam accesserit tres, asses luito; si verò, non substituto maturè in locum suum alio, penitùs emanserit, sex asses dare damnas esto. Oppositurus si serius advenerit, duos, si alio non substituto, abfuerit, quatuor asses pendito.

IX.

Argumenta modestè, distinctè, Syllogisticè, atque etiam, quantum fieri potest, Categoricè proponuntor.

X.

Ex sola Sacra & Canonica Scriptura, in qua omnia ad salutem necessaria dogmata perfectissimè continentur, & à Rationibus eidem Scripturæ consentaneis, argumenta petuntor, eaque sola admittuntor. Ab autoritate autem humanâ argumentum sumere nemini fas esto.

XI.

Bellarmini argumenta ex Scriptura petita prius moventor: & Loca S. Scripturæ, quibus doctrinam Pontificiam astruere conatur, prius examinantor. His expeditis, si tempus patiatur, alia etiam argumenta producere licitum esto.

XII.

Ex collegarum numero unus eligitor, qui Collegii curam gerat, vices ubicunque suas, cùm respondendi, tùm opponendi maturè indicet, mulctas exigat, ac bona fide asservet: ac denique omnia procuret, quæ ad Collegii utilitatem, atque ordinem spectabunt. Hic Collegii quasi Prætor quidam esto.

XIII.

Administratio hujus Præturæ tantùm trimestris esto. Prætor munere suo functus, ejus rationem coram toto Collegio reddito: si culpam aut negligentiam admisisse compertus fuerit, ex æquo & bono luiturus.

XIV.

Si quis solutionem mulctæ debitæ à Prætore monitus in tertiam disputationem distulerit, duplo obstrictus esto: Sin diutius, ad Collegium defertor, à quo contumacia ejus pœnâ arbitrariâ corrigitor.

XV.

Controversiæ si quæ fortè super mulctis, aliisque rebus ad Collegii ordinem spectantibus, suborientur, Collegarum suffragiis à Prætore rogandis deciduntor.

Hisce Legibus subscripserunt, & in hoc Collegio Anti-Bellarminiano se exercuerunt sequentes SS. Theologiæ Studiosi.

Sixtus Hommius, Frisius.
Nicolaus Jacobi Ossanus.
Ægidius Becius I. F.
Joannes Becius I. F.
Joannes Lammerscagius.
Benjaminus Risovicus.
Joannes Bogardus I.F.
Joannes Ursinus.
Jacobus Crailingius.
Petrus

Daniel Gisius, Leydensis.
Joannes Cloppenburgius.
Antonius Plancius.
Esaias Victorinus.
Adrianus Radæus.
Jacobus Verbecius.
Jacobus Penius.
Arnoldus Sinderenus.
Paulus Hoenius ab Hoenenberga.

Petrus Fligerius.
Guilhelmus Lupardus.
Samuel Platevoetius.
Petrus Carpenterius.
Franco Petri Burgerodicus.
Paulus Colonius.
Joannes Pollio.
nenberga.
Joannes Verhouvelius.
Petrus Stermondus.
Theodorus Altena.
Joannes Spiliardus.
Adamus Leonardus.
Henricus Vollenhovius.

